

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

1
2012

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Державна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

1(51)'2012

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

Редакційна колегія

Головний редактор
М.Д. БЕЗУГЛИЙ

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
В.В. ШЕЛЕПОВ

Члени редакційної колегії
В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК
М.В. ЗУБЕЦЬ
О.О. ІВАЩЕНКО
С.М. КВАША
В.І. ЛАДИКА
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО
М.В. ПРИСЯЖНЮК
М.В. РОЇК
М.І. РОМАЩЕНКО
М.В. РУБЛЕНКО
Г.М. СЕДІЛО
В.П. СИТНИК
В.М. СОКОЛОВ

Editorial board

Editor-in-chief
M. BEZUGLY

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
V. SHELEPOV

Editorial board members
V. ADAMCHUK
S. BALYUK
I. GRYNKY
V. ZHUK
M. ZUBETS
O. IVASHCHENKO
S. KVASHA
V. LADYKA
D. MELNYCHUCK
V. PETRYCHENKO
M. PRYSIAZHNIUK
M. ROYIK
M. ROMASHCHENKO
M. RUBLENKO
G. SEDILO
V. SYTNYK
V. SOKOLOV

Київ
2012

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Державна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий комплекс України

Заснований
у 1999 р.

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

1(51)'2012

Засновники —
Державна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:
КОЛОМІЄЦЬ М.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
ПОПЛАВСЬКА С.Х.
РОМАНЧУК Л.О.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактори:
СИЛКА В.І.
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.
Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 27.03.2012 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 18,02.
Обл.-вид. арк. 19,02.

Друк ТОВ "ДІА"
Вул. Васильківська, 45, 03022,
Київ, Україна. Тел./факс 455-91-52

© ДНСГБ НААН, 2012
© Редакція журналу
"Вісник аграрної науки";
оригінал-макет, 2012

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	13
Ґрунтознавство	18
Агротехніка	22
Сільськогосподарська меліорація	25
Добрива	28
Охорона природи. Сталій розвиток	31
Сільськогосподарська екологія	
Біотехнологія	35
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	38
Рослинництво	41
Загальні питання	41
Хлібні злаки. Зернові культури	42
Кормові культури	45
Технічні культури	48
Садівництво. Плодівництво	52
Овочівництво. Городництво	57
Декоративні культури. Квітництво	61
Тваринництво	64
Загальні питання	64
Конярство	66
ВРХ. Скотарство	67
Вівчарство. Козівництво	72
Свинарство	76
Птахівництво	79
Домашні кролі. Хутрові звірі	83
Бджільництво	84
Рибне господарство. Аквакультура	87
Ветеринарія	89
Харчова і переробна промисловість	96
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	100
Авторський показник	105
Алфавітно-предметний показник	107
Список скорочень і аббревіатур	116
Показник використаних періодичних і продовжуваних видань	116
Бібліобліографічні та історико-бібліографічні серії ДНСГБ НААН (1998–2011 pp.)	118

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture. Organization and Management of Agricultural Production	7
Farm Implements, Machinery and Equipment	13
Soil Science	18
Cultivation Technique	22
Agricultural Amelioration	25
Fertilizers	28
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	31
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	38
Plant Cultivation	41
General Issues	41
Food Grains. Cereals	42
Forage Plants	45
Industrial Crops	48
Horticulture. Fruit-Growing	52
Vegeticulture	57
Decorative Cultures. Flower-Growing	61
Animal Breeding	64
General Issues	64
Horse-breeding	66
General Livestock. Cattle	67
Sheep-breeding	72
Pig-breeding	76
Poultry-keeping	79
Rabbit-breeding. Fur-farming	83
Bee-keeping	84
Fish-breeding. Aquaculture	87
Veterinary Medicine	89
Food and Processing Industry	96
Products of Animal Breeding	
Forestry	100
Author Index	105
Key Words Index	107
Abbreviation List	116
Index of used periodical and continued editions	116
Biobibliographic and Historical-Biobibliographic Series by SSAL of NAAS (1998–2011)	118

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук, міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- реклама найновішої аграрної продукції, методів і технологій.

Підготовка видання “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ДНСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу країни.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємося, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне Ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

Державна наукова с.-г. бібліотека НААН

вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем і меліорації НААН

вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of AIC;
- promotion in integration of sciences, interbranch and interstate exchange of information;
- advertisement of the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AIC the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of State Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our Abstract Journal will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03680 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
State Scientific
Agricultural Library of NAAS
Tel. (044) 258-42-81

03680 MSP, Kyiv,
37 Vasyl'kivs'ka Str.,
Institute of Hydraulic Problems
and Land Reclamation of NAAS
Tel. (044) 263-40-30

63(091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК [631.526.3+631.53.01]:061.64:664.1(06)“1921/1927”

2012.1.1. СОРТО-НАСІННЄВЕ УПРАВЛІННЯ ЦУКРОТРЕСТУ (1921–1927): зб. док. та матеріалів / Присяжнюк М.В.; НААН, ДНСГБ; за наук. ред. чл.-кор. НААН В.А. Вергунова. — К., 2011. — 260 с. — (Іст.-бібліогр. сер. “Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії”; кн. 55). — Бібліогр.: 130 назв. Шифр 536145.

Сорто-насіenne управління Цукротресту, сортовивчення, селекція, насінництво, Науковий інститут селекції.

Видано збірник документів з історії становлення та діяльності Сорто-насіenneго управління (СНУ) Цукротресту у 1921–1927 рр. До наукового обігу введено невідомі та маловідомі матеріали, які розкривають науково-організаційну та методичну роботу Управління з розвитку селекції, сортовипробування та насінництва с.-г. культур у 20-х роках ХХ ст. Внаслідок реорганізації Всеросійського товариства цукрозаводчиків та Головцукру, у грудні 1921 р. було створено Цукротрест на чолі з головою К.С. Тараненко. Сортівничо-насіenneвий відділ Головцукру реорганізувався в самостійне управління Цукротресту на чолі з А.К. Запорожцем та заступником — Б.А. Паншиним. До складу Сортівничо-насіenneго управління входило 14 діючих селекційно-дослідних станцій, чотири станції, які ще не відновили діяльності, та декілька насінневих заводів. Головним завданням мережі дослідних установ було створення, сортовивчення та розмноження високопродуктивних с.-г. культур. У 1925 р. в СНУ відбулась реорганізація деяких відділів — було об'єднано сортівничий і насінневий відділи в один загальний, який складався із 3 бюро — селекції цукрових буряків, селекції інших с.-г. культур і насінневого. До СНУ увійшло два дорадчих органи: Наукова рада, яка організовувала сесії, з'їзди та ведення справочинства (укладання договорів, матеріально-технічне забезпечення лабораторій, надання субсидій та аренди тощо). СНУ брало активну участь у веденні навчально-просвітницької роботи. Для цього було організовано спеціальні вищі селекційно-насіenneві курси та при Київському політехнічному інституті — шляхом об'єднання чотирьох лабораторій — Науковий інститут селекції. Для викладання наукових дисциплін запрошувались відомі професори та спеціалісти СНУ. Популяризаторська діяльність здійснювалась шляхом створення постійно діючого музею з сорто-насіenneвої справи та видавничої діяльності (альбом “Цукровий буряк”, монографія “Сортоводство сахарной свеклы” тощо). Аналізуючи наведені документи, можна стверджувати, що створене у 20-х роках СНУ відіграло значну роль не тільки в розвитку цукрової промисловості, а й всього сільського господарства.

УДК 001.89:[631.526.3+631.531]:664.1:061.64(477)“19”

2012.1.2. НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОРТІВНИЧО-НАСІЕННЕВОГО УПРАВЛІННЯ ЦУКРОТРЕСТУ У 20-х РОКАХ ХХ ст. / Присяжнюк М.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2011. — № 3. — С. 7–11. — Бібліогр.: 10 назв.

Сортівничо-насіenne управління Цукротресту, сортівничо-насіenneва справа, Наукова рада, Науковий ін-т селекції.

Розкрито стан сортівничо-насіenneвої справи в Україні на початку ХХ ст. та науково-організаційну діяльність Сортівничо-насіenneго управління Цукротресту у 20-х роках минулого століття. Встановлено, що сортівничо-насіenneва справа розпочала свою діяльність на південному заході України з багатьох власних сортівничих підприємств. Усі сортівничі заклади займалися не лише насінництвом цукрових буряків, а й селекцією польових культур. Кількість закладів, які займалися цією справою, сягала близько тридцяти. Проте громадянська війна та революція зруйнували приватновласницьке насінництво й призвели до знищення багатьох станцій. Декретом РНК УРСР від 19 січня 1919 р. цукрову галузь було націоналізовано, а в травні цього ж року організовано Головне Управ-

ління з цукрової промисловості. Останнє у березні 1921 р. реорганізовано у Цукротрест, при якому створено окремо Селекційно-насіenneвий відділ для координування насінневої справи. Цукротресту було передано всі дослідні станції та Вінницький насінневий завод. Наприкінці 1921 р. Головцукор було ліквідовано, а всі його справи передано Правлінню Цукротресту, при якому організовано Сортівничо-насіenne управління. Головним його завданням стало координування сортівничою, насінневою та дослідною справою у цукровій промисловості. Відповідно до зазначених напрямів роботи Управління розподілились на три основні відділи: сортівничий, насінневий та дослідний. У 1925 р. у Сортівничо-насіenneвому управлінні відбулась реорганізація певних структур: сортівничий і насінневий відділи було об'єднано в один, який складався з трьох бюро — селекції цукрових буряків, селекції інших польових культур і насінневого. До складу управління входила дорадча Наукова рада, що організовувала сесії, з'їзди та видання праць. З початку існування Управління відбулося три річних з'їзди (10–20 грудня 1920 р., грудень 1921 р. та грудень 1922 р.). Останній з'їзд мав суто наукове спрямування із залученням широкого кола наукових закладів. Управління вело активну навчально-просвітницьку роботу. Для цього при Київському політехнічному ін-ті було створено Науковий ін-т селекції, де викладали професори Є. Вотчал, В. Колкунов, М. Малюшицький та інші. Координуюча та методична робота Сортівничо-насіenneго управління із залученням відомих діячів, професорів сприяла відбудові сільського господарства не лише цукрової промисловості, а й усієї науково-дослідної справи України.

УДК 581.134:575:061.62(091)(477)

2012.1.3. ДОСЯГНЕННЯ ІНСТИТУТУ ФІЗІОЛОГІЇ РОСЛИН І ГЕНЕТИКИ НАН УКРАЇНИ (ДО 65-ї РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ) / Моргун В.В. // Физиология и биохимия культурных растений. — 2011. — Т. 43, № 3. — С. 187–211. — Бібліогр.: 2 назви.

Інститут фізіології рослин і генетики НАН України, етапи становлення, результати наукової діяльності.

Наведено, що Інститут фізіології рослин і генетики НАН України було засновано у 1946 р. на базі відділу фізіології живлення рослин і агрохімії Інституту ботаніки АН УРСР. До складу ін-ту увійшло шість наукових відділів: агрохімії, фізіології живлення, рослинництва і агроеліорації, росту і розвитку рослин, фізіології стійкості рослин та біохімії рослин на чолі з директором О.І. Душечкіним. У 1986 р. Інститут фізіології рослин було об'єднано з генетичним відділом Інституту молекулярної біології і генетики АН УРСР, внаслідок чого він отримав назву — Інститут фізіології рослин і генетики НАН України на чолі з директором, академіком НАН України В.В. Моргуном. До складу інституту увійшло 9 наукових відділів та чотири лабораторії, де працюють понад 100 науковців, у т.ч. 1 академік, 1 член-кореспондент, 18 докторів наук і 58 кандидатів наук. За 65 років діяльності в Інституті створено й районовано 116 сортів і гібридів різних культур, захищено 489 дисертацій (81 — докторська і 408 — кандидатських), трьома мовами видається науково-теоретичний журнал “Физиология и биохимия культурных растений”, створено “Клуб 100 центнерів”, який об'єднує кращі господарства аграрного сектору. В свою 65-ту річницю Інститут фізіології рослин і генетики НАН України зустрічає вагомими досягненнями, з оптимізмом і вірою в майбутнє.

УДК 631.145:061.62:[001:63](091)

2012.1.4. КІРОВОГРАДСЬКИЙ ІНСТИТУТ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА: МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ / Савранчук В.В., Семеняка І.М., Андрієнко А.Л. // Вісник Степу: наук. зб. — Кіровоград, 2011. — Ювіл. вип. — С. 3–11. Шифр 535763.

Адгамська с.-г. дослідна станція, етапи розвитку станції, станція олійних культур, наукові досягнення станції, Кіровоградський ін-т АПВ.

Відмічено, що Кіровоградський інститут АПВ є правонаступником Адгамської с.-г. дослідної станції, яку було створено рішенням Херсонського земського зібрання 20 квітня 1911 р. на кошти Херсонського губернського земства та Єлісаветградського земського повіту. Основним завданням Адгамської с.-г. дослідної станції було визначення кращих способів і прийомів вирощування польових культур стосовно до умов північної частини Херсонської губернії. У 1932 р., у зв'язку з реорганізацією науково-дослідних установ, станцію було перетворено в Українську науково-дослідну станцію олійних культур, яка ввійшла в систему Всесоюзного науково-дослідного інституту олійних культур, та створено відділи селекції, насінництва та захисту олійних культур. Для широкого вивчення агротехніки цих культур в Україні було організовано опорні пункти по зонах — у Хмельницькій, Полтавській, Одеській, Харківській, Миколаївській та Луганській областях. Через деякий час олійними культурами почали займатись й інші наукові установи, тому існування спеціалізованої станції втратило своє значення, опорні пункти було ліквідовано. У 1944 р. станцію було передано в систему Українського НДІ зернового господарства, визначено напрям її діяльності — проведення досліджень з агротехніки та захисту рослин польових культур у зоні північного Степу, а також селекція олійних культур. У 1956 р. на базі станції та радгоспу ім. Кірова було створено Кіровоградську обласну с.-г. дослідну станцію — як головну організацію наукового забезпечення АПВ Кіровоградської області. У 2005 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України Кіровоградську обласну с.-г. дослідну станцію реорганізовано в Кіровоградський інститут АПВ — як Центр наукового забезпечення АПВ, куди ввійшли Кіровоградський національний технічний ун-т, Кіровоградський обласний державний проектно-технологічний центр "Облдержпродючість" та 10 базових агроформувань різних форм власності. Кіровоградський ін-т АПВ протягом 2006–2010 рр. проводив дослідження по 17 науково-технічних програмах НААН за 32 завданнями та отримав по них завершені розробки.

УДК 631.5:633/635.001.573

2012.1.5. ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ АГРОНОМІЇ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ ст. / Красницький В.Й. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 81–82.

Математичні методи в агрономії, навчальні заклади, підручники з математичних досягнень в агрономії.

Досліджено науковий доробок вітчизняних учених-аграріїв щодо використання математичних методів для потреб агрономії. Одними з перших учених, хто сприяв впровадженню методів математичної статистики для потреб агрономії, були професори М. Вольф, А. Чупров, А. Сапегін та ін. Вони розробляли і пропонували застосовувати математичну статистику для аналізу результатів спостережень. Практичним посібником для цього був перший підручник А. Сапегіна з варіаційної статистики для агрономів, який багаторазово перевидавався. В 20-ті рр. ХХ ст. математичні методи були предметом вивчення у технікумах і вищих навчальних закладах й були настільки актуальними і поширеними, що обов'язково обговорювалися на нарадах і з'їздах (1909, 1910, 1913 рр.), вивчалися на спеціальних курсах із застосуванням математичних методів для працівників дослідної справи (1913, 1923 рр.). На кінець 20-х років наукові розробки вчених у галузі застосування математичних методів для потреб агрономії досягли високих результатів. Так, у книзі "Закон урожаю" професор А. Сапегін за допомогою математичних формул показав залежність врожаю від густоти посіву та поживного середовища. Чисельні методологічні дослідження з питань підвищення точності дослідів на початку 30-х років проводили Б. Рожественський, О. Філіповський, О. Марков, А. Сапегін та О. Молостов. Останні у 1931 р. видали книгу "Методи оцінки даних польового дослідів (до методики польового дослідів)", яка не втратила свого значення й донині.

УДК 631.523.527(091/092)

2012.1.6. ПРОФЕСОР Л.М. ДЕЛОНЕ — ФУНДАТОР КАРІОСИСТЕМАТИКИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ГЕНЕТИКИ ТА НОВІТНИХ ОСНОВ СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН. ДО 120-РІЧЧЯ

ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ / Кунах В.А. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 155–163. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 535960.

Делоне Л.М., каріосистематика, каріотип, радіаційна селекція, експериментальний мутагенез.

Розглянуто основні етапи життя і найголовніші наукові здобутки професора Льва Миколайовича Делоне — одного із засновників радіаційної селекції, каріосистематики, експериментального мутагенезу та методу добору у сортів і самозапильних ліній на провокаційних фонах, співавтора багатьох підручників з генетики для ВНЗ. Народився Л.М. Делоне 11 травня 1891 р. у Санкт-Петербурзі у сім'ї вченого-математика, закінчив природничий відділ фізико-математичного факультету Київського університету (1911 р.). Після закінчення університету працював на різних посадах у науково-дослідних інститутах та вищих навчальних закладах (Київський ун-т, Маслівський ін-т селекції та насінництва, Харківський с.-г. ін-т, Ін-т рослинництва — нині Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН та ін.). Вчений першим розробив методику радіаційної селекції, запропонував терміни каріотип і каріосистематика, відкрив паралелізм мінливості природних та експериментально отриманих мутацій, створив низку сортів пшениці. Працюючи в Інституті генетики і селекції АН УРСР, Л.М. Делоне був безмежно відданий своїй праці і часто досягав успіхів завдяки інтуїції. Останні роки життя входив до складу Оргкомітету та був членом Президії Всесоюзного товариства генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова, одним із засновників і організаторів Українського товариства генетиків і селекціонерів, членом редколегії журналу "Цитология і генетика". Помер Л.М. Делоне 1 листопада 1969 р. у Москві. Визначальною його рисою було те, що він завжди був достойним звання ученого. Саме таким він залишився у пам'яті колег, учнів, вдячних нащадків.

УДК 631.527(092)

2012.1.7. НАСЛЕДИЕ И.В. МИЧУРИНА. МИФЫ И РЕАЛЬНОСТЬ: монография / Соколова Т.И. — Луганск, 2010. — 420 с. — Библиогр.: 154 назв. Шифр 535901.

Мічурін Іван Володимирович — видатний селекціонер з плодівництва, селекція плодівних культур, сорти плодівних, критика досягнень Мічуріна.

Висвітлено роль І.В. Мічуріна у розвитку біології, наукової селекції та наукового плодівництва. Видання містить три розділи: 1. Теоретичні основи і методи робіт І.В. Мічуріна; 2. Сорти І.В. Мічуріна; 3. Особистість І.В. Мічуріна та післямову. У першому розділі розглядаються основні методи селекції, які використовував І.В. Мічурін при створенні сортів плодівних культур, його внесок у теорію селекції, наукове плодівництво, мічурінську генетику та дарвінізм. Другий розділ присвячено характеристикам сортів плодівних культур Росії і, зокрема, сортів, створених І.В. Мічуріном, їх впровадженню у виробництво в теперішній час. Закінчується розділ описом значення сортів І.В. Мічуріна в якості джерел вихідного матеріалу для селекції сучасних сортів плодівних культур, озеленення та полезахисного лісорозведення. В розділі "Особистість І.В. Мічуріна" розглядаються деякі подробиці з біографії вченого, який не мав не тільки спеціальної вищої, а й середньої освіти, дуже багато працював, закладаючи сади, та намагався знайти нові шляхи в наукових пошуках теоретичних основ біології і селекції, невдало спілкуючись з офіційною науковою елітою того часу. В післямові висловлюється думка, що ім'я І.В. Мічуріна було зроблено адміністративно-командною системою, зокрема Т. Лисенком, а його сорти виявились малоцінними і не мали широкого впровадження у виробництво. [Роблячи такий висновок, авторка забула деякі факти, про які йдеться у виданні. Так, на с. 350 читаємо: "Департамент США у 1913 р. офіційно запропонував І.В. Мічуріна переїхати до США разом з усім селекційним матеріалом і запропонував на його утримання щороку виділяти вісім тисяч доларів". Вона також, мабуть, забула і про те, що сорт існує максимум 10–15 років, тому сорти початку ХХ ст. не можна порівнювати з сортами кінця ХХ ст. — Прим. реф.].

УДК 631.67:016(091/092)(477) ("19/20")

2012.1.8. ДЖОВАНІ ДІОНІСІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ (1886–1971): біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1912–1939 рр. / Уклад.: Вергунов В.А., Довгоруку Ю.О.; НААН, ДНСГБ; наук. ред. В.А. Вергунов. — Вінниця, 2011. — 128 с. — (Сер. Біобібліографія вчених-аграріїв України; кн. 42). Шифр 535071.

Джовані Діонісій Олександрович, Інститут с.-г. меліорації, результати наукової діяльності, наукова спадщина Д.О. Джовані.

Відображено основні етапи життя, наукову, науково-організаційну та педагогічну діяльність професора Діонісія Олександровича Джовані (1886–1971) — відомого вченого, постать якого є знаковою для становлення дослідної меліоративної справи в Україні та Росії. Українець з італійським корінням Д.О. Джовані був одним із фундаторів Українського науково-дослідного Інституту сільськогосподарської меліорації і брав участь у його становленні. Наукові праці з дослідної методики по с.-г. меліорації та перший посібник українською мовою для с.-г. курсів "Меліоративне законодавство: посібник для с.-г. шкіл" не втратили своєї актуальності й донині. Хронологічний показник складається із п'яти розділів. У першому наведено основні дати життя і діяльності Д.О. Джовані у Новгородській губернії, Київгубземкомі, Харківському с.-г. інституті та Українському НДІ с.-г. меліорації. Наступні чотири розділи містять: бібліографічні описи його наукових праць, літературу про діяльність, історико-бібліографічні дослідження наукової спадщини та розділ "З наукової спадщини", який свідчить про Д.О. Джовані як висококваліфікованого історика науки в галузі сільськогосподарської меліорації.

УДК 633.2/.3:631.117.4(091)

2012.1.9. ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ З ПОЛЬОВОГО КОРМОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ / Задорожна І.С. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 70. — С. 219–229. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 06 535921.

Справа с.-г. дослідна, поле дослідне, станція дослідна, травосіяння, культури кормові, кормовиробництво польове.

Проаналізовано історичні та соціально-економічні передумови становлення с.-г. дослідної справи з польового кормовиробництва в Україні. Встановлено, що великий вплив на розвиток дослідної справи в Україні, оскільки вона була складовою частиною Російської імперії, мали праці російських учених, зокрема І. Комова, А. Болотова, М. Ліванова, П. Костичева, В. Вільямса та інших, які першими провели дослідження з вивчення й впровадження у польове кормовиробництво бобових трав і кормових культур. В Україні найбільший внесок у розвиток кормовиробництва зробило Полтавське дослідне поле, де з перших днів його існування розпочато дослідження з агротехніки вирощування багаторічних бобових трав та кормових культур. За період 1886–1900 рр. було проведено вивчення біологічних особливостей продуктивності і агротехніки вирощування бобових трав, злаково-бобових травосумішей, хімічного складу кормових культур та розроблено методологію проведення дослідів. За значний внесок дослідного поля в с.-г. дослідну справу у 1909 р. його було перетворено в Полтавську дослідну станцію з утворенням у ній низки нових наукових відділів, розширенням робіт з рільництва. Полтавською дослідною станцією було розроблено агротехніку вирощування кормових буряків, ку-

рудзи на корм та ін. Крім ПДС, у 1900 р. на Херсонському і Харківському дослідних полях, а у 1910 р. — на Сумській і у 1912 р. — на Носівській дослідних станціях було закладено досліді з вивчення люцерни за строками сівби, багатовидових травосумішок та злакових однорічних культур на зелений корм. Після революції 1917 р. відбулася деяка руйнація дослідної справи й лише у 30-х рр. XX ст. розпочалося відновлення досліджень з польового кормовиробництва. У 1930 р. на базі Полтавської станції було створено Ін-т кормових культур, де розпочалася робота з селекції, насінництва і агротехніки кормових культур, що дало можливість впливати на запровадження наукових принципів ведення сільського господарства в Україні.

УДК 636:001.89(477)“19”

2012.1.10. НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ТВАРИННИЦТВА У 20-х РОКАХ XX СТОЛІТТЯ / Присяжнюк М.В.; НААН, ДНСГБ; за наук. ред. В.А. Вергунова. — К., 2011. — 84 с. — (Іст.-бібліогр. сер. "Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії"; кн. 54). — Бібліогр.: 110 назв. Шифр 536134.

Сільськогосподарський науковий комітет України (СГНКУ), Науково-консультативна рада (НКР), тваринництво (20–30-ті роки XX ст.), зоотехнічні дослідні станції.

На основі широкого кола маловідомих архівних документів і матеріалів висвітлено питання стану і розвитку тваринницької галузі у 20-х роках минулого століття в Україні. На початку XX ст., у зв'язку з багаторічною війною та революційними потрясіннями, сільське господарство опинилося в надзвичайно складному стані, зокрема тваринництво. Поголів'я зменшилося: ВРХ — на 46,9%, свиней — 72,6, овець — на 43,9%. Тому, після остаточного встановлення радянської влади, більшовицька партія на початку 20-х років прийняла низку директив, постанов і рішень з метою відродження і подальшого розвитку галузі тваринництва. Особливу роль у цій справі відіграв Сільськогосподарський науковий комітет України при Наркомземі, який розгорнув активну діяльність щодо згуртування наукових сил, відродження зруйнованих галузевих наукових установ. У першому розділі видання (Пошуки шляхів виведення українського тваринництва) наведено низку архівних документів і матеріалів радянської влади щодо організації племінної роботи, передачі спеціалізованих поміщицьких маєтків у підпорядкування Наркомзему, покращання кормової бази, створення тваринницьких кооперативів, союзів плідників, фахових видань. Другий розділ (Майбутнє — за самостійними зоотехнічними дослідними станціями) розкриває роль та діяльність комплексних і самостійних зоотехнічних станцій, їх переваги і вплив на розвиток галузі тваринництва. Третій розділ (Впровадження наукових засад у тваринницьку галузь) присвячено діяльності науково-консультаційної ради, перспективному п'ятирічному плану, виступам видатних вчених (О. Шліхтер, А. Йоффе, А. Сліпанський та ін.) на сесіях ради з питань стану і налагодження галузі тваринництва. Однак усі пропозиції і прийняті на державному рівні рішення щодо покращання стану галузі фактично було введено у дію лише на початку 30-х років.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — канд. с.-г. наук НІНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК [338.439.4:336:633.1].001.25

2012.1.11. МІСІЯ УКРАЇНИ У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ТА ПРОДОВОЛЬЧИХ ПРОБЛЕМ / Жук В.М. // Облік і фінанси АПК. — 2011. — № 3. — С. 129–136. — Бібліогр.: 5 назв.

Місія України, проблеми фінансові та продовольчі, запаси зернові, зерновиробництво.

Науково обґрунтовано нову версію глобальної та національної безпеки на основі визначення зернових запасів державного валютно-грошового ресурсу та створення фонду

світового запасу зерна ООН. Проаналізовано можливості та місію України у вирішенні глобальних фінансових та продовольчих проблем. Місія України передбачає об'єднання зусиль провідних с.-г. країн для спільного донесення до світового співтовариства концепції визнання зерна в якості нового економічного еквівалента росту і добробуту. На користь 1 тонни зерна, як нового еталона вартості та засобу накопичення, свідчить динаміка стрімкого знецінення світових грошей та росту заборгованості держав провідних країн світу (рис.), що через засоби глобальної геополітики, в першу чергу спускає ринки та економіку третіх країн, у т.ч. й України. Зазначено, що нарощування зерновиробництва є основою реалізації глобальної місії України. Зроблено висновок, що державна політика щодо надлишку зерна має призводити не до падіння внутрішніх цін на зерно, а до науково обґрунтованого розвитку аграрно-продовольчої сфери, фінансово-грошової стабільності, енергетичної незалежності та світового лідерства. Вхідження нашої країни до складу провідних зерноекспортерів зумовлює невідкладність виведення національного менеджменту на рівень ініціювання ідеї створення світових стратегічних запасів зерна ООН за участі та на території України. У найближчій перспективі вона могла б щороку поповнювати такий фонд на 10 млн т зерна. Реалізація глобальної місії України потребує доведення до світового співтовариства вищезазначеної ідеї через ООН.

УДК 332.012.324:334.722.8

2012.1.12. КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ: монографія / Давиденко Н.М. — К., 2011. — 356 с. — Бібліогр.: 224 назви.

Управління корпоративне, товариства акціонерні, капітал корпорації, політика дивідендна, інвестиції.

Розкрито теоретичні та методологічні основи корпоративного управління. Визначено базові поняття та принципи корпоративного управління. Обґрунтовано особливості корпоративних утворень та корпоративного управління в сільському господарстві. Проаналізовано сучасні тенденції формування національного корпоративного управління та вплив на діяльність акціонерних товариств ринку цінних паперів. Відмічено, що розбудова ринку цінних паперів дасть можливість забезпечити вихід підприємств із ситуацій фінансової нестабільності. Формування інвестиційної привабливості акцій має бути невід'ємною складовою системи формування капіталу корпорації. Доведено, що вдала дивідендна політика, як управління структурою капіталу, здійснює вплив на ціну акцій підприємства. Вибір дивідендної політики підприємства та, за можливістю, врахування усіх факторів, які впливають на обрану дивідендну політику, значною мірою забезпечують надходження інвестицій на підприємства. Найбільш важливою складовою економічної безпеки корпоративного підприємства є його фінансове становище. На прикладі найбільших корпорацій проаналізовано якісні та кількісні чинники фінансового становища. Дано критичну оцінку нормативно-правового регулювання корпоративних відносин в Україні. Зазначено, що сучасний стан корпоративного управління в Україні характеризується низьким рівнем корпоративної культури, невідповідністю існуючої практики корпоративного управління загальноприйнятим принципам, недостатньою координацією дій органів державного управління у сфері регулювання корпоративних відносин, низькою ефективністю управління корпоративними правами. Обґрунтовано шляхи вдосконалення корпоративного управління в АПК України та напрями удосконалення механізму капіталізації корпоративних підприємств.

УДК 332.2.021.8:332.6(477)

2012.1.13. ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ І ЦІНИ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Шпичак О.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 168, ч. 1. — С. 10–17. — (Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536186.

Реформа земельна, ціна землі, мораторій, інвестиції.

Досліджено проблеми земельної реформи в Україні та протиріччя між прихильниками та противниками введення купівлі-продажу землі с.-г. призначення з 2012 р. Зазначено,

що незважаючи на майже повну приватизацію (розпаювання) землі, в Україні (97%) не досягнуто бажаного економічного ефекту. В 1990 р. на 1 га с.-г. земель вироблялося в співставних цінах 2005 р. 350 грн, у 2010 р. — 270 грн. Більшість громадян після паювання отримали землю у власність і з різних причин не змогли її самостійно обробляти, а ті, що взяли землю в оренду, не знають у кого ця земля буде, коли відмінять мораторій на купівлю-продаж землі. З метою отримати дієвого власника і пропонується ввести купівлю-продаж землі, що зумовить надходження у сільське господарство потрібних інвестицій і дасть можливість підняти ефективність галузі у два-три рази. Відмічено, що в Україні необхідно впровадити національну програму поетапного переходу від дрібного товаровиробника до експортно орієнтованих товаровиробників, здатних забезпечити зростаючі потреби в продовольстві. Це можливо в процесі руху землі від менш ефективного землевласника і землекористувача до більш ефективного. Суспільство в цілому і селяни насаперед нині перебувають у тривожному очікуванні, якими будуть наслідки від відміни мораторію на купівлю-продаж землі та інші питання. На переконання авторів відповіді на ці питання, в першу чергу, пов'язані з проблемою цін на землю. У зв'язку з цим автори проти зняття мораторію без прогнозування його наслідків і, зокрема, ціни, за якою буде здійснюватися купівля-продаж землі і яку кількість землі буде запропоновано до продажу. Опитування, проведені в 2010 р., свідчать, що нині виробники не готові психологічно та економічно до повноцінного ринку. З метою передбачення ціни землі авторами здійснено їх кількісне визначення на основі використання методологічних і методичних підходів країн Заходу. Зроблено висновок, що ціна 1 га ріллі с.-г. призначення в Україні після скасування мораторію на неї в 2012 р. може становити 1500–2500 грн, якщо не буде істотних зрушень у підвищенні ефективності виробництва. За такої ціни землі є сумнівним отримання обігових коштів через заставу землі. Тому, перш ніж скасувати мораторій на купівлю-продаж с.-г. землі, необхідно на державному рівні реалізувати низку заходів для врегулювання проблеми.

УДК 332.2/3:339.13

2012.1.14. РАЦІОНАЛЬНЕ ТА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ / Павленчик А.О., Павленчик Н.Ф., Горбонос Ф.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4, ч. 5. — С. 207–217. — (Сер. Економ. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536059.

Використання земельних ресурсів, формування ринку землі, підприємства крупного агробізнесу, агрофірми.

Дано оцінку ефективності використання земельних ресурсів у різних організаційно-правових формах. Показано, що реформування земельних відносин не сприяло підвищенню ефективності їх використання у господарствах населення. Економічна ефективність використання землі і агротехнологічні можливості господарств населення доводять, що вони не можуть розглядатися як перспективна форма господарювання в аграрному секторі економіки. Землі, що є у приватній власності громадян, слід розглядати як базу для створення в перспективі підприємств крупного агробізнесу. Вони спроможні застосовувати високопродуктивні машини і агрегати та забезпечити комплексну механізацію і прогресивну технологію вирощування і збирання с.-г. культур, що, в свою чергу, знижує трудові та матеріально-грошові затрати. Моделлю аграрних відносин, основною виробничою ланкою на перспективу, має стати крупнотоварне аграрне виробництво, уособлене в приватно-корпоративній формі існування підприємства, агрофірми, товариства тощо. Зазначено, що в перспективі підприємства крупного агробізнесу відокремляться від малих форм господарювання і у зв'язку з цим неминуче виникне необхідність подальшого перерозподілу земель через оренду, успадкування, купівлю-продаж права на земельну частку (пай), здійснення заставних операцій тощо, що може відбуватися лише за наявності ринку землі. Відмічено, що ринок землі повинен забезпечити покращання національного та підвищення ефективності використання земельних ресурсів і стати засобом досягнення цієї мети за використання численних регулюючих інструментів і інститутів держави.

УДК 332.364/.365:349.41:631.115.17

2012.1.15. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИХ ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН: монографія / Кішак І.Т., Саваріна І.П. — Миколаїв, 2011. — 224 с. — Бібліогр.: 71 назва. Шифр 536115.

Забезпечення економіко-правове, відносини орендні земельно-майнові, платежі земельні.

Розглянуто теоретико-методичні засади здійснення аграрних перетворень, економічних принципів розвитку аграрного виробництва та земельно-орендних відносин у світовій практиці. Досліджено складові організаційно-правового забезпечення земельно-майнових орендних відносин та їх ефективності на сучасному етапі економіко-виробничої діяльності аграрних підприємств Миколаївської області. Запропоновано перспективні напрями вдосконалення організації здійснення земельно-майнових орендних відносин та підвищення ефективності використання земельних та майнових паїв. Зазначено, що розвиток земельно-майнових орендних відносин має проходити шляхом: підвищення ролі земельних платежів; вдосконалення методичних підходів до визначення бази справляння земельних та майнових платежів; посилення правового та соціального захисту орендарів землі та майна; вжиття організаційно-правових заходів щодо забезпечення державної реєстрації договорів оренди земельних ділянок; забезпечення реалізації прав власників земельних ділянок та суб'єктів господарювання в частині посилення відповідальності за дотримання умов договорів оренди та їх державну реєстрацію; запровадження у практику виплати орендної плати виключно коштами.

УДК 332.72:332.22:334.012.23

2012.1.16. ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ / Музика П.М., Доманський А.Я., Доманська Н.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4, ч. 5. — С. 183–187. — (Сер. Економ. науки). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536059.

Відносини земельні, ринок землі, господарства фермерські, форма господарювання.

Проаналізовано стан земельних відносин в Україні, формування ринку землі та висвітлено досвід окремих країн Європи і світу в галузі земельних відносин. Зазначено, що світова практика розвитку земельних відносин свідчить про те, що протягом останніх 300 років простежується тенденція до подрібнення земельної власності. Подрібнення не означає одно-, двогектарне господарство. Існують певні оптимальні межі земельних ділянок. Вони враховують не тільки продуктивність праці на землі, але і соціальні фактори, зайнятість населення, розвиток мережі соціальних інфраструктур, традиції, екологічні фактори і багато інших чинників. У Західній Європі, США, Японії та інших розвинутих країнах середня площа земель у господарствах знаходиться в межах декількох десятків гектарів землі. Так, середня площа землі в одному господарстві у Франції становить 52,2 га, Німеччині — 43,6, Іспанії — 26,9, Італії — 8,5, Польщі — 8,8 га, а в середньому по Євросоюзу — 9,8 га. Саме в цих країнах найбільша насиченість малих і середніх підприємств — основи економіки. Високограничні норми продажу земель в Україні можуть призвести до руйнації українського села. Тому до остаточного прийняття Закону "Про ринок землі" необхідне докорінне його доопрацювання, особливо статті 15, і зменшення максимальних норм землі у приватній власності однієї особи до 200–300 гектарів. З метою сталого розвитку сільських територій та українського села пріоритетною формою господарювання повинні бути фермерські господарства за стимулювання розвитку малих і середніх підприємств у сільській місцевості. В зв'язку з цим доцільно було б кредитну ставку знизити від 8 до 4–6%.

УДК 334.715/.716:338.439:658.16

2012.1.17. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Сарапіна О.А. — Миколаїв, 2011. — 364 с. — Бібліогр.: 442 назви. Шифр 535904.

Реструктуризація фінансова, управління харчових підприємств, трансформація капіталу.

Обґрунтовано теоретичні, методологічні, методичні засади та практичні напрями вдосконалення управління розвитком харчових підприємств засобами фінансової реструктуризації. Розкрито соціально-економічну сутність реструктуризації та її місце в управлінні розвитком харчових підприємств. Визначено особливості та основоположні принципи управління з використанням фінансової реструктуризації, механізм та ефективність її реалізації. Здійснено моделювання процесів фінансової реструктуризації в управлінні розвитком харчових підприємств. Розглянуто проблеми тінізації економіки та напрями трансформації капіталу у процесі реструктуризації харчових підприємств, шляхи та методи вдосконалення механізму державного регулювання фінансової реструктуризації харчових підприємств. Розроблено концепцію вдосконалення управління діяльністю харчових підприємств з урахуванням чинників, мотивації, напрямів їх реструктуризації.

УДК 334.73.021:631.115.8

2012.1.18. КООПЕРАТИВНА СИСТЕМА У СФЕРІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ ТА СВІТУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ / Драбовський А.Г. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.12. — С. 171–178. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 535985.

Система кооперативна, сфера аграрного виробництва, перспективи розвитку.

Визначено роль і місце кооперативного сектору в сфері аграрного виробництва України. Зазначено, що частка виробничих кооперативів у загальній структурі господарських форм незначна, адже вони функціонують лише в 4% сільських населених пунктів. В останні роки стали відчутні негативні тенденції у розвитку с.-г. кооперації. Відмічено певну активізацію с.-г. товаровиробників до кооперування, насамперед у плані налагодження зв'язків із переробниками аграрної продукції. Швидкими темпами розвиваються обслуговуючі кооперативи. Здійснено аналіз передового досвіду розвитку с.-г. кооперації та узагальнено можливості його застосування у вітчизняній економіці. Характерними рисами колективних с.-г. об'єднань, що функціонують в європейських країнах, є: некомерційний характер, збереження приватної власності на капітал і землю, підпорядкування діяльності з метою зменшення витрат виробництва та для підвищення його ефективності. Завдяки некомерційному характеру діяльності колективних с.-г. об'єднань звільняються від сплати податків. Активна підтримка колективних об'єднань з боку держави обумовлюється намаганням обмежити монополізацію в аграрному секторі та забезпечити багатофункціональність сільського господарства. Загалом у розвинених ринкових економіках кооперативи не функціонують тільки у сфері аграрного виробництва, а є формою вертикальної інтеграції. Розвиток с.-г. кооперації в Україні розглядається як важливий напрям розбудови економіки вітчизняного аграрного сектору. До 2015 р. передбачено організацію понад 10 тис. с.-г. обслуговуючих кооперативів; створення понад 100 тис. додаткових робочих місць; стимулювання зростання с.-г. виробництва в 1,6 раза, для цього до 2015 р. передбачено виділити з бюджету 7,2 млрд грн. Крім того заплановано низку пільг для розвитку кооперативів. Разом із тим, розвиток кооперативів неможливий без власного переконання людей, що створюють їх на основі взаємної довіри та особистої віддачі. Гальмівним чинником діяльності кооперативів є недосконалість механізму отримання селянами дотацій та пільг, передбачених законодавством, та їх використання.

УДК 336.226:322:631.155:631.145

2012.1.19. ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА: монографія / Тулуш Л.Д., Прокопчук О.Т. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. — 280 с. — Бібліогр.: 310 назв. Шифр 535907.

Функціонування ПДВ, сфера агропромислового виробництва, механізм справляння ПДВ.

Наведено результати комплексного дослідження проблем функціонування податку на додану вартість у сфері агропромислового виробництва. Узагальнено теоретико-методологічні засади формування та представлено оцінку сучасного механізму справляння ПДВ у агропромисловому секторі економіки. Охарактеризовано спеціальні режими справляння

ПДВ у сфері агропромислового виробництва, спрямовані на поліпшення фінансового забезпечення товаровиробників галузі. Досліджено наслідки функціонування режиму акумуляції сум ПДВ та ефективність дотування виробників молока та м'яса переробними підприємствами за рахунок коштів ПДВ. Обґрунтовано нові підходи до формування механізму функціонування ПДВ у сільському господарстві, розкрито можливості реалізації європейського досвіду справляння ПДВ в Україні. Розглянуто трансформацію механізму непрямой підтримки товаровиробників за рахунок коштів податку на додану вартість та перспективи застосування режиму компенсаційної ставки ПДВ.

УДК 338.24.021.8:332.154(477.75)

2012.1.20. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ ТА АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ / Месель-Веселяк В.Я., Паштецький В.С., Грищенко О.Ю., Паштецький А.В., Мазуренко О.В. — Сімферополь, 2011. — 120 с. Шифр 536025.

Зміни в сільському господарстві, період реформування, механізм ціновий, концентрація виробництва.

Розглянуто трансформаційні зміни в сільському господарстві України та Автономної Республіки Крим, які відбулися за період реформування аграрного сектору економіки країни. Проаналізовано результати реформування сільського господарства, визначено позитивні сторони та стримуючі фактори цього процесу. Висвітлено питання підвищення ефективності виробництва с.-г. продукції шляхом удосконалення цінового механізму, формування раціональних виробничо-господарських структур на основі раціоналізації розмірів їх землекористування, досягнення раціонального рівня концентрації виробництва окремих видів продукції, впровадження у виробництво і використання альтернативних видів енергії, одержаних від с.-г. продукції.

УДК 338.434"737"(477)

2012.1.21. ФІНАНSOVA ПОЛІТИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ: монографія / Ботвіна Н.О. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. — 303 с. — Бібліогр.: 491 назва. Шифр 536085.

Політика фінансова, розвиток агросфери, проблеми страхування.

Наведено результати комплексного дослідження теоретичних та практичних аспектів фінансової політики сталого розвитку агросфери за трансформаційних перетворень економічного простору. Вивчено економічні умови та фактори впливу на фінансову політику, обґрунтовано доцільність врахування особливостей функціонування агросфери при формуванні та реалізації фінансової політики. З метою удосконалення фінансової політики щодо сталого розвитку агросфери визначено організаційно-правові і економічні передумови її реалізації, окреслено домінянти формування й систему заходів щодо її модернізації та напрямки вдосконалення державної фінансової підтримки агросфери. Запропоновано траєкторію демонтажу механізму реалізації фінансової політики та розвитку інституційного забезпечення фінансової політики сталого розвитку агросфери. Окреслено проблеми страхування в сільському господарстві, запропоновано види агрострахування та заходи щодо вдосконалення державної політики стосовно страхування агробізнісів.

УДК 338.439:62–634.5(477)

2012.1.22. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ТА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ / Шпичак О.М., Стасіневич С.А., Куць Т.В.; за ред. акад. НААН О.М. Шпичака. — К.: ЗАТ "Нічлава", 2010. — 265 с. — Бібліогр.: 104 назви. Шифр 536098.

Ефективність виробництва біопалива, безпека продовольча та енергетична, формування ринку біопалива.

Показано динаміку виробництва основних видів біопалива в світі та механізм його державного регулювання. Проаналізовано законодавчо-нормативну базу щодо виробництва основних видів біопалива в Україні. Проведено аналіз попиту та пропозиції на ринку основних видів біопалива (біодизель, біоетанол) та сировини для його виробництва (насіння ріпаку, соняшнику, пшениці, сої, цукрових буряків, кукурудзи, м'яса); аналіз у часі взаємозалежності ціни на нафту і

продукти її переробки із цінами на відповідні види біопалива. Розкрито особливості формування ринку біопалива в Україні. Визначено обсяги с.-г. культур для задоволення продовольчих потреб та виробництва альтернативних видів палива в країні. Обґрунтовано оптимальні пороги економічної доцільності переробки с.-г. культур на біопаливо. Розроблено алгоритм визначення економічної пріоритетності виробництва конкретного виду біопалива при переробці с.-г. сировини залежно від кон'юнктури відповідних її видів і кінцевих видів продукції на ринках. Визначено оптимальні темпи розвитку виробництва біопалива в контексті продовольчої та енергетичної безпеки України.

УДК 338.439:62–634.5:338.33(477)

2012.1.23. ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА ЯК НАПРЯМ ОПТИМАЛЬНОГО ВИРІШЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТА ПРОДОВОЛЬЧИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ / Шпичак О.М., Стасіневич С.А., Куць Т.В.; за ред. акад. НААН О.М. Шпичака. — К.: ЗАТ "Нічлава", 2011. — 410 с. — Бібліогр.: 135 назв. Шифр 536097.

Засади виробництва біопалива, проблеми продовольчі та енергетичні, ринок рідкого біопалива.

Розглянуто питання споживання та виробництва енергоресурсів у світі та Україні, тенденції виробництва основних видів біопалива і формування ринку рідкого біопалива. Проведено аналіз законодавчо-нормативного забезпечення виробництва та формування ринку біопалива в Україні. Обґрунтовано економіко-організаційні засади виробництва біопалива як напрямку оптимального вирішення продовольчих та теоретичних проблем в Україні, що сприятиме пошуку шляхів енергетичної незалежності країни за рахунок альтернативних видів палива вітчизняного виробництва. Зроблено економічне обґрунтування оптимізації використання зернових і технічних культур для забезпечення продовольчих потреб населення та альтернативних видів палива. Висвітлено питання методичних підходів визначення системи порогів економічної доцільності переробки зернових та технічних культур на біопаливо. Розроблено алгоритм визначення економічної пріоритетності у виборі зернових колосових, кукурудзи чи цукрових буряків при виробництві біоетанолу, насіння соняшнику чи ріпаку при виробництві біодизеля залежно від кон'юнктури ринків агросировини, продовольчих товарів та паливних ресурсів. Визначено шляхи підвищення економічної ефективності виробництва біопалива.

УДК 339.13.017:634.1.076:338.5

2012.1.24. СВІТОВИЙ РИНОК ПЛОДІВ / Сало І.А. // Агроінформ. — 2011. — № 7/9. — С. 20–24. — Бібліогр.: 4 назви.

Ринок плодів, виробництво, споживання, імпорту, експорт, ціни.

Проаналізовано кон'юнктуру на світовому ринку плодів, зокрема виробництво, споживання, імпорту, експорт та ціни. Розглянуто розвиток ринку в окремих країнах світу. Зазначено, що світовий ринок плодів характеризується несталою кон'юнктурою за різними видами плодової продукції, незначним зростанням виробництва та товарообігу, коливанням обсягів експорту та імпорту. Відмічено, що за рівнем виробництва плодів жодна із зазначених країн зрівнятися з Китаєм не може. Спільним для країн є те, що промисловим садівництвом займаються переважно фермери. Особливістю у їх ринковій інфраструктурі є розвинена система оптових ринків та супермаркетів. У більшості країн світу щодалі актуальнішим стає питання продажу якісних плодів, які б відповідали міжнародним стандартам і вимогам СОТ щодо торгівлі с.-г. продукцією. Функціонування та розвиток ринку плодів і зовнішньої торгівлі практично у всіх країнах регулюється та підтримується державою.

УДК 339.13:338.43(477)

2012.1.25. СЕГМЕНТАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ: монографія / Вуйченко М.А. — Умань, 2011. — 472 с. — Бібліогр.: 331 назва. Шифр 535995.

Сегментація, ринок праці, аграрна сфера.

Досліджено теоретико-методологічну та економічну сутність процесу сегментації ринку праці в аграрній сфері України. З'ясовано, що розподіл ринку аграрної праці за сегментами зумовлений суспільним розподілом праці, розбіж-

ністю у рівні соціального і економічного розвитку територій, неоднаковим становищем працівників у системі суспільного виробництва, їх відмінностями у професійно-кваліфікаційному рівні, місцем в організації виробництва та оптимальними доходами, а також ставею-віковими, поселенськими характеристиками тощо. Визначено представників первинного сегменту (гарантоване робоче місце, належний рівень заробітної плати, соціальний захист) та представників вторинного сегменту ринку аграрної праці (неповний робочий час, нестабільна зайнятість, низький рівень заробітної плати). Проведено комплексний аналіз складових сегментаційного процесу, визначено вплив фінансової кризи на цей процес у різних типах господарських суб'єктів, у різних регіонах України. Проаналізовано позитивні й негативні наслідки сегментації ринку аграрної праці, основи економічного та правового регулювання становища представників різних сегментів. Показано, що фінансово-економічна криза у 2007–2009 рр. призвела до поглиблення сегментації ринку аграрної праці в усіх регіонах країни. Найбільш пристосованими до виживання в умовах кризи виявилися фермерські господарства. Фінансова криза погіршила становище представників середнього та вторинного сегментів ринку аграрної праці. Найбільшою дискримінації на ринку аграрної праці зазнають молодь та люди похилого віку. Запропоновано систему заходів подолання гендерної нерівності в аграрному виробництві. Здійснено рейтингову оцінку економічних районів України за окремими показниками ринку праці та рівня життя населення. Розроблено концептуальну модель можливих наслідків поглиблення сегментації ринку аграрної праці, яка може використовуватись з метою їх регулювання. Комплексний підхід та реалізація практичних заходів, представлених у моделі, дадуть можливість подолати різні форми дискримінації, що виникли на ринку праці в аграрній сфері. Визначено і запропоновано основні заходи запобігання та подолання негативних наслідків сегментації ринку аграрної праці. В разі реалізації цих заходів буде формуватись принципово новий тип розвитку ринку аграрної праці, в якому сегментаційний процес буде виконувати стимулювальну, поступальну й інноваційну функції.

УДК 620.952:338.439.5:339.137.2(477)

2012.1.26. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БІОЛОГІЧНОГО ПАЛИВА НА РИНКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ / Дубневич Ю.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Економіка і менеджмент. — 2011. — Вип. 5/1. — С. 56–58. — Бібліогр.: 8 назв.

Конкурентоспроможність, паливо біологічне, ринок енергетичних ресурсів.

Представлено основні результати дослідження можливостей формування конкурентоспроможності біопалива на ринку енергетичних ресурсів України та шляхів подолання паливно-енергетичної кризи за допомогою виробництва біологічного палива, використання новітніх технологій та відповідей державних програм. Відмічено, що перевагами біологічного палива є екологічна чистота та можливість виробництва енергоресурсів з відновлювальної сировини: біопалива у вигляді біоетанолу, біодизеля, біогазу, що є найбільш економічно і екологічно ефективними, а отже — перспективними. Можливості для виробництва біологічного палива в Україні є досить значними. Енергетичний потенціал біомаси в країні становить близько 23 млн т на рік. Лише з кукурудзи при валовому зборі 12 млн т можна виробити 8 млн т біопалива в рік. Джерелом цукру для ферментації можуть бути також рослинні відходи та інші матеріали, що містять целюлозу. Але найбільш вигідно одержувати біоетанол із цукровмісних культур. При повному використанні 80 спиртзаводів України є можливість виробляти щороку понад 280 млн л біоетанолу. Виробництво і використання біологічного палива в Україні дасть можливість значною мірою сприяти вирішенню енергетичної проблеми; покращити енергетичний стан країни; створити умови для підвищення попиту на с.-г. продукцію; підвищити рівень енергетичної незалежності країни. Основними чинниками, що блокують виробництво біопалива в країні, є: недостатній розвиток технологій, що не дає можливості поки що зробити екологічне паливо дешевшим, ніж традиційне; конкуренція на ринку з компаніями, що займаються видобутком нафти, газу та виробництвом з них мінеральних видів палива. Показано шляхи

розвитку біопалива як альтернативи розв'язання паливно-енергетичної проблеми в Україні.

УДК 631.115.11:316.334.55:330

2012.1.27. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СЕЛЯНСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ: монографія / Штимак І.В. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. — 278 с. — Бібліогр.: 166 назв. Шифр 536034.

Умови соціально-економічні, розвиток селянських домогосподарств, безпека продовольча.

Розглянуто сучасний стан, проблеми розвитку сільських домогосподарств України та особливості їх функціонування в Закарпатській області. Розроблено теоретико-методологічні й науково-прикладні засади підвищення соціально-економічної результативності розвитку сільських домогосподарств, визначено їх роль у формуванні продовольчої безпеки регіону. Розкрито соціально-економічну сутність селянських домогосподарств та правові основи забезпечення їх розвитку. Визначено критерії оцінки ефективності функціонування сільських домогосподарств; фактори їх соціально-економічного розвитку, функції та класифікацію. Показано проблеми участі селянських домогосподарств у процесі кооперації та агропромислової інтеграції, основні напрями і заходи державного регулювання їх розвитку. Охарактеризовано основні шляхи підвищення соціально-економічної ролі особистих селянських домогосподарств у формуванні продовольчої безпеки держави.

УДК 631.115.11:316.334.55:378.43.02/.334.012.23

2012.1.28. СІМЕЙНИЙ ТИП ГОСПОДАРЮВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ З ПОЗИЦІЙ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ / Прокопа І.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 163, ч. 1. — С. 170–177. — (Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 535778.

Тип господарювання, позиції сільського розвитку, господарства сімейні.

Висвітлено значення сімейних господарств у реалізації багатофункціональності сільського господарства в Україні, обґрунтовано необхідність створення сприятливих умов для зміцнення сімейного типу господарювання у вітчизняному аграрному секторі та його модернізації з метою гармонізації організації структури сільського господарства і забезпечення сталого сільського розвитку. Зазначено, що господарства сільських жителів реально виконують роль вагомий складової (на окремих територіях — основи) сільської економіки, оскільки дають їм можливість власною працею здобувати засоби для задоволення життєвих потреб. У 1995 р. надходження від особистих господарств (вартість використаної на харчування продукції і грошові доходи від її продажу) становили 57%, а у 2000 р. — 48% дохідної частини сімейних бюджетів селян. У 2001–2009 рр. надходження сільських домогосподарств від с.-г. діяльності у поточних цінах збільшилися у 2,7 раза, але внаслідок ще вищих темпів зростання доходів від заробітної плати та трансферів їх частка в сукупних ресурсах знизилася до 28,1%. Відмічено, що функціонування багатоукладного сільського господарства забезпечується зусиллями різних категорій працівників-підприємців, найманих с.-г. робітників, фермерів, членів особистих селянських господарств та інших домогосподарств, які займаються с.-г. діяльністю, проте найповніший внесок у відтворення селянства роблять господарства сімейного типу і цим вони формують передумови і ресурси сталого сільського розвитку. Вказується, що господарства сімейного типу — органічна складова організації структури аграрного сектору розвинених країн. Для того, щоб згадані господарства зайняли належне місце у вітчизняній економіці, необхідно засобами державного регулювання створювати сприятливе середовище для їхнього поступального розвитку.

УДК 631.115.11:338.43

2012.1.29. ГОСПОДАРСТВА НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ І СІЛЬСЬКОМУ РОЗВИТКУ / Прокопа І.В., Беркута Т.В. — К., 2011. — 240 с. Шифр 536142.

Господарства населення, виробництво аграрне, розвиток сільський, регулювання державне.

Досліджено сутність господарств населення, висвітлено їхнє місце в с.-г. виробництві та сільському розвитку. Розкрито диференціацію цих господарств в умовах новітніх аграрних трансформацій і нагромадження в їхньому середовищі потенціалу розвитку підприємництва. З урахуванням зарубіжного досвіду обґрунтовано умови і напрями подальшого трансформувannya, необхідність і шляхи повнішої інтеграції малих форм господарювання в систему ринкового функціонування аграрного сектору і його державного регулювання. Зазначено, що слід враховувати щоб сімейний тип господарювання у майбутньому зайняв належне місце у вітчизняному аграрному секторі. Недостатньо створювати лише необхідні для цього економічні та організаційні механізми, ринкову інфраструктуру, мотивації тощо. Потрібно готувати до сімейного господарювання молоде покоління селян, даючи йому відповідне виховання, освіту, професійну підготовку та формувати систему науково-консультаційного супроводу такого господарювання. Усе це потребує серйозної перебудови усієї системи державного регулювання аграрного і сільського розвитку.

УДК 631.145:330.341.1(477)

2012.1.30. БІПОЛЯРНА СТРУКТУРА АГРОКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ, МОЖЛИВОСТІ СПІВІСНУВАННЯ ЙОГО СКЛАДОВИХ / Малієнко А.М. // Агроінком. — 2011. — № 7/9. — С. 42–47. — Бібліогр.: 6 назв.

Структура біполярна, агрокомплекс, система соціально-виробнича, громада сільська.

Проаналізовано історичні шляхи і сучасні тенденції розвитку сільського господарства. Висвітлено досвід організації функціонування агрокомплексу Єгипту. Зазначено, що незважаючи на докорінні відміни в організації і функціонуванні сільського господарства цієї країни і України, його досвід в окремих питаннях може бути корисним для розвитку сільського господарства нашої країни. Важливим є приклад того, як за певної уваги з боку держави сільське господарство, основане на дрібному землеволодінні, може бути продуктивним і ефективним. Відмічено, що співіснування на території України двох антагоністичних соціально-виробничих систем: індустріальної та дрібнотоварної парцелярної призводить до конфлікту між магнатами і селянством. Він досить чітко проявляється у пасивній формі внутрішньої міграції і особливо міграції селян за кордон. Еміграція — це найефективніша оцінка реформаторських зусиль влади в аграрній сфері. Внаслідок цих процесів формується комплексна проблема наявності сільських громад без землі і агроландшафтів. Село, з його виробничою і соціальною сферами, знаходиться поза межами інтересів та компетенції аграрних міністрів, оскільки вони були і є безпосередніми учасниками "пруської моделі" аграрного розвитку. Бізнес за сучасних технологій і спеціалізації може обійтись і обходитись без трудових ресурсів села. На думку авторів, найкращим способом вирішення проблем співіснування агресивно налаштованого агробізнесу і беззахисних дрібнофермерських господарств є їх перепідпорядкування під опіку різних міністерств, як це зроблено у низці країн. Такі державні підрозділи найкраще вирішуватимуть гострі сучасні проблеми сільського безробіття, бідності, підвищення соціального статусу селян, організації виробництва сировини, відродження кооперативного руху, збуту продукції місцевих підприємств та їх переробки на місцях, санітарної безпеки на сільських територіях.

УДК 631.147:338.43

2012.1.31. РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА / Федоров М.М., Ходарківська О.В., Корчинська С.Г.; за ред. М.М. Федорова, О.В. Ходарківської. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2011. — 146 с. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 536152.

Виробництво органічне, ринки органічної продукції, господарства "органічні".

Викладено матеріали досліджень з питань світового та вітчизняного досвіду виробництва органічної с.-г. продукції. Відмічено, що з кожним роком обсяги цієї продукції збільшуються, темпи зростання становлять 10–15%. Світовий обсяг продажу органічної продукції сягає 25–30 млрд доларів США. Найбільш розвинені ринки органічної продукції зосереджені у Німеччині, США та Японії. У країнах ЄС кількість "органічних" господарств за останні 15 років зросла більше ніж у 20 разів.

В Україні виробництво органічної с.-г. продукції перебуває на початковому етапі розвитку. Площа земель під органічним виробництвом становить 0,66% від загальної площі с.-г. угідь і постійно збільшується, функціонує понад 120 "органічних" господарств, які, головним чином, вирощують зернові та олійні культури. Перевагами такої продукції є те, що вона вирощена за технологією органічного землеробства, екологічно безпечна, протидіє несприятливому впливу навколишнього середовища, що знижує ризик багатьох захворювань. Основними причинами повільного розвитку виробництва органічної с.-г. продукції є недосконалість нормативно-правова база; відсутність національної системи сертифікації, розвиненої мережі каналів збуту та належного інформаційного забезпечення. У перспективі органічне виробництво дасть змогу узгодити економічні, екологічні та соціальні цілі в галузі сільського господарства. Отже, органічне виробництво має стати одним із пріоритетних напрямів державної аграрної політики у найближчому майбутньому.

УДК 631.15:338.439.4[631.14:633.63](477.54)

2012.1.32. ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ: монографія / Гуторов О.І., Ковальова О.В. — Х.: Миськдрук, 2011. — 190 с. — Бібліогр.: 201 назв. Шифр 536091.

Формування, функціонування, підкомплекс цукробуряково-вий, виробництво цукрових буряків.

Наведено теоретико-методологічні положення та визначено практичні напрями сучасного розв'язання наукової проблеми, пов'язаної з формуванням та функціонуванням цукробурякового виробництва на регіональному рівні. Проаналізовано рівень розвитку цукробурякового виробництва у Харківській області. Досліджено ефективність виробництва цукрових буряків та чинники її формування у с.-г. підприємствах з урахуванням ґрунтового-географічного районування. Здійснено оцінку конкурентоспроможності виробництва цукрових буряків. За допомогою спектрального аналізу виявлено циклічність у динаміці показників цукробурякового виробництва, особливості формування цін на цукрові буряки. Проведено економіко-математичне обґрунтування обсягів площ посіву, строків збирання цукрових буряків для сировинної зони переробного підприємства.

УДК 631.16:658.14.012

2012.1.33. ДОВГОСТРОКОВЕ ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ / Правдюк Н.Л. // Економіка АПК. — 2011. — № 11. — С. 51–55.

Кредитування іпотечне довгострокове, можливості, ризики, застава земель с.-г. призначення, суб'єкти кредитних відносин.

Розглянуто проблеми та перспективи довгострокового іпотечного кредитування в аграрній сфері економіки, здійснено моніторинг цих проблем у контексті реалій сучасного економічного простору. Показано, що поки не будуть створені умови для стабільної прибуткової діяльності суб'єктів аграрної сфери, використання с.-г. землі для забезпечення повернення кредитів може призвести до негативних соціальних наслідків у вигляді масового позбавлення с.-г. виробників своїх земель та формування за рахунок цих земель латифундій. Необхідними передумовами становлення та розвитку довгострокового іпотечного кредитування під заставу земель с.-г. призначення є: формування правового поля щодо оцінки, обліку застави, відчуження земель с.-г. призначення; формування загальнодержавної системи контролю за ефективним використанням с.-г. земель і дотримання природоохоронного законодавства. Припинення дії мораторію на відчуження земельних ділянок для ведення товарного с.-г. виробництва створить умови для ефективного використання земель с.-г. призначення, сформує підґрунтя для підвищення ліквідності основного активу суб'єктів аграрної сфери. Зменшення ризиків неповернення банками власних коштів сприятиме зменшенню вартості кредитів, що позитивно вплине на довгострокове іпотечне кредитування аграрної сфери. Зазначено, що для суб'єктів аграрної сфери довгострокове іпотечне кредитування під заставу земель с.-г. призначення є джерелом кредитних ресурсів, повернення

яких залежить від ефективного їх використання, стимулюючи цим власників землі до впровадження сучасних технологій землекористування; сприятиме стабілізації розвитку аграрної сфери та сільських територій, оскільки дасть змогу залучити значні кредитні ресурси. Показано, що поряд із стимулювальною дією на соціально-економічний розвиток країни довгострокове іпотечне кредитування надає певні переваги суб'єктам кредитних відносин.

УДК 631.164.23

2012.1.34. РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИЧНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ: монографія / Шевченко Н.О. — Донецьк, 2011. — 376 с. — Бібліогр.: 402 назви. Шифр 536031.

Політика інвестиційна регіональна, сектор економіки аграрний, механізми реалізації.

Досліджено теоретичні основи формування регіональної інвестиційної політики держави в аграрному секторі економіки. Закладено методологічні засади регіональної інвестиційної політики держави в аграрному секторі. Досліджено стан, висвітлено проблеми державного управління розвитком аграрного сектору регіону. Розглянуто цінове регулювання аграрного ринку. Охарактеризовано сучасний стан і здійснено оцінку реалізації регіональної інвестиційної політики держави в аграрному секторі. Удосконалено механізми державного управління інвестиційною діяльністю в аграрному секторі регіону. Визначено пріоритети регіональної інвестиційної політики держави в аграрному секторі. Розроблено заходи щодо реалізації її стратегії. Обґрунтовано механізм конкурсного розподілу інвестиційного фонду цільової регіональної програми розвитку аграрного сектору. Вказано напрями удосконалення регіональної інвестиційної політики держави в аграрному секторі економіки. Відмічено, що найважливішим напрямом інвестиційної політики на сьогодні в регіоні виступає інвестування соціального і господарського розвитку на основі застосування прогресивних високопродуктивних технологій, що дає підвищення соціально-економічної ефективності і норми прибутку на вкладений капітал.

УДК 631.164.23:330.341.1

2012.1.35. ДО СУТНОСТІ, ЗНАЧИМОСТІ І ПРИВАБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ / Червен І.І., Кареба М.І. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 2. — С. 3–8. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 535967.

Значення і привабливість інвестицій, розвиток ефективний, підвищення інвестиційної привабливості.

Зроблено огляд наявних в економічній літературі визначень поняття "інвестиції", подано і власну точку зору автора. Обґрунтовано значимість інвестиційної діяльності та необхідність підвищення інвестиційної привабливості аграрних формувань. Зазначено, що проблема залучення інвестиційних ресурсів і ефективного їх використання у сучасних кризових умовах є однією з головних, оскільки без її вирішення розраховувати на збільшення обсягів виробництва, підвищення ефективності функціонування с.-г. підприємств і забезпечення продовольчої безпеки нашої країни є практично неможливим. Проблема підвищення інвестиційної привабливості особливо гостро стоїть у сільському господарстві, яке значною мірою відстає від інших галузей економіки у своєму технічному та технологічному розвитку і має низку особливостей, до яких належать: незадовільний стан матеріально-технічної бази, нестабільність ринку агропромислової продукції, нестача у підприємств власних коштів, недостатній рівень ефективності їх функціонування та окупності вкладень. До того ж, більшість підприємств АПК залишається економічно відсталою через низькі закупівельні ціни на с.-г. продукцію, високі відсоткові ставки за кредитами, низький рівень державної підтримки агротоваровиробників. Висвітлено основні причини, які стримують здійснення активізації інвестиційних процесів у нашій країні та шляхи їх подолання. Відмічено, що основними видами джерел інвестицій с.-г. формувань є: власний прибуток; кредити комерційних банків; пільгове кредитування; кошти, виділені на реалізацію державних та регіональних цільових програм; пільгове оподаткування; кошти страхових компаній та іноземні інвестиції.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 621.436:551.52

2012.1.36. ТЕОРЕТИЧНА ОЦІНКА ЗМІНИ ЕФЕКТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ ДВИГУНА ВНУТРІШНЬОГО ЗГОРЯННЯ ПРИ ЗМІНІ ТЕМПЕРАТУРИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА / Лебедев А.Т., Калінін Є.І., Шуляк М.Л. // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету. — Мелітополь, 2011. — Вип. 11, т. 6. — С. 341–348. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536268.

Зміна ефективних показників, двигун внутрішнього згоряння, температура навколишнього середовища.

Проаналізовано вплив температури навколишнього середовища (ТНС) на ефективну потужність двигуна ЯМЗ-236Д-3 та питому витрату палива. Встановлено попередню залежність цих показників від ТНС. Зазначено, що ТНС впливає на коефіцієнт надлишку повітря за рахунок того, що змінюється густина повітря навколишнього середовища. В результаті такої зміни до циліндра надходить менше повітря, що призводить до неповного згоряння паливно-повітряної суміші — до зменшення ефективних показників двигуна. При збільшенні ТНС спостерігається зниження ефективної потужності двигуна ЯМЗ-236Д-3 в середньому на 1% на кожні 5°C. При цьому відбувається збільшення питомої ефективної витрати палива двигуном у середньому на 0,95% на кожні 5°C. Таким чином, підвищення ТНС від 15 до 40°C призводить до зменшення ефективної потужності двигуна на 5%, що вважається

відказом двигуна, при якому подальша його експлуатація неприпустима.

УДК 629.3.014.2:621.436.825

2012.1.37. ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАБОТЫ ПНЕВМОГИДРАВЛИЧЕСКОЙ ПЛАНЕТАРНОЙ МУФТЫ СЦЕПЛЕНИЯ / Кузнецов Н.Г., Воробьева Н.С., Нехорошев Д.А. // Техника в сельском хозяйстве. — 2011. — № 5. — С. 25–26. — Библиогр.: 2 назв.

Муфта зчеплення пневмогідрравлічна планетарна, дизель тракторний, насос шестеренний.

Надано оцінку впливу об'ємного ККД шестеренного насоса на ефективність використання потужності тракторного дизеля в складі МТА. Зазначено, що при використанні в МТА планетарної пневмогідрравлічної муфти зчеплення (ПГПМЗ) її ККД залежить від об'ємного ККД шестеренного насоса (ШН), який входить у силовий ланцюг: двигун — ПГПМЗ — ШН — пневмогідроакумулятор (ПГА) — трансмісія — маси які рухаються. Аналіз ефективності роботи ШН показав, що його показники залежать від тиску нагнітання і частоти обертання: при збільшенні першого і зниженні другого параметра знижується продуктивність і об'ємний ККД ШН, останній — до 0,38. Проведено оцінку роботи ПГПМЗ з урахуванням реального значення об'ємного ККД ШН з використанням розробленої математичної моделі і алгоритму розрахунку. Розраховано

середнє значення ККД ПГПМЗ (η_m), яке дорівнює 0,967. Відмічено, що мінімальне значення η_m досягається в момент зрушення трактора з місця, а максимальне — при виході на режим, який установився. Тому навіть при середньому значенні $\eta_m=0,967$ ПГПМЗ з ПГА позитивно впливає на показники роботи МТА. Встановлено, що при використанні ПГПМЗ продуктивність агрегату зростає на 21%, погектарні витрати пального зменшуються на 15% порівняно з серійним МТА.

УДК 631.173.2

2012.1.38. АНАЛИЗ ПУТЕЙ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ ТЕХНИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ И РЕМОНТА МАШИНО-ТРАКТОРНОГО ПАРКА В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ УКРАИНЫ / Бабицкий Л.Ф., Соболевский И.В. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування "Кримський агротехнологічний ун-т". — Сімферополь, 2011. — Вип. 135: Техн. науки. — С. 27–33. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 536195.

Система технічного обслуговування, ремонт, парк машинно-тракторний.

Розкрито нові підходи до створення перспективної системи технічного обслуговування (ТО) і ремонту в АПК України. Розглянуто сучасні системи ТО і ремонту, які застосовуються у розвинених країнах світу. Представлено одну із перспективних — систему виробничо-технічної експлуатації машинно-тракторного парку (ВТЕМТП), яка являє собою складну виробничо-технічну систему, яка, в свою чергу, є підсистемою с.-г. підприємства. Ця система розкриває сутність комплексної роботи як систем ТО і ремонту, так і систем експлуатації МТА. Показано, що найбільш доцільно суміщати об'єкти і засоби технічного сервісу одночасно двома способами: шляхом переміщення кожної машини до місця стояння майстерні і її повернення після обслуговування на місце її роботи. Ці переміщення не повинні перевищувати 53 км для МТС, 28 км — для спільних господарств, 16 і 15 км відповідно для обслуговування МТА фермерських і підсобних господарств. За виїзду засобів технічного сервісу в точки, де знаходяться машини, що потребують обслуговування, ці переміщення не повинні перевищувати для МТС — 37 км, для спільних господарств — 17 км, для фермерських і особистих господарств відповідно 4 і 5 км. Взаємозв'язки і моделі системи ВТЕМТП показують, що їх реалізація найбільш реальна в умовах невеликих спільних господарств районного і міжгосподарського рівнів. Вони, в найкоротші терміни, реагують на різні зміни у с.-г. процесах, що пов'язані з використанням машин. Такі підприємства швидко адаптують свої засоби до ситуації, що виникла, сприяючи ліквідації диспропорцій в організації використання машин, підтримці їх технічного стану та підвищенню комплексного показника рівня ВТЕ. Застосування нових систем управління ТО і ремонту, а також ВТЕМТП дасть можливість спеціалізованим ремонтним підприємствам і господарствам одержати значний економічний ефект.

УДК 631.3:677.051.183

2012.1.39. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МАШИН ДЛЯ ВЫРАБОТКИ ДЛИННОГО ЛЬНОВОЛОКНА / Лагура Ю.Ф., Ковалёв М.М., Апыхин А.П. // Техника в сельском хозяйстве. — 2011. — № 5. — С. 4–7. — Библиогр.: 6 назв.

Удосконалення машин, вироблення довгого льноволокна, барабан тіпальний чотиримечиковий.

Проведено порівняльний аналіз вітчизняних і зарубіжних машин для вироблення довгого льноволокна. Запропоновано високоефективний тіпальний барабан для таких машин і обґрунтовано раціональні режими його роботи. Ефективність застосування чотиримечикових тіпальних барабанів (ЧМТБ) на однопроцесній двоконвеєрній лляно-тіпальній машині МТОФ-1Л перевірено у виробничих умовах на льнозаводах. Зазначено, що застосування ЧМТБ збільшує вихід довгого льноволокна на всіх льнозаводах порівняно з нормативним. На низькономерній льнотресті (№ 1) це збільшення становило 38,2%, а на високономерній (№ 2,5) — 65,8%. Крім того, підвищення якості льнотрести з № 1 по № 2,5 забезпечувало збільшення виходу довгого льноволокна з 15,2 по 32,5%, або в 2,14 раза. Збільшення щільності живлення тіпальних барабанів з 0,3 по 0,4 кг/м призводить до змен-

шення виходу довгого льноволокна з 93 по 80%. Для ЧМТБ залежно від якості вихідної льносыровини визначено раціональні режими роботи: частота обертання — 180–270 хв⁻¹, кількість дії мечика на пасмо — 320–500 ударів. Раціональні режими роботи ЧМТБ дають можливість забезпечити вихід довгого льноволокна в машинах конвеєрного типу — 50–75%, однопроцесних — 58–93% від усього волокна в стеблах льону-довгунцю.

УДК 631.316.022:633.854.78

2012.1.40. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ЛОКАЛЬНОГО ЗМІЦНЕННЯ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ РОБОТИ СТІЛЧАСТИХ ЛАП / Кобець А.С., Пугач А.М. // Сільськогосподарські машини: зб. наук. ст. — Луцьк, 2011. — Вип. 21, т. 1. — С. 173–178. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 535924.

Елементи локального зміцнення, лапи стрілочасті, спроможність підрізальна.

Досліджено роботу культиваторних лап (КЛ), оснащених елементами локального зміцнення на парах та міжряддях соняшнику та кукурудзи. Для дослідження було виготовлено партію стрілочастих лап, основні параметри яких наведено (табл.). Відмічено, що під час роботи КЛ, оснащених елементами локального зміцнення, утворення гребів не спостерігалося, а стандартні лапи схильні до утворення гребів. Показано, що нанесення смуг підвищеної зносостійкості позитивно впливає на підрізальну спроможність. Особливо це стосується діапазону наробітку 10–80 га, що відповідає моменту найбільш інтенсивного формування зубців. За загального наробітку 100–110 га бажано поновити загострювання. Використання складової поверхні КЛ ефективно проявляється на швидкостях, характерних для міжрядного обробітку (3–6 км/год). Застосування дослідних КЛ на міжрядному обробітку просапних культур показало, що знищення бур'янів у середньому збільшилось на 7,01%; при обробітку парів — на 5,28% порівняно зі стандартними лапами.

УДК 631.317:631.343.001.4:631.171

2012.1.41. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРЕЗИ ҐРУНТООБРОБНОЇ НАВІСНОЇ ФГН-1,6 / Жаріков В., Пітель І. // Техніка і технології АПК. — 2011. — № 2. — С. 13–14. — Бібліогр.: 3 назви.

Фреза ґрунтообробна ФГН-1,6, процес технологічний, показники енергетичні.

Визначено показники якості виконання технологічного процесу фрезою ґрунтообробною навісною ФГН-1,6, а також її енергетичні показники. Наведено технічну характеристику фрези (табл.). Фреза є навісним знаряддям, що складається з рами, конічного редуктора, вала приводу зубчастої передачі, ротора з робочими органами, опорних коліс, регульованої заслінки, навісного пристрою, карданного вала, опори. Випробування фрези проводились на двох фонах: після дискування та оранки, ґрунт — дерново-підзолистий суглинковий твердістю 0,3–1,8 МПа і вологістю 13,2–18,8%. Встановлено, що на першому фоні, за глибини обробітку 16 см і швидкості руху агрегату 4,1 км/год, кришення ґрунту становило 83,6% (вміст фракцій розміром до 10 мм включно), а за глибини 8 см і швидкості руху 5,3 км/год — 82,9%; гребенистість поверхні поля становила 3 см. На другому фоні, за глибини обробітку 16 см і швидкості руху агрегату 4,5 км/год, кришення ґрунту становило 85,2%, а за глибини 8 см і швидкості руху 5,6 км/год — 85,8%; гребенистість поверхні поля становила 2 см. На першому фоні, за глибини 8 см і 16 см і робочій швидкості руху агрегату 1,14 і 1,47 м/с, виявлено зростання коефіцієнта використання експлуатаційної потужності двигуна від 60% до 69%. На другому фоні, при глибині обробітку 8 см і 16 см і робочій швидкості 1,25 та 2,94 м/с відмічено зростання коефіцієнта використання експлуатаційної потужності двигуна від 58% до 67%. Середня швидкість руху агрегату в складі трактора МТЗ-82 і фрези становила 5,3 км/год. При цьому продуктивність за основним часом становила 0,85 га/год, а за змінним часом — 0,58 га/год. Встановлено, що фрезу ФГН-1,6 доцільно застосовувати при обробітку ґрунту під вирощування с.-г. культур, зокрема картоплі та буряку, в невеликих фермерських господарствах.

УДК 631.331.001.66

2012.1.42. ОБҐРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ СІВАЛКИ ДЛЯ ВИСІВУ ПОКЛЮЧЕНОГО НАСІННЯ / Токаренко В.І., Муля-

ков Р.Р. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування "Кримський агротехнологічний ун-т". — Сімферополь, 2011. — Вип. 135: Техн. науки. — С. 17–22. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536195.

Параметри сівалки, висів поключеного насіння, апарат висівний, сівалка.

Запропоновано конструктивну схему висівного апарата сівалки для висіву поключеного насіння овочевих культур у рідинному середовищі (рис.). Підтримка постійної величини витоків незалежно від висоти стовпа рідини в баку здійснюється за рахунок зміни площі вихідного отвору, а точніше, за рахунок зміни довжини відкритої частини отвору. Отримано аналітичні залежності зміни довжини вихідного отвору та кута повороту вала крокового двигуна від висоти ставка рідини в баку. Розраховано площу, яку можна засіяти за одну заправку бака водонасінневою сумішшю для сівалки шириною захвату 4,2 м при різних швидкостях руху. Згідно з отриманими параметрами робочих органів висівного апарата сівалки розроблено проект технічного завдання на дослідно-конструкторську роботу.

УДК 631.331.001.66

2012.1.43. АГРОКОНСТРУКЦІЙНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СІВАЛОК ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ NO TILL / Рудь А.В., Мошенко І.О., Павельчук Ю.Ф., Нікітін В.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2011. — Вип. 19. — С. 490–493. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536328.

Аналіз сівалок, виробництво вітчизняне, технологія no-till.

Викладено результати досліджень агроконструкційного технологічного аналізу сівалок вітчизняного виробництва та їх робочих органів для технології no-till. Показано, що найбільш широке використання мають анкерні та дискові сошники, які значною мірою задовольняють вимоги зазначеної технології. Сошники типу "Дует" сівалок АДТ забезпечують двосмугову сівбу зернових культур з одночасним внесенням повної дози мінеральних добрив на 4–5 см глибше від смуг висіяного насіння. Сівалки, оснащені такими сошниками, слід використовувати тільки на добре вирівняних полях. Сівалки з монодисковими сошниками, які формують V-подібну борозну, слід використовувати в зонах достатнього зволоження, тому що під час їх роботи має місце високий рівень втрати вологи. Значною перевагою монодискових сошників слід вважати високу якість роботи на полях з різною вирівняністю поверхні. Дисково-анкерні сошники поєднують у собі всі переваги дискових і анкерних сошників. Сошник у формі перевернутої "Т" — єдина відома форма робочого органу сівалки, що формує горизонтальну борозну з мінімальним порушенням структури ґрунту. Такі сошники слід використовувати в зонах недостатнього зволоження та посушливих зонах, оскільки під час їх роботи спостерігається найнижчий рівень втрати вологи.

УДК 631.331.024.2/3:631.4

2012.1.44. НАУЧНОЕ ОБОСНОВАНИЕ ПРОЦЕССА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ РАБОЧИХ ОРГАНОВ СЕЯЛОК С ПОЧВОЙ / Морозов И., Власенко В., Доценко Н. // Техніка і технології АПК. — 2011. — № 10. — С. 18–21. — Бібліогр.: 20 назв.

Обґрунтування наукове, взаємодія робочих органів, сівалка, ґрунт.

Наведено аргументоване сучасне наукове обґрунтування технологічного процесу роботи сошників сівалок. З врахуванням того, що в Україні нараховується 35 типів ґрунтів, які включають 91 вид, що суттєво різняться за своїми фізико-механічними властивостями, з метою ефективного використання сошників, запропоновано рекомендації із застосування серійних і експериментальних робочих органів. Дискові і анкерні сошники з гострим кутом входження в ґрунт рекомендовано застосовувати на щільних ґрунтах з великим питомим опором ($4\text{--}5 \text{ н/см}^2$) і для висіву насіння з глибоким загортанням (до 10 см). Дискові сошники менш вимогливі до підготовки ґрунту, задовільно працюють на засмічених і перезволожений ґрунтах (вологість понад 20%). Кілеподібні сошники з тупим кутом входження в ґрунт ефективно за-

стосовувати на добре розпушених ґрунтах з малим питомим опором ($2\text{--}3 \text{ н/см}^2$) і для висіву насіння, загортання якого, згідно з агро вимогами, допускається на невелику глибину (до 5 см). Сошники з прямим кутом входження в ґрунт і з комбінованим наральником рекомендовано застосовувати на ґрунтах із середнім питомим опором ($3\text{--}4 \text{ н/см}^2$) і для висіву насіння, яке потребує глибини загортання 4–8 см. Сошники з такими наральниками досить рівномірно розподіляють насіння в ґрунті. Анкерно-дискові сошники більш універсальні, можуть працювати на різних ґрунтах і за висіву різних зернових культур, насіння яких більш вимогливе до агротехнічних ґрунтових параметрів з глибиною загортання 4–8 см. На ерозійно небезпечних ґрунтах доцільно застосовувати дискові і наральникові сошники з ущільнювачами-сепараторами поверхневого шару ґрунту, що забезпечить підвищену рівномірність розподілення насіння.

УДК 631.353.7.001.4:631.516:631.875

2012.1.45. РЕЗУЛЬТАТИ ОСНОВНИХ ПОЛЬОВИХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОДРІБНЮВАЧА РОСЛИННИХ ЗАЛИШКІВ ГРУБОСТЕБЛОВИХ КУЛЬТУР / Корчак М.М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2011. — Вип. 19. — С. 531–542. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 536328.

Дослідження експериментальні польові, подрібнювач рослинних залишків, культура грубостеблових.

Проаналізовано наукові розробки комбінованих подрібнювачів рослинних залишків грубостеблових культур. Створено нову технологію обробки ґрунту, засміченого рослинними залишками грубостеблових культур, та комбінований подрібнювач для її реалізації з оптимально обґрунтованою конструкцією, яка дасть змогу забезпечити якісний енергоощадний та економічний обробіток, а також підвищити родючість ґрунту шляхом подрібнення та заробки рослинних залишків, які є важливою органічною сировиною для відтворення гумусу. Показано динаміку впливу технологічних параметрів та режимів роботи на якісні показники. Визначено фактори, які найбільше впливають на показники якості роботи подрібнювача: глибина обробітку, частота обертання фрезерного барабана, швидкість руху агрегату. Отримано аналітичні залежності показників якості роботи та потужності на привод від вказаних факторів. Обґрунтовано раціональні значення наступних режимів роботи подрібнювача: глибина обробітку становить 6–8 см, частота обертання фрезерного барабана — $275\text{--}450 \text{ хв}^{-1}$, швидкість руху агрегату — $4,5\text{--}6,5 \text{ км/год}$, за яких забезпечується максимальне значення ступеня кришення ґрунту — 96–98%, ступеня подрібнення рослинних залишків — 96–98 та ступеня заробки рослинних залишків — 98–99%. Установлено, що за раціональних режимів роботи подрібнювача потужність на його привод становить $8,5\text{--}9,5 \text{ кВт}$.

УДК 631.354.2.004.5

2012.1.46. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Войтюк Д., Смолінський С., Ямков О. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технології для сільського господарства України: зб. наук. пр. ДНЦ "УкрНДІ прогнозування та випробування техніки і технології для с.-г. виробництва ім. Л. Погорілого". — Дослідницьке, 2011. — Вип. 15. — С. 100–107. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536204.

Аналіз показників порівняльний, комбайни зернозбиральні, величина втрат зерна.

Наведено результати порівняльного аналізу показників технічної характеристики зернозбиральних комбайнів та експериментальних досліджень якісних показників їх роботи. Показано, що зернозбиральні комбайни КЗР-10, Дон 1500Б та MF9690 ефективно працюють у ґрунтово-кліматичних виробничих умовах України, а якісні показники їх роботи відповідають агротехнічним вимогам. Установлено вплив швидкості руху зернозбирального комбайна і висоти зрізування стебел на величину втрат за жнивarkою. При підвищенні швидкості руху комбайна від 2 до 4 км/год спостерігається різке збільшення втрат зерна, а при подальшому її підви-

щенні величина втрат зерна зменшується. Зростання втрат зерна спостерігається також із збільшенням висоти зрізання стебел до 30 см. Визначено вплив швидкості руху комбайна, а отже і подачі хлібної маси до молотильно-сепарувального пристрою (МСП) на величину втрат зерна. При збільшенні подачі хлібної маси від 4,29 до 6,75 кг/с величина втрат зерна за МСП зменшується, а при подальшому збільшенні подачі спостерігається також і збільшення величини втрат. Зазначено, що блочно-модульну схему компоновання зернозбирального комбайна з універсальним енергетичним засобом у її складі слід вважати перспективною.

УДК 631.354.2.026.001.4(477)

2012.1.47. ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА БАРАБАННОЙ МОЛОТИЛЬНО-СЕПАРИРУЮЩЕЙ СИСТЕМЫ ЗЕРНОУБОРОЧНОГО КОМБАЙНА / Зенько Н. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технології для сільськогосподарства України: зб. наук. пр. — Дослідницьке, 2011. — Вип. 15. — С. 142–149. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 536204.

Процес технологічний, система молотильно-сепарувальна (МСС), комбайн зернозбиральний.

Проведено експериментальні (в польових умовах) багатофакторні дослідження пошкодження зерна класичною барабанною молотильно-сепарувальною системою (МСС) залежно від інтенсивності обмолоту і режиму подачі хлібної маси на обмолот. На основі експериментальних даних розроблено математичну і графічну моделі показника дроблення зерна зернозбирального комбайна з класичною молотаркою. Аналіз графічної залежності дроблення зерна від подачі хлібної маси в молотарку за різної частоти обертання молотильного барабана свідчить, що збільшення подачі в однобарабанну МСС від 1,7 до 14,5 кг/с супроводжується поліпшенням якості зерна і кількість дробленого зерна зменшується від 4,3 до 0,26%. Робота МСС в режимі подачі хлібної маси на рівні 14,5 кг/с сприяє експлуатації комбайна в режимі високої продуктивності. Збільшення інтенсивності обмолоту технологічної культури за рахунок збільшення частоти обертання молотильного барабана при обмолоті в однаковому режимі подачі хлібної маси зумовлює збільшення кількості пошкодженого зерна. Причому пошкодженість зерна при збільшенні частоти обертання барабана з 800 по 920 хв⁻¹ зменшується. Математичну і графічну моделі показника дроблення зерна доцільно використовувати при виборі технологічного режиму роботи комбайна з класичною молотаркою з діаметром барабана 600 мм для одержання зерна встановленої якості за вмістом у ньому дробленого зерна.

УДК 631.354.2.026.001.4.001.18(477)

2012.1.48. ПАРК ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ УКРАЇНИ: СТАН І ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ / Кравчук В., Погорілий В., Занько М. // Техніка і технології АПК. — 2011. — № 10. — С. 6–11.

Парк зернозбиральних комбайнів, прогноз розвитку, оновлення парку.

Проаналізовано стан і процес оновлення сучасного парку зернозбиральних комбайнів України. Зазначено, що спад чисельного складу його зупиняється, а кількість — стабілізується. Разом з тим структура наявного парку за типажем незадовільна. Його чисельність є також незадовільною для забезпечення збирання в оптимальні терміни ранніх зернових культур. Оновлення парку зернозбиральних комбайнів України здійснюється стихійно, що й зумовлює наявність у його складі комбайнів різних марок та продуктивності, значна частина яких — ті, що були у вжитку. В середньому оновлення становить близько 2 тис. комбайнів на рік, при розрахунковій потребі не менше 4 тис. машин у рік. Відмічається, що в сучасних комбайнах застосовують молотарки з високотехнологічними системами обмолоту хлібної маси, сепарації та очищення зерна, що забезпечує збільшення їх потужності й продуктивності. Тому необхідно робити оновлення парку за рахунок сучасних комбайнів, які належать до III–IV поколінь. Перспективний парк зернозбиральних комбайнів України повинен становити 48 тис. шт. зі структурою, яка б задовольняла різним технологічним умовам роботи, у т.ч. з пропускною здатністю 5, 8, 10, 12 і 14 кг/с та різними варіантами конструкційно-технологічного виконання. Робиться

висновок про те, що власне виробництво комбайнів, навіть за умов підтримки зі сторони держави, може забезпечити оновлення комбайнового парку лише на 20%. Тому, одночасно з розвитком власного виробництва, перспективним є нарощування обсягів ліцензійного виробництва. Це, за попередніми розрахунками, дасть можливість вже в 2015 р. вийти на необхідні обсяги оновлення парку зернозбиральних комбайнів України.

УДК 631.354.2:631.173

2012.1.49. ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ КОМБАЙНОВОГО ПАРКУ ДЛЯ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕОСНАЩЕННЯ ЗЕРНОВОЇ ГАЛУЗІ ТА МОЖЛИВІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ / Тихоненко О. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технології для сільськогосподарства України: зб. наук. пр. — Дослідницьке, 2011. — Вип. 15. — С. 63–73. — Библиогр.: 12 назв. Шифр 536204.

Парк комбайновий, переоснащення технічне, галузь зернова, механізм державної підтримки.

Розглянуто сучасний стан забезпеченості сільського господарства зернозбиральними комбайнами. Зазначено, що наявний парк с.-г. техніки та його структура не може забезпечити виконання поставлених завдань розвитку галузей АПК до 2015 р. на основі переходу до високоефективного с.-г. виробництва. Визначено та обґрунтовано необхідну потребу в даній техніці відповідно до господарських умов і прогнозованих обсягів виробництва. Для збирання зернових та олійних с.-г. культур необхідно мати 51 тис. комбайнів. Запропоновано прогнозну структуру комбайнового парку, яка передбачає: комбайнів з пропускною здатністю 8 кг/с — 15–20%; 10 — 25–30; 12 — 40–45; 14 кг/с — 10–15%. Відмічено, що обсяги валового виробництва с.-г. продукції та структура затрат на її отримання не дають змоги в найближчій перспективі здійснити технічне переоснащення сільгосппідприємств за рахунок власних коштів. Дефіцит коштів на даний час становить близько 80%. Для прискорення переходу до високоефективного виробництва основних видів с.-г. продукції, з врахуванням дефіциту коштів сільгосппідприємств, їм необхідна підтримка держави. На придбання зернозбиральних комбайнів необхідно виділити близько 40% з державного бюджету, які передбачені на державну підтримку технічного переоснащення галузі рослинництва.

УДК 631.354.658.001.4:633.11"324"

2012.1.50. ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВТРАТ ЗЕРНА ЗА ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИМИ КОМБАЙНАМИ / Шаповалов В.І., Дейнека І.Г., Нежинський Я.І. // Сільськогосподарські машини: зб. наук. ст. — Луцьк, 2011. — Вип. 21, т. II. — С. 193–198. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 535925.

Дослідження втрат зерна, комбайни зернозбиральні, регулювання молотарки комбайна.

Проведено дослідження в польових умовах щодо визначення якості регулювання зернозбиральних комбайнів Дон 1500, Дон 1500Б (Росія), Кейс-2166 (США), Форшрит Е-516В (Німеччина) за прямого комбайнування озимої пшениці із урожайністю 20 ц/га при оптимальному завантаженні молотарок. Розроблено методику визначення втрат зерна за молотарками комбайнів залежно від урожайності, ширини захвату жнивarki і ширини молотарки. Показано, що комбайни Дон 1500 і Дон 1500Б працювали із втратами зерна за молотаркою від 1,75 до 2,8%, що перевищувало агротехнічні вимоги (1,5%). Проведене регулювання молотарки комбайна відповідно до заводських технічних рекомендацій (частота обертання молотильного барабана — 800 хв⁻¹, частота обертання вала вентилятора очистки — 700 хв⁻¹, зазор на виході деки і барабана — 2 мм) зменшило втрати зерна до 0,6–0,45%. Встановлено, що втрати зерна за молотарками комбайнів Форшрит Е-516В становили від 2,2 до 3,9%, що відповідно в 1,46–2,6 раза перевищувало агровимоги. Після проведення регулювань молотарок відповідно до інструкції по експлуатації (частота обертання молотильного барабана — 850 хв⁻¹, вала вентилятора очистки — 1300 хв⁻¹, зазор на вході в підбарабання — 17 мм, на виході — 9 мм), втрати зерна зменшились до 0,3–0,6%. Зазначено, що молотарку роторного комбайна Кейс-2166 було налаштовано так, що були допустимі втрати зерна 2,3%, а проведені регулювання відповідно до вказівок заводської інструкції зменшило

ці втрати до 0,92%. Основні регулювання молотарки були наступні: частота обертання ротора — 890 хв^{-1} , вала вентилятора очистки — 1050 хв^{-1} , зазор на виході деки — 2 мм, зазор між жалюзьями верхнього решета — 12 мм, зазор між жалюзьями нижнього решета — 6 мм. Проведене регулювання досліджуваних комбайнів відповідно до діючих вимог забезпечило зниження втрат зерна у середньому по господарству на 1,32%, що дало змогу додатково отримати господарствам близько 75 т пшениці. Робиться висновок, що втрати зерна залежать від рівня кваліфікації комбайнера.

УДК 631.358:635.25

2012.1.51. ОПТИМІЗАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ МАШИНИ ДЛЯ ВИКОПУВАННЯ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ / Мартинін С. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України: зб. наук. пр. — Дослідницьке, 2011. — Вип. 15. — С. 370–375. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 536204.

Оптимізація параметрів машини, викопування цибулі ріпчастої, установка експериментальна.

Установлено, що суттєвим недоліком машин, які викопуються на збиранні цибулі ріпчастої, є великі втрати останньої і високий вміст домішок в остаточному цибулинному воросі. Розроблено і виготовлено дослідний зразок установки із запропонованим викопуючим робочим органом для покращання якісних показників роботи (рис.). Експериментальна установка включає навісний пристрій, спеціальну раму зі встановленими на ній робочими органами, бітер, кутовий редуктор, привід бітера, а також опорні колеса. Робочі органи — набір вузьких доліт, закріплених на штабі. Проведено експериментальні лабораторно-польові дослідження, за результатами яких розроблено регресійно-математичну модель, що характеризує зміни втрат цибулі залежно від конструктивно-технологічних параметрів — кута атаки доліт, кількості лопатей бітера та швидкості руху агрегату. Визначено оптимальні конструкційні параметри і режими роботи установки: кут атаки доліт — 12° , кількість лопатей бітера — 4 шт., швидкість руху агрегату по полю — 6 км/год.

УДК 631.362:633.521

2012.1.52. СЕПАРАЦІЯ НАСІННЯ ЛЬОНУ НА ВІБРАЦІЙНИХ СЕПАРАТОРАХ / Заїка П.М., Бакум М.В., Михайлов А.Д., Козій О.Б. // Сільськогосподарські машини: зб. наук. ст. — Луцьк, 2011. — Вип. 21, т. 1. — С. 130–140. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 535924.

Сепарація насіння льону, сепаратори вібраційний та віброфрикційний, матеріал насіннєвий.

Досліджено очищення та сортування некондиційного насіння льону на перфорованих і неперфорованих робочих органах (РО) вібраційних сепараторів (ВС). Конструктивні схеми ВС з гвинтовими коливаннями РО навколо вертикальної осі та віброфрикційного сепаратора (ВФС) з неперфорованим фриктивним РО наведено на рис. Описано будову сепараторів та технологічний процес доочищення та сортування насіння льону. Подано технічну характеристику ВФС. Пошук оптимальної ефективності сепарування відходу з машини основного очищення "Петкус-Гігант" К-531, який складався з насіння льону — 91,4%, насіння бур'янів — 11970 шт./кг та домішки — 3,2%, проводили на решеті з круглими отворами діаметром 2,0 мм (верхнє) та нижньому решеті з прямокутними отворами шириною 1,1 мм, установленими в решітному стані ВС. Результати очищення насіння льону від важковідокремлюваного насіння бур'янів та домішок на перфорованій поверхні вібраційного сепаратора наведено (табл.). Відмічено, що за один пропуск через решето з круглими отворами є можливість видалити понад 88% насіння бур'янів та отримати насіннєвий матеріал із вмістом насіння льону 98,7%. Цільову фракцію, яка становить 93,8%, додатково пропускали через решето з прямокутними отворами. В результаті сепарації отримано насіння льону, яке відповідає вимогам ДСТУ, 90,7% від маси вихідної суміші. Загальні втрати насіння льону становлять 1,3%. В результаті доочищення та сортування насіння льону сепарацією на ВС з решітним станом та на ВФС з неперфорованим РО підвищились його посівні якості (табл.). Зроблено висновок, що впровадження ВС для доочищення та сортування насіння льону дає можливість із некондиційного насіннєвого мате-

ріалу отримати насіння, яке відповідає високим посівним кондиціям, завдяки якому можна одержати високі та сталі врожаї.

УДК 631.372:629.33

2012.1.53. ИЗМЕНЕНИЕ ТЕПЛООВОГО РЕЖИМА КОРОБКИ ПЕРЕДАЧ ГРУЗОВЫХ АВТОМОБИЛЕЙ / Долгушин А.А., Курносоев А.Ф., Шведов С.П. // Механизация и электрификация сельского хозяйства. — 2011. — № 11. — С. 14–15. — Библиогр.: 3 назв.

Режим тепловой, коробка зміни передач, автомобілі вантажні, швидкість потоку повітря.

Досліджено вплив швидкості повітряного потоку на температуру, швидкість нагріву і остигання трансмісійної оливи (ТО) в коробці зміни передач (КПП) автомобіля КамАЗ-5320. Швидкість потоку повітря змінювалась від 0 до 15 м/с з інтервалом 5 м/с і ступінчастий вимір температури ТО при нагріванні під час роботи КПП і остиганні після її зупинки. Температура і вологість навколишнього повітря за проведення дослідження майже не змінювались. Установлено, що при температурі навколишнього повітря мінус $26\text{--}28^\circ\text{C}$ температура оливи не перевищувала $7,93^\circ\text{C}$. Найвище зростання температури спостеріалося у перші 60 хв роботи КПП і сягнуло 91 і 83% від сталої температури за швидкості потоку, який обдуває відповідно 0 і 15 м/с. Охолодження оливи в КПП до сталої температури проходить за різні проміжки часу. Так, після 114 хв охолодження температура оливи при швидкості вітру 0 м/с становила $5,94^\circ\text{C}$, а за швидкості 15 м/с — мінус $4,78^\circ\text{C}$. Підвищення швидкості потоку повітря сприяє зниженню швидкості нагріву і підвищенню швидкості охолодження оливи в КПП, максимальна швидкість нагріву оливи становила від 0,32 до $0,44^\circ\text{C/хв}$, а охолодження — від 0,25 до $0,37^\circ\text{C/хв}$.

УДК 633.358:633.521

2012.1.54. РЕЖИМИ ВИКОРИСТАННЯ КОМБАЙНА І ЯКІСТЬ РОЗСТЕЛЕНОЇ СТРИЧКИ СОЛОМИ ЛЬОНУ-ДОВГУНЦЮ / Лімонт А. // Техніка і технології АПК. — 2011. — № 11. — С. 16–19. — Бібліогр.: 21 назва.

Використання комбайна ЛК-4Т, якість розстеленої стрічки, солома льону-довгунцю.

Розглянуто зміну чистоти обчисування стебел льону-довгунцю, розтягнутості стрічки розстеленої соломи та кута нахилу стебел у стрічці залежно від експлуатаційних режимів використання льонозбирального комбайна ЛК-4Т, який агрегували з трактором класу 1,4. Досліджено швидкість руху агрегату, висоту брання льону-довгунцю та положення розстилального щита комбайна. Швидкість руху комбайнового агрегату і висоту брання змінювали відповідно в межах 6,2–12,6 км/год і 200–330 мм за верхнього і нижнього положення розстилального щита. Зазначено, що з підвищенням швидкості руху у вказаних межах з інтервалом 3,2 км/год чистота обчисування змінювалась за увігнутими параболою другого порядку. На висоті брання 200 і 265 мм мінімальна чистота обчисування забезпечувалась за швидкості руху 9,4 км/год, а на висоті брання 330 мм — при швидкості 12,6 км/год. Із збільшенням висоти брання в досліджуваних межах чистота обчисування повільно зменшувалась за опуклими параболою, а найкраще обчисування в умовах досліду було за висоти брання 200 мм. Розтягнутість стрічки розстеленої соломи змінюється залежно від швидкості руху агрегату і висоти брання льону-довгунцю за законом параболою другого порядку. Для забезпечення зменшеної розтягнутості на швидкостях руху 9,4 і 12,6 км/год слід встановлювати висоту брання 265 мм. Визначено, що з підвищенням розтягнутості втрати насіння зростають внаслідок недоочищення стебел. При цьому з підвищенням висоти брання втрати насіння від недоочищення зростають інтенсивніше. Для забезпечення мінімального нахилу стебел у стрічці за верхнього і нижнього положення розстилального щита швидкість руху комбайнового агрегату не повинна перевищувати 10 км/год, а висота брання льону-довгунцю має бути в межах 250–265 мм.

УДК 637.116

2012.1.55. АДАПТИВНЫЙ ДОИЛЬНЫЙ АППАРАТ / Чехунов О.А., Мартынов Е.А. // Техника в сельском хозяйстве. — 2011. — № 5. — С. 14–16. — Библиогр.: 2 назв.

Апарат доїльний адаптивний, маніпулятор переносний, молоковидедення.

Розроблено конструкцію переносного маніпулятора машинного доїння корів, обладнаного адаптивним доїльним апаратом з однокамерними доїльними стаканами і керованим режимом доїння по кожній частині вимені; обґрунтовано його параметри (рис.). Показано, що при використанні переносного адаптивного маніпулятора, порівняно з доїльним апаратом АДУ-1-03, було одержано вищу пікову інтенсивність

молоковиведення із вимені — 2,9 проти 2,3 кг/хв; повнішу видоєність вимені — 98 проти 96%; вищу середню інтенсивність молоковидедення — 1,6 проти 1,4 кг/хв; на 18–22% знизився рівень захворюваності вимені корів на мастит; за 90 днів виробничих випробувань підвищилась молочна продуктивність досліджуваної групи корів порівняно з контрольною. Отже, експериментальний переносний маніпулятор, обладнаний адаптивними доїльними апаратами з однокамерними стаканами, ефективніший за серійний доїльний апарат.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КОЛОМІЄЦЬ М.В.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4.445.53:631.42(470+571)

2012.1.56. ДИАГНОСТИКА СОЛОНЦОВЫХ ПОЧВ ПО ХАРАКТЕРУ ГЛИНИСТОЙ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ / Новикова А.В., Коваливнич П.Г. // Почвоведение. — 2011. — № 8. — С. 915–922. — Библиогр.: 31 назв.

ґрунти солонцеві, діагностування солонців, лесиваж у ґрутовому профілі, ступінь ілювіації солонців.

Під впливом солей натрію і його лесиважу відбувається профільно-колоїдна диференціація ґрунтів на генетичні горизонти. Ступінь їхньої солонцюватості залежить від умісту обмінного натрію в ГВК, а також може діагностуватися за ступенем розвитку ілювійованого профілю. Представлено емпіричну формулу його розрахунку за співвідношенням мулистій фракції в горизонтах HE та I. Відзначено сильну позитивну кореляцію ($r=0,89$) між кількістю увібраного Na^+ і потужністю ілювію. Залежно від глибини залягання його нижньої межі здійснюється сучасний номенклатурний поділ солонцевих і солонцюватих ґрунтів України. Рекомендовано доповнити традиційну схему класифікації солонцевих едато-під на видовому рівні двома ідентифікаційними показниками: ступенем ілювіації (слабка, середня, сильна, дуже сильна) та характеристикою глибини і типу ілювійованого горизонту (типовий середньопрофільний, літогенний середньопрофільний, глибоко- і високопрофільний).

УДК 631.4:504.06:631.452:504.064.3:504.062.2

2012.1.57. ОХОРОНИ ҐРУНТІВ — ДЕРЖАВНУ ПІДТРИМКУ / Балук С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 15: Агрономія. — С. 155–157. — Библиогр.: 3 назви. Шифр 535518.

Ресурси земельні, моніторинг родючості ґрунтів, землекористування збалансоване, політика ґрунтоохоронна.

Розкрито причини деградації орних ґрунтів України — відсутність чіткої стратегії у земельній політиці, розпорошеність управління земельними ресурсами, невиконання чинних законодавчих актів, фрагментарне оцінювання стану родючості тощо — і визначено концептуальні напрями щодо її призупинення і запобігання. Зокрема пропонується: реанімувати програми охорони земель — державну, обласні, районні, місцеві; створити Службу з охорони земель; напрацювати закони, що унеможливлять екологічно небезпечне ведення землеробства; нагально вирішити питання цілісного наукового забезпечення збалансованого використання й охорони ґрунтів. Висновки: на часі оновлення картографо-аналітичних матеріалів про ґрунтовий покрив, організація комплексного моніторингу ріллі, удосконалення агрохімічної і технологічної паспортизації земельних ділянок на основі сучасних здобутків геоінформатики, дистанційного зондування, комп'ютерного моделювання і прогнозування. Надактуальним є удосконалення якісної оцінки, бонітування і визначення об'єктивної грошової вартості земель як чільної передумови інвестиційної привабливості вітчизняного агросектору.

УДК 631.42:504.064.3:550.4:631.95(477.53)

2012.1.58. ДОСЛІДЖЕННЯ АГРОЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ҐРУНТІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЇХ ЕКОЛОГО-АГРОХІМІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ / Писаренко П.В.,

Чухліб Ю.О. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2011. — № 3. — С. 12–15. — Библиогр.: 4 назви.

ґрунти Полтавської області, моніторинг ґрунтів агро-екологічний, родючість ґрунтів.

Узагальнено результати дев'яти турів суцільного агрохімічного обстеження орних чорноземів Полтавщини за період 1971–2008 рр. Відзначено превалювання мінералізації в процесах гумусоутворення, що кореспондується з неухильним зменшенням гумусованості едато-під: з 3,67% у 1986–1990 рр. по 3,33% у 2005–2008 рр. Показник $\text{pH}_{\text{сол}}=6,07\text{--}6,22$, тобто за поетапною неоднаковою агрохімічною навантаженню відповідає нормативним значенням. Вміст лужногідролізованого азоту в орному шарі був незмінно низьким; рухомого фосфору, починаючи з сьомого циклу моніторингу, а обмінного калію — з шостого, — поступово знижується до 116 і 121 мг/кг ґрунту відповідно (середня забезпеченість). Перевищення ГДК радіонуклідів і важких металів у ґрунтах не виявлено. Для стабілізації гумусового і поживного режимів рекомендовано застосування традиційних агротехнологічних заходів (раціональні сівозміни, мінімальний обробіток, органіко-мінеральна система удобрення, включно з сидерацією, періодичним вапнуванням, ресурсоощадні технології тощо).

УДК 631.42:546.3/.8:631.416:504.054(470+571)

2012.1.59. КОНЦЕПЦИЯ ГИБКОГО ПОДХОДА К ОЦЕНКЕ ОРИЕНТИРОВОЧНО ДОПУСТИМОЙ КОНЦЕНТРАЦИИ ТЯЖЕЛЫХ МЕТАЛЛОВ И МЕТАЛЛОИДОВ В ПОЧВЕ / Водяницкий Ю.Н. // Бюллетень Почвенного института им. В.В. Докучаева. — Москва, 2011. — Вып. 67. — С. 49–66. — Библиогр.: 21 назв. Шифр 535750.

Екологія ґрунтів, метали важкі, політанти в ґрунтах, концентрація металів орієнтовно допустима.

На протипагу традиційному критерію оцінки забруднення ґрунтів важкими металами і металоїдами ГДК/ОДК (гранично і орієнтовно допустима концентрація) пропонується використовувати принцип гнучкої ОДК, уточнений у Нідерландах (1997). Він полягає у сумуванні локального фонового вмісту ВМ і аналітично визначених гранично допустимих їхніх добавок. Однак у такому разі не враховується поведінка і вплив політанта на едато-під. Нова методика російських авторів передбачає використання показника сумарного вмісту інертної фракції окремого елемента у забрудненому поверхневому шарі, тобто отримання індивідуальних параметрів максимальної концентрації ОДК і об'єктивніше відображення характеру техногенного забруднення. Масове застосування гнучкого критерію ОДК стане можливим після ліцензування цілісної системи хімічних витяжок, придатних, зокрема, для характеристики сильнозабруднених ґрунтів.

УДК 631.427:631.416.1:519.711

2012.1.60. ДИНАМИКА МИКРОБНОЙ ПОПУЛЯЦИИ В РАМКАХ МОДЕЛИ ТРАНСФОРМАЦИИ АЗОТА В ПОЧВЕ / Полуэктов Р.А. // Доклады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 6. — С. 33–35. — Библиогр.: 8 назв.

Мікробіологія ґрунтова, родючість ґрунту, біомаса мікробна, перетворення азоту в ґрунті.

Описано удосконалену математичну версію динаміки мікробної біомаси (МБ) як модульної складової комп'ютерної моделі перетворення азоту у кореневмісному шарі, розробленої Агрофізичним НДІ (Туєв, 1989). Наголошено, зокрема, що відношення $C : N$ у МБ едатоїв практично не впливає на перебіг процесу амоніфікації, особливо на староорних землях, де величина мікробного пулу пропорційна вмісту органічного вуглецю (гумусу) з достатньо ustalеним коефіцієнтом відповідності. Типова іммобілізація біологічного азоту відбувається лише епізодично, наприклад, за внесення органічних добрив з широким співвідношенням $C : N$ (солома злакових культур). Проте у міру досягнення рівноважності хімічних перетворень поглинання вивільнених сполук органічного азоту компенсується їхньою мінералізацією. Дана закономірність притаманна не тільки мікробіологічній деградації гумусу, але й будь-якому органічному субстрату, який потрапляє в ґрунт: рослинним решткам, гною, сидератам, компостам тощо.

УДК 631.43:631.425:631.452(470.6)

2012.1.61. НОРМАТИВЫ ИЗМЕНЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ПОЧВ СТЕПНОЙ, СУХОСТЕПНОЙ, ПОЛУПУСТЫННОЙ ЗОН ЕВРОПЕЙСКОЙ ТЕРРИТОРИИ РОССИИ / Кузнецова И.В., Азовцева Н.А., Бондарев А.Г. // Бюллетень Почвенного института им. В.В. Докучаева. — Москва, 2011. — Вып. 67. — С. 3–19. — Библиогр.: 29 назв. Шифр 535750.

Родючість ґрунту, нормативи педологічні, властивості ґрунту агрофізичні, переуцільнення машинне.

За результатами тривалих досліджень Інституту ґрунтів ім. В.В. Докучаєва і даних літератури обґрунтовано оптимальні, допустимі і критичні параметри агрофізичних властивостей (рівноважна щільність, шаруватість, структурно-агрегатний склад, водопроникність та НВ) чорноземів звичайних, південних і передкавказьких, а також каштанових і світло-каштанових ґрунтів залежно від агрогенного навантаження. Наголошено, зокрема, що оптимальна будова орного шару більше притаманна едатопам з вищим вмістом органічної речовини і легшим гранулометричним складом. Провінційні відмінності фізичних показників мало залежать від географічного розташування, ґрунтоутворної породи і біокліматичного потенціалу завдяки адаптивним агротехнологіям. Представлено розгорнуту таблицю можливого ущільнення орного шару чорнозему звичайного після разового проходу МТА з максимальним динамічним тиском 80 і 180 кПа у діапазоні вологості 20–30% за вихідної щільності 0,93–1,40 г/см³. В останньому випадку за всіх градацій зволоження і машинного тиску зафіксовано найістотніше ущільнення (1,46–1,68 г/см³). За початкової щільності 1,3–1,4 г/см³ у межах фактичної природної вологості розове технологічне навантаження спричиняє недобір 25–75% врожаю озимих зернових. Розроблено агрофізичні нормативи, прогнозування машинного ущільнення та вірогідного зменшення фітопродуктивності, спрямовані на об'єктивну оцінку фізичного стану орних ґрунтів і розробку дієвих регіональних систем збереження і відтворення їхньої родючості.

УДК 631.432/432.27:581.11(470+571)

2012.1.62. ОЦЕНКА ВЛАГОБЕСПЕЧЕННОСТИ РАСТЕНИЙ / Муромцев Н.А. // Бюллетень Почвенного института им. В.В. Докучаева. — Москва, 2011. — Вып. 67. — С. 20–31. — Библиогр.: 17 назв. Шифр 535750.

Режим ґрунту водний, вологозабезпеченість рослин, коефіцієнт відносної транспірації, критерій водозабезпечення рослин.

Розкриваються закономірності поведінки вологи у системі приземний шар повітря — рослинний покрив — ґрунт з використанням потенціалу вологи. Зазначено, що кожна група рослин (гігрофіти, мезофіти, ксерофіти) характеризується вузьким потенціалом ґрунтової вологи, але величина відносної транспірації не опускається нижче 1,0–0,9. Цей показник майже не залежить від властивостей едатоїв і метеоумов і може слугувати чільним діагностичним критерієм вологозабезпеченості агроценозів і визначення строків і норм вегетаційних поливів. Оптимізація водного режиму ґрунтів зводиться до визначення і підтримування в часі раціонального інтервалу потенціалу вологи і відносної транспірації (відношення фактичної до потенційної, T/T_0), наближених

до одиниці. Діапазон засвоєної вологи розширюється, а запаси недоступної зменшуються у ряду гігрофіти < мезофіти < ксерофіти. Депресія їхнього росту і розвитку проявляється за умови витрачання вологи до нижньої межі оптимального зволоження ($\approx 0,6$ НВ) і вирівнювання потенціалу вологи в ґрунті і листках. Подальше висихання ґрунту призводить спочатку до тимчасового, а згодом — до стійкого в'янення культурних рослин. Це відповідає критичній величині коефіцієнта T/T_0 для ксерофітів 0,18–0,20, а для гігрофітів — 0,47 і кореспондується з потенціалом вологи, зокрема на супіщаних ґрунтах у листках салату — $18 \cdot 10^2$, вівса і пшениці — $50 \cdot 10^2$, проса і жита — $65 \cdot 10^2$ кПа.

УДК 631.434.52:504.054:631.453:546.4/8(470+571+100)

2012.1.63. ДОПУСТИМЫЕ И ФОНОВЫЕ КОНЦЕНТРАЦИИ ЗАГРЯЗНЯЮЩИХ ВЕЩЕСТВ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ НОРМИРОВАНИИ (ТЯЖЕЛЫЕ МЕТАЛЛЫ И ДРУГИЕ ХИМИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ) / Чернова О.В., Бекецкая О.В. // Почвоведение. — 2011. — № 9. — С. 1102–1113. — Библиогр.: 32 назв.

Деградація ґрунтів, охорона ґрунтів, нормування екологічне, забруднення важкими металами.

Розглянуто сучасні підходи щодо граничних концентрацій забруднювачів ґрунтів і порівняння відповідних нормативів на теренах Росії та країн Європи. Констатується, що нині домінують санітарно-гігієнічні критерії законодавчої регламентації валових концентрацій мікроелементів і важких металів, які насправді не є небезпечними для людей і харчових продуктів. За екологічного унормування логічно вчасно фіксувати наявність негативних змін едафічних умов, які не досягли критичного рівня. Апробовано розрахунковий метод Мотузової Г.В. (2001) для визначення максимальних фонових концентрацій мікроелементів ($\mu + 30$) у ґрунтах різної гранулометрії. Визначено максимальні концентрації валових форм Cu і Zn у різних ґрунтах за формулами, константами і коефіцієнтами, поширеними в Нідерландах і Бельгії. Зіставлення синтетичних та експериментальних даних вмісту цих мікроелементів в едатопах Нечорноземної частини ЄТ Росії свідчить про можливість орієнтовних розрахунків максимальних фонових концентрацій Cu і Zn для великих фізико-географічних регіонів країни за апроксимованими рівнями регресії.

УДК 631.445.2:631.582.9(470)

2012.1.64. ПОСТАГРОГЕННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТЫХ ПОЧВ / Кечайкина И.О., Рюмин А.Г., Чуков С.Н. // Почвоведение. — 2011. — № 10. — С. 1178–1192. — Библиогр.: 27 назв.

ґрунт дерново-підзолистий, перелоги, морфогенез пост-агрогенних едатоїв, гумусованість перелогів, властивості перелогів.

Пошаровий (через 5 см) морфогенетичний аналіз перелогу дерново-підзолистого ґрунту показав (Санкт-Петербурзький ДАУ), що наближений до зонального педогенез проявляється вже через 15 років після виведення ділянки з ріллі. Верхня частина колишнього орного шару (до 25 см) упродовж 15–60-річного самовідтворення травостоїв поступово трансформується у квазідерновий горизонт, 90-річний переліг розвивається під зонально типовою рослинністю і морфологічно наближається до структуризації цілинного аналога. Повністю зникає "плужна підосова", стабілізується водопроникність профілю. Вміст і запаси C_{org} тенденційно підвищуються (особливо у приповерхневому шарі) протягом усього післяагрогенного ґрунтоутворення. Фізико-хімічні властивості постагрогенного ґрунту (кислотність, ступінь насичення основами тощо) реанімуються швидше з огляду на їхню динамічність. Водночас структурно-функціональні фрагменти ГК розміщені нерівномірно у раніше гомогенному шарі, який механічно оброблявся. У молекулярній структурі ГК за даними елементного складу і ¹³C-ЯМР спектроскопії постійно зменшується ступінь ароматизації. Кількість аліфатичних складників, навпаки, підвищується пропорційно віку перелогів за майже усталеного ступеня їх гідроморфності.

УДК 631.445.4:631.453:631.461:504.064.3(470)

2012.1.65. БИОМОНИТОРИНГ ЧЕРНОЗЁМОВ В РАЗЛИЧНЫХ БИОЦЕНОЗАХ / Стахурлова Л.Д., Свистова И.Д. // Док-

лады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 6. — С. 28–29. — Библиогр.: 7 назв.

Ґрунти чорноземні, ґрунтовтома, біомоніторинг ґрунту, фітотоксичність мікробна.

Визначено (Воронезький ДУ, Росія) активність ферментів, задіяних у розкладанні гумусових речовин, структуру мікробних асоціацій чорноземів за різного агротехногенного навантаження, а також індикативні види мікроміцетів для якісного біомоніторингу ріллі. Відзначено зменшення коефіцієнта гуміфікації від 1,1 до 0,4 у ряду: чорнозем лучний >вилугуваний >звичайний >південний. На перелогах фітотоксичність відсутня, тоді як в агроценозах Лісостепу і Степу зафіксовано її підвищення у п'ять і чотири рази відповідно. Для кожного типу оброблюваних чорноземів ідентифіковано структуру фітотоксичних видів мікроміцетів (*Penicillium* і *Aspergillus*). Висновки: порушення кругообігу азоту призводить до виснаження староорних чорноземів (агрохімічна деградація, "ґрунтовтома" та ін.). Збільшується загальна кількість грибів і токсигенна їх частка, що призводить до мікробного та фітотоксикозу ґрунту. З-поміж доступних показників біоіндикації явища ґрунтовтоми запропоновано: фітотоксичну активність (метод біотесту), загальну чисельність грибів та наявність токсичних їх видів у конкретних едафічних та агротехнологічних умовах.

УДК 631.445.4:631.51:631.43

2012.1.66. ВПЛИВ СПОСОБІВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА АГРОФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО / Цвей Я.П., Ременюк Ю.О., Хіврич О.Б. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 9. — С. 15–18. — Бібліогр.: 7 назв.

Ґрунт чорнозем типовий, сівозмінна зерно-бурякова, системи обробітку ґрунту, агрофізика ґрунту.

На Уладово-Любинецькій ДСС Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН оцінено зміни агрофізичних властивостей чорнозему типового вилугуваного після I і III rotaції 7-пільної зерно-бурякової сівозміни залежно від глибини і способів обробітку. Встановлено, зокрема, що за тривалої мілкої оранки (12–14 см) і глибокого плоскорізного розпушування (30–32 см) проявлялась тенденція до ущільнення орного шару з 1,23 (оранка 30–32 см, контроль) по 1,27–1,29 г/см³. Ідентично трансформувалась і загальна шпаруватість: 53,5 і 51,3% відповідно. На кінець дослідного періоду кількість агрономічно цінних агрегатів на полицевих агрофонах була більшою (74,24%), ніж за беззмінного плоскорізного обробітку (70,30%). Систематичне зменшення глибини оранки, а також відмова від традиційного обертання скиби призводили до активнішого розпилення як орного, так і підорного шарів ґрунту у межах 1,4–2,7%. [Відсутній аналіз зв'язку агрофізичні властивості — продуктивність буряку цукрового. — Прим. реф.].

УДК 631.445.4:631.821.1:631.51:631.582

2012.1.67. ЕФЕКТИВНІСТЬ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВАПНУВАННЯ ЧОРНОЗЕМНИХ ҐРУНТІВ / Демиденко О.В. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 23–25. — Бібліогр.: 7 назв.

Ґрунт чорнозем типовий, декальцинація орного шару, властивості фізико-хімічні, обробіток ґрунту, сівозміни зернопросапні, меліорація біологічна.

У довготермінових дослідках Черкаського ІАПВ НААН (2001–2010 рр.) вивчено зміни фізико-хімічних властивостей чорнозему типового залежно від систем обробітку і видів зернопросапних сівозмін. Установлено, що за різноглибинної оранки та плоскорізного обробітку (22–32 см) у 10-пільній сівозміні (сумарно внесено N₆₅₀P₆₈₀K₅₉₅ + 150 т/га гною) відбувається декальцинація орного шару і його підкислення (рН_{KCl}=5,38–5,63), порівняно з мілким розпушуванням на глибину 10–12 см (рН_{KCl}=6,43–6,65). За повернення в ґрунт 50% побічної продукції рослинництва баланс кальцію підвищувався від 9 до 30 кг/га-рік, а його інтенсивність — від 60 до 90% завдяки вторинній акумуляції CaCO₃ у профілі з післязбиральних решток адекватно ступеню гідроморфізму і біогенності у річному та сезонному циклах. Водночас відбувається і розчинення карбонатів ілювіального походження. Стверджується, що "біогенна меліорація" за тривалого мілкої обробітку сприяє істотному поліпшенню структури ЕКО, зменшенню гідролітичної кислотності, надаючи едатолам Лівобереж-

ного Лісостепу властивостей міцелярно-карбонатних чорноземів. Йдеться про активний процес їхньої природної реградації за рахунок рециркуляції карбонатів з рослинних решток.

УДК 631.452:504.004.3:528.8

2012.1.68. МЕХАНІЗМИ І ТЕХНОЛОГІЇ КОНТРОЛЮ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ / Тараріко О.Г., Греков В.О., Дацько Л.В. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 16–19. — Бібліогр.: 5 назв.

Родючість ґрунту, баланс поживних речовин, дегуміфікація ґрунтів, зондування ґрунтів космічне, законодавство ґрунтоохоронне, продовольча безпека соціуму, конкурентоспроможність.

Проаналізовано стан родючості ґрунтів України і запропоновано компенсаційні заходи мінімізації втрат поживних речовин та економічні стимули для підвищення якості орних едотопів в умовах реформування земельних відносин. Зазначено, що в сучасному землеробстві з добривами повертається у ґрунт лише 40% елементів живлення, винесених з урожаєм. За останні десять років від'ємний баланс NPK підвищився до 120–130 кг/га. Це рівнозначно втраті щороку 1,4–2,4 мг/кг P₂O₅ і до 1,6 мг/кг K₂O. Між шостим (1991–1995 рр.) і восьмим (2001–2005 рр.) турами агрохімічної паспортизації вміст гумусу в ґрунтах країни зменшився на 0,13% або на 0,4–0,8 т/га-рік. Виснаження ріллі доповнюється водною та вітровою ерозіями, ущільненням, підкисленням тощо. Відтак, унеможлижуються стійкий розвиток, конкурентоспроможність аграрного виробництва і у підсумку — забезпечення продовольчої безпеки соціуму. На часі удосконалення системи моніторингу якісного стану ґрунтів і запобігання деградційним процесам на всіх адміністративних рівнях через використання дистанційного зондування з космосу (супутник "Січ-2" з роздільною здатністю 6–8 м). Запропоновано створити Державний фонд економічного заохочення землевласників і землекористувачів за ефективне впровадження ґрунтоохоронних технологій. Наголошено про нагальність доповнення чинних нормативно-правових документів пунктами про сувору відповідальність за недбайливе ставлення до ґрунтів і про обов'язкове використання агрохімічного паспорта поля (ділянки) у процесі землекористування.

УДК 631.452:631.42(477.86)

2012.1.69. СУЧАСНИЙ СТАН РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Якимів М.М., Середюк Б.М. // Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ: Гостинець, 2011. — Вип. XV. — С. 8–10. — (Сер. Біологія). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 535958.

Родючість ґрунту, обстеження ґрунтів, деградація едотопів, відтворення і збереження родючості.

Узагальнено результати V–IX турів обстеження ґрунтів Івано-Франківської області. Відзначено, що зниження обсягів внесення мінеральних та органічних добрив призвело до виразної агрохімічної деградації орних едотопів. Зокрема в останні п'ять років сформувались від'ємні баланси гумусу (3,4 ц/га), азоту (9,9), фосфору (14,5) і калію (21,3 кг/га). Кислу реакцію мають 53,3% обстежених площ. За несприятливого агроекологічного стану нинішній ресурсний біопотенціал ґрунтів не може перевищувати 14–16 ц/га зернових. З метою збереження і підвищення їхньої родючості запропоновано оптимізувати систему удобрення польових культур на основі максимального використання побічної продукції рослинництва і сидератів, планомірно виконувати обласну програму вапнування кислих ґрунтів. Привернуто увагу до запровадження ефективних економічних механізмів заохочення та фінансування нагальних проектів розширеного відтворення ґрунтової родючості в агроформуваннях з різними формами власності.

УДК 631.459:631.431.1.001.57

2012.1.70. ЕРОДИРУЄМОСТЬ МОДЕЛЬНОЇ ПОЧВЫ РАЗЛИЧНОЙ ПЛОТНОСТИ / Ларионов Г.А., Бушуева О.Г., Добровольская Н.Г. [и др.] // Почвоведение. — 2011. — № 8. — С. 995–999. — Библиогр.: 11 назв.

Ґрунт модельний, еродованість ґрунту, щільність ґрунту, зв'язність ґрунтових часток.

У гідрологічному лотку визначено (МДУ ім. В.М. Ломоносова) ступінь еродованості штучних зразків чорнозему вилугуваного важкосуглинкового (суміш агрегатів <0,5–2 мм) у діапазоні щільності 1,1–1,6 г/см³ за швидкості водного потоку 0,76–1,51 м/с. Встановлено, що підвищення щільності на 0,1 г/см³ призводить до майже двохразового зменшення виносу твердого стоку. Зв'язок еродованості і щільності едатоку описується ступенневою функцією з показником мінус 9,25 ($R^2 \approx 0,995$). Між еродованістю розрахункової площі контакту окремого агрегату з прилеглими до нього існує практично експоненціальна залежність ($R^2 = 0,999$). Максимальна зчепність поміж ґрунтовими частками, вочевидь, характерна для точок їхнього безпосереднього контакту з поступовим зменшенням до периферії. Отже, для об'єктивного аналізу взаємодії еродованості і зв'язності, останню необхідно визначати прямими методами за повного насичення вологою касетних зразків ґрунту.

УДК 631.459:631.6.02:631.95

2012.1.71. ПРИРОДНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ СХИЛОВИХ ҐРУНТІВ ВІД ВОДНОЇ ЕРОЗІЇ / Полупан М.І., Балюк С.А., Соловей В.Б., Величко В.А., Волков П.О.; за ред. Полупана М.І. — К., 2011. — 144 с. — Бібліогр.: 105 назв. Шифр 536128.

Ґрунти схилів, ерозія водна, папіляри стоку, землеустрій безпечний.

Обґрунтовано теоретичні та прикладні аспекти ерозійно безпечного землеустрою територій з пересіченим рельєфом за використання ґрунтозахисних прийомів на основі природного механізму водовідведення через систему мікроутворень (понижень) — папілярів стоку (ПС). Вони генетично притаманні ґрунтовій поверхні, розміщуються дискретно у межах автономної водозбірної площі, унеможливаючи площинну ерозію шляхом формування паралельних мікрострумків у міру збільшення крутизни схилу. Запропоновано діагностувати схилі едатоки не за ступенем еродованості, а за ксероморфністю (слабка, середня, сильна), оскільки їхнє поширення суперечить закономірностям прояву ерозійних процесів на топографічно відмінних елементах рельєфу. Доведено, що штучні межі акумуляції поверхневого стоку, включно з контурно-меліоративною організацією території, неспроможні зупинити лінійний змив дрібнозему. Висновки: ерозійно безпечне функціонування схилів агроландшафтів забезпечується на 89% коректним землеустроєм (гармонізація ПС з лінійними рубежами інфраструктури) завдяки розосередженню формуванню і скиданню поверхневого стоку. Поля, дороги, лісосмуги та інші інфраструктурні елементи слід розміщувати тільки паралельно мережі ПС для мінімізації водної ерозії. Комплекс агротехнологічних заходів, за виконання попередніх імперативів, лише на 20% забезпечує екологічно зрівноважене землекористування на схилах. [Положення сформульовані авторами "Доктрини раціонального природокористування на схилах" занадто категоричні, без жодного натяку на диференціацію протиерозійного захисту в різних ґрунтово-кліматичних умовах. Тому спроба ревізувати канони КМОТ і ландшафтного землеробства є передчасною. — Прим. реф.].

УДК 631.459:631.95:631.445.25(470.3)

2012.1.72. ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕДЕЛЫ ЭРОЗИИ СЕРЫХ ЛЕСНЫХ ПОЧВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ РАЙОНОВ ЕВРОПЕЙСКОЙ ТЕРРИТОРИИ РОССИИ / Кузнецов М.С. // Вестник Московского университета. Сер. Почвоведение. — 2011. — № 3. — С. 24–31. — Бібліогр.: 16 назв.

Ерозія ґрунту, ґрунт сірий лісовий, змив ґрунту допустимий, дегуміфікація екобезпечна.

Розрахунки параметрів екологічно допустимого змиву сірих лісових суглинкових ґрунтів (СЛСГ) різного ступеня еродованості, генезису і с.-г. використання (чотири регіони ЄТ Росії) здійснено шляхом "гумусової" лінійної модифікації рівняння Скідмора (1982). Визначено складові порічного балансу гумусу у сівозмінах різної спеціалізації за даними нормативної біопродуктивності агроценозів, очікуваної маси післязбиральних і кореневих решток (0,7–5,8 т/га), а також швидкості їхньої гуміфікації (0,045–1,168 т/га, картопля — багаторічні трави). Представлено розгорнуту таблицю регіональних екологічних

імперативів щодо припустимих фізичних втрат (накопичення) гумусу (від –0,111 до +0,288 т/га-рік) і дрібнозему (1,1–10,0 т/га-рік) СЛСГ різної змитості у п'яти видах сівозмін. Зокрема у 5-пільній зерново-трав'янопросапній сівозміні (40–20–20% відповідно) гумусованість повнопрофільного едатоку може підвищуватись на 54–227 кг/га-рік, а на еродованих відмінах лімітується втрата 25–111 кг/га гумусу на рік. Гранично припустимий змив твердої фракції ґрунту при цьому має становити 2,3–5,7 і 0–1,0 т/га-рік відповідно. Причому на слабо- і середньозмитих ґрунтах таке чергування польових культур неможливе без внесення органічних добрив.

УДК 631.461:631.95:581.557"737"

2012.1.73. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ МИКРОБИОЛОГИЯ КАК ОСНОВА ЭКОЛОГИЧЕСКИ УСТОЙЧИВОГО АГРОПРОИЗВОДСТВА: ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ / Тихонович И.А., Проворов Н.А. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2011. — № 3. — С. 3–9. — Бібліогр.: 52 назв.

Мікробіологія с.-г., симбіози азотфіксувальні, мікориза арбускулярна, метагеноми ґрунту.

Екологізація с.-г. виробництва означає часткову чи повну заміну агрохімікатів препаратами симбіотичних мікроорганізмів, які у природному середовищі забезпечують своїх господарів поживними речовинами і захищають їх від біотичних і абіотичних стресів. Узагальнено приклади найбільш значимих симбіозів рослин і тварин (трофічний, захисний, біоконтрольний) з мікрофлорою. Висвітлено сучасне бачення функціональності азотфіксувальних симбіозів (локалізовані і дисперсні), арбускулярної мікоризи, ендоефітних мікроорганізмів, ризосферних рістстимулювальних бактерій (метагеноми ґрунту), а також біоконтрольного симбіозу у знешкодженні шкідників, патогенів і бур'янів. На часі перехід до біоінженерії складних багатокомпонентних інокулятів — аналогів природних мікробіомів рослин, спроможних забезпечити збалансоване живлення, зокрема азотом і фосфором. Ефективне управління симбіотичними асоціаціями має спиратися на усвідомлення цілісності мікробного пулу агроценозів, реалізованого через його рециркуляцію в екологічних нішах, створених рослинами, тваринами і ґрунтом. Пізнання сутності цього кругообігу слугуватиме не лише ефективному використанню мікроорганізмів у агросфері, але й забезпечуватиме мінімізацію еколого-генетичних наслідків широкомасштабної їх інтродукції в агроєкосистему.

УДК 631.472.56:[631.445.4:631.445.2]:

[631.582+631.8](477.4)

2012.1.74. ВПЛИВ СІВОЗМІН І УДОБРЕННЯ НА ВМІСТ ГУМУСУ В ЧОРНОЗЕМІ ОПІДЗОЛЕНОМУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Молдаван В.Г., Квасницька Л.С. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 8. — С. 13–15. — Бібліогр.: 9 назв.

Ґрунт чорнозем опідзолений, сівозміни короткоротаційні, системи удобрення, відтворення гумусу.

Виявлено особливості гумусонакопичення у чорноземі опідзоленому середньосуглинковому (Хмельницький ІАПВ НААН) після двох ротацій короткоротаційних сівозмін з різним насиченням бобовими, зерновими культурами і буряком цукровим на фоні органо-мінеральної системи удобрення, включаючи сидерацію. Констатується, що розширене відтворення гумусу (0,07–0,08% або 2–2,1 т/га-рік у шарі 0–20 см) діагностовано у моделях з 40–60% часткою люцерни і зернових та 20% просапних культур на фоні 16 т/га гною і доповнено його післязжнивним сидератом гірчиці білої у двох полях. Така ж закономірність проявилась і в типовому для Західного Лісостепу агроценозі: конюшина на два укоси — пшениця озима — буряк цукровий — кукурудза на зерно — ячмінь + конюшина з внесенням на 1 га сівозмінної площі 8 т гною + $N_{66}P_{56}K_{78}$. Решта агротехнологічних комбінацій (13) характеризувались майже рівноважним ефектом процесів синтезу — мінералізації органічної речовини. Резюме: для запобігання дегуміфікації чорнозему опідзоленого у короткоротаційних сівозмінах необхідно запровадити правильне чергування культур з часткою бобових видів понад 20%, вносити підвищені дози підстилкового гною (понад 16 т/га) та післязжнивні сидерати.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — доктор біологічних наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.5/6:[631.851+631.821.1]:[546.815+546.48]:631.445.4
2012.1.75. ВЛИЯНИЕ МЕЛИОРАЦИИ ФОСФОГИПСОМ НА СОСТОЯНИЕ СВИНЦА И КАДМИЯ В ЧЕРНОЗЁМАХ / Ендовицкий А.П., Калинин В.П., Иваненко А.А. и др. // *Агрохимия*. — 2011. — № 10. — С. 58–69. — Библиогр.: 21 назв.

Агротехніка, меліорація фосфогіпсом, свинець, кадмій.

Серед важких металів (ВМ), що забруднюють ґрунти, найбільш небезпечними є свинець і кадмій. Визначено екологічно безпечну дозу фосфогіпсу для меліорації чорнозему після розрахунку термодинамічного стану свинцю і кадмію в чорноземі до і після внесення в нього фосфогіпсу. Встановлено, що застосування фосфогіпсу для меліорації незабрудненого ВМ чорнозему екологічно можливе щодо свинцю і кадмію, оскільки за підвищення їх загального вмісту в ґрунті у дозі до 40 т/га вони досягали величини ГДК 32,0 і 3,0 мг/кг відповідно. Рекомендована доза внесення фосфогіпсу на чорноземах не повинна перевищувати 20 т/га. При цьому валовий вміст свинцю і кадмію підвищувався у середньому на 2,43 і 9,90% відповідно. Контроль вмісту ВМ в меліорованих ґрунтах рекомендовано здійснювати перш за все щодо кадмію, через те, що його концентрація підвищується значно стрімкіше.

УДК 631.5:631.17:633.162:631.559(470)

2012.1.76. ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ НА УРОЖАЙНОСТЬ И КАЧЕСТВО ЗЕРНА СОРТОВ ПИВОВАРЕННОГО ЯЧМЕНЯ / Войтович Н.В., Ерошенко Н.А. // *Агрохимический вестник*. — 2011. — № 5. — С. 9–11.

Технологія вирощування, ячмінь пивоварний, норма висіву, врожайність, якість зерна.

Проведено розробку та освоєння оптимізованих сортових технологій вирощування пивоварного ячменю для отримання конкурентоспроможної сировини європейського рівня. Дослідження проводили у 2007–2009 рр. у трьохфакторному досліді: фактор А — сорти російські: Раушан, Владимир, Нур порівняно з німецьким сортом Аннабель; фактор В — технології: базова, інтенсивна, високоінтенсивна; фактор С — норма висіву насіння. На основі отриманих даних встановлено, що сорт ярового пивоварного ячменю Нур селекції ГНУ Московського НДІСГ “Немчиновка” є конкурентоспроможним, з широкою агроекологічною адаптацією, стійкістю до хвороб, добре реагує на інтенсифікацію, а в несприятливі роки перевищує за врожайністю сорт Аннабель, а також за врожайністю та якістю зерна — сорти Раушан і Владимир; здатний формувати врожай зерна високої якості до 7,05 т/га. Сорт німецької селекції Аннабель у сприятливі роки не мав переваг порівняно з сортом Нур. Оптимальною технологією вирощування ярового ячменю Нур для пивоваріння встановлено базову з нормою висіву 4,0 млн шт./га у вологий рік та 5 млн шт./га у посушливий рік, яка розрахована на отримання врожаю зерна 3,5–4,5 т/га.

УДК 631.5:631.874.2:631.452

2012.1.77. ЛЮПИН: НЕЗАМІННА КУЛЬТУРА ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ҐРУНТІВ / Максимчук Г.А. // *Хімія. Агрономія. Сервіс*. — 2011. — № 10. — С. 54–59.

Вирощування люпину, біологія люпину, застосування люпину, урожай біомаси.

Люпин *Lupinus L.* — кормова рослина, яка підвищує родючість ґрунтів і збагачує їх азотом та іншими елементами. Відзначається здатністю рости на бідних неродючих ґрунтах і накопичувати при цьому велику вегетативну масу (до 800 ц/га). Наведено морфологічні та біологічні особливості люпину синього, жовтого і білого, райони вирощування, тривалість вегетаційного періоду, врожай насіння та зеленої маси. Описано біологію люпину багаторічного, показники олійності, вмісту вітамінів та алкалоїдів у насінні. Встановлено, що у насінні та вегетативних органах міститься багато протеїну (до 46%). Селекція на слабоалкалоїдні сорти збагатила культуру

туру флору новою цінною багаторічною формою. Коренева система люпину має велику проникну здатність у ґрунтовому середовищі. Розвиває глибоко проникаюче коріння, що сягає в підґрунтові горизонти і засвоює та підтягує до поверхні поживні речовини. Зроблено висновок, що люпин — культура, яка ще не розкрила свої потенційні можливості на теренах України. Деякі сучасні сорти з коротким вегетаційним періодом здатні забезпечувати насіннєву продуктивність 30–40 ц/га і придатні для кормових цілей з біомасою 450–650 ц/га. Застосування люпину як органічного добрива збагачує ґрунт поживними речовинами і, покращуючи його фізичний стан, не тільки підвищує врожай, а й робить їх більш стабільними.

УДК 631.5:632.931:633.63

2012.1.78. АГРОТЕХНІЧНІ ПРИЙОМИ І РОЗВИТОК ЗАХВОРЮВАНЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Даньков В.Я., Мельник П.О. // *Карантин і захист рослин*. — 2011. — № 9. — С. 16–19. — *Бібліогр.*: 8 назв.

Обробіток ґрунту, цукрові буряки, глибина посіву, добрива, захворювання коренеплодів.

Проведено вивчення впливу різних агротехнічних прийомів та органо-мінерального удобрення на зниження захворюваності коренеплодів та зменшення забур'яненості посівів цукрових буряків. Було встановлено, що застосування глибокого полицевого зяблевого обробітку ґрунту дає змогу поліпшити його агрофізичні та фізико-хімічні властивості, зменшити забур'яненість посівів та ураження листків і коренеплодів небезпечними захворюваннями та на 30–40% підвищити врожайність цукрових буряків. Показано, що різні органо-мінеральні фони добрив мають практично однаковий вплив на розвиток захворювань коренеплодів. Визначено, що застосування інтенсивного міжрядного обробітку ґрунту на важких заплываючих ґрунтах знижує ураження коренеплодів паршею і кореневими гнилями в 2–4 рази та підвищує врожай коренеплодів на 6,8–24,8%. Разом із цим, глибоке (понад 4 см) та мілке (0–2 см) загортання насіння під час сівби підвищує ступінь захворюваності коренеплодів на коренійд, істотно знижує врожай і цукристість цукрових буряків.

УДК 631.5:633.853.52(477)

2012.1.79. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Огурцов Є.М., Михеев В.Г., Клименко І.В. // *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва*: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 6. — С. 157–166. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощівництво). — *Бібліогр.*: 7 назв. Шифр 536321.

Технологія вирощування сої, обробка насіння, добрива мінеральні, зрошування краплинне, норми висіву, десикація, сеніація.

Проведено удосконалення технології вирощування сої у Лісостепу України шляхом оцінки ефективності обробки насіння бактеріальними препаратами та регуляторами росту, вивчено вплив мінеральних добрив на фоні краплинного зрошування, уточнено способи сівби та норми висіву для нових скоростиглих сортів сої, їх норму реакції на десикацію та сеніацію посівів. Польові досліди проводились протягом 2005–2010 рр. у семипільній сівозміні. Проведені дослідження показали, що краплинне зрошування покращувало умови росту і розвитку сої, сприяло збільшенню врожайності насіння сорту Аннушка на 0,54 т/га, сорту Романтика — на 0,48 т/га. Обробка насіння перед сівбою регулятором росту реаком, вермістим та бактеріальним препаратом ризобіофіт підвищувало врожайність зерна сої сорту Романтика на 0,33–0,62 т/га. Сумісне застосування краплинного зрошування і мінеральних добрив у дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$ сприяло збільшенню врожайності с. Романтика на 1,19 т/га, Аннушка — на 1,07 т/га. Десикація посівів сої реглоном супер та раундапом прискоро

рувала досягання сортів Устя, Романтика і Аннушка. Такий же ефект давала сєнікація амїачною сєлітрою. Найбїльша врожайність с. Романтика була одержана при рядковому способі сїбї (15 см) і нормі висїву 700 тис./га.

УДК 631.51.021:631.43/432:[633.11"324":631.559]

2012.1.80. ВПЛИВ СПОСОБУ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ЙОГО ВОДНО-ФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Зубенюк О.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2011. — Вип. 4. — С. 49–53. — Бібліогр.: 6 назв.

Чизельний обробіток ґрунту, полицевий та безполицевий обробітки ґрунту, пшениця озима, врожайність, зерно-просапна сївозміна.

Проведено вивчення впливу різних глибин полицевого та безполицевого обробітку ґрунту на умови вирощування та врожайність озимої пшениці в ланці зерно-просапної сївозміни у північно-східній зоні Лісостепу України. Здійснено аналіз впливу різних способів обробітку ґрунту (1 — безполицевий чизельний обробіток на глибину 14–16 см, 2 — безполицевий дисковий обробіток на глибину 10–12 см, 3 — безполицевий дисковий обробіток на глибину 4–6 см) на щільність і твердість ґрунту у г/см³, на коефіцієнт структурності, на запаси продуктивної вологи в ґрунті в мм, а також на продуктивність озимої пшениці в т/га. Було встановлено, що кращі умови щодо запасів продуктивної вологи спостерігалися при полицевому та чизельному обробітках ґрунту. У варіанті чизельного обробітку було отримано найвищий рівень врожайності. Зменшення глибини обробітку ґрунту призвело до істотного зниження продуктивності рослин. Зроблено висновок, що в північно-східній зоні Лісостепу України заміна оранки на дисковий обробіток призводить до погіршення умов вирощування культур та їх продуктивності. Проведення чизельного обробітку ґрунту дає змогу підтримувати продуктивність культур на рівні варіанта оранки за одночасного покращання показників родючості ґрунтів.

УДК 631.51:633.16"321":631.559(477.5)

2012.1.81. ВПЛИВ СПОСОБІВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Сокирко П.Г. // Бюлетень Інституту зернового господарства НААН України. — Д., 2011. — № 40. — С. 97–101. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 535955.

Способи обробітку ґрунту, ячмінь ярий, ґрунтообробні знаряддя, біометричні параметри, зернова продуктивність.

Вивчено вплив звичайної оранки та безполицевого розпушення ґрунту різними ґрунтообробними знаряддями на продуктивність ячменю ярого в умовах недостатнього зволоження Лівобережного Лісостепу України. Результати досліджень, проведені протягом 2007–2010 рр., свідчать про різнозначність основного обробітку ґрунту плугом ПЛН-3-35 на глибину 20–22 см і мілкого розпушення агрегатом АГУ-4 "Скорпіон-2" на глибину 12–14 см за впливом на основні біометричні параметри та рівень зернової продуктивності ячменю ярого. Визначено, що різниця між цими варіантами становить лише 0,07 т/га. Економічна оцінка варіантів вказує на помітну перевагу основного обробітку ґрунту АГУ-4 "Скорпіон-2" на глибину 12–14 см. При цьому порівняно з оранкою чи обробітком ґрунту плоскорізними знаряддями собівартість 1 т зерна зменшується відповідно на 2,0 і 3,7%, а рівень рентабельності підвищується на 8,0 і 7,8%.

УДК 631.527.5:631.811.98:633.854.78(476)

2012.1.82. АГРОТЕХНІКА ГІБРИДІВ ПОДСОЛНЕЧНИКА С ПРИМЕНЕНИЕМ ПРЕПАРАТА ФЛОРГУМАТ / Шаова Ж.А., Мамсиров Н.И. // Земледелие. — 2011. — № 7. — С. 15–16. — Библиогр.: 1 назв.

Біологічно активні речовини, ФлорГумат, соняшник, гібриди соняшнику, олійність, врожайність.

Зазначено, що ефективним та низькозатратним агротехнічним заходом є обробка насіння соняшнику стимуляторами росту, мікроелементами, протруйниками та півкуотворвальними препаратами. Один з таких препаратів і був предметом дослідження. Це комплексний гуміновий препарат ФлорГумат, вироблений на основі біологічно активних речо-

вин гумінового екстракту озерного сапропелю. Він володіє широким спектром дії та високою ефективністю. У 2008–2010 рр. досліджували вплив обробки посівів препаратом ФлорГумат на врожайність гібридів соняшнику Донської 22, Сигнал, Престиж. Одержані дані свідчать, що обробка вегетуючих рослин соняшнику препаратом ФлорГумат сприяє підсиленню їх росту, позитивно впливає на формування врожаю насіння та забезпечує підвищення врожайності гібридів на 0,43–0,50 т/га. Показано, що гібриди Донської 22 і Партнер перевищують за олійністю насіння гібрид Сигнал, хоча врожайність останнього була близька до врожайності гібрида Партнер. Зроблено висновок, що найбільш ефективним для вирощування на теренах Білорусі є гібрид Донської 22 із застосуванням препарату ФлорГумат.

УДК 631.531.032:634.8

2012.1.83. ВОЗМОЖНЫЕ ОШИБКИ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ МОЛОДОГО ВИНОГРАДА / Киушкин Н.А. // Овощи и фрукты. — 2011. — № 6. — С. 54–57.

Вирощування винограду, ряди саджанців, підготовка винограду до зими, висадка саджанців винограду.

Описано вирощування молодого винограду з шириною міжрядь 3 м, між кущами — 1,8 м і площинною шпалерою. Висадку здійснювали корінням на південь, а потім (перша помилка) — для перехрестя штаблів потрібно садити корінням один до другого, а не пагонами. В такому варіанті коріння буде конкурувати за ресурси живлення. За поливання молодого винограду бажано було б підживити його коров'яком — вирити канавку під крапельною стрічкою і наповнити її гноєм. Це зміцнить усі рослини і дасть гарний приріст. Формування пагонів-рукавів слід проводити після укорінення рослин і краще — після появи 9–10 вічка, тоді до роздвоювання лоза буде товщою. На кущі потрібно залишати не більше 4 пагонів — для утворення 5 точок росту. Можна формувати кущ на два пагони — другий з першого основного (на 10 бруньці) пасинка. Рекомендовано пасинки другого і третього порядків виломлювати біля самих бруньок. Особливу увагу звернено на обрізування всіх зелених пагонів — у другій половині вегетації азоту не вносити, а підживити рослини калієм й обрізати пагони 15 серпня. (Поплавська С.Х.)

УДК 631.531.1.027:631.559:633.853.52

2012.1.84. ВПЛИВ СПОСОБУ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ СОЇ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ / Бабич А.О., Колісник С.І., Кобак С.Я., Венедіктов О.М., Серветник О.В., Мохова В.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 68. — С. 48–52. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 535237.

Інкуляція насіння сої, протруйник, соя, сорти сої, мікродобрива, урожайність сої.

Вивчали вплив способу передпосівної обробки насіння сої на процеси росту, розвитку рослин та формування урожайності різних сортів в умовах Правобережного Лісостепу. Експеримент проводили у 2009–2011 рр. в Інституті кормів НААН. Вивчали дію та взаємодію факторів: А — сорт; В — спосіб передпосівної обробки насіння. Попередник — озима пшениця. У дослідів вивчалися сорти сої Монада, Омега вінницька, Феміда. Дослідження показали, що найвищу врожайність сої було відмічено за проведення обробки насіння штабом бульбочкових бактерій М-8 у поєднанні з протруйником Максим ХЛ 035 FS та органічним мікродобривом екордорф — вона становила у сорту Монада — 2,72 т/га, Омега вінницька — 2,62 та Феміда — 2,53 т/га. При цьому встановлено, що застосування органічного мікродобрива на хелатній основі усуває негативний вплив протруйника і поліпшує проходження продукційного процесу у сої. (Поплавська С.Х.)

УДК 631.558.3.004.16.551:635.654

2012.1.85. ВПЛИВ СТРОКІВ ЗБИРАННЯ ГОРОХУ НА ЙОГО ВРОЖАЙНІСТЬ / Авраменко С.В., Огурцов Ю.Є., Цехмейструк М.Г., Шелякін В.О. // Хранение и переработка зерна. — 2011. — № 6. — С. 25–26. — Бібліогр.: 13 назв.

Збирання гороху, горох, урожайність зерна гороху, строки збирання оптимальні.

Досліджували різні строки збирання сортів гороху: Орловчанин, Харківський еталонний, Модус, Камертон. Зазначено,

що урожайність та якість зерна гороху обумовлюються багатьма факторами вирощування. Відомо, що стиглість зерна значною мірою залежить від погодних умов вегетаційного періоду, сорту, фону живлення тощо. Строки збирання листочкових сортів обирають залежно від стану стиглості, способи — переважно роздільний, а за безлисточкових — пряме комбайнування. Його застосовують на незабур'яненних посівах, стійких до осипання в умовах сухої погоди. Встановлено, що найвищу врожайність сортів гороху з вусатим типом листка можна одержати за прямого комбайнування у фазі 100% стиглості бобів і за 16–20% вологості насіння. Описано результати різних строків збирання гороху. Дослідженнями Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва встановлено придатність до збирання прямим комбайнуванням напівкарликових сортів безлисточкового типу і листочкового — Інтенсивний 92. Встановлено, що з покращанням фону живлення стійкість більшості сортів до вилягання знижувалась. Найстійкішими у сприятливих умовах були безлисточкові сорти Харківський еталонний і Модус. Найвищу врожайність на фоні без добрив сформували сорти Камертон і Модус — 5,39 і 5,69 т/га відповідно, а за внесення $N_{60}P_{60}K_{60}$ — 6,46 і 6,26 т/га. Отже, встановлено, що найоптимальнішим строком збирання зерна гороху для всіх досліджуваних сортів було пряме комбайнування у фазі повної стиглості насіння. (Поплавська С.Х.)

УДК 631.559:633.11“324”:631.17:631.531.048

2012.1.86. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ПРИ РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ВИРОЩУВАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ВИСІВУ НАСІННЯ / Ярошенко С.С. // Бюлетень Інституту зернового господарства НААН. — Д., 2011. — № 40. — С. 68–72. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 535955.

Агротехнічні заходи, пшениця озима, норма висіву, польова схожість, продуктивний стеблостій, зернова продуктивність.

Дослідження присвячено вдосконаленню існуючої технології вирощування пшениці озимої шляхом оптимізації агротехнічних елементів для поліпшення умов росту, розвитку рослин та формування високої зернової продуктивності даної культури в умовах поступового підвищення температурного режиму. Основну увагу зосереджено на уточненні норм висіву насіння із застосуванням елементів біологізації. Польові досліді проводили у 2007–2010 рр. Застосовано три технологічні схеми. Технологія № 1 — інтенсивна, фон добрив $N_{60}P_{60}K_{60}$ під основний обробіток. Насіння протруювали. Підживлення карбамідом у фазі виходу в трубку, N_{30} локально та позакоренево у фазі колосіння. Гербіцид, інсектицид, фунгіцид. Технологія № 2 — інтегрована, з елементами біологізації. Фон добрив — $N_{30}P_{30}K_{30}$. Насіння обробляли азотобактерином. Підживлення карбамідом локально та позакоренево. Хімічний захист не застосовували. Технологія № 3 — біологічна, фон добрив $N_{15}P_{15}K_{15}$. Насіння обробляли азотобактерином. Засоби захисту не застосовували. В результаті проведених досліджень встановлено, що рівень врожаю пшениці озимої змінювався залежно від агрофону значно більше, ніж від норм висіву. Визначення норм висіву забезпечувало отримання оптимальної густоти продуктивного стеблостою з розвинутим колосінням. Найвищий рівень зернової продуктивності формувалася за інтенсивної технології (№ 1) та норм висіву 4 млн схожих насінин на гектар посіву. Технології вирощування пшениці з елементами біологізації (№ 2 і № 3) забезпечили найвищий врожай зерна за норм висіву 5 і 6 млн схожих насінин на гектар. У цілому по досліді найбільші приростки зерна залежно від технології вирощування були отримані при оптимальних, а найменші — при мінімальних нормах висіву.

УДК 631.582(477.7)

2012.1.87. ПЛАНУЄМО СІВОЗМІНУ В ЗОНІ СТЕПУ / Бойко П., Коваленко Н. // Agroexpert. — 2011. — № 11. — С. 24–26.

Агротехніка, сівозміни, заходи (біологічні, агротехнічні, організаційно-господарські).

Завдяки тому, що рілля займає 81,4% площі с.-г. угідь Степу, ця зона України характеризується найвищою розораністю серед усіх природно-кліматичних зон. Представлено рекомендації щодо запровадження інтегрованої системи сівозмін, що ґрунтуються на комплексі запобіжних, карантинних, агротехнічних, біологічних, а також хімічних та організаційно-господарських

заходів. Біологічні заходи контролювання бур'янів здійснюються за: впровадження у сівозміну культур, здатних пригнічувати бур'яни; використання фітофагів; застосування біогенних препаратів — продуктів біосинтезу мікроорганізмів та вірусів, здатних спричинити захворювання найбільш шкочливих об'єктів. Серед зазначених заходів біологічного контролювання бур'янів перевагу має створення конкурентоспроможних агрофітоценозів. Такі культури, як кукурудза, коноплі із-за специфічності їх кореневих виділень і складу ризосферної мікрофлори можна вирощувати повторно впродовж певного часу. Представлено декілька короткоротаційних кукурудзяних сівозмін, які різняться залежно від погодних умов та інших факторів. Зазначено, що оптимальні ротації сівозмін для сумісних культур можуть бути 4–5-пільними, для несумісних — льону, соняшнику — 5–8-пільними. Показано декілька варіантів розміщення культур у таких сівозмінах. Надано рекомендації щодо вирощування соняшнику у Степу та неприпустимості використання деяких культур в якості попередників.

УДК 631.582:[631.82+631.862]:631.452:631.559

2012.1.88. ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ ТА ПРОДУКТИВНОСТІ КУЛЬТУР ЛАНКИ СІВОЗМІНИ СИСТЕМАМИ УДОБРЕННЯ / Іванчук В.П. // Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2011. — № 10. — С. 52–53.

Сівозміни, системи удобрення ґрунту, органо-мінеральні добрива, продуктивність культур.

Дослідження проведено у стаціонарному досліді на дерново-карбонатних ґрунтах у дев'ятипільній сівозміні: картопля, кукурудза на силос, озима пшениця, цукрові буряки, ячмінь, багаторічні трави трирічного використання, озима пшениця. Мінеральні добрива: аміачна селітра, гранульований суперфосфат, калімагнезія; органічні — напівперепрілий гній. Результати досліджень показали, що органо-мінеральна система удобрення культур у сівозміні є більш ефективною порівняно з мінеральною, оскільки сприяє нагромадженню в ґрунті гумусу та поживних речовин. Установлено також, що для підвищення родючості дерново-карбонатних ґрунтів, одержання високої продуктивності культур у ланці сівозміни — кукурудза, озима пшениця, цукрові буряки — для високої якості продукції необхідно вносити органо-мінеральні добрива у нормі $N_{60}P_{60}K_{120}$ та 8,9–13,3 т/га гною. Така система удобрення забезпечує вміст гумусу в ґрунті 3,60–3,70%, урожай зеленої маси кукурудзи 554–591 ц/га, озимої пшениці 47,2–50,3, цукрових буряків 514–525 ц/га за загальної продуктивності культур сівозміни 87,8 ц/га.

УДК 631.582:633.2/.3(477.5)

2012.1.89. УПРОВАДЖЕННЯ ВИВІДНИХ ПОЛІВ У СІВОЗМІНІ / Бойко П.І., Коваленко Н.П., Шаповал І.С., Юркевич Є.О. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 20–22. — Бібліогр.: 5 назв.

Вивідні поля, сівозміни, трави багаторічні, врожайність зеленої маси, продуктивність кукурудзи та ячменю ярого.

Вивідними називають поля, які виводять із сівозміни на декілька років, засіваючи їх окремими с.-г. культурами. У даній роботі визначали ефективність впровадження сумішей бобово-злакових культур із різною стиглістю травостоїв багаторічних укісно-пасовищних, кукурудзи на силос і ячменю ярого у вивідних полях сівозмін Лівобережного Лісостепу України залежно від удобрення та способів основного обробітку ґрунту. Досліджували 5-пільну кормову сівозміну: трави багаторічні — трави багаторічні — кукурудза на силос — ячмінь. Визначали продуктивність травостоїв залежно від удобрення впродовж 2001–2010 рр. У результаті проведених досліджень рекомендовано у вивідних полях сівозмін вирощувати різної стиглості сумішки багаторічних укісно-пасовищних бобово-злакових травостоїв 5, 6 і більше років використання зі щорічним підживленням навесні аміачною селітрою з розрахунку 1 ц/га. Часте відчуження травостою в умовах нестійкого зволоження призводить до пригнічення темпів росту, випадання таких видів, як стоколос безостий, райграс пасовищний тощо, збільшення кількості костриці лучної, пірїю повзучою та інших. Чергування кукурудзи на силос та ячменю ярого в 5-пільній сівозміні з вивідним полем багаторічних трав у 3 полях дає можливість отримати високу врожайність зеленої маси — 54,3–68,3 т/га у середньому із 3 полів та 4,9 т/га зерна за оптимальних доз добрив і способів обробітку ґрунту.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КОЛОМІЄЦЬ М.В.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6:626.81.82:504.4.062.2(477)

2012.1.90. НАУКОВІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ ЗА БАСЕЙНОВИМ ПРИНЦИПОМ / Ромащенко М.І. // Водне господарство України. — 2011. — № 5. — С. 8–11.

Управління водними ресурсами, водокористування еколого-економічне, водна стратегія України.

Відтворення і використання стоку річок за басейнового управління водними ресурсами передбачає прив'язку структури водогосподарського балансу до замикаючого отвору. Насправді, йдеться про територіально-басейновий принцип узгодження водної політики районів, областей за спеціальними планами інтегрованого менеджменту водних ресурсів (ПІМБВ) з інтерактивними фактографічними картами басейнів (просторова і часова мінливість водного потенціалу, фактичні й оптимальні водовитрати; якість води у джерелах; ризик затоплення і підтоплення земель). Зважаючи на достатньо однорідний хімічний склад поверхневих вод, пропонується істотно скоротити кількість пунктів їхнього моніторингу, але розширити контрольовану площу. Практична реалізація ПІМБВ здійснюється через комплекс водогосподарських гідромеліоративних заходів як на внутрішньогосподарському, так і загальнодержавному рівнях. Привернуто увагу до необхідності нагального прийняття "Водної стратегії України на період до 2020 року" з низкою першочергових (оптимізація структури водокористування, усунення регіонального дефіциту води, забезпечення населення якісною питною водою; державне управління використанням водних ресурсів) та супутніх задач (охорона джерел прісної води, створення баз даних і прогностичних моделей економічного водоспоживання, запобігання повеням і посухам, міжнародна співпраця, децентралізація управління водними ресурсами тощо).

УДК 631.6:631.445.53:631.5:[631.51.01+631.516](470.61)

2012.1.91. ИЗМЕНЕНИЕ ПОЧВ СОЛОНЦОВОГО КОМПЛЕКСА ЗА 30-ЛЕТНИЙ ПЕРИОД ПОСЛЕ ОТВАЛЬНОЙ, ТРЁХЪЯРУСНОЙ И НОВОГО ПРИЁМА РОТОРНО-ФРЕЗЕРНОЙ ОБРАБОТКИ / Калиниченко В.П., Шаршак В.К., Безуглова О.С. [и др.] // Почвоведение. — 2011. — № 8. — С. 1010–1022. — Библиогр.: 36 назв.

Обробіток агроеліоративний, ґрунт каштановий солонцюватий, плуг роторно-фрезерний, родючість ґрунту, ефективність агроеліорації.

Досліджено трансформацію каштанових солонцюватих ґрунтів і солонців каштанових (Ростовська обл.) через 30 років після звичайної оранки на глибину 20–22 см, триярусної оранки ПТН-40 на 45 см і нового агроеліоративного заходу — роторно-фрезерного обробітку плугом ПМС-70. Наголошено, що одноразове застосування останнього знаряддя сприяє довготерміновому збереженню однорідної агрегації оброблюваного шару без прояву морфологічних ознак відновлення сольового педогенезу. Атмосферні опади вільно проникають вглиб профілю, виносячи більше легкорозчинних солей з кореневмісного шару. Якщо на контролі вміст гумусу в шарі 0–20 см становив 2,0%, у шарі 20–40 см — 1,3%, то у післядії роторно-фрезерного розпушування 3,3 і 1,9% відповідно. Частка обмінного натрію у другому випадку зменшилась з 19,8 по 10,6% від ємності катіонного обміну. Приріст урожайності с.-г. культур протягом усього періоду спостережень за новітньої агроеліоративної технології змінювався у діапазоні 25–60%. Соціально-економічний ефект досліджень — пролонгація агроеліоративної дії ПМС-70 до 30 років, що втричі перевищує норматив для триярусного плуга ПТН-40. У підсумку заощаджуються ресурси, зберігається добрий агроеліоративний стан ґрунтів, уможливується 1,5–2-разове підвищення виробництва якісної продукції рослинництва на хімічно деградованих едатопах.

УДК 631.615:504.064.3:631.452:631.51(477.8)

2012.1.92. МОНИТОРИНГ ПОКАЗНИКІВ ОСУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПРИКАРПАТТЯ / Волощук М.Д., Карбівська У.М., Мількевич С.Я., Мельник І.Д. // Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. — Івано-Франківськ: Гостинець, 2011. — Вип. XV. — С. 11–20. — (Сер. Біологія). — Библиогр.: 3 назви. Шифр 535958.

Системи осушувальні, ґрунти мінеральні гідроморфні, родючість осушуваних земель, обробіток гідромеліоративний.

Упродовж 2004–2010 рр. досліджено гідромеліоративний стан п'яти осушувальних систем (Богородчанська, Гнила Липа, Жуків, Копанки, Снятинська) на дерново-опідзолених лучних, лучно-болотних, буроземно-підзолистих, чорноземах опідзолених та сірих лісових ґрунтах загальною площею 181,1 тис. га. Встановлено, що осушування кардинально змінює умови родючості мінеральних гідроморфних едотопів завдяки оптимізації водного режиму, послабленню оглеєння, а також вищій культурі землеробства. Якісні зрушення охоплюють, насамперед, верхню частину профілю: стабілізується щільність з 1,40 по 1,21 г/см³, зростає шпаруватість (до 51%), водопроникність. Натомість вміст гумусу зменшився на 0,07% (шар 0–20 см) через недотримання проектних сівозмін, недостатнє внесення добрив тощо. Комплекс гідромеліоративних заходів сприяв істотному підвищенню продуктивності вирощування культур (зернові — 2,77 т/га, картопля — 12,1, кормові буряки — 32,8 т/га). Покращити екологію і родючість осушуваних ґрунтів можна за допомогою періодичного (раз на три роки) глибокого безполицевого розпушування перпендикулярно до дрен і внесення 40–60 т/га органічних добрив.

УДК 631.615:631.95:631.147

2012.1.93. ЭКОЛОГИЧЕСКИ БЕЗОПАСНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР НА ОСУШАЕМЫХ ЗЕМЛЯХ / Петрова Л.И., Корнеева Е.М., Лапушкина В.Н. // Мелиорация и водное хозяйство. — 2011. — № 5. — С. 10–13. — Библиогр.: 2 назв.

Землі осушувані, екологізація землеробства, технології ландшафтно-екологічні, культури зернові колосові.

Розглянуто елементи адаптивної інтенсифікації землеробства на осушуваних землях Нечорноземної зони РФ. Зокрема відзначено, що придатність дерново-підзолистих середньо- і легкосуглинкових ґрунтів зростає у ряду: ячмінь, овес, озима пшениця і жито; важкосуглинкових і глинистих відмін — озиме жито, ячмінь, яра й озима пшениця. Водночас на піщаних і супіщаних едатопах краще висівати виключно жито. Уточнено раціональний комплекс агротехнічних заходів (основний, передпосівний обробіток, удобрення, захист рослин), за сівби зернових колосових в осушуваних умовах. З огляду на екологізацію меліоративного землеробства рекомендовано диференціювати дози добрив відповідно до типу ґрунту, вмісту поживних речовин у ньому, попередника, планової врожайності і т.д. Наприклад, розрахункову дозу $>N_{60}$ обов'язково вносять у два прийоми. Привернуто увагу до контролювання фітосанітарного стану зернових ценозів (сівозмін, обробіток, біологічні засоби, стійкі сорти). Висновок: адаптивно-ландшафтні технології завдяки корекції системи удобрення, обмеженому використанню пестицидів і спрощенню агротехніки дають змогу зменшити (порівняно з традиційними) фінансові витрати при вирощуванні озимих культур на 20% і ярих — на 23–25%.

УДК 631.62:631.445.12:614.841.42

2012.1.94. ПРОБЛЕМА ЗАЩИТЫ ОСУШАЕМЫХ ТОРФЯНЫХ ПОЧВ ОТ ПОЖАРОВ И ЕЁ РЕШЕНИЕ / Зайдельман Ф.Р. // Почвоведение. — 2011. — № 8. — С. 1000–1009. — Библиогр.: 36 назв.

ґрунти торф'яні, торф'яники осушувані, пожежозахист торфовищ.

За результатами гідрологічних досліджень основною причиною виникнення пожеж і тотального вигорання органічного шару осушуваних торфовищ є зниження у період літньої межени рівня ґрунтових вод (РГВ) з відривом капілярної кайми від дзеркала ґрунтових вод і нижніх горизонтів. Вогонь знищує найродючіші ґрунти Нечорнозем'я Росії, негативно впливає на біоту, роботу транспорту, викликає хвороби і загибель людей. Збитки від пірогенної стихії у 2010 р. становили 20–50 млрд руб. Запропоновано комплекс заходів з метою унеможливлення загоряння меліорованих торф'яних ґрунтів, а саме: відмова від так званої чорної культури і вирощування на таких угіддях виключно багаторічних трав, або ж освоєння луко-пасовищних сівозмінь з високим насиченням різновидовими травами; меліорація органічних едотопів має здійснюватися на основі технологій двобічного регулювання водного режиму і раціонального відтворення їхньої родючості; використання осушуваних торфовищ необхідно поєднувати з піскуванням і землеванням, внесенням повних доз органічних і мінеральних добрив, мікродобрив, вапнуванням, заорюванням сидератів, післязбиральних решток і солом тощо. Можливі підходи до рекультивзації згаріщ створювати ферми водоплавної птиці, зарибнені ставки, мисливські угіддя, зони, вирощування корзинкової верби і швидкорослих дерев як альтернативи викопному паливу. Невиконання означеного може призвести до повного спустошення родючих торфовищ з утворенням майже безплідних вторинних пірогенних педоутворень.

УДК 631.67.03:631.452:627.8(477.72)

2012.1.95. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ПОЛИВНОЇ ВОДИ І ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ ІНГУЛЕЦЬКОЇ ЗРОШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ / Морозов В.В., Козленко Є.В., Морозов О.В. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 30–38. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 536178.

Інгулецька зрошувальна система (ІЗС), якість поливної води, технології водоподачі, іригація безпечна.

Порівнюються три технології формування якості поливної води ІЗС за основними техніко-економічними показниками її роботи (кількість агрегатів насосної станції, обсяг подачі води, витрати і вартість електроенергії, середній і максимальний уміст іонів хлору у зрошувальній воді, площа поливу тощо). Наголошено, що за 54 роки експлуатації ІЗС відбулося значне погіршення якості води у магістральному каналі через недостатній водозабір, пропускну спроможність скидних трактів (несанкціонована забудова) і обмежене державне фінансування. Оптимальне рішення щодо стабілізації якості поливної води — це "оздоровлення" самого джерела зрошення — р. Інгулець протягом вегетації культур шляхом перманентних пропусків води задовільної якості з Карачунівського водосховища з 15 квітня по 1 серпня за інтенсивності скиду не менше 12 м³/с. Даний інженерно-меліоративний захід забезпечить стійку роботу головної насосної станції і покращить якість іригаційної води, сприятиме енергозбереженню, а також унеможливить технологічне скидання для контролювання якості води. Відтак, реанімується екологічно безпечний стан р. Інгулець і прилеглих агроландшафтів. Висловлено застереження стосовно обов'язковості комплексу гідромеліоративних прийомів для запобігання деградації зрошуваних ґрунтів та розширеного відтворення їхньої родючості.

УДК 631.67:627.8:631.95:631.48(477.7)

2012.1.96. СУЧАСНИЙ ЕКОЛОГО-АГРОМЕЛІОРАТИВНИЙ СТАН ЗЕМЕЛЬ КРАСНОЗНАМ'ЯНСЬКОЇ ЗРОШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ, НАПРЯМКИ ЕВОЛЮЦІЇ ҐРУНТІВ І ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ / Балюк С., Ладних В., Афанасьєв Ю. та ін. // Водне господарство України. — 2011. — № 5. — С. 19–22. — Бібліогр.: 7 назв.

Краснознам'янська зрошувальна система, стан ґрунтів еколого-меліоративний.

Наразі Краснознам'янська ЗС функціонує наполовину від проектної потужності: поливається (дощування, краплинне зрошення, затоплення) до 30 тис. га, зокрема рису 5 тис. га. Ґрунтовий покрив масиву різноманітний як за типами, так і за гранулометриєю, ступенем зрошення і солонцюватості. Оцінку еколого-агрономічного стану (ЕАМС) поливних і богарних едотопів здійснено за рівнем залягання і міне-

ралізації підґрунтових і зрошувальних вод, ступенем засолення, солонцюватості, лужності та вмістом гумусу, NPK і важких металів. Висновок: 80% площі приморської частини ЗС оцінено на "задовільно", 15 — "добре" і лише 5% угідь визнано господарськи малопридатними у місцях локального підтоплення і несприятливого сольного режиму. Еволюція меліорованих угідь відбувається за декількома сценаріями (опріснення, розсолонення, розсолонцювання тощо). Для запобігання іригаційному засоленню рекомендовано відновити і реконструювати вертикальний і горизонтальний дренажі. Якісно оздоровити землі КЗС можливо за здійснення меліоративних та агротехнологічних заходів (розгорнутий їх перелік додається).

УДК 631.67:628:626.823.916

2012.1.97. ВІДНОВЛЕННЯ ОБЛИЦЮВАНЬ ЗРОШУВАЛЬНИХ КАНАЛІВ / Дехтяр О., Литвиненко П., Брюзгіна Н., Коваленко О. // Водне господарство України. — 2011. — № 5. — С. 43–47. — Бібліогр.: 2 назви.

Системи меліоративні, канали зрошувальні, ремонт облицювання каналів, споруди гідромеліоративні, матеріали композиційні.

Для підвищення експлуатаційної надійності та довговічності гідромеліоративних споруд фахівцями Ін-ту водних проблем та меліорації розроблено технологічні регламенти ремонтно-відновлювальних робіт методами поверхневого просочування, ін'єктування, омоноличування і тампонажу із застосуванням оригінальних полімерних та полімерцементних матеріалів. Робота включає такі операції: підготовку дефектної ділянки до ремонту, просочування пошкодженої поверхні, приготування й нанесення композиційного матеріалу у зону фізичного дефекту. Результати натурних випробувань щодо усунення руйнації макро- і мікроструктури бетону оголовка водовипуску (Бортничі) підтвердили високу ефективність відновних технологій (відсутнє розшарування, фільтрація, монолітне зчеплення композитів з бетоном тощо). Розроблено "Інструкцію з технології ремонтно-відновних робіт на гідромеліоративних спорудах меліоративних систем...", де представлено класифікацію можливих пошкоджень ГМС, вірогідні причини їх виникнення і варіанти технологічних рішень для усунення дефектів. Нормативна документація сприятиме подовженню терміну безаварійної експлуатації гідроспоруд завдяки своєчасній діагностиці, застосуванню новітніх будівельних композицій при здійсненні поточного ремонту капітальних об'єктів меліоративних систем.

УДК 631.67:631.445.51:631.442.3

2012.1.98. ВЛИЯНИЕ ДЛИТЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ НА СТЕПЕНЬ АГРЕГИРОВАННОСТИ И МИНЕРАЛОГИЧЕСКИЙ СОСТАВ ИЛИСТОЙ ФРАКЦИИ ТЁМНО-КАШТАНОВЫХ ПОЧВ ЗАВОЛЖЬЯ / Чижикова Н.П., Барановская В.А., Хитров Н.Б. // Почвоведение. — 2011. — № 8. — С. 978–994. — Библиогр.: 24 назв.

Ґрунт темно-каштановий, зрошення тривале, агрегація фракції мулу, мінералогія мулу.

Багаторічне (з 1934 р.) зрошення темно-каштанових ґрунтів Саратовського Заволжя гідрокарбонатно-кальцієвими водами р. Волга з мінералізацією 0,2–0,6 г/л призвело до зменшення вмісту набухаючої фази мулу у верхній частині профілю і збільшення кількості гідролізу, високодисперсного кварцу і часткового деорієнтування структури мінералів. Всі підфракції мулистого матеріалу складаються з афотипної асоціації глинистих мінералів: гідролізу, хлориту, каолініту та змішаношарових утворень. За тривалої іригації відбулося ослаблення зв'язків між частинками мулу, тому вміст водопептизованої його компоненти підвищився вдвічі, агрегованого мулу першої категорії — у 1,5 раза за рахунок зменшення міцнозв'язаного й агрегованого мулу. Відбувся перерозподіл органічної речовини, зв'язаної з мулом: зменшення у фракції АІ₁ і відносне збільшення в АІ₂ та ПСИ. Відзначено вищу аморфність мулистого матеріалу на фоні зрошення. Взагалі уміст всіх мінеральних фаз зростає у воднопептизованій частині та підфракції АІ₁ агрегованого мулу. Періодичне вилуговування ґрунтового розчину за системного зрошення зумовлювало перехід смектитової фази мулу у супердисперсний стан, видимий по всьому профілю.

УДК 631.67:631.587:631.432.2:631.425.2:631.432.22

2012.1.99. АГРОГИДРОМЕТЕОРОЛОГИЧЕСКИЙ МЕТОД РАСЧЁТА ВЛАЖНОСТИ ПОЧВЫ И ВОДОСБЕРЕГАЮЩИХ РЕЖИМОВ УВЛАЖНЕНИЯ ОРОШАЕМЫХ КУЛЬТУР В СТЕПИ И ЛЕСОСТЕПИ УКРАИНЫ: монография / Литовченко А.Ф. — Д., 2011. — 244 с. — Библиогр.: 118 назв. Шифр 536123.

Землеробство зрошуване, розрахунок вологозапасів, метод агрогідрометеорологічний, поливи водоощадні.

Зрошувані землі Степу і Лісостепу наразі мають незадовільний агроекологічний стан, оскільки майже 50% їхньої площі підтоплено і засолено. Причина — недосконалість існуючих методів розрахунку режимів іригації (С.М. Алпатыев, В.В. Остапчик, Д.А. Штойко) за “дефіцитом водоспоживання”, який помилково ототожнюється з сумарним випаровуванням окремого поля. Новий агрогідрометеорологічний метод передбачає оцінку природної вологозабезпеченості об’єкта за середніми розрахунковими ресурсами вологи з урахуванням притоку ґрунтових вод, молекулярної повітряної і внутрішньоґрунтової конденсації. Встановлено, що еколого безпечні поливні норми для метрового активного шару не повинні перевищувати 400 м³/га. Метод дає змогу щоденно контролювати водний режим розрахункових шарів ґрунту під польовими культурами і здійснювати, у разі необхідності, адекватну корекцію технології поливів. В умовах підтоплення варто застосовувати виключно такий підхід розрахунку водоощадних режимів зрошення.

УДК 631.67:631.587:631.445.51/52:631.434.52(470.45)

2012.1.100. ДЕГРАДАЦИЯ И МЕРЫ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ОРОШАЕМЫХ АГРОЦЕНОЗОВ / Сергиенко Л.И. // Аграрная наука. — 2011. — № 9. — С. 27–29. — Библиогр.: 9 назв.

Землеробство зрошуване, ґрунт світло-каштановий, баланс соловий, режим зрошення, деградація ґрунту іригаційна, відновлення засоленних ґрунтів.

Представлено результати дослідження солового балансу світло-каштанових ґрунтів Волго-Ахтубинської заплави (Волгоградська обл. РФ) після шестикратного промивного і дефіцитного режимів зрошення агроценозів. Останній показаний для едотопів легкого гранскладу зі сталим відведенням ґрунтових вод при використанні слабомінералізованої поливної води (до 1 г/л). На важчих слабодренуваних ґрунтових відмінах ефективнішим є промивний водний режим на фоні інженерного дренажу. З метою мінімізації і запобігання засоленню пропонується: здійснювати освіжаючі вегетаційні поливи (50–70 м³/га) і підвищувати передполивну вологість ґрунту; застосовувати МТА з низьким питомим тиском і переміщеними коліями; використовувати диференційовані за способами і глибиною технології ґрунтообробки; підвищувати “несучу здатність” і структурність едотопів (мульчування, гіпсування, структурианти тощо); домогтися позитивного балансу гумусу (гній, солома, сапропелі, сидерати, багаторічні трави тощо). Для знешкодження вторинного засолення доцільні: промивання, дренаж, хімічна меліорація, вирощування солестійких культур з відчуженням біомаси. Передумовою повноцінного відновлення деградованих агроландшафтів є комплексний моніторинг зрошувальних систем.

УДК 631.67:631.587:631.95

2012.1.101. ЕКОЛОГО-МЕЛІОРАТИВНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗРОШУВАНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА / Вожегова Р.А., Голобородько С.П. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 3–18. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 536178.

Землеробство зрошуване, деградація зрошувальних систем, перспектива іригації ґрунтів.

Еколого-меліоративний стан зрошуваних земель в Україні класифікується як незадовільний, що зумовлено призупиненням хімічної меліорації ґрунтів, їхнім розпаюванням і розривом технологічної цілісності зрошувальних систем. Зазначено, що навіть у середньосухі (75%) і сухі (95%) за кількістю опадів роки фактична площа поливних угідь не перевищує 600–650 тис. га (27–30%). Нестабільне природне зволоження південного регіону вкрай негативно позначається на культурних рослинах і призводить до деструкції існуючих агроландшафтів. Дефіцит водоспоживання польових культур за останнє десятиліття підвищився до 500–680 мм, що у чер-

говий раз свідчить про безальтернативність ресурсоощадної, високотехнологічної іригації у зоні Степу. Названо основні причини стагнації зрошуваного землеробства: висока розораність території, фізичне зношення поливної техніки, мережі каналів і водогонів, низька якість поливної води, критична екологічна ситуація в агроландшафтах і недосконалість ринкових механізмів розвитку і стимулювання. Запропоновано переорієнтувати регіональне рослинництво на вирощування високопродуктивних агрофітоценозів, зокрема озимих зернових, кукурудзи, сої та овочевих культур, які мають сталий попит на світовому ринку.

УДК 631.67:633.18:631.582:631.416.54–38(477.72)

2012.1.102. АНАЛІЗ СОЛОВОГО РЕЖИМУ ҐРУНТІВ ПРИ ТРИВАЛОМУ ВИКОРИСТАННІ ЇХ У РИСОВІЙ СІВОЗМІНІ / Марущак Г.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 1. — С. 144–148. — (Сер. Економічні, с.-г., технічні науки). — Библиогр.: 5 назв. Шифр 535751.

Сівозміна рисова зрошувана, ґрунти солонцюваті, процеси засолення-розсолоння.

У зрошувальній рисовій сівозміні протягом 2007–2009 рр. оцінено трансформацію солового режиму солонця лучного після 40-річного агрогенного використання порівняно з цілинним аналогом. Установлено, що в умовах тривалої іригації діагностується пульсація катіонно-аніонного складу ГВК: за вирощування рису впродовж двох років поспіль відбувається повне, або наближене до повного розсолоння ґрунту, тоді як у ланці суходільних культур вміст водорозчинних солей, зокрема токсичних, збільшується у межах всього 0–200 см шару. Так, після люцерни другого року користування в орному шарі містилося 8,10 мг-екв. (0,293%) на 100 г ґрунту солей (сульфати, гідрокарбонати, натрій). Відношення суми двовалентних катіонів до натрію становило 1:3,5. Після першого року вирощування рису затоплення і фільтрація поливної води призводять до майже дворазового опріснення ґрунтового розчину (4,3 мг/екв. на 100 г ґрунту). За повторного рисосіяння вміст солей у зоні аерації зменшився в 1,3–2,2 раза, а після люцерни — в 2,5–3,6 раза. У довгочасній рисовій сівозміні Na_2CO_3 зникає, а NaCl вимивається за межі профілю. Взагалі токсичність солей дещо зменшується, проте в період рисосіяння зростає їхня концентрація в нижній частині ілювіального та перехідного горизонтів.

УДК 631.674.6:675:635.64:631.559(477.7)

2012.1.103. ВПЛИВ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ І ЖИВЛЕННЯ НА ВОДОСПОЖИВАННЯ І ВРОЖАЙНІСТЬ РОЗСАДНОГО ТОМАТА ПРИ КРАПЛИННОМУ ЗРОШЕННІ / Богданов В.О., Богданов Ю.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 1. — С. 139–143. — (Сер. Економічні, с.-г., технічні науки). — Библиогр.: 7 назв. Шифр 535751.

Зрошення краплинне, удобрення помідора, водоспоживання помідора, врожайність помідора, окупність добрив.

У двофакторному досліді ІПОІБ НААН (4 системи удобрення $\times$ 3 режими зрошення) вивчено особливості водоспоживання, відгуку на краплинне зрошення і рівень продуктивності розсадного помідора. Мінімальні коефіцієнт водоспоживання і питомі витрати води на формування врожаю (44,8 і 36,7 м³/т відповідно) отримано за дотримання передполивної вологості в активному шарі 80–80–70% НВ з локальним удобренням $\text{N}_{75}\text{P}_{80}\text{K}_{45}$, а найінтенсивніше витрачання води (58,9 м³/т) у неудобреному контролі. За середньої врожайності томатів (2006–2009 рр.) на природному фоні 49,2 т/га внесення врозкид $\text{N}_{150}\text{P}_{160}\text{K}_{90}$ і половинної дози добрив — локально, забезпечили (адекватно моделі поливного режиму) її приріст у межах 18,1–18,3 і 20,0–20,9 т/га відповідно. Окупність одного кг д.р. мінеральних добрив завдяки їх локалізації становила 79–100 кг плодів, що у 1,5–1,9 раза більше, ніж після розрахункової системи удобрення. Комплексно найефективнішою визнано агротехнологію з локальним застосуванням $\text{N}_{75}\text{P}_{80}\text{K}_{45}$ і серією краплинних поливів при досягненні вологості кореневмісного шару 80–80–70% НВ.

УДК 631.674.6:631.347.2–192(470.45)

2012.1.104. ПОКАЗАТЕЛИ НАДЁЖНОСТИ СИСТЕМ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ / Ахмедов А.Д., Темерев А.А. //

Мелиорация и водное хозяйство. — 2011. — № 5. — С. 20–21. — Библиогр.: 3 назв.

Зрошення краплинне, надійність зрошення, ресурс поливної техніки.

Науковцями Волгоградської ДСГА докладно структуровано об'єктивні (термін, режим роботи, розміщення) та суб'єктивні чинники (вологість, ґрунт, температура, тиск, запиленість, опади, швидкість вітру тощо) можливої відмови елементів системи краплинного зрошення (КЗ). Зазначено, що тривалість безаварійної експлуатації мікрозрошення залежить від конструктивних, технологічних та експлуатаційних регламентів. Техніко-технологічні відмови поливної техніки кваліфіковано за характером прояву (раптові, поступові, залежні, повні, стійкі, часткові, самовідновні, приховані), причинами (конструктивні, технологічні, зносостійкі, механічні, біологічні) і частотою (епізодичні, повторювані) виникнення. Висновок: КЗ — прогресивний ресурсоощадний спосіб поливу, надійність якого залежить від багатьох супутніх факторів. Збій у роботі системи має випадковий характер, однак контролюючи можливий зрив поливу можна прогнозувати експлуатаційний ресурс інноваційного обладнання.

УДК 631.674:631.445.51:631.48

2012.1.105. ОСОБЛИВОСТІ ҐРУНТОТВОРНОГО ПРОЦЕСУ В ТЕМНО-КАШТАНОВОМУ ҐРУНТІ ПРИ РІЗНИХ СПОСОБАХ ЗРОШЕННЯ / Мелашич А.В., Писаренко П.В., Бідні-

на І.О., Мелашич Т.А. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 24–29. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 536178.

Способи зрошення, ґрунт темно-каштановий, засолення іригаційне, агрофізика ґрунту.

У зрошуваній сівозміні ІЗГР НААН (2006–2010 рр.) уточнено специфіку перебігу сольового режиму та зміни агрофізичних властивостей темно-каштанового середньосуглинкового ґрунту під насіннєвою люцерною залежно від способів штучного зволоження (мікродощування, краплинний і борозенний поливи). Встановлено, що локальна іригація призводить до накопичення переважно токсичних солей, пропорційно зрошувальній нормі (993–2150 м³/га) як в орному (+0,015–0,030%), так і метровому (+0,018–0,049%) шарах порівняно з богарним аналогом. Зафіксовано сезонно-зворотний тип сольового режиму у кореневмісному шарі: акумуляція у поливний період, розсолоння — у міжсезоння. Апробовані технології зрошення погіршували агрофізичний стан едатопу: щільність підвищувалась на 0,04–0,08 г/см³, вміст агрономічно цінних і водостійких агрегатів зменшився на 8,8–29,7 і 1,4–7,5% за контрольних параметрів 1,42 г/см³, 69,7 і 37,7% відповідно. Найвиразніша фізична деградація ґрунту відбулася за щорічного поливу по борознах унаслідок інтенсифікації вторинного його осолонцювання та механічної деструкції робочими органами борознувача.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН СЕРДЮК А.Г.

УДК [631.82+631.51]:633.853.52:631.559

2012.1.106. ВПЛИВ СПОСОБІВ ОБРОБІТКИ ҐРУНТУ І СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ СОЇ / Нагорний В.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрохімія і біологія. — 2011. — № 4. — С. 81–85. — Библиогр.: 11 назв.

Система удобрення, обробіток ґрунту, соя, сорти, врожайність, маса 1000 зерен.

Проведено вивчення ефективної системи застосування мінеральних добрив у посівах сортів сої різної стиглості за полицевого обробітку ґрунту в північно-східних районах Лісостепу України. Об'єктами дослідження були скоростиглий сорт Аннушка та середньоранній сорт Омега Вінницька. Схема досліду: з осені проводили лущення стерні на глибину 6–8 см, через 10–12 діб вносили фосфорно-калійні добрива. Основний обробіток ґрунту здійснювали на 25–27 см за допомогою ПЛМ-3-35. Навесні проводили ранньовесняне вирівнювання і розпушування ґрунту на глибину загортання насіння. Разом з передпосівною культивацією вносили аміачну селітру. Мінеральні добрива: аміачна селітра — 34,6%, гранульований суперфосфат — 20, калій хлористий — 60, карбамід — 46%. На основі отриманих трирічних (2008–2010 рр.) даних польових досліджень встановлено, що мілкий обробіток ґрунту, порівнюючи з глибоким полицевим, створює менш сприятливі умови для формування врожаю сої, а позакореневі підживлення азотом у період бутонізації та на початку дозрівання бобів сприяють підвищенню їх врожайності та маси 1000 насінин. Показано, що застосування двох позакореневих підживлень, як половинною, так і повною нормою внесення, істотно підвищувало продуктивність сої обох сортів. Відмічено незначну різницю приросту врожаю між внесеною повною дозою азоту (N₃₀+N₃₀) та половинною дозою (N₁₅+N₁₅) для двох сортів.

УДК [631.82+631.861]:633.2/.3:631.559

2012.1.107. ВЛИЯНИЕ МИНЕРАЛЬНЫХ И ОРГАНИЧЕСКИХ УДОБРЕНИЙ НА УРОЖАЙНОСТЬ ТРАВСТОЕВ / Ахундов Ф.Г., Тагиева З.И. // Аграрная наука. — 2011. — № 10. — С. 17–18. — Библиогр.: 7 назв.

Добрива фосфорно-калійні, ґрунти, гній, врожай, зрошення, сінокіс, дози добрив.

Проведено вивчення диференційованого застосування органічних та мінеральних добрив під сіножаття, визначено оптимальні дози та співвідношення азоту, фосфору і калію в умовах зрошення, вивчено їх вплив на рівень урожаю та кормової якості. Досліджувались травостой першого року, куди увійшли (%): люцерна — 40, подорожник — 10, бодяга — 3, гумай — 10, цикорій звичайний — 1, кульбаба — 5, щавель кучерявий — 3, гірчиця — 3, аніс звичайний — 2, мальва — 5, лисохвіст — 10 та інші — 8. Добрива: аміачна селітра — рано навесні та після другого укосу; суперфосфат та хлористий калій — в один прийом рано навесні. Навоз — рано навесні. Вивчення агрохімічних характеристик ґрунту дослідної ділянки показало, що вміст рухомого фосфору та обмінного калію у ґрунті низький. Правильні сполучення доз та співвідношення добрив — запорука високих врожаїв сінокосів. У дослідях встановлено, що найбільш високий врожай було одержано на варіанті N₉₀P₉₀K₉₀ та гній 10 т/га + N₄₀P₇₅K₀. У середньому за 3 роки у цих варіантах було одержано 148,1 і 145,6 ц/га врожаю травостою відповідно. Порівняно з варіантом без добрив приріст врожайності становив: 65,1 і 67,6 ц/га або 80,9 і 84% відповідно.

УДК 631.8:631.41:[631.416.2+631.416.4]

2012.1.108. МІНЛИВІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ВМІСТУ РУХОМОГО ФОСФОРУ ТА ОБМІННОГО КАЛІЮ В ТЕМНО-СІРОМУ ОПІДЗОЛЕНОМУ ҐРУНТІ ВПРОДОВЖ БЕЗМОРОЗНОГО ПЕРІОДУ РОКУ / Мельник А.І., Матухно Ю.Д., Проценко О.І. // Агроєкологічний журнал. — 2011. — № 3. — С. 45–49. — Библиогр.: 5 назв.

Вміст елементів у ґрунті, фосфор рухомий, калій обмінний, мінливість показників, ґрунт темно-сірий опідзолений.

Проведено визначення мінливості показників вмісту рухомих фосфатів та обмінного калію в ґрунті залежно від типів угідь, рівня забезпеченості ґрунту елементами живлення, дати відбору ґрунтових зразків, вологості та кислотності ґрунту. В результаті встановлено, що середньорічні показники вмісту рухомого фосфору за 2008 і 2009 роки відрізнялися в середньому на 3,7 мг/кг, обмінного калію — на 2,8 мг/кг ґрунту. Визначено невисокий рівень мінливості цих показників (менше 4%). Мінливість вмісту P₂O₅ і K₂O на різних типах угідь — орних землях і перелогах — була незначною.

Середні показники вмісту у ґрунті цих окислів у літній період істотно менші, ніж весною чи восени. Між вологістю та кислотністю ґрунту і вмістом рухомого фосфору та обмінного калію прямий кореляційний зв'язок відсутній. Зроблено висновок, що сезонна різниця між показниками вмісту P_2O_5 та K_2O в темно-сірому опідзоленому легкосуглинковому ґрунті впродовж безморозного періоду є незначною і не потребує додаткових уточнень.

УДК 631.8:633.14"324":631.559:631.445.24

2012.1.109. ВЛИЯНИЕ СИСТЕМ УДОБРЕНИЯ НА УРОЖАЙНОСТЬ И КАЧЕСТВО ОЗИМОЙ РЖИ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ НА ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ СУПЕСЧАНОЙ ПОЧВЕ / Лапа В.В., Иващенко Н.Н., Ломонос М.М. и др. // Агрохимия. — 2011. — № 10. — С. 22–30. — Библиогр.: 5 назв.

Добрива, врожайність, якість зерна, озиме жито, вміст білка, прибуток, рентабельність.

Проведено визначення найбільш ефективних доз та співвідношень мінеральних добрив за внесення під сорт озимого жита Зарниця на основі даних врожайності, агрономічної окупності та економічної ефективності застосовуваних доз добрив. Установлено, що за вирощування озимого жита сорту Зарниця на дерново-підзолистому супіщаному ґрунті, забезпеченому фосфором та калієм, застосування мінеральних добрив на фоні післядії органічних добрив у дозі 40 т/га мало позитивний вплив на врожайність і якість зерна. Оптимальна врожайність зерна становила 71,7 ц/га і формувалась за роздільного внесення N_{90} (N_{60} на початку вегетації + N_{30} у фазі 1-го вузла стебла) одночасно з $P_{40}K_{80}$ та післядії органічних добрив — 40 т/га. За даної системи удобрення окупність 1 кг NPK становила 15,9 кг та 1 кг азотних добрив — 27,9 кг зерна, чистий дохід — 138,8 у.о./га, рентабельність — 75,1%, коефіцієнт енерговіддачі — 2,95. В оптимальному за врожайністю жита варіанті вміст у зерні становив: білка — 8,3%, азоту — 1,61, фосфору — 0,64, калію — 0,52, кальцію — 0,08, магнію — 0,12%. Унесення зростаючих доз азотних добрив (N_{30} — N_{90}) забезпечило приріст врожайності зерна на 9,4–25,1 ц/га, поряд із підвищенням вмісту білка в зерні на 0,1–0,7% та збору білка — на 102–270 кг/га. За підвищення доз парних комбінацій фосфорних і калійних добрив урожайність зерна підвищувалась на 5,4–9,3 ц/га, збір білка — на 39–65 кг/га, а чистий дохід і рентабельність знижувались. Визначено, що за післядії органічних добрив у дозі 40 т/га врожайність зерна підвищувалась на 5,6 ц/га, збір білка — на 37 кг/га.

УДК 631.811.98:633.11:631.559

2012.1.110. ВПЛИВ ДОБРИВ НА УРОЖАЙ І ЯКІСТЬ ПШЕНИЦІ / Василенко М.Г., Дерик Г.І., Дідківський М.П. // Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2011. — № 11. — С. 24–29.

Добрива, стимулятор росту "Екоцим", пшениця, врожай, якість зерна, позакореневе підживлення.

Досліджено вплив стимулятора (регулятора) росту рослин "Екоцим" на врожай і якість зерна пшениці. Екоцим — це водно-спиртовий розчин аналогів природних фітогормонів (ауксинів, цитокінінів, гіберелінів), амінокислот, вуглеводів, вітамінів, мікроелементів та інших, які одержують з продуктів метаболізму грибів-ендофітів. Токсичні та шкідливі речовини у його складі відсутні. Препарат підвищує схожість і енергію проростання насіння, стимулює коренеутворення, ріст і розвиток рослин, підвищує імунітет до захворювань, збільшує вміст білків і вітамінів. Показано, що допосівна обробка насіння та обприскування посівів пшениці новим регулятором росту значно впливали на основні фізіологічні процеси культури. Встановлено, що найвища врожайність формується у разі обробки посівів наприкінці фази куціння — виходу в трубку в умовах внесення під основний обробіток ґрунту по 60 кг/га фосфорних (гранульований суперфосфат) і калійних (хлористий калій) добрив, а також у передпосівну культивування 60 кг/га аміачної селітри. Екоцим сумісний з усіма гербіцидами, інсектицидами та фунгіцидами. Норми витрати препарату у разі передпосівної обробки для зернових і зернобобових — 25 мл; соняшнику, цукрових буряків, кукурудзи — 50 мл для обробки однієї тонни насіння.

УДК 631.811:[631.82+631.812+631.895]

2012.1.111. ЦЕОЛІТ: НЕ ПРОГАВИТИ БРАК ФОСФОРУ / Щоткін В. // Зерно. — 2011. — № 4. — С. 58–60.

Добрива, фірма Цеоліт, рідкі мінеральні добрива, цеоліти, позакореневе підживлення фосфором.

Під час планування технології вирощування кожної культури слід ретельно визначити норми внесення добрив для кожного етапу розвитку рослин. Компанія "Цеоліт" пропонує комплекси рідких мінеральних добрив та природні мінерали цеоліти з використанням гуматів для збалансованого живлення кожної рослини на різних етапах розвитку. Встановлено, що у живленні рослин більш суттєву роль відіграє не концентрація елементів, а їх співвідношення та їх взаємний вплив. При цьому підвищення концентрації елемента, що знаходиться у недостатній кількості, сприяє поглинанню інших елементів (синергізм), а надлишок якогось із елементів перешкоджає надходженню інших елементів (антагонізм). Змінюючи співвідношення і концентрацію елементів живлення, можна пом'якшити дію на рослини зовнішніх факторів. Важливо пам'ятати правило мінімуму, так звану "діжку Лібіха". Оптимальна концентрація мінерального живлення постійно змінюється в різні періоди онтогенезу для одного виду і, навіть сорту. Фірма випускає кілька груп добрив: серія Цеовіт Макро (Старт, Плодоносіння, ПК Супер, Зав'язь Плюс), кілька груп Цеовіт-Мікро-універсальні, спеціальні, моно. Чим сильніша рослина, тим стійкіша вона до хвороб і шкідників. Чим вища концентрація елементів живлення, корисних для розвитку рослин, тим згубніша вона для шкідників та захворювань. Найактуальнішою проблемою нинішньої холодної весни буде недостача фосфору на польових культурах, так як у початковий період росту рослини зазвичай потребують більше фосфору, ніж азоту та калію. У цей період рекомендується позакореневе підживлення. Наводяться приклади для різних видів рослин на різних етапах онтогенезу, коли необхідно проводити позакореневе підживлення фосфором.

УДК 631.82:631.16:633.853.52:631.559

2012.1.112. ВПЛИВ СПОСОБІВ ТА СТРОКІВ ВНЕСЕННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОЇ / Ткаліч І.Д., Шепілова Т.П. // Бюлетень Інституту зернового господарства НААН України. — Д., 2011. — № 40. — С. 50–52. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 535955.

Добрива мінеральні, соя, способи та строки внесення добрив, маса рослин, урожайність.

Проведено вивчення впливу строків та способів внесення мінеральних добрив на ріст, розвиток та врожайність сої. Польові дослідження проводили протягом 2008–2010 рр. у сівозміні лабораторії селекції і технології вирощування Кіровоградського інституту агропромислового виробництва. Варіанти досліду за внесення $N_{20}P_{20}K_{20}$ були такі: 1) внесення розкидним способом рано навесні під культивування (контроль); 2) локально рано навесні сівалкою під культивування; 3) при сівбі; 4) підживлення при першому міжрядному обробітку; 5) підживлення перед змиканням міжрядь. Проведено визначення впливу способів та строків внесення мінеральних добрив на густоту стояння, масу рослин та кількість бульбочок. Вивчено елементи структури врожаю та врожайність сої залежно від способів і строків внесення добрив. У результаті проведених досліджень встановлено, що серед застосованих способів та строків внесення мінеральних добрив у дозі $N_{20}P_{20}K_{20}$ кращим виявився розкидний під культивування рано навесні. Локальний та припосівний способи внесення, а також підживлення зумовили суттєве зниження врожайності сої (на 0,06–0,4 т/га). Автори припускають, що таке явище є наслідком гальмування діяльності азотфіксуючих бактерій під впливом добрив.

УДК 631.82:631.438:633/635:631.5

2012.1.113. ЭФФЕКТИВНОСТЬ НОВЫХ КОМПЛЕКСНЫХ УДОБРЕНИЙ В УСЛОВИЯХ РАДИОАКТИВНО ЗАГРЯЗНЕННЫХ АГРОЦЕНОЗОВ / Сушеница Б.А., Капранов В.Н., Прудников Г.В. // Агрохимический вестник. — 2011. — № 5. — С. 23–25.

Комплексні добрива, радіоактивне забруднення ґрунту, антирадіаційні бар'єри, накопичення радіоцезію, продуктивність сівозмін.

Проведено вивчення нових комплексних мінеральних добрив "Борофоска гранульована", що виробляється ЗАТ "АІП-Фосфати" які дозволяють знизити надходження радіонуклідів у с.-г. продукцію, а також отримано практичні результати з удосконалення, апробації та впровадження таких добрив у виробництво. Ефективність застосування добрив вивчалась у 2004–2009 рр. у польовому досліді на дерново-підзолистих ґрунтах у ланках сівозміни, розміщених на трьох полях. Вивчали різні форми добрив: борофоску з калієм електролітним, борофоску з калієм хлористим, нітро-борофоску з калієм електролітним і аміачною селітрою, нітроборофоску з калієм хлористим і аміачною селітрою. Їх вплив на агрохімічні властивості ґрунтів, врожайність культур та зняття радіаційного навантаження на продукцію рослинництва. Встановлено, що нове комплексне добриво "Борофоска гранульована" та інші композиції є економічно вигідними та екологічно безпечними, здатними конкурувати серед існуючих мінеральних добрив. При цьому вони сприяють підвищенню врожайності польових культур та отриманню чистої продукції за рахунок зниження надходження радіоцезію до рослин. Вивчені добрива рекомендовано для реабілітаційних міроприємств та для створення антирадіаційних бар'єрів на засмічених радіонуклідами с.-г. угіддях.

УДК 631.82:631.582

2012.1.114. ЭФФЕКТИВНОСТЬ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР В ЗЕРНОПАРОТРАВЯНОМ СЕВООБОРОТЕ / Вражнов А.В., Бондаренко Н.П. // Доклады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 6. — С. 21–23. — Библиогр.: 4 назв.

Мінеральні добрива, зернопаротрав'яна сівозміна, біо-енергетична ефективність, окупність, дози добрив.

Наведено результати проведеного у 1999–2009 рр. дослідження щодо впливу рівня мінерального живлення на продуктивність ріллі в зернопаротрав'яній сівозміні, а саме: пар — озиме жито — горох — яра пшениця — багаторічні трави 3 роки — просо — ячмінь. Схема досліді за варіантами: 1-й — без добрив, 2-й — з внесенням під зернові в посіві 20 кг поживної речовини азотно-фосфорних добрив, 3-й — програмований, дози мінеральних добрив, розраховані на заплановану врожайність. У результаті проведених досліджень встановлено, що мінеральні добрива сприяли стабілізації та підвищенню запасів гумусу в ґрунті на 0,15% на відміну від неудобреного фону, де його вміст за ротацію сівозміни зменшився на 0,17%. Показано, що оптимальною схемою внесення мінеральних добрив для даної сівозміни, що забезпечує їх максимальну окупність (5,81 кг/га зерна) та високу біоенергетичну ефективність (КЕЕ — 3,37), яка підтримує відповідний рівень родючості ґрунтів є помірні дози азотно-фосфорних добрив ($N_{23}P_8$) на 1 га площі сівозміни.

УДК 631.82:631.674.5:635.21

2012.1.115. ЭФФЕКТИВНОСТЬ УДОБРЕНИЯ РАННЕГО КАРТОФЕЛЯ ПРИ КАПЕЛЬНОМ ОРОШЕНИИ / Мелихов В.В., Новиков А.А. // Плодородие. — 2011. — № 5. — С. 25–27. — Библиогр.: 2 назв.

Добрива мінеральні, картопля рання, зрошення краплинне, поєднання факторів.

Проведено дослідження оптимізації мінерального живлення картоплі, вирощуваної в ранній культурі за зрошення краплинним способом. Досліди проводили у 2008–2010 рр. ґрунт дослідної ділянки — світло-каштановий середньосуглинковий. Три варіанти водного режиму ґрунту, що відрізнялись за тривалістю періоду передполивної вологості ґрунту на рівні 70–80% НВ: А1 — 70% НВ у період садіння — початку цвітіння та 80% НВ з початку цвітіння; А2 — 70% НВ у період садіння — початку бутонізації та 80% НВ з початку бутонізації; А3 — 70% НВ у період садіння — сходів та 80% НВ від фази сходів. Добрива вносили в дозах $N_{45}P_{50}K_0$, $N_{100}P_{100}K_{70}$, $N_{155}P_{150}K_{180}$, $N_{210}P_{200}K_{290}$. Досліджено закономір-

ності зміни врожайності молоді картоплі за підвищення дози внесення мінеральних добрив та різних рівнів водозабезпечення. Встановлено, що за вирощування картоплі ранньої на зрошених краплинним способом світло-каштанових ґрунтах у Нижньому Поволжі з низькою забезпеченістю доступними формами азоту і фосфору та високою — обмінним калієм ефективність добрив підвищується за підвищення дози від $N_{45}P_{50}K_0$ до $N_{155}P_{150}K_{180}$. Для досягнення врожайності бульб картоплі 23,8–29,9 т/га, за внесення добрив у дозі $N_{155}P_{150}K_{180}$ необхідно враховувати диференційовану межу передполивної вологості ґрунту: 70% НВ від садіння до початку бутонізації та 80% НВ від фази бутонізації до збирання врожаю.

УДК 631.82:633.16:631.559:631.53.04

2012.1.116. РОЛЬ МИНЕРАЛЬНЫХ ДОБРЫВ У ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ВИСОКОВОЖАЙНОГО ПОСІВУ ЯЧМЕНЮ / Жатов О.Г., Гуліба Г.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрохімія і біологія. — 2011. — № 4. — С. 61–64. — Бібліогр.: 3 назви.

Мінеральні добрива, ячмінь, сорти, структура врожаю, врожайність, якість зерна.

Проведено визначення доцільності збільшення доз добрив (понад $N_{45}P_{30}K_{30}$) та впливу цього фактора на польову схожість, густоту стояння, розвиток вегетативних та генеративних органів рослин у сортів ячменю ярого. Об'єктом досліджень були 3 сорти: Миронівський 86, Гетьман, Вакула. Варіанти внесення добрив: $N_{45}P_{30}K_{30}$, $N_{55}P_{40}K_{40}$, $N_{65}P_{50}K_{50}$. Вивчено вплив різних доз мінеральних добрив на структуру врожаю сортів ячменю, зокрема: польову схожість, кількість продуктивних стебел, коефіцієнт куціння, висота стебел перед збиранням, довжина колосу, кількість зерен у колосі та інші. Зафіксовано динаміку змін показника урожайності на ділянках досліді, а також якості зерна (натура насіння, вміст сирого протеїну і крохмалю). Зроблено висновок, що внесення мінеральних добрив є основним фактором, що визначає динаміку вегетативного розвитку рослин та формування параметрів їх продуктивності. За збільшення доз добрив не спостерігалось стійкого зростання основних показників, що визначають урожайність культури та сприяють проявленню сортових особливостей ячменю. За використання уніфікованих технологій застосування високих доз мінеральних добрив з метою підвищення врожайності є недоцільним.

УДК 631.894:330.131.7:631.5:[631.16:658.155]

2012.1.117. ГУМАТЫ КАК СПОСОБ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ И ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ ВЫРАЩИВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР / Братушак С. // Зерно. — 2011. — № 11. — С. 72–74.

Добрива — гумати, групи ризиків, дія (антистрессова, рістстимулююча), якість продукції.

Виробники с.-г. продукції зазнають ризиків, які можна поділити на 3 групи: кліматичні, людські, економічні. Зазначено, що одним із найпростіших, дешевих і при цьому не менш ефективних заходів є застосування гуматів калію або гуміфіліду. Обробка 1–2 рази по вегетації (не повна схема застосування) у дозі 100–150 г/га викликає не тільки антистресову, але й рістстимулюючу дію: підвищує врожайність більш ніж на 11–16%. Ефективною є повна технологія застосування гуматів, котра включає передпосівну обробку та 2–3 обробки по вегетації. Це допомагає максимально знизити негативний вплив ризиків та отримати високорентабельний урожай. При цьому спостерігалось підвищення якості продукції, зокрема підвищується крупність зерна, вміст білка, клейковини, знижується вологість; у соняшника і сої підвищується олійність, у цукрових буряків — цукристість. Рекомендовано вводити у технологію вирощування с.-г. культур обробку гуматом калію насіння та рослин у період вегетації, що дасть можливість контролювати тією частиною ризиків, які зазвичай не контролюються, а також чітко планувати витрати та прогнозувати прибутки.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 504.054.064:632.95

2012.1.118. МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЗМЕНШЕННЯ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАЛИШКАМИ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ПЕСТИЦИДІВ / Бондаренко І.Б., Свіщова Я.О. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 2. — С. 204–210. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 535755.

Забруднення довкілля пестицидами, інсектицид, ДДТ, дихлордифеніл, трихлоретан.

Висвітлено питання щодо можливості зменшення забруднення довкілля залишками особливо небезпечних пестицидів: 1,1-дихлордифенілу, 2, 2, 2 — трихлоретану, ДДТ. З ростом технічного прогресу асортимент пестицидів постійно збільшується, і в теперішній час перевага надається найефективнішим та екологічно безпечним препаратам, тому наприкінці 20-го ст. припинилося виробництво хлорорганічних пестицидів: ДДТ, поліхлортерпенів, гексахлорциклогексану (ГХЦГ). Зазначено, що ДДТ вважався малотоксичним (безпечним для живих організмів) інсектицидом і надзвичайно широко використовувався у військовій справі, ветеринарії, охороні здоров'я, для захисту рослин і т.д. Ефективність ДДТ обумовлювалася його персистентністю (стійкістю до розкладу). Проте з часом переваги ДДТ обернулися його недоліками. Було встановлено, що ця речовина має великі кумулятивні властивості, тобто здатність накопичуватися в печінці теплокровних тварин і людей, потрапляючи туди трофічними ланцюгами. У зв'язку з персистентністю й кумулятивними властивостями ДДТ з розряду малотоксичних було переведено в розряд особливо небезпечних речовин, заборонених для застосування. Технічний ДДТ представляє собою суміш трьох структурних ізомерів 1,1-дихлордифенілу, 2, 2, 2 — трихлоретану. З них пестицидну активність має лише *p*, *p'* — ДДТ, місткість якого становить не більше 75%. Всі вони середньотоксичні, але відрізняються за персистентністю. За умов накопичення залишків технічного ДДТ у природному середовищі їх склад поступово змінюється в бік збагачення не активними, але високоперсистентними *o*, *p* та *o*, *o'* ізомерами. Негативних наслідків після використання ДДТ було б значно менше, якби препарат ДДТ виробляли на основі чистого ізомеру *p*, *p'* — ДДТ. Зберегти життя мільйонів людей можна було б за рахунок використання препарату ДДТ на основі *p*, *p'* — ізомеру, інсектицидно активного і менш персистентного.

УДК 504.054:539.16:[546.36+546.42]:[637+636.085](477)
“2001–2010”

2012.1.119. ДИНАМІКА НАКОПИЧЕННЯ РАДІОНУКЛІДІВ ¹³⁷Cs ТА ⁹⁰Sr В КОРМАХ, МОЛОЦІ ТА М'ЯСІ ВРХ В ЗАБРУДНЕНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 2001–2010 РОКІВ / Прокопенко Т.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 262–266. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536053.

Радіоекологія, радіонукліди, цезій, стронцій, забруднення кормів, забруднення молока і м'яса, ВРХ, радіологічний контроль.

Наведено результати аналізу накопичення радіонуклідів ¹³⁷Cs та ⁹⁰Sr в об'єктах ветнагляду в радіологічних контрольних пунктах Рівненської, Київської, Житомирської та Чернігівської областей. Аналіз динаміки забруднення молока, м'яса і кормів засвідчив, що протягом останніх 10 років вміст ¹³⁷Cs у с.-г. продукції знизився в 1,5–4 рази завдяки природним процесам фіксації радіоцезію в Ґрунтах незалежно від проведення контрзаходів, оскільки в ці роки через економічну кризу їхні обсяги значно зменшилися або повністю при-

пинилися. Рівень ⁹⁰Sr збільшився за рахунок згодовування ВРХ кормів з підвищеним вмістом ⁹⁰Sr. Зазначено, що перевищення нормативу на забруднення молока, як правило, відбувається там, де для випасання худоби та заготівлі сіна використовують критичні ландшафти. Максимальні рівні забруднення найкритичніших продуктів харчування стронцієм-90 (молока та м'яса ВРХ) перевищують ДР-2006 у 2–3, а іноді у 5–8 разів й більше. Зокрема, у Київській області вміст ¹³⁷Cs у сні зменшився в 26 разів, силосі — у 12, соломі — у 8, сіяних травах — у 1,7 раза, концормах — у 7,6, у коренебульбоплодах — у 3,8, молоці та м'ясі ВРХ — у 9,4 і 20,6 раза відповідно. Вміст ⁹⁰Sr став більшим у 0,5; 0,4 і 2 рази в сні, силосі та молоці відповідно; у сіяних травах зменшився в 4,7 раза. Зауважується, що радіоактивні речовини на територіях, забруднених внаслідок аварії на ЧАЕС, розподілені надзвичайно нерівномірно. Різниця в щільності радіоактивного забруднення населених пунктів або угідь, що межують між собою, може сягнути 10 і більше разів. В одному господарстві можуть бути поля, щільність забруднення Ґрунту яких значно відрізняється.

УДК 504.054:631.618(477.8)

2012.1.120. ОЦІНКА ТОКСИЧНОСТІ СУБСТРАТІВ ВІДВАЛІВ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ МЕТОДОМ БІОТЕСТУВАННЯ / Бешлей С.В., Баранов В.І., Ващук С.П. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.12. — С. 98–102. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 535985.

Біотестування шахтних відвалів, рекультивация порушених земель, фітотоксичний ефект, тест-рослина, субстрати породних відвалів.

Наведено результати фітотоксичного впливу (ФВ) відвалів породи вугільних шахт на різних стадіях формування їхнього едафотопу методом біотестування. Суть методу полягає у визначенні впливу досліджуваних речовин на спеціально вибрані організми в стандартних умовах з реєстрацією різних поведінкових, фізіологічних чи біохімічних тест-реакцій. Так у рослин, що ростуть на Ґрунтах, забруднених важкими металами (ВМ), сповільнюється процес елонгації коренів та інгібується їхній ріст загалом. У роботі було використано як тест-культуру редис, який характеризується високим рівнем чутливості насіння до токсичних речовин. Аналіз схожості й величини морфометричних показників проростків дає змогу використовувати його для визначення сумарної токсичності Ґрунту. Об'єктами дослідження були субстрати породних відвалів центральної збагачувальної фабрики (ЦЗФ) та шахти “Надія”. Найбільший ФВ спричиняє субстрат породного відвалу шахти “Надія” на стадії окислення — насіння редису не проростало. На стадії вивітрювання субстрату (ЦЗФ) проростало лише 34% насіння на червоній породі та 57% — на чорній порівняно з контролем, що зумовлено, скоріше за все, різним вмістом рухомих форм ВМ. Найменш токсичним (проростання насіння 94%) виявився субстрат на стадії масового поселення рослин (ЦЗФ), де формується рослинне угруповання з берези повислої, сосни звичайної та домінантного виду — кунічника наземного. Подібна закономірність простежувалась і за величиною морфометричних показників. На червоній породі формування пагонів не спостерігалось, на чорній його довжина та маса були меншими за контрольні. Найчутливішим показником до дії екзогенних факторів є довжина коренів рослини, яку було використано для обрахунку фітотоксичного ефекту (ФЕ). На стадії окиснення субстратів було зафіксовано 100% ФЕ, на стадії вивітрювання він становив у середньому 68% для червоної породи і 22% — для чорної. Зазначено, що головним чинником підвищення показника ФЕ відвалів є висока загазованість повітря, кислотність субстратів, значний вміст ВМ. На стадії масового поселення рослин фітотоксичність зменшувалась, що сприяло їхньому росту.

УДК 504.062:62–664.001.2(477)

2012.1.121. ВИРОБНИЦТВО ТВЕРДОГО БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ / Габрель М.С. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.9. — С. 126–131. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 535982.

Екологічні проблеми енергетики, біопаливо тверде, ринок твердого біопалива, енергетичний потенціал, біопаливно-енергетичні ресурси.

Наведено результати комплексного дослідження виробництва твердого біопалива (ТБП) в Україні, проаналізовано проблеми його формування й окреслено напрями розвитку. Зазначено, що в Україні розвиток виробництва та використання видів ТБП стримується і відстає від внутрішніх потреб країни та від світової динаміки її розвитку. Слід зазначити, що ТБП відіграє істотну роль в енергозабезпеченні промислово розвинених країн (США — 4%, Канада — 7, Швеція — 16% загального споживання первинних енергоресурсів). Альтернативні джерела енергії повністю забезпечують потребу в енергії таких країн, як Австрія — 22%, Швеція і Норвегія — 45–55%. Ці країни, а також Німеччина, передбачають до кінця поточного століття всі потреби в енергії забезпечити за рахунок відновлювальних джерел. Біомаса за значенням посідає 4-те місце серед видів палива і забезпечує близько 2 млрд т у.п. на рік (14% загального споживання первинних енергоносіїв у світі). В Україні економічно доцільний потенціал біомаси оцінюється в 27 млн т/рік, де основними його складовими є с.-г. відходи та енергетичні культури. Варто зазначити, що кожний відсоток біопалива у загальному його споживанні створює від 45 до 75 тис. нових робочих місць у сільській місцевості. За результатами наукових досліджень встановлено, що пресована солома та деревина характеризуються кращими тепловими параметрами ніж торф, а за деякими позиціями переважають вугілля. Основу виробництва ТБП створюють гранули з лушпиння і деревини, а також деревні брикети, що становить 92% від усього виробництва. Потенційним сировинним ресурсом для вироблення ТБП є пелети з лушпиння соняшнику, ринок яких розвивається найдинамічніше на противагу ринку ТБП з соломи. Результати досліджень засвідчили, що найбільш енергетично ємними є центральні та східні регіони України, а за оцінками фахівців для енергетичних цілей може бути використано до 20% загального збирання соломи. Зазначено, що ринок ТБП знаходиться ще на стадії формування, тому переобладнання ТЕС і ТЕЦ на споживання біопаливно-енергетичних ресурсів дасть змогу стимулювати пропозицію виробництва ТБП, поліпшити умови для зростання доходів і розвитку с.-г. товаровиробників, а також сприятиме зниженню негативного техногенного впливу на довкілля.

УДК 504.064.3

2012.1.122. ПИТАННЯ БІОІНДИКАЦІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ. ВИП. 15, № 2: період. наук. вид. / Держ. вищий навч. заклад "Запорізький нац. ун-т" М-ва освіти і науки України; редкол.: Омельяничук Л.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя, 2010. — 260 с. Шифр 535460.

Екологія, біоіндикація, екосистеми природні, екосистеми техногенні, екологія рослин, озеленення міст, екологія ґрунтів, екосистеми водні.

Висвітлено проблеми біоіндикації забруднення навколишнього середовища, антропогенного впливу на рослинний і тваринний світ, медико-екологічні питання, а також питання охорони природи та раціонального природокористування. Розглянуто домінуючі тенденції сучасних концепцій урбосистеми, досліджено динаміку накопичення інгредієнтів промислових викидів у компонентах екосистеми, зокрема газопоглинальну здатність ґрунтопокривних рослин в умовах техногенного навантаження, їхні фізіологічні реакції на промисловий стрес. Здійснено екологічну оцінку природних едафотопів Присамар'я Дніпровського (лісова і степова екосистеми) за вмістом нікелю. Проаналізовано генезис і морфологію примітивних ґрунтів техногенних ландшафтів Кривбасу й створено модель ґрунтового профілю примітивних ґрунтів регіону. Вивчався вплив окремих гідроекоекологічних факторів на формування біоценозів Каховського водосховища. Основні дослідження було спрямовано на вивчення впливу антропогенних факторів на представників їхньої фауни

водойми, зокрема причин щорічних заморів риби. Висвітлено результати вивчення особливостей морфотипу оселідця чорноморсько-азовського Дніпровського (Запорізького) водосховища, мінливості його морфометричних ознак, а також біохімічних показників тканин і органів окуня.

УДК 504.45.054.062(477.44)

2012.1.123. ШЛЯХИ ТА ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ВІННИЧЧИН НА ПРИКЛАДІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОДОЙМ / Рябоконь С.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.11. — С. 109–116. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 535984.

Охорона водних ресурсів, забруднення поверхневих вод, екологічний стан поверхневих вод.

Висвітлено екологічний стан поверхневих водоемів Вінниччини залежно від комплексу антропогенних чинників. Зазначено, що водні об'єкти є першою і дуже вразливою ланкою всієї аквальної системи, оскільки їхня водність, якість води й екологічний стан залежать не лише від внутрішньовододіюмих процесів, але й від стану водозбірної площі. Тому їх необхідно розглядати в нерозривній єдності з іншими компонентами природних ландшафтів: луками, орними угіддями, лісами і болотами. Визначальним чинником розвитку руслових процесів річок є інтенсивне землеробство. Наноси відкладаються вздовж річок внаслідок їх надходження зі схилом стоком і їхня кількість перевищує транспортувальну здатність потоку. Найбільше замулюються верхів'я річок, що супроводжується їх швидким відмиранням, а це зумовлює істотне підвищення місцевого базису ерозії, піднесення рівня ґрунтових вод, спричиняючи підтоплення території. Істотною проблемою є визначення господаря водних об'єктів для створення ефективної системи раціонального водокористування й запобігання забрудненню і виснаженню вод. Помітно зменшується в річкових системах об'єм води, знижується біопродуктивність. Лише в басейні лівобережних приток Дністра зникло 14–29% загальної довжини річкових систем. Під впливом антропогенних чинників змінилися профілі русел і напрямки течій малих річок — Жван, Караєць, Немія, Лядова та ін. Установлено, що останні 20 років довжина подільських річок зменшилася в середньому на 1–3 км. Істотною небезпекою для поверхневих водоемів є інтенсивне будівництво рекреаційних закладів, і як наслідок — виникнення стихійних смітників. Тому необхідно створити водоохоронні зони і повністю виключити з господарської діяльності заплави річок довжиною до 60 км. Важливу роль у системі заходів, які забезпечують водність поверхневих водоемів, їх охорону, формування оптимальних ландшафтів і налагодження механізмів саморегуляції, відіграють лісові насадження, особливо спеціальної категорії — "ліси водоохоронні". Серйозною екологічною проблемою водних об'єктів є неочищені стічні води, випасання худоби, зимове стійлове її утримання, а також розміщення полів фільтрації цукрових заводів та ін. Наведено комплекс заходів щодо поліпшення екологічного стану поверхневих водоемів області та здійснення їх ефективної охорони, зокрема оптимізації водогосподарської політики на регіональному рівні за басейнним принципом, заміна водяного охолодження на повітряне і хімічне, створення ефективного й гнучкого економічного механізму регулювання водних відносин згідно з ринковими умовами, застосування нових методів очищення і знезараження стічних вод, впровадження агротехнічних протиерозійних заходів, зменшення розораності водозбору та ін.

УДК 504:339.13.92

2012.1.124. ПОЛІТИКА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ТРАНСКОРДОННОМУ ЕКОЛОГІЧНОМУ РИНКУ / Черторижський В.М., Колодійчук А.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.8. — С. 100–104. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 535981.

Екологічно безпечна продукція, транснаціональні корпорації, екологічний транскордонний ринок.

Висвітлено актуальні питання щодо екологічної діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК), а також відмінності екологічної практики корпорацій різних країн. Зазначено, що постіндустріальна стадія розвитку характеризується істот-

ним впливом ТНК, посиленням їхньої конкуренції і високим рівнем впливу на світову економіку. Екологічний фактор у діяльності ТНК становить особливий інтерес як у пошуку вдалих шляхів виходу з глобальної кризи, так і з погляду зміни екологічної практики самих ТНК. Світовий природоохоронний рух "Грінпіс" традиційно розглядає потужні ТНК як головного опонента збереження довкілля та основного руйнівника озонового шару Землі. "Екологізація" попиту на різні товари й послуги, особливо в розвинених країнах, набуває дедалі більшого значення для ТНК. Для задоволення вимог споживачів деякі компанії у ряді випадків змушені змінювати весь технологічний процес. За допомогою рекламування і зв'язків з громадськістю ТНК намагаються підвищити попит на свою продукцію, позиціонуючи її як більш "екологічну", ніж у конкурентів. Оскільки попит на "екологічно чисту" продукцію гнучкий за прибутком, то продукцію, на яку внаслідок екологічних побоювань падає попит у Європі, США, Японії, виробники в ряді випадків продають у країни з меншим рівнем доходу на душу населення. Побоювання екологів зумовлює також тенденція поступового переміщення центрів попиту на багато видів товарів з розвинених країн у країни, що розвиваються. Не менш важливою обставиною є екологізація попиту самих ТНК, як найбільших споживачів промислових та продовольчих товарів. ТНК пред'являють суворі екологічні вимоги постачальникам всіх країн без винятку. В Україні також відбувається поступова "екологізація" попиту на продукцію компаній та "озеленення" бізнес-середовища, але екологічні вимоги для ТНК не дуже суворі, навіть лояльні. Сценарії розвитку ситуації відносно екологічних наслідків діяльності корпорацій в Україні значною мірою залежать від дій вітчизняної законодавчої і виконавчої влади у сфері природоохоронного регулювання, а також від макроекономічного і політичного клімату в країні. Зазначено, що для вирішення наявних екологічних проблем в Україні, зокрема трансграничного забруднення, необхідною умовою є вдосконалення й посилення національного природоохоронного законодавства, контроль за імпортом токсичних речовин і відходів шляхом залучення для цього широких кіл громадськості.

УДК 631.95:332.3(477.41/42)

2012.1.125. ЕКОЛОГІЧНА ОПТИМІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ КИЇВСЬКОГО ПОЛІССЯ / Барвінський А.В., Тихенко Р.В. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 9. — С. 45–48. — Бібліогр.: 10 назв.

Агроекологія, землекористування оптимальне, екологічна експертиза, структура посівних площ, сівозмінна.

Аналізувалися сучасні екологічні й технологічні проблеми с.-г. землекористування в умовах Київського Полісся. Наведено оцінку сучасного рівня антропогенного навантаження на земельні ресурси регіону. Розроблено алгоритм оптимізації структури земельних угідь і посівних площ, системи заходів щодо підвищення продуктивності земель. Аналіз сучасного стану використання земельних ресурсів у Київському Поліссі виявив високий рівень с.-г. освоєння (понад 41%), що свідчить про інтенсивний вплив техногенезу на довкілля. Під с.-г. угіддями перебуває 31,2% території регіону, зокрема під ріллею — 21,2%, багаторічними насадженнями — 0,8, сіножатями — 4,4, пасовищами — 3,7, перелогами — 1,1%. Підвищення екологічної стійкості поліських агроландшафтів потребує трансформації с.-г. угідь шляхом вилучення з інтенсивного обробітку малопродуктивних земель, збільшення площ полязахисних лісових насаджень. Екологічно безпечно та екологічно доцільне с.-г. використання ґрунтових Полісся потребує проведення хімічної меліорації в повному обсязі і застосування органічних добрив у науково обґрунтованих дозах. Використання балансових розрахунків для такого інтегрального показника родючості ґрунтів, як гумус, у досліджуваній сівозміні за методом Г.Я. Чесняка дало змогу оцінити спосіб використання земельних угідь за екологічними наслідками. Найвищий приріст гумусу в ґрунті (31,2% за 14 років) забезпечило внесення 20 т/га органічних добрив у поєднанні з мінеральними та вапнуванням. Такі темпи природоу свідчать про те, що через 10–20 років уміст гумусу за цієї системи удобрення у супіщаних ґрунтах може досягти оптимальних параметрів — 1,6–1,8%. Обґрунтовано комплекс заходів для забезпечення розширеного відтворення родючості ґрунтів.

УДК 631.95:332.33:631.152:[504.4.062.2+504.54](477.7)

2012.1.126. ТИПІЗАЦІЯ АГРОЛАНДШАФТІВ ДЛЯ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДОЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ / Жовтоног О.І., Філіпенко Л.А., Деменкова Т.Ф., Поліщук В.В., Михайленко С.О. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 60–66. — Бібліогр.: 12 назв.

Агроландшафт, екологія с.-г., водоземлекористування, управління водоземлекористуванням, зрошення.

Розроблено й апробовано методику типізації агроландшафтів за основними індикаторами природно-ресурсного потенціалу (ПРП) с.-г. угідь для планування заходів з інтегрованого управління водоземлекористуванням на пілотних територіях у зоні Південного Степу України, де зосереджено великі зрошувальні системи — Північно-Кримський канал (АР Крим) та Каховська зрошувальна система (Херсонська обл.). Результати проведених досліджень дали змогу встановити закономірності просторово-часової мінливості факторів, які характеризують ПРП регіону і формують вимоги до водоземлекористування: потенційна природна продуктивність земель відповідно до критеріїв типізації за схемою індикаторів змінюється від високої (>1,5 бала) до середньої (1,2 бала). Винятком є малопродуктивні землі (<1,1 бала) уздовж узбережжя, де одночасно спостерігаються найпосушливіші умови та малородючі ґрунти з низьким бонітетом. Порівняння карт просторової мінливості природного біокліматичного потенціалу та потенційної продуктивності зрошуваних с.-г. земель дає змогу констатувати істотне збільшення площ земель (до 70%) з високим біокліматичним потенціалом (2–4 бали) за рахунок зрошення. Пілотна територія відзначається високим дефіцитом природного водного балансу, який змінюється по території від 400 до 550 мм за вегетаційний період, що свідчить про необхідність використання зрошення та ймовірність дефіциту водних ресурсів на частині площ для покриття цього дефіциту в посушливі роки. Зазначено, що клімат в останні десятиріччя стає посушливішим, тому необхідно збільшувати середньозважені норми від 10 до 20% у спекотні роки. Методика типізації агроландшафтів за індикаторами оцінки потенційної продуктивності земель, природної водозабезпеченості, еколого-меліоративного стану ґрунтів та сталості агроландшафтів дає можливість визначити площі з однаковими вимогами до управління водними і земельними ресурсами в регіонах, скласти інтегровані плани водоземлекористування і приймати рішення щодо застосування зрошення.

УДК 631.95:631.452:504.54.062.4

2012.1.127. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОХОРОНИ ҐРУНТІВ / Греков В.О., Дацько Л.В., Жилкін В.А., Майстренко М.І. та ін.; М-во аграр. політики та продовольства України, Держ. наук.-технол. центр охорони родючості ґрунтів. — К., 2011. — 108 с. Шифр 535287.

Екологія с.-г., родючість ґрунту, гумус, баланс поживних речовин, добрива органічні, добрива мінеральні, меліорація, сівозмінна, забруднення ґрунтів агрохімікатами.

Висвітлено сучасний стан родючості ґрунтів та запропоновано заходи стосовно її підвищення. Зазначено, що лише за постійної підтримки державою заходів щодо розширеного відтворення родючості ґрунтів можна досягти високої та стійкої продуктивності землеробства і, як наслідок, продовольчої безпеки держави. Майже за 100 років (1882–1981 рр.) вміст гумусу в ґрунтах України знизився на 0,97% (близько половини його (0,44%) втрачено в період інтенсифікації землеробства). За матеріалами агрохімічної паспортизації земель с.-г. призначення вміст гумусу за 10 років (між 6 та 8 турами обстеження) зменшився на 0,13%. Екстенсивне використання земель викликало зниження їхньої продуктивності, посилює залежність сільського господарства від погодних умов. Основними напрямками заходів з підвищення родючості ґрунтів є агрохімічна паспортизація земель с.-г. призначення, моніторинг ґрунтів, застосування агрохімікатів у с.-г. виробництві, проведення меліорації кислих, солонцюватих та засолених ґрунтів, науково обґрунтована система сівозмін, контроль за підвищенням і збереженням родючості ґрунтів, що сприятимуть раціональному використанню с.-г. угідь.

УДК 631.95:631.461:632.954:631.445.2

2012.1.128. МИКРОБИОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ БИОРЕМЕДИАЦИИ ПОЧВЫ, ЗАГРЯЗНЕННОЙ ГЕРБИЦИДОМ ПРОМЕТРИНОМ / Круглов Ю.В., Пароменская Л.Н. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2011. — № 3. — С. 76–80. — Библиогр.: 26 назв.

Екологія с.-г., субстрати органічні, мікрофлора ґрунту, гербіцид прометрин, біоремедіація ґрунтів.

Наведено результати досліджень з метою оцінки впливу різних органічних субстратів (ОС) на формування мікрофлори ґрунту і ролі останньої в деградації гербіциду прометрину. Субстратами слугували солома вівса, зелена маса кукурудзи і люпину, скошена через 1 місяць після сходів, біологічно активний торф'яний ґрунт (БАГ), а також крохмаль, пептон, целюлоза. Внесення ОС по-різному впливало на швидкість деградації прометрину в ґрунті: зелена маса кукурудзи і люпину сповільнювала, а солома і БАГ прискорювали цей процес. З'ясовано, що за внесення ОС спостерігається інтенсивне розмноження мікроорганізмів і перебудова мікробного угруповання. Встановлено, що деградація гербіциду не пов'язана напряму з кількістю гетеротрофних мікроорганізмів у ґрунті, оскільки число еубактерій за присутності пептону була вірогідно вищою, а швидкість розкладу гербіциду — істотно нижчою, ніж в інших варіантах дослідів. Найважливішими з органічних субстратів є рослинні полісахариди, зокрема целюлоза, яка становить більшу частку маси рослинних післяживних залишків. Виявлено, що в ґрунті, закомпостованому з соломом, формується і займає домінуюче положення мікробне угруповання, в якому ключова роль належить мікроорганізмам, що гідролізують целюлозу і геміцелюлозу. Практичний висновок про можливість спрямовано формувати мікробне угруповання, здатне розкладати пестициди шляхом внесення рослинних залишків з високим вмістом полісахаридів, було реалізовано в підході, який полягає у введенні в забруднений прометрином ґрунт біологічно активного субстрату зі сформованим консорцієм мікроорганізмів, що розкладають гербіцид. Отримані результати свідчать про перспективність такого підходу для ремедіації ґрунтів. Підтверджено ефективність внесення в ґрунт рослинних залишків, багатих на полісахариди, чи спеціальних біологічно активних торфо-соломистих субстратів, які містять відселектований консорціум мікроорганізмів, що утилізують целюлозу. Цей простий і доступний агротехнічний захід відкриває великі перспективи для ефективного управління процесом біоремедіації ґрунтів, забруднених пестицидами.

УДК 631.95:631.618:504.062.2:631.452

2012.1.129. УПРОВАДЖЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У ПРОЦЕСІ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ ПОРУШЕНИХ ҐРУНТІВ / Сухомлін Л.В., Патутін В.Ю. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 2. — С. 75–80. — (Сер. ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 535755.

Екологія с.-г., рекультивация ґрунтів, природокористування раціональне, ґрунти порушені, родючість ґрунту.

Проводилися дослідження з метою встановлення об'єктивної оцінки ефективності заходів щодо відновлення природної родючості ґрунту за умови запровадження елементів раціонального природокористування на рекультивованих землях при визначенні оптимального напрямку проведення рекультивації й подальшого використання оновленого об'єкта. Основними завданнями дослідження були наступні: встановлення структури показників, задіяних у механізмі рекультивації земель; узгодження шкали балів придатності використання окремих масивів або цілісного об'єкта для визначення показників оцінки ефективності використання об'єкта рекультивації. Для визначення напрямку проведення рекультивації і подальшого використання поліпшеної земельної ділянки в рекультивованому масиві рекомендовано застосовувати регресійний метод дослідження, для проведення якого необхідно мати низку вихідних даних, а саме: ухил місцевості, відстань до відкосу, відстань до меж, витрати на поліпшення, потенційний змив і придатність використання, на основі чого можна скласти регресійне рівняння (наводиться). Отримане рівняння регресії дає змогу проводити розрахунки

використання об'єкта для встановлених потреб у визначеному напрямі. Обґрунтування виду рекультивації та встановлення напрямку подальшого використання рекультивованих земель проводиться в кожному конкретному випадку на основі сукупного врахування комплексу чітко класифікованих чинників. Зазначено, що вірний вибір напрямку рекультивації повинен передбачати мету — раціональне використання порушених земель у народному господарстві за умов найпривабливішого позитивного ефекту, який за регресійним рівнянням можливо оцінити як сукупний показник придатності використання земельних угідь.

УДК 631.95:631.8:504.06

2012.1.130. ВИКОРИСТАННЯ ДОБРИВ І ОХОРОНА НАВОКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА / Лопушняк В.І. // Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2011. — № 11. — С. 18–23.

Екологія с.-г., добрива, нітрати, охорона довкілля, родючість ґрунту.

Висвітлено вплив нераціонального застосування добрив на родючість ґрунту та агроєкосистеми, а також комплекс природоохоронних заходів. Зазначено, що забруднення довкілля відбувається не лише під час внесення добрив, а й на всіх технологічних ланках виробництва, транспортування й використання агрохімікатів. Систематичне та нераціональне використання добрив у високих дозах може спричинити серйозні порушення в біогеохімічному циклі поживних речовин природного середовища. З усіх видів мінеральних добрив азотні, крім калієвої, натрієвої і кальцієвої селітри, за дією на ґрунт є найагресивнішими. Руйнівним для родючості ґрунту є внесення аміаку водного технічного та аміаку рідкого синтетичного, оскільки у місцях підвищеної його концентрації створюються локальні осередки, рН ґрунтового розчину яких становить близько 9 і більше. У цих осередках гумус розчиняється і "тече", гинуть мікро- та мезофауна і флора, відбувається декальцинація, дегуміфікація, деструктуризація ґрунту. Для максимально можливого зменшення руйнівної дії азотних добрив (АД) на ґрунт необхідно дотримуватися науково обґрунтованих норм, строків, способів і форм внесення добрив; забезпечувати якомога вищу рівномірність внесення АД; максимально наблизити строки внесення добрив до періоду інтенсивного поглинання азоту рослинами; здійснювати контроль за вмістом азоту в ґрунті та рослинні за рН ґрунтового розчину і проводити відповідні коригування до норм і строків внесення АД й вапна; вносити аміак водний технічний та рідкий синтетичний лише на високобуферних ґрунтах і в дозах не більше як 120–150 кг азоту на гектар; збільшувати надходження в ґрунт свіжих органічних речовин, бідних на азот і, насамперед, кореневих та поживних решток. Найтоксичнішими з азотних сполук є нітрозаміни, утворення яких залежить від кількості нітритів і нітратів у ґрунті, які нагромаджуються в результаті нітрифікації амонійного азоту добрив і ґрунту. Для зменшення нагромадження нітратів у ґрунті і рослинницької продукції слід застосовувати такі заходи: максимальне збільшення надходження в ґрунт кореневих і поживних решток рослин, які містять незначну кількість азоту; критичний підхід до надмірного осіннього внесення АД взагалі і по стерні зокрема; дотримання норм, строків і способів внесення АД; проведення контролю за вмістом азоту мінеральних сполук у метровому шарі ґрунту й коригування норм АД та інші заходи. Не менш гострим і проблематичним є забруднення ґрунту важкими металами (ВМ). Наведено комплекс агротехнічних заходів, які можуть істотно зменшити або усунути токсичність ВМ, яка активно виявляється на легких, бідних на гумус ґрунтах з кислою реакцією середовища. Численні експериментальні дослідження свідчать про те, що внесення науково обґрунтованих норм добрив істотно не впливає на екосистеми.

УДК 631.95:634.8:631.559(477.75)"737"

2012.1.131. АГРОЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ПРОДУКТИВНОСТІ ВІНОГРАДУ В УМОВАХ ПЕРЕДГІРНОГО КРИМУ / Скляр С.І. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 7. — С. 58–60. — Бібліогр.: 11 назв.

Агроєкологія, виногради, продуктивність винограду, сорти винограду, ампелоекологічне районування, ґрунти передгірні Криму, виногради Криму.

Висвітлено агроекологічні чинники продуктивної здатності ґрунтів під виноградниками в умовах передгірного Криму з метою оцінки території для сталого отримання продукції виноградарства. Актуальність досліджень визначається тим, що нині у передгірному регіоні є потреба науково обґрунтувати екологобезпечні системи удобрення за мінімальних витрат хіміко-технологічних ресурсів. Проведено тривалі (понад 12 років) дослідження внесення добрив, зокрема азотних. З'ясовано, що вплив азотних добрив на ріст рослин, агробіологічні показники кущів, урожай та його якість слабкі, і внесення азотних добрив недоцільне, тобто, вносячи їх, потрібно враховувати, перед усім, вологість ґрунту, забезпеченість його елементами живлення та погодно-кліматичні умови вегетаційного періоду. Застосування регуляторів росту нового покоління у передгірній зоні Криму, зокрема емістиму С, виявило позитивний вплив на врожайність ягід (прибавка до 20 ц/га) та цукристість, а також дозрівання пагонів у сортів Кардинал, Ркацителі, Совін'йон зелений та Каберне Совін'йон. Ампеологічний потенціал території визначається, передусім, сумою активних температур, висотою над рівнем моря, а також характером ґрунтового покриву. Екологічні умови певної території також визначають особливості проходження фенофаз винограду. Найеластичнішими та найприспособованішими до місцевих умов виявилися такі сорти, як Сапераві північний, Степняк, Видвиженець (технічні), Пам'яті Неграля, Кишмиш молдавський (столові); з наявністю мускатного аромату — Ювілей-70 та Кримська перлина. Зауважується, що ландшафтна приуроченість плантацій винограду визначає не лише його продуктивність, але й кількісний та якісний склад фенольних речовин в ягодах. За результатами досліджень можна дійти висновку, що детальне вивчення екологічних факторів, рельєфу, мікроклімату та ґрунтів для кожного господарства дає можливість провести ампеологічне районування території й обґрунтувати виділення площ для сталого отримання високоякісної продукції, придатної для виготовлення вин контролюваних найменувань за походженням відповідно до вимог СОТ з визначенням сортименту насаджень та спеціалізації господарства.

УДК 631.95:636.22/28.083.314:612.014.48

2012.1.132. ПОВЕДІНКА РАДІОАКТИВНИХ ЧАСТИНОК У ХАРЧОВОМУ ЛАНЦЮЖКУ "ПАСОВИЩНА ТРАВА — ВЕЛИ-

КА РОГАТА ХУДОБА" / Прістер Б.С., Козьмін Г.В., Ткаченко В.В. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 8. — С. 49–52. — Бібліогр.: 14 назв.

Радіобіологія, міграція радіонуклідів, трава пасовищна, ВРХ, забруднення пасовищ радіонуклідами.

Наведено результати унікального польового дослідження стосовно вивчення розмірів надходження з пасовищною травою оплавлених радіоактивних частинок (ОРЧ) локальних випадів наземного ядерного вибуху в харчовому ланцюжку с.-г. тварин і перетікання цих частинок у травному тракті. З'ясовано істотну відмінність поведінки в харчовому ланцюжку с.-г. тварин радіонуклідів у рідкій фазі радіоактивного викиду і в складі радіоактивних силікатних частинок. Результати експерименту засвідчили, що розподіл радіоактивних частинок за компонентами лучного біоценозу істотно залежить від часу після аерального нанесення і розмірів частинок. Під впливом вітру і гравітації ОРЧ порівняно швидко обсіпаються із забруднених рослин. Вже через 1 год після аерального забруднення тільки від 30 до 40% часток з розмірами понад 100 мкм містяться в надземній масі рослин. У результаті низхідної вертикальної міграції на п'яту добу після забруднення вміст ОРЧ з розмірами до 100 мкм на поверхні ґрунту становить 75%, з розмірами від 100 до 400 мкм — більше 80% і частинок діаметром від 400 до 800 мкм — понад 90% загальної щільності забруднення різних компонентів лучного біоценозу. Отримані дані показують, що дисперсний склад радіоактивних частинок, які надійшли в організм тварин, відрізняється від дисперсності випадів і дисперсності частинок у надземній біомасі рослинного покриву на момент випасу. Надходження ОРЧ в організм ВРХ знижується зі збільшенням їхнього розміру і для частинок фракції (400–800 мкм) воно менше порівняно з тонкодисперсними ОРЧ (<100 мкм) приблизно в 10 разів. Установлено, що після споживання тваринами ОРЧ їхнє перетікання в шлунково-кишковий тракт (ШКТ) сповільнюється порівняно із засвоєнням кормових мас. Зниження швидкості перетікання ОРЧ у шлуночках ШКТ зі збільшенням їхніх розмірів призводить до істотного уповільнення виведення часток великих фракцій. Основними шлуночками, де відбувається затримка або навіть часткова фіксація радіоактивних частинок, є сітка і сичуг у ВРХ, сичуг у овець, шлунок і сліпа кишка у свиней.

60:573 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біол. наук Лісневич Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН МЕЛЬНИЧУК С.Д.

УДК 575:636.4

2012.1.133. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІЗНИХ ПОРІД СВИНЕЙ ЗА ГЕНОМ РЕЦЕПТОРА ЕСТРОГЕНУ (ESR) / Сидоренко О.В., Костенко С.О. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 93–100. — Бібліогр.: 24 назви. Шифр 535960.

Породи свиней, генетичний поліморфізм, ген естрогену (ESR), кластерний аналіз.

Проведено молекулярний аналіз генетичної структури порід свиней: велика біла (n=72), ландрас (n=57), термінальна алба (n=27), українська м'ясна центрального типу (n=21), українська м'ясна харківського типу (n=21), уельська (n=55) та кабан дикий. Геномну ДНК виділяли з волоссяних фолікулів із застосуванням реактивів "ДНК-сорб В" (Росія). Генотипування свиней проводили методом ПЛР-ПДРФ (поліморфізм довжин рестрикційних фрагментів). Після ампліфікації за геном ESR в отриману пробу вносили рестриктазу Pvu II при 37°C та інкубували впродовж 12–16 годин. Рестрикційні фрагменти розділяли в 4% агарному гелі. У результаті проведеного дослідження встановлено, що всі породи свиней, за винятком ландрас, характеризуються високою гетерозиготністю за геном ESR порівняно з очікуваною (P<0,001). На основі кластерного аналізу порід свиней за частотами алелів гена ESR методом UPGMA оцінено картину міжпорідних

відстаней. За генетичною дистанцією, розрахованою із застосуванням кластерного аналізу, показано, що свині термінального кросу алба і великої білої породи найвіддаленіші від кабана дикого (відстань — 0,199; 0,128). Значна відстань спостерігалась у досліді між популяціями кросу алба, породами ландрас (0,119) та українська м'ясна ДСРІ (0,101).

УДК 575:636.47.082.265

2012.1.134. ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІМУНОГЕНЕТИЧНИХ МАРКЕРІВ ПРИ СТВОРЕННІ НОВОЇ ЛІНІЇ СВИНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ СТЕПОВОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ / Шульга Ю.І., Герасименко В.В. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 218–223. — Бібліогр.: 5 назв.

Імуногенетичні маркери, свині, групи крові, лінія, між-порідне схрещування.

Наведено результати використання імуногенетичних маркерів при створенні нової лінії свиней української степової білої (УСБ) породи із залученням генофонду великих білих свиней (ВБ). Дослідження проведено в племрепродукторі "Лідія" Скадовського р-ну Херсонської обл. на помісних свинях різної кровності, одержаних від схрещування тварин УСБ та ВБ порід. Усі тварини були типовані за еритроцитарними антигенами 6 генетичних систем груп крові та електрофоретичними варіантами трансферину та амілази. Встановлено

вірогідні відмінності за частотою генотипів за генетичними системами еритроцитарних антигенів та поліморфних білків між групами помісних свиней різної кровності від схрещування тварин УСБ та ВБ порід. За використанням селекційних та імуногенетичних методів визначено родоначальника нової лінії свиней УСБ з оригінальним генотипом за ЕАЕ локусом. Селекційну роботу зі створення нової лінії свиней УСБ рекомендовано проводити під контролем імуногенетичних маркерів, що дасть змогу замаркувати як батьківські пари, так і їх потомство.

УДК 60:573.6:575.113.2:633.1

2012.1.135. РАЗНООБРАЗИЕ АЛЛЕЛЕЙ ЛОКУСОВ ВЫСОКОМОЛЕКУЛЯРНЫХ СУБЪЕДИНИЦ ГЛЮТЕНИНОВ AEGILOPS BIUNCIALIS VIS. / Козуб Н.А., Созинов И.А., Ксиниас И.Н., Созинов А.А. // Генетика. — 2011. — Т. 47, № 9. — С. 1216–1222. — Библиогр.: 20 назв.

Пшениця дика, локуси високомолекулярних субодиниць глютенінів (ВМГ), SDS-електрофорез, ідентифікація алелів.

Дикі родичі пшениці, якими є представники роду *Aegilops*, можуть бути джерелом цінних генів для розширення генофонду культурних пшениць, зокрема генів якості, стійкості до хвороб та шкідників. У даній роботі проведено ідентифікацію алелів за локусами ВМГ, які відповідають за хлібопекарську якість борошна. В аналіз залучено зразки видів *Ae. biuncialis*, *Ae. umbellulata*, *Ae. comosa* та гібридних форм від схрещування з культурною пшеницею. Розділення ВМГ здійснювали в SDS-системі. На основі одержаних електрофореграм проаналізовано алелі локусів ВМГ Glu-U1 та Glu-M¹ у виду *Ae. biuncialis*. У зразках інших двох видів проведено визначення геномної приналежності (U або M¹) компонентів ВМГ. За локусами Glu-U1 ідентифіковано 8 алелів, 10 алелів виявлено за локусами Glu-M¹. Аналіз частот зазначених алелів серед 40 колекційних зразків показав, що найбільш розповсюдженими були алелі Glu-U1b та Glu-M¹4a. Аналіз послідовностей ВМГ показав близьку спорідненість послідовностей генів *Ae. umbellulata* та *Ae. tauschii*, що вказує на можливість використання певних алелів для покращання хлібопекарської якості культурної пшениці.

УДК 60:573.6:575.113.2:634.11:631.527

2012.1.136. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧЕСКАЯ ИДЕНТИФИКАЦИЯ АЛЛЕЛЕЙ ГЕНА САМОНЕСОВМЕСТИМОСТИ У СОРТОВ ЯБЛОНИ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ СЕЛЕКЦИИ / Супрун И.И., Ульяновская Е.В., Ушакова Я.В., Ильницкая Е.Т. // Доклады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 5. — С. 15–17.

Яблуня (*Malus domestica*), самонесумісність, S-ген, ДНК-маркування, генетична плазма яблуні.

Ген самонесумісності (S-ген) у популяціях перехреснозависимих рослин представлений серією множинних алелів. У світі розроблено ДНК-маркери різних типів для ідентифікації алелів цього гена та виявлено понад 20 S-алелів у межах виду *Malus domestica*. Проведено молекулярно-генетичну (МГ) ідентифікацію алелів S2, S3, S5, S7, S10, S19 гена самонесумісності в 34 серіях яблуні вітчизняної селекції. Екстракцію ДНК здійснювали СТАВ-методом. Для МГ ідентифікації використовували пари праймерів, фланкуючих альельспецифічні ділянки. В результаті проведених досліджень встановлено, що у вивчених сортах яблуні найбільш розповсюджений алель S10, який ідентифіковано в 10 генотипах. Цей алель, як і алелі S2, S3, S7, — найбільш розповсюджені у світовій генетичній плазмі яблуні. У деяких випадках присутність алелів у сортах яблуні підтверджується їх походженням. У цілому результати даної роботи свідчать про ефективність застосування ДНК-маркування в дослідженнях, спрямованих на ідентифікацію алелів S-гена. Зазначену інформацію може бути враховано у подальшому при формуванні сортових схем садових насаджень.

УДК 60:573.6:575.113:636

2012.1.137. ГЕНЕТИЧЕСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ЖИВОТНЫХ: ПРИМЕНЕНИЕ ТЕСТ-СИСТЕМ НА ОСНОВЕ МИКРОСАТЕЛИТОВ / Зиновьева Н.А., Гладырь Е.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 9. — С. 19–20. — Библиогр.: 13 назв.

Генетична експертиза, мікросателіти в тест-системах, с.-г. тварини, походження, чистопорідність.

Проведено вивчення функціональних та споживчих властивостей розроблених мультилокусних тест-систем ДНК-експертизи п'яти видів с.-г. тварин. Представлено характеристики тест-систем на основі мікросателітів для проведення ДНК-експертизи с.-г. тварин: ВРХ (13 локусів), свиней (12 локусів), овець (11 локусів), курей (8 локусів) та медоносних бджіл (7 локусів). Дослідження зразків ДНК трьох порід тварин кожного з п'яти видів *Bos taurus* (n=90), *Sus scrofa* (n=90), *Ovis aries* (n=90), *Gallus gallus* (n=90) та *Apis mellifera* (n=150) показало можливість проведення аналізу 5...8 локусів в одній реакції. Середнє число алелів на локус залежно від виду варіює від 5,47±0,26 у свиней до 9,79±0,57 для овець. Вірогідність співпадання генотипів тварин залежно від виду становить 4,0·10⁻¹² — 9,7·10⁻¹¹. Показано можливість застосування розробленої тест-системи для проведення генетичної експертизи походження окремих особин (P ≥ 0,95) та визначення чистопорідності тварин (Q ≥ 87,9).

УДК 60:573.6:575.22:578.52:636.4.082.12

2012.1.138. ІМУНОГЕНЕТИЧНІ МАРКЕРИ І ПРОДУКТИВНІСТЬ СВИНЕЙ АСКАНІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Герасименко В.В., Скрепець К.В. [та ін.] // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 173–179. — Бібліогр.: 5 назв.

Імуногенетичні маркери, продуктивність свиней, групи крові, алелі, генетична подібність.

Дослідження проведено на свинях асканійського типу української м'ясної (АМТ) та української степової білої (УСБ) порід ДПДТ ін-ту "Асканія-Нова" (АМТ) та ТОВ "Прод-Альянс" (УСБ) Чаплинського р-ну Херсонської обл. Всі тварини було ідентифіковано за еритроцитарними антигенами 5–7 генетичних систем груп крові, а УСБ — ще й за електрофоретичними варіантами білків сироватки крові трансферину (Тf) та амілази (Аm). Вивчено особливості генотипів 44 плідників асканійського типу УМП за результатами 1014 опросів з високими (n=12), середніми (n=20) та низькими (n=12) відтворювальними здатностями. Виявлено низький рівень асоціативних взаємозв'язків між ступенем розвитку продуктивних ознак свиней та їх генетичними особливостями за окремими системами еритроцитарних антигенів. Тому оцінку селекційної цінності тварин за генотипом рекомендовано проводити одночасно за комплексом локусів. Установлено також, що варіанти індивідуальних підборів батьківських пар свиней УСБ породи з підвищеним рівнем генетичної схожості за системою генетичних маркерів є небажаними, оскільки сприяють вірогідному зниженню показників молочності, кількості поросят та маси гнізда до відлучення, а також живої маси одного поросят до відлучення.

УДК 60:573.6:578.52:631.527.1

2012.1.139. ДОБІР ЗА ДОПОМОГОЮ МОЛЕКУЛЯРНИХ МАРКЕРІВ В СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН / Кожухова Н.Е. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — Вип. 1. — С. 35–43. — (Сер. Біологія). — Бібліогр.: 75 назв. Шифр 535964.

ДНК-маркери, принципи та застосування, mas-Marker-Assisted Selection.

В огляді наведено інформацію щодо стану та перспектив впровадження в традиційну селекцію рослин добору за допомогою маркерів Marker-Assisted Selection (MAS). Представлено принципи MAS, охарактеризовано його переваги та недоліки. Наведено приклади використання цього підходу в селекції сортів пшениці, кукурудзи, проса, квасолі, рису. Загалом у статті зазначено, що фундаментальною основою селекції є добір рослин з бажаними ознаками. Звичайно добір здійснюється за візуальною оцінкою популяції за однією або кількома ознаками в польових випробуваннях або хімічними тестами (якість зерна та інші) в лабораторних вирощуваннях. Мета селекції — об'єднання якнайбільшої кількості бажаних комбінацій генів у нових сортах. Цей процес потребує 5–10 років для визнання та реєстрації, а також затрат значних ресурсів. Масштаби та складність добору, кількість і розмір популяції в традиційній селекції потребують нових інструментів, до яких можна віднести MAS. Зазначено, що добір за молекулярними маркерами має величезний потенціал для підвищення ефективності традиційної селекції рослин.

УДК 60:573.6:578.52:635.657:631.526.32

2012.1.140. КЛАССИФИКАЦИЯ СОРТОВ НУТА ПО МОРФОЛОГИЧЕСКИМ И МОЛЕКУЛЯРНЫМ МАРКЕРАМ / Аникина Г.Е., Безуглая О.Н., Попов В.Н. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — Вип. 1. — С. 61–75. — (Сер. Біологія). — Библиогр.: 27 назв. Шифр 535964.

Мікросателіти і локуси, морфологічні ознаки, нут, мілпівість генетична і фенотипова, генетичні відстані.

Проаналізовано поліморфізм 24 сортів нуту (*Cicer arietinum* L.) з України та Росії за 15 морфологічними ознаками і 13 мікросателітними локусами. Виявлено подібний рівень поліморфізму в сортах нуту за різними категоріями даних, оцінених за індексом поліморфізму Шеннона. Показано, що мікросателітні локуси є більш ефективними диференціюючими дескрипторами сортів нуту порівняно з морфологічними ознаками: забарвлення квіток, стебел, листків; колір, форма і характер поверхні насіння. Встановлено, що всі вивчені сорти нуту з України та Росії виявляють незначну диференціацію у зв'язку з їх високою ідентичністю за вивченими ознаками. Обговорюються можливі причини кластеризації сортів залежно від їх походження. Описано групу сортів нуту, в родоводах яких домінують генотипи сортів Кубанський 163 і Кубанський 199. Зазначено, що результати наведених досліджень є актуальними для моніторингу та інвентаризації Національної колекції генетичних ресурсів України та свідчать про необхідність розширення генетичної різноманітності вітчизняних сортів нуту.

УДК 60:573.6:578.52:636.1.082.12

2012.1.141. ДИФФЕРЕНЦІАЦІЯ ГЕНОФОНДОВ АЛТАЙСКОЙ И РЫСИСТЫХ ПОРОД ЛОШАДЕЙ ПО ISSR-PCR МАРКЕРАМ / Феофилов А.В., Бардуков Н.В., Глазко В.И. // Генетика. — 2011. — Т. 47, № 9. — С. 1230–1235. — Библиогр.: 7 назв.

Коні, породи коней, генотипи, ISSR-PCR маркери, диференціація генетична.

Для контролю генотипів порід коней та оптимізації методів їх застосування необхідний добір молекулярно-генетичних маркерів, оцінка поліморфізму яких дає можливість здійснювати "геномне сканування". Проведено порівняльний аналіз генотипів алтайської породи та рисистих порід за ISSR-PCR маркерами. Виявлено відмінності спектрів ампліфікації ДНК, фланковані повторами чотирьох мікросателітів у досліджених груп коней різного походження. Присутність у таких спектрах сполучень окремих фрагментів ДНК дає підстави відрізняти коней алтайської породи від рисистих порід. Зауважується, що генетична диференціація між деякими рисистими породами, оцінена за методом ПЛР, може бути співставлена з існуючою між двома групами коней алтайської породи з двох різних господарств.

УДК 60:573.6:619:578.835:636.4

2012.1.142. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТЕШОВІРУСІВ ТА ЕНТЕРОВІРУСІВ СВИНЕЙ А І В / Головкин А.М., Кацімон В.В. [та ін.] // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 33–37. — Библиогр.: 14 назв.

Полімеразно-ланцюгова реакція, РНК, кДНК, тешовіруси та ентеровіруси свиней, ідентифікація.

Розроблено спосіб виявлення РНК тешовірусів, ентеровірусів свиней А і В у зворотньо-транскрипційній полімеразній ланцюговій реакції (ПЛР). Зазначено, що морфологічні, біологічні, фізико-хімічні властивості ентеровірусів давно відомі та розподілені на 8 серотипів. Однак простих надійних способів їх ідентифікації до цього не було. У роботі використано 23 штами тешовірусів свиней, що виділені на території України, та 14 серотипів німецького походження. РНК вірусів свиней виділяли за використання набору "РНК-сорб-В". З виділеної РНК отримували кДНК у реакції зворотної транскрипції. ПЛР проводили на ампліфікаторі "Терцик". Продукти реакції розганяли в 1,5% агарозному гелі з бромідом етидію на трис-боратному буфері. У результаті аналізу геномів ентеро- і тешовірусів підібрано консервативні ділянки геномів, придатні для розробки видоспецифічних праймерів. Установлено, що всі досліджені штами ТВС, виділені на території України, віднесено до виду *Porcine Teschovirus* згідно з міжнародною класифікацією. Проведені дослідження та отримані

дані відкривають перспективи для розробки діагностичних тест-систем на основі молекулярно-генетичних методів з використанням розроблених олігонуклеотидних праймерів.

УДК 60:573.6:619:616.94:639.371.13

2012.1.143. РОЗРОБКА ДІАГНОСТИЧНОЇ ТЕСТ-СИСТЕМИ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВІРУСУ ГЕМОРАГІЧНОЇ СЕПТИЦЕМІЇ ФОРЕЛІ НА ОСНОВІ ЗВОРОТНО-ТРАНСКРИПТАЗНОЇ ПЛР / Головкин А.М., Дерябін О.М., Гайдей О.С. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 8. — С. 39–41. — Библиогр.: 7 назв.

Вірус геморагічної септицемиї, форель, ідентифікація, зворотньо-транскриптазна полімеразно-ланцюгова реакція.

Для розробки діагностичної тест-системи з ідентифікації вірусу геморагічної септицемиї (ВГС) використано референтний штам даного вірусу генотипу 1-а із Данії та Польщі, а також гомогенати внутрішніх органів від інфікованої райдужної форелі з штамом "ДН4р 101" та польським ізолятом "PL-1". Виділення РНК зі зразків, реакцію зворотної транскрипції (ЗТ) та ПЛР виконували із застосуванням комерційних наборів: "Рибозоль-А", "Реверта-Л" та "АмплиСенс 200-1". Для проведення ЗТ-ПАР використано оригінальні виведені олігонуклеотидні праймери, комплементарні консервативній ділянці гена нуклеопротеїну ВГС. Із застосуванням розробленої тест-системи та території України ВГС не виявлено. При штучному зараженні форелі польським штамом "ДН4р 101" спостерігали прояви окремих клінічних ознак: потемніння тіла, зміну координації плавальних рухів. На 4-й день після зараження ізолятом "PL-1" крім зазначених ознак спостерігалась екзофтальмія. На 6-й день почалась загибель риби. Під час розтину виявлено патолого-анатомічні зміни.

УДК 60:573.6:619:616.98:619:616.98:578.833.314

2012.1.144. СЕРОІМУНОЛОГИЧЕСКАЯ ПРИНАДЛЕЖНОСТЬ ВИРУСА АФРИКАНСКОЙ ЧУМЫ СВИНЕЙ, ВЫДЕЛЕННОГО В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ / Балышев В.М., Калантаенко Ю.Ф., Болгова М.В., Прудникова Е.Ю. // Доклады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 5. — С. 52–53.

Африканська чума свиней (АЧС), ізолят вірусу, сероімунологічна належність, специфічна сироватка.

У природних осередках, при спалахах епізоотів у різних географічних зонах світу описано понад 400 ізолятів вірусу АЧС, частину яких було вивчено та класифіковано. Для антигенної оцінки та диференціації ізолятів вірусу АЧС застосовують результати рестрикційного аналізу ДНК, антигенного аналізу вірусу із застосуванням моноклональних антитіл, радіоімуннопреципітацію та інші методи. У даній роботі викладено результати визначення сероімунологічної належності вірусу АЧС, виділеного у 2007–2009 рр. у різних регіонах Російської Федерації. В роботі використовували вірулентні референс-штами вірусу АЧС I–VIII серотипів з різних країн світу. Зараження і вакцинацію проводили на підсвинках великої білої породи масою 25–40 кг. Культуру клітин кісткового мозку свиней вирощували протягом 2 діб. Серологічну належність вірусу визначали згідно з рекомендаціями Покрова (1995). Отримані результати свідчать про спільність походження виділених у 2007–2009 рр. в Росії, Вірменії та Абхазії ізолятів вірусу АЧС, які належать до VIII серотипу і відрізняються від вірусу, що циркулював у 1957–1980 рр. в Європі та Латинській Америці. На сьогодні ці штами паспортизовані та використовуються в науково-дослідних роботах у проведенні діагностичних тестів.

УДК 60:573.6:632.485.2:633.11

2012.1.145. ИДЕНТИФИКАЦИЯ ВОЗБУДИТЕЛЕЙ РЖАВЧИНЫ ПШЕНИЦЫ МЕТОДОМ ПОЛИМЕРАЗНОЙ ЦЕПНОЙ РЕАКЦИИ / Абрамова С.Л., Жемчужина А.И., Жемчужина Н.С., Рязанцев Д.Ю., Завриев С.К. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 5. — С. 15–17. — Библиогр.: 10 назв.

Збудники іржі пшениці, ідентифікація видів іржі, полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР), видоспецифічні праймери. Розроблено методи ідентифікації збудників іржі пшениці: бурі (*Puccinia tritricina*), жовтої (*P. striiformis*) та стеблової (*P. graminis*) методом ПЛР із застосуванням видоспеци-

фічних праймерів. Шкодоцинність викликаного збудниками захворювання проявляється порушенням обміну речовин та водного режиму рослин, що призводить до стрімкого висихання соломини і недостатнього наливу зерна. Втрати врожаю зерна від іржі за сильного ураження можуть досягати 50%. Авторами створено систему ПЛР-ідентифікації трьох зазначених видів збудників іржі. Показано, що підібрані праймери для видів іржі дають змогу ідентифікувати кожний із них. У роботі досліджено ізоляти грибів з Державної колекції фітопатогенних мікроорганізмів Всеросійського НДІ фітопатології. Для підбору видоспецифічних праймерів аналізували послідовності нуклеотидів регіонів внутрішніх транскрибованих спейсерів ITS1 та ITS2 генів рибосомної ДНК, депонованих у базі даних GenBank. Продемонстровано, що у запропонованій системі ідентифікації трьох видів грибів роду *Puccinia* прямі та зворотні праймери ампліфікують поліморфні ділянки послідовностей ДНК, що забезпечує чіткість і надійність отриманих результатів у видовій ідентифікації досліджених патогенів.

УДК 60:573.6:638.17:544.723:539.16

2012.1.146. ПОЛУЧЕНИЕ ХИТИН-МЕЛАНИНОВЫХ КОМПЛЕКСОВ ИЗ APIS MELLIFERA И ИЗУЧЕНИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В КАЧЕСТВЕ СОРБЕНТОВ РАДИОНУКЛИДОВ / Бакулин А.В., Велешко И.Е., Бурмистро-

ва Л.А., Кривцов Н.И. и др. // Доклады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 5. — С. 48–51.

Підмор бджіл, хітин-меланіновий комплекс, радіонукліди, сорбція.

Для виділення та концентрування радіонуклідів із розчинів найбільш перспективними залишаються природні сорбенти, зокрема полісахарид хітин та його дезацетилюване похідне — хітозан. Як правило, в організмі членистоногих хітин знаходиться у комплексі з білками, гліканами та меланіном. Досліджувалась можливість одержання з підмору бджіл хітин-меланінових комплексів (ХМК) різного ступеня очищення та визначалась ефективність їх взаємодії з радіонуклідами. Виділення ХМК контролювали із застосуванням ІК-спектроскопного аналізу. Вміст металів у зразках визначали на атомно-абсорбційному спектрофотометрі "Varian". В отриманих зразках ХМК проведено вивчення їх фізико-хімічних характеристик. Установлено залежність сорбційних властивостей таких комплексів щодо радіонуклідів та способів виділення і очистки. Показано, що на сорбційні властивості продукту впливає його меланінова складова. За жорстких умов обробки відбувається розпад пігменту та зниження сорбційних властивостей. Вивчено взаємодію одержаних комплексів із радіонуклідами ^{233}U та ^{90}Sr у розчинах. Визначено можливість ХМК, виділених із підмору бджіл, щодо практичного застосування у процесах концентрації радіонуклідів із розчинів за реабілітації природних та техногенних середовищ.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.3/.4:[633.12+635.45]

2012.1.147. ФІТОПАТОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ГРЕЧКИ ЗВИЧАЙНОЇ: монографія / Шевчук В.К. — Кам'янець-Поділ., 2011. — 112 с. — Бібліогр.: 60 назв. Шифр 536032.

Фітопатологічний моніторинг, гречка, щавель, хвороби інфекційні та неінфекційні, селекція на стійкість.

Представлено результати багаторічних досліджень питань фітопатологічного моніторингу гречки *Fagopyrum esculentum* Moench та філогенетично близьких видів *Fagopyrum* Mill. і *Rumex* L. Розглянуто видове різноманіття і дано морфобіологічну оцінку філогенетично близьких видів роду *Fagopyrum* Mill. Описано різні інфекційні хвороби гречки: грибні, бактеріальні, вірусні. Розглянуто неінфекційні захворювання, а саме: хвороби, які викликаються несприятливими ґрунтовими умовами живлення, механічними і хімічними впливами; тератологічні зміни рослин гречки, нематодні хвороби; рослини-паразити. Показано шкодоцинність хвороб та перспективи селекції гречки на стійкість до хвороб. Представлено фітопатологічний моніторинг світової колекції: сортів культури, філогенетично близьких видів гречки, *F. tataricum caerth* різного походження. Розглядаються морфологічні ознаки гречки, які сприяють розвитку стійкості до хвороб, а також особливості провокаційних методів виявлення стійких сортів і форм гречки. Показано особливості продукційного процесу та фітопатологічний моніторинг колекції видів щавлю. Надано систему заходів попередження розвитку хвороб.

УДК 632.38:[632.08:573.6]

2012.1.148. ЯК ПРОДОВЖИТИ ЖИТТЯ КАРТОПЛІ / Бова Т.О., Демчук І.В., Волкова І.В. // Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2011. — № 6/7. — С. 51–53.

Хвороби картоплі вірусні, шкідливість вірусних інфекцій, оздоровлення біотехнологічне.

Виявлено 100% ураженість насаджень картоплі вірусними хворобами у приватних господарствах і понад 80% на полях елітних господарств. Вірусні хвороби можуть бути причиною "виродження сортів". Саме біологічна особливість картоплі розмножуватись вегетативно зумовлює високий ступінь сприйняття вірусних інфекцій. На відміну від грибних та бак-

теріальних, вірусні хвороби вбивають рослину. На сьогодні у картоплі описано понад 50 вірусів із 22 родів. Втрати врожаю від вірусних хвороб сягають 50–80%. Для підтримання високої продуктивності картоплі використовують методи традиційної селекції або технологічне оздоровлення. Однак жоден сорт, навіть найстійкіший, не може існувати без ефектної системи насінництва, яка включає всі профілактичні заходи контролю та захисту від інфекцій. Біотехнологічне оздоровлення дає сортам культури друге життя і забезпечує приріст урожаю бульби на 39–210%. До складу колекції оздоровлених сортів входить близько 30 форм вітчизняної та іноземної селекції. Ін-т с.-г. мікробіології НААН має запатентовану наукову розробку зі збільшення приживлюваності і продуктивності оздоровленої картоплі й захисту її від грибних інфекцій.

УДК 632.38:634.25:573.6

2012.1.149. ВИРУСЫ PRUNUS PERSICA L. BATSCH И ПУТИ ОЗДОРОВЛЕНИЯ РАСТЕНИЙ / Мартынов С.А., Митрофанова О.В. // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. — К., 2011. — Т. 9, № 1. — С. 49–54. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 535960.

Хвороби вірусні, персик Prunus persica, оздоровлення хемотерапією, мікророзмноження in vitro.

Проведено визначення основних вірусів вірусних хвороб на 4 вивчених сортах персика та розроблено методи оздоровлення рослин в умовах *in vitro* на етапах уведення первинних експлантів та регенерації мікропагонів. Для ідентифікації вірусів персика у відібраних зразках використовували рослини-індикатори та систему Піротест ІФА. Було ідентифіковано три різні шкодоцинні віруси на різних сортах. Оздоровлення персиків від вірусних інфекцій здійснювали шляхом уведення первинних експлантів у культуру *in vitro*. Підібрано режими стерилізації первинних експлантів розчином NaClO: верхівки активно ростучих пагонів — 7 хв, вегетативних бруньок — 18 хв. Показано, що оптимальним строком уведення первинних експлантів чотирьох сортів персика в умови *in vitro* був березень. Визначено оптимальні концентрації віроцидів для проведення хемотерапії, що забезпечує активну регенерацію

прискування енжіо-247 SC, к.е. 0,18 л/га, дурбан, к.е. 1,5 л/га та інші. Представлено також біологію та засоби боротьби з слизовим хмелевим пильщиком *Caliora annulipes humuli* Dmtr., хмелевим п'ядуном *Eupithecia assimolata* Dbl., денним павиним оком *Vanessa F.*, кутокрилкою *C-білою* *Polygonia C-album*, кропив'яною *Aglais urticae*.

УДК 632.693.2:632.93

2012.1.155. ЗАГРОЗА ПОСІВАМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАР-СЬКИХ КУЛЬТУР / Рудник-Іващенко О.І. // Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2011. — № 11. — С. 30–33.

Шкідники с.-г. культур, полівки, засоби боротьби, оранка та отруєні принади.

Зазначено, що в Україні мишоподібні гризуни (миші та полівки) є шкідниками с.-г. культур, які завдають значних збитків у всіх зонах. Починаючи з 1997 р. їх виявляли на 43–47% усіх полів. Серед полівок найбільш поширені колонії сірої (звичайної) і гуртової. Полівки є поліфагами і тому пошкоджують посіви зернових, багаторічних трав та ін. культур, завдають шкоду сіножатям і пасовищам. Одна самка може дати до 88 особин потомства за рік. Описано біологію, розповсюдження, особливості функціонування, заходи боротьби та знешкодження гризунів. Рекомендовано боротьбу з гризунами здійснювати як у період масового розмноження, так і за низької їх чисельності, коли вони живуть у місцях резервації. За наявності на полі значної кількості колоній полівок, рекомендовано проводити класичну оранку з оборотом пласта на глибину 25–30 см. Цей захід зменшить чисельність гризунів на 70–75%, оскільки сприяє руйнуванню гнізд і кормових камер полівок. Для знищення гризунів рекомендовано отруєні принади із препаратом "Багіра" або "Канкан". Особливу увагу слід приділяти посівам пшениці озимої, не допускаючи заселення їх полівками з осені. Не рекомендується залишати на полях скирти соломи, або розміщувати їх поряд із садами та розсадниками. Стрімкому розмноженню шкідників сприяє тепла і волога погода як восени, так і в першу половину зими. В цей період треба вчасно реагувати на динаміку чисельності гризунів і знешкоджувати їх.

УДК 632.731:635.34(477.41+477.42)

2012.1.156. ТРИПСИ. ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ НА КАПУСТІ / Федоренко В.П., Худолій І.В. // Карантин і захист рослин. — 2011. — № 11. — С. 13–16. — Бібліогр.: 12 назв.

Трипси, видовий склад, біологія, етапи онтогенезу.

Проведено вивчення та уточнення видового складу трипсів та аналіз їх чисельності на різних видах капусти, динаміки їх чисельності та визначення ефективних методів контролю їх шкідливості. Дослідження проведено упродовж 2008–2010 рр. на посадках капусти білоголової, червоноголової та цвітної у Володарському р-ні Київської обл. та Андрушівському р-ні Житомирської обл. Визначено динаміку чисельності трипсів на різних видах капусти, видовий склад шкідників на посадках капусти в Київській та Житомирській областях. Показано, що домінуючим видом на всіх видах капусти є *Thrips tabaci*. Часто зустрічався вид *Frankliniella intonsa*. Ці види є поліфагами. Чисельним був також вид *Anaphothrips abscurus*, який має обмежене поживне середовище. Інші види трипсів зустрічаються рідко. В результаті проведених досліджень встановлено, що видовий склад трипсів на посадках капусти у відкритому ґрунті змінюється протягом сезону та років. Інтенсивне заселення трипсами усіх різновидів капусти, крім цвітної, спостерігалось у період розростання листків. Максимальна чисельність трипсів на капусті спостерігалась у період цвітіння рослин. Припускається, що інтенсивність заселення капусти трипсами залежить від біохімічного складу рослин, який у капусти білоголової найкращий. Вона має невеликий вміст білків (до 2,5% на сиру речовину), однак містить найбільш цінні амінокислоти, багата на вуглеводи, пектини, гемоцелюлозу.

УДК 632.768.12:632.95:631.95

2012.1.157. ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНІ СПОСОБИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕСТИЦИДІВ ПРОТИ КОЛОРАДСЬКОГО ЖУКА / Знаменський О.П., Подберезко І.М. // Карантин і захист рослин. — 2011. — № 10. — С. 16–18. — Бібліогр.: 8 назв.

Колорадський жук, картопля, протруйники, ефективність захисту, продуктивність, безпека екологічна.

Здійснено пошук ефективних препаратів для захисту картоплі від колорадського жука, що поєднують високу ефективність і екологічну безпечність. Вивчено можливості застосування протруйників круїзер 350 FS, престиж 290 FS і шедевр для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище в умовах України у 2006–2010 рр. Насіннєві бульби картоплі обробляли способом дрібнокраплинного внесення перед садінням. Встановлено, що зазначені протруйники не тільки забезпечували надійний довготривалий захист вегетативної маси рослин від колорадського жука, але й сприяли накопиченню врожаю досліджених сортів (Повін та Тарас). Найвища врожайність була за використання препарату круїзер 350 FS на сорті Тарас — 24,6 т/га, Повін — 27,0 т/га. При цьому не спостерігалась залежності обробки від погодних умов протягом вегетаційного періоду. Встановлено, що така обробка є економічно доцільною та екологічно безпечною. Показано, що залишки діючих речовин в урожаї картоплі після застосування протруйників круїзер 350 FS, престиж 290 FS і шедевр та інсектициду актара 25 WG знаходились у межах допустимих екологічних норм.

УДК 632.787:632.934

2012.1.158. БУДЬТЕ УВАЖНІ! АМЕРИКАНСЬКИЙ БІЛИЙ МЕТЕЛИК / Бабенко В.О., Русин О.О. // Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2011. — № 10. — С. 44–46.

Американський білий метелик, шкодочинність, морфобіологічні особливості, інсектициди.

Сьогодні американський білий метелик (АБМ) є карантинним шкідником. Від 50-х років і до кінця 90-х розповсюдження вогнищ АБМ контролювалось і було обмежено. Починаючи з 1991 р. цей карантинний шкідник поширився на всю територію України. АБМ дуже шкодочинний, бо розвивається в двох поколіннях і друге є чисельнішим та припадає на час літньо-осіннього періоду дозрівання плодів, коли обробка інсектицидами значно обмежена. Разом з тим цей фітофаг пошкоджує понад 200 видів рослин, у т.ч. 30 видів плодово-ягідних культур, майже 100 — дерев'янистих і чагарникових та 100 видів — трав'янистих рослин. Найбільш привабливі для АБМ види: шовковиця, яблуня, волосий горіх, американський клен, бузина і навіть липа, береза, дуб, граб тощо. Описано морфобіологічні особливості АБМ: початок льоту, відродження метеликів, спарювання, яйцекладка, розвиток яєць, відродження гусені, облуктування павутинням. У разі розселення гусені на деревах рекомендовано обприскування одним з препаратів: актара 25% WG, 0,14 кг/га, конфідор 20%, к.е. 0,2 л/га або каліпсо 48%, к.е. 0,2 л/га, карате Зеон, 0,4 кг/га.

УДК 632.9:633.1

2012.1.159. ГЕОГРАФИЯ БОЛЕЗНЕЙ ЗЕРНОВЫХ КОЛОСОВЫХ / Ретьман С., Шевчук О., Горбачева Н. // Зерно. — 2011. — № 4. — С. 94–99.

Хвороби рослин, культури зернові, розповсюдження хвороб, ураженість, засоби захисту.

Зазначається, що порушення сівозмін, збільшення площ покинутих земель та інші деструктивні фактори кардинально вплинули на цілісність агроєкосистем України. Відбулись зміни в домінуванні шкідливих організмів: з'явилися нові хвороби (стеблова іржа, альтернarioз, піренофороз), істотно підвищилась шкодочинність альтернarioзу та фузаріозу — джерел накопичення мікотоксинів у зерні. Проблеми створює потепління в період вегетації та зміна динаміки опадів. Проаналізовано розповсюдження збудників хвороб у посівах с.-г. культур у 2009–2011 рр. Представлено комплекс хвороб озимої пшениці за цей період у відсотковому відношенні. Підраховано, що найбільш розповсюдженим був септоріоз листків (21,1%), потім різні іржасті хвороби (17,2%), піренофороз (14,7%), борошниста роса (13,2%), альтернarioз (10,4%), кореневі гнилі (10,7%). Значно рідше зустрічались септоріоз колосу (4,7%), тверда головня (2,1%), фузаріоз колосу (1,2%), тифульоз (1,1%) та інші (2,6%). Майже для кожної із зазначених хвороб представлено район розповсюдження, відсоток ураження та рекомендовані засоби захисту. Показано критичні періоди для контролю хвороб листків та колосу озимої пшениці, що викликаються некротрофним патогеном. Представлено методи і засоби контролю хвороб

та оптимальні фази розвитку для обробки засобами захисту рослин. Зазначено, що для реалізації потенційної продуктивності сорту варто застосовувати разом із пестицидами ріст-регулюючі речовини.

УДК 632.937:633.63:632.481.12Гп(476.6)

2012.1.160. ЭФФЕКТИВНОСТЬ БЕТАПРОТЕКТИНА ДЛЯ ЗАЩИТЫ САХАРНОЙ СВЕКЛЫ ОТ КАГАТНОЙ ГНИЛИ / Свиридов А.В., Просвирыков В.В., Коломиец Э.И., Сверчкова Н.В., Попов Ф.А. // Защита и карантин растений. — 2011. — № 10. — С. 22–24. — Библиогр.: 2 назв.

Кагатна гниль, цукрові буряки, бетапротектин (застосування, ефективність).

Представлено технологію застосування нового біопестициду бетапротектину для боротьби з кагатною гниллю цукрових буряків у Білорусі. Досліди проводили в 2007–2010 рр. в умовах великогабаритних буртів та кагатів “Скидельський сахкомбінат” та “Жабинківський сахзавод” на гібридах цукрових буряків цукристого, врожайного та врожайно-цукристого напрямів білоруської та іноземної селекції. Препарат нетоксичний для людини, не подразнює шкіру і слизові оболонки. Строк його зберігання — 3 місяці. На основі проведених досліджень показано, що оптимальна норма витрат біопрепарату становить не більше 0,5 л/т за витрат робочої рідини не більше 3 л/т. Установлено, що досліджені три норми витрат препарату впливали на технологічну якість та фізіологічний стан коренеплідів. Встановлена норма показала найкращі показники. У 2008–2009 рр. визначали оптимальні строки проведення та кратність обробок біопрепаратом. Рекомендованими строками обробки є одноразове обприскування коренеплідів при закладанні на зберігання або

дворазове — при збиранні коренеплідів та закладанні на зберігання.

УДК 632.95.024:633.14“324”

2012.1.161. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ФУНГИЦИДА НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ ЗЕНОН АЭРО В ПОСЕВАХ ОЗИМОЙ РЖИ / Гафуров Р.М., Федоринцев В.Н., Ермаков С.А. и др. // Агрохимический вестник. — 2011. — № 5. — С. 28–29. — Библиогр.: 3 назв.

Фунгіцид зенон Аеро, жито озиме, зменшені дози фунгіциду, ефективність.

Здійснено оцінку ефективності різних доз багатокомпонентного фунгіциду системної дії зенон Аеро на посівах озимого жита в умовах дерново-підзолистого ґрунту Центру Нечорноземної зони. Дослідження проведено у 2007–2009 рр. в однофакторному досліді. Встановлено, що за обробки фунгіцидом у фазі виходу в трубку інтенсивність розвитку борошнистої роси коливалась у межах 1,5–2,0%, септоріозу — не перевищувала 5,0%, ураження бурюю іржею було на рівні 1,0–1,5%, ознак ринхоспоріозу не виявлено. Контроль інтенсивності розвитку хвороб після внесення фунгіциду зенон Аеро було проведено двічі — через 15 та 30 днів. Установлено, що біологічна ефективність застосування зменшених доз (0,7 і 0,8 л/га) фунгіциду щодо борошнистої роси та септоріозу була 86,6–92,3% та 84,7–91,0% відповідно. Ефективне знищення інфекцій сприяло підвищенню врожайності зерна озимого жита порівняно із контролем за доз 0,7; 0,8; 1,0 л/га (еталон) на 4,5; 5,2; 5,0 ц/га відповідно. Таким чином, пропонується застосування занижених (на 20–30% від рекомендованих) норм препарату “Зенон Аеро” проти комплексу листостеблових інфекцій у посівах озимого жита.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11:631.527

2012.1.162. ВНУТРИВИДОВАЯ И МЕЖРОДОВАЯ ГИБРИДИЗАЦИЯ В СЕЛЕКЦИИ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ / Максимов Н.Г. // Селекция и насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 99. — С. 30–38. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 06 535988.

Пшениця м'яка, трансгресія, схрещування, відбір, сорти, врожайність, якість зерна.

Наведено результати досліджень з виявлення позитивних трансгресій за елементами продуктивності та якості зерна за внутрішньовидового і міжродового схрещування пшениці м'якої. Для схрещування використовували кращі сорти одеської селекції, інших установ України та зарубіжжя. Виявлено, що позитивні трансгресії частіше з'являються за вдалого підбору пар для схрещування. В нащадках таких комбінацій виникає сумарна дія полімерних генів, які забезпечують стабільне збільшення прояву ознак, виявлених у батьків. Із всього набору сортів, залучених до схрещування, більш частіше давали позитивні трансгресії у гібридів: Вікторія, Куяльник, Селянка і Писанка. Так, у комбінації схрещування Вікторія / Куяльник, у середньому за три роки (2005–2007) відібрано низку ліній, які мають селекційну цінність. Серед них слід відзначити Ерітроспермум 531-35, яка поєднує сприятливий комплекс генів, внаслідок чого вона здатна конкурувати з кращими сучасними сортами. У середньому за три роки вона на 10 ц/га перевищила стандарт за врожайністю, володіє доброю зимостійкістю і високою толерантністю до основних хвороб, її віднесено до сильних пшениць (508 од.а.). У 2007 р. під назвою Епоха одеська передано на державне сортопробування. В 2010 р. визнано перспективною за всіма зонами України.

УДК 633.11“324”:631.5:581.132

2012.1.163. ПЛОЩА ЛИСТКОВОЙ ПОВЕРХНИ ТА ФОТОСИНТЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОСЛИН ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ ВИРОЩУВАННЯ / Середа І.І. // Бюлетень Інституту зернового господарства НААН. — Д., 2011. — № 40. — С. 144–147. — Библиогр.: 4 назви. Шифр 535955.

Пшениця озима, площа листової поверхні, фотосинтетична діяльність рослин, добрива мінеральні, попередники.

Наведено результати досліджень з вивчення фотосинтетичної діяльності листової поверхні рослин у період їх вегетації. Встановлено, що площа листової поверхні рослин залежить від умов вирощування, зокрема від рівня мінерального живлення та попередника. Незалежно від попередника, з підвищенням кількості внесених поживних речовин суттєво збільшувалась площа листової поверхні. Так, після попередника горох на час відновлення весняної вегетації в контролі загальна площа листової поверхні озимини становила 15,0 тис. м²/га, а за внесення N₉₀P₆₀K₆₀ кг/га д.р. в передпосівну культивування цей показник підвищувався до 27,3 тис. м²/га (на 82%). Збільшення дози азоту у складі повного NPK до 150 кг/га забезпечило збільшення поверхні до 37,4 тис. м²/га, що майже в 2,5 раза перевищувало контроль. Найбільшу площу листової поверхні рослини пшениці відмічено у фазі колосіння: 39,7 тис. м²/га (контроль) і 589 тис. м²/га (N₁₅₀P₆₀K₆₀). Підживлення посіву у дозі N₃₀ кг/га сприяло збільшенню площі листової поверхні на 13,9 тис. м²/га порівняно з контролем і зменшенню на 5,3 тис. м²/га — ніж у кращому варіанті (N₁₅P₆₀K₆₀). По всіх варіантах рослини пшениці озимої в посівах після гороху мали вищі показники листової поверхні порівняно з рослинами, які зростали по попередни-

ку соняшник. Фотосинтетичний потенціал посіву пшениці озимої — 2,7 млн м^2 -днів/га був найкращим за внесення в передпосівну культивування $\text{N}_{150}\text{P}_{60}\text{K}_{60}$, по соняшнику — 2,45 млн м^2 -днів/га. Чиста продуктивність фотосинтезу посіву на контролі становила 3,15 г/м² за добу, на варіанті $\text{N}_{150}\text{P}_{60}\text{K}_{60}$ — підвищувалась на 27%. В посівах по соняшнику спостерігалась аналогічна тенденція, але значення цього показника були дещо меншими. Внесення добрив збільшувало також листовий індекс від 3,95 (на контролі) до 5,90 (на $\text{N}_{150}\text{P}_{60}\text{K}_{60}$). Найбільші показники площі листової поверхні рослин та високі показники фотосинтетичної діяльності забезпечують вищу продуктивність посівів пшениці озимої.

УДК 633.11"324":631.559

2012.1.164. ТРИВАЛІСТЬ ОСІННЬОЇ ВЕГЕТАЦІЇ ТА ВРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Солодушко М.М. // Бюлетень Інституту зернового господарства НААН. — Д., 2011. — № 40. — С. 32–35. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 535955.

Тривалість осінньої вегетації, пшениця озима, строки сівби, кореляційні зв'язки, врожайність пшениці.

Наведено аналіз багаторічних даних (2003–2011 рр.) з вивчення тривалості осіннього періоду вегетації та його впливу на врожайність пшениці озимої в умовах північного Степу України. Виявлено, що морфофізіологічний стан посівів пшениці озимої перед входженням рослин у зиму є одним з найважливіших факторів, від якого залежить продуктивність, і визначається він тривалістю осіннього періоду вегетації рослин, метеорологічними умовами року, строками появи сходів та сівби. За роки досліджень на 55–60 діб довшими були періоди осінньої вегетації за ранніх строків сівби, та на 5–15 діб коротшими — за пізніх строків. Між строками сівби, тривалістю періоду осінньої вегетації та врожайністю пшениці озимої простежується достатньо тісний взаємозв'язок. Так, за ранніх (5 вересня) та оптимальних (20 вересня) строків сівби встановлено істотний негативний кореляційний зв'язок: $r=-0,498$ і $r=-0,440$ відповідно. Більш тісна залежність ($r=+0,791$) відмічена за пізніх строків сівби: чим коротший період — тим вищий врожай. Це пояснюється тим, що в

останні роки відбулися порівняно теплі зими, які дали змогу слабко розвиненим рослинам успішно перезимувати, пройти деякі етапи подальшого розвитку — розкущитися, сформувати більшу кількість пагонів та краще розвинути кореневу систему.

УДК 633/635:573.6

2012.1.165. НАНОМАТЕРІАЛИ І НАНОТЕХНОЛОГІЇ В РОСЛИННИЦТВІ / Давидова О.Є., Вешицький В.А., Мокринський В.М., Сірик В.В. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 7. — С. 29–32. — Бібліогр.: 15 назв.

Наноматеріали, нанотехнології, фітозахворювання, Ін-т електрозварювання ім. Є.О. Патона, обробка наноматеріалами насіння.

Наведено аналіз результатів досліджень з використання наноматеріалів на процес росту і розвитку культурних рослин. Нині першість у нанотехнологіях належить вченим США. Національні державні нанотехнологічні програми почали розробляти в країнах ЄС, Японії, Китаї, Росії, Білорусі, Україні та ін. Нанотехнології здатні надавати нові інструменти для подолання фітозахворювань, виявлення та усунення негативного впливу вірусів та інших фітопатогенів, підвищення стійкості рослин до стресів, засвоєння ними поживних елементів та збільшення продуктивності. В останні роки розпочались дослідження з вивчення наноматеріалів на основі металів — Ag, Cu, Co, Mn, Zn, Fe та ін. Так, в Інституті електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України розроблено спосіб одержання інкапсульованих у NaCl ультрадисперсних порошоків біогенних металів. Обробка цими матеріалами насіння зернових, олійних, овочевих та ін. культур сприяла підвищенню енергії проростання, схожості, кращому розвитку кореневої системи й збільшенню продуктивності. Однак на фоні широкого захоплення новітнім напрямом досліджень з наноматеріалів та технологій, у світовій пресі почали з'являтися матеріали критичного характеру — виникнення невідомих ефектів у живих клітинах. Тому суперечливі дані щодо ефективності застосування наноматеріалів у рослинництві зумовлюють необхідність подальшого їх широкого вивчення.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК [633.11"324"+633.11"321"] : 631.528.634

2012.1.166. ОЦІНКА ТЕРМОМУТАНТІВ M_2 – M_5 ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ, ВІДБІРАНИХ З КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ЯРОЇ / Голик Л.М. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 99. — С. 74–82. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 535988.

Зразки колекційні, пшениця яра, пшениця озима, яровизація, низькі температури, термічний мутагенез, сорт, лінія.

Показано ефективність створення вихідного матеріалу і сортів озимої м'якої пшениці шляхом дії низьких температур (термічний мутагенез) на проростки колекційних зразків ярої м'якої пшениці різного еколого-географічного походження під час яровизації протягом 80 діб. Вивчали і оцінювали 159 колекційних зразків. Яровизовані проростки висаджували рано навесні для отримання насіння M_1 . Насіння M_1 , отримане з весняного посіву, ділили на три частини, які висівали восени у різні строки (10–13 вересня, 22–25 вересня і 10–15 жовтня). Різні строки сівби впливали на ріст та розвиток рослин M_2 (кущення, перезимівля, вегетація і т.д.). Так, рослини другого строку сівби були добре розкущені (3–4 пагона), краще перезимовували. Серед зразків, які за шість років (2004–2009) відзначились кращою перезимівлею рослин, слід відзначити: Омская 32, Славянка Сибіру (Росія), Walter (Швеція), CM 95950, CM 100685, MRL/BVC/VEE #7, Vigula (Мексика), AUT-IRR-95-54 (Сирія). Проходження фенофаз показало, що більшість рослин зразків ярої пшениці набули озимисті. Останнє залежало від генотипу сорту, осінньо-зимових умов року та еколого-географічного походження. Озимі форми виникали

під впливом дії мутагенного чинника — низьких температур. У термомутантів M_2 – M_3 проявлявся формоутворюючий процес, внаслідок якого спостерігалось різноманіття рослин за низькою морфологічних ознак і біологічних властивостей: висотою, зимостійкістю, стійкістю до вилягання, ураження хворобами, елементами продуктивності. У M_2 – M_5 за господарськими ознаками відібрано лінії озимої пшениці з ярих зразків: Омская 32, Славянка Сибіру, Walter, CM 95950 та інших. Після суворих зим 1996/97 та 2002/03 рр. з пшениці м'якої ярої сорту Flambord (Франція) багаторазовим індивідуальним добром створено зимостійкий сорт пшениці озимої Волошкова, який у 2008 р. занесено до Державного реєстру сортів рослин України.

УДК [633.16"321"+633.13]:[631.559+631.8]

2012.1.167. УСЛОВІЯ ПИТАННЯ И ФОРМИРОВАНИЕ КАЧЕСТВА ЗЕРНА ЯЧМЕНЯ И ОВСА / Бельченко С.А. // Проблемы агрохимии и экологии. — 2011. — № 3. — С. 13–16. — Библиогр.: 4 назв.

Ячмінь ярий, овес, системи удобрення, врожайність, якість зерна.

Наведено післядню систем удобрення на показники врожайності та якості зерна ярих зернових культур в умовах Брянської обл. Росії упродовж 2001–2005 рр. Вивчали післядню систем удобрення: інтенсивної ($\text{N}_{272}\text{P}_{88}\text{K}_{438}$), біологічної (солома 4,4 т/га + сидерат 22 т/га) і альтернативної ($\text{N}_{136}\text{P}_{44}\text{K}_{218}$ + солома 4,4 т/га + сидерат 22 т/га). Установлено, що більш позитивний вплив післядї чинили органічно-мінеральний (безпідстилковий гній 80 т/га + $\text{N}_{136}\text{P}_{44}\text{K}_{218}$)

та мінеральний фон ($N_{272}P_{88}K_{438}$) інтенсивної технології вирощування. Врожайність зерна формувалась на рівні 2,18–2,30 т/га, вміст сирого протеїну — 12,20–12,94%, жиру — 1,90–1,70, крохмалю — 52,2–52,4%. За біологічної системи удобрення ці показники знижувалися відповідно на: 0,8–0,7 т/га, 1,11–0,51%, 0,24–0,17 і 1,6–0,6%. Система удобрення за альтернативної технології знижувала на: 0,3–0,4 т/га, 0,12–0,29%, 0,13–0,40, 0,3–1,6% відповідно. Зерно ячменю і вівса накопичувало меншу кількість важких металів (^{137}Cs) і нітратів внаслідок дії соломи, сидерата та їх сумісного внесення. Вміст мікроелементів (Cu і Zn) у межах ПДК забезпечують усі системи удобрення.

УДК 633.11"321":631.559:632.51(567)

2012.1.168. УРОЖАЙНОСТЬ И КАЧЕСТВО ЗЕРНА ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ В ЦЕНТРАЛЬНОМ ИРАКЕ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ЗАСОРЁННОСТИ ПОСЕВОВ / Шуравилин А.В., Пивень Е.А., Садык Обейд Хасун // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 5. — С. 51–53. — Библиогр.: 4 назв.

Пшениця яра, попередник, азотні добрива, бур'яни, врожайність пшениці, якість зерна пшениці ярої.

Наведено результати вивчення впливу попередників та азотних добрив на засміченість посівів пшениці ярої, врожайність та якість зерна. Вивчався сорт пшениці ярої ИВВА-99 по попередниках: пар, конюшина, люцерна та кукурудза на зерно за внесення азотних добрив — 100 і 200 кг д.р./га в умовах Центрального Іраку. Пшениця яра вирощується в Іраку на зрошенні, але велика засміченість посівів знижує врожайність до 2–3 т/га. Внесення гербіцидів суттєво зменшує кількість бур'янів, але за внесення високих доз азотних добрив (до 200 кг д.р./га), кількість бур'янів залишається великою — до 75% однорічного і до 25% багаторічного типу. В середньому за роки досліджень (2006–2011 рр.) на посіві пшениці ярої у фазі куцання по попереднику пар без добрив було 46 шт./м² бур'янів, за внесення 100 і 200 кг/га чисельність бур'янів збільшувалась на 17,4 і 34,8%. За вирощування по попереднику конюшина чисельність бур'янів зменшувалась на 6%; 11,1 і 16,1% відповідно; по попереднику люцерна кількість бур'янів була найменшою — 40 шт./м² без добрив. Внесення 100 і 200 кг/га азотних добрив збільшило кількість бур'янів на 12,5 і 27,5% відповідно. Більш засміченим був посів пшениці по кукурудзі на зерно. Кількість бур'янів перевищувала кращий варіант — попередник люцерну — на 47,5; 57,0 і 52,9% відповідно до доз азотних добрив. Найвищу врожайність пшениці ярої відмічено по попереднику люцерна — 2,89–2,42 т/га, що вище відповідно на 91,7%; 60,5 і 47,1% порівняно з попередником пар. Найменшу — по попереднику кукурудза — 0,21–0,88 т/га, що на 93,3–82,9% менше від контролю. Впливу попередників на якість зерна майже не виявлено. Внесення азотних добрив сприяло незначному збільшенню вмісту білка — на 0,38–1,36% і деякому покращанню вмісту сиров'язковини (на 0,2–1,2%) та крохмалю (на 0,3–1,0%).

УДК 633.11"324":631.524.86:632.485.2

2012.1.169. ИДЕНТИФИКАЦИЯ АЛЛЕЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ ГЕНА УСТОЙЧИВОСТИ К БУРОЙ РЖАВЧИНЕ Lr 34 У СОРТОВ ОЗИМОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ УКРАИНСКОЙ СЕЛЕКЦИИ / Карелов А.В., Пирко Я.В., Козуб Н.А., Созинов И.А., Пирко Н.Н., Литвиненко Н.А., Лыфенко С.Ф., Колючий В.Т., Блюм Я.Б., Созинов А.А. // Цитология и генетика. — 2011. — Т. 45, № 5. — С. 3–10. — Библиогр.: 23 назв.

Гени стійкості до іржі, зразки колекції, пшениця озима, селекційні заклади, сорти пшениці.

Досліджено алельний стан локусу Lr 34, що пов'язано з чутливістю сортів озимої пшениці до бурої іржі. Виявлено, що ген Lr 34 забезпечує чутливість до бурої іржі протягом багатьох десятиліть. Крім того, він також дає помірну стійкість до смуглястої та жовтої іржі. Морфологічною ознакою прояву алеля Lr 34 є некроз кінцівок листків пшениці. Проаналізовано 81 сорт пшениці селекції Селекційно-генетичного ін-ту, Миронівського ін-ту пшениці ім. В.М. Ремесла, Ін-ту фізіології рослин і генетики та 80 зразків світової колекції. Для виявлення алельного стану було використано кодомінантний молекулярно-генетичний маркер ccsfr 5. Сорти, у яких встановлено алель Lr 34(+), віднесені до потенційно стійких, а з алелем Lr 34(–) — до чутливих. Згідно з резуль-

татами аналізу, із 51 сорту одеської селекції 31 сорт (60,8%) містив алель Lr 34(+), серед сортів миронівської селекції та Ін-ту фізіології рослин і генетики виявлено тільки 5 (16,4%) із 30. Серед світової колекції найбільшу стійкість до бурої іржі мали сорти Австралії та Канади, не виявлено стійких сортів з Індії, Великобританії та Білорусі. Середня частка, з якою зустрічається алель Lr 34(+) серед сортів української селекції, є достатньо високою (~ 44%), що дає змогу їх використовувати в селекції на стійкість до бурої іржі.

УДК 633.112.9"321":631.527.5(477)

2012.1.170. КОМБІНАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ ЗРАЗКІВ ТРИТИКАЛЕ ЯРОГО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Мельник В.С., Рябчун В.К. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 99. — С. 115–122. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 06 535988.

Тритикале яре, загальна комбінаційна здатність (ЗКЗ), специфічна комбінаційна здатність (СКЗ), гібриди, гетерозис, сорти.

Вивчено комбінаційну здатність сучасних сортів і зразків тритикале ярого за висотою рослин та елементами продуктивності. До гібридизації було залучено 5 материнських форм: Аїст харківський, Соловей харківський, Микола, Кargo та IU 042638, а також 4 батьківські: Хлібодар харківський, Коровай харківський, Легін харківський, Харків ABIAC. У гібридів F₁ визначали висоту рослин та елементи продуктивності: довжину колоса, кількість колосків, кількість зерен, масу зерна у колосі та масу 1000 зерен. Результати досліджень (2008–2010 рр.) показали значну варіабельність прояву ЗКЗ та СКЗ сортів тритикале ярого залежно від умов року та генетичних особливостей. Так, незалежно від умов року, стабільну низьку ЗКЗ за висотою рослин мав середньорослий сорт Микола, тому його рекомендовано як цінний батьківський компонент у селекції на зниження висоти у гібридів F₁. За ознакою збільшення довжини колоса рекомендовано сорт Соловей харківський; за кількістю колосків у колосі — сорти Микола та Коровай харківський; за кількістю зерен у колосі — сорт Легін харківський; за ознакою маса зерна з колоса — сорти Коровай харківський та Хлібодар харківський. Сорт Коровай харківський — єдиний серед досліджуваних сортів мав стабільно високі ефекти ЗКЗ за масою 1000 зерен. Ці сорти рекомендовано використовувати в селекції при створенні гібридів тритикале ярого.

УДК 633.15:631.5/.8:632.9:631.582

2012.1.171. ОПТИМИЗАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ КУКУРУДЗЫ НА ЗЕРНО В ЗЕРНОПРОПАШНОМ СЕВООБОРОТЕ / Воронин А.Н., Доманов Н.М., Ибадуллаев К.Б. // Кукуруза и сорго. — 2011. — № 3. — С. 9–12. — Библиогр.: 5 назв.

Кукурудза на зерно, технології вирощування, добрива, врожайність, економіка вирощування зерна кукурудзи.

Наведено результати вивчення технологій вирощування — екстенсивна (без добрив, протруєння), нормальна (післядія гною 40 т/га + NPK₆₀ восени + ґрунтовий і вегетаційний гербіциди), інтенсивна (післядія гною 40 т/га + NPK₁₂₀ восени + ґрунтовий і вегетаційний гербіциди + інсектицид + регулятор росту) у сівозміні: пар — пшениця озима — цукровий буряк — кукурудза на зерно в умовах Белгородської обл. Врожайність за першу ротацію (1991–1995 рр.) за екстенсивної технології становила в середньому 3,68 т/га зерна, другу ротацію (1996–2001 рр.) — 2,90, третю (2001–2005 рр.) — 2,84 і за четверту ротацію (2006–2010 рр.) — 3,33 т/га зерна. Таке варіювання пояснюється умовами погоди. Застосування нормальної технології дало можливість підвищити врожайність зерна кукурудзи від 5,41 т/га у першій ротації, до 5,58 т/га — у другій, до 5,37 т/га — у третій і до 6,26 т/га — у четвертій, що вище варіантів екстенсивної технології відповідно на 1,73 т/га (47%), 2,68 (92%), 2,53 (39%) і на 2,93 т/га (88%). Більш високі показники врожайності було отримано при застосуванні інтенсивної технології. Врожайність за ротаціями становила: 6,29 т/га, 6,34, 6,35 та 7,21 т/га відповідно. Врожайність зерна за ротаціями при застосуванні нормальної та інтенсивної технології більш стабільна порівняно з екстенсивною. Окупність 1 кг д.р. мінеральних добрив у несприятливі роки становила 6,2 кг зерна, зі збільшенням дози добрив у два рази, окупність понизилась до 4,3 кг (інтенсивна

технологія). Частка засобів захисту становила відповідно 55,0 і 59,8%. Слід зазначити, що зі збільшенням показників продуктивності кукурудзи сприятливі погодні умови знижують частку засобів захисту у природі врожаю. Чистий прибуток за екстенсивної технології у сприятливі роки становив 23,2 тис. руб./га і знизився до 8,2 тис. руб./га — у несприятливі роки. При цьому собівартість зерна збільшилась від 1696 руб./т до 2705 руб./т, рентабельність понизилась від 342% до 177%. За інтенсифікації вирощування чистий прибуток збільшується до 34,0–37,8 тис. руб./га у сприятливі роки і знижується до 11,5–10,4 тис. руб./га у несприятливі роки, рентабельність відповідно до 174–149% і 70–49%. Окупність 1 кг NPK за інтенсивних технологій вирощування у несприятливі роки 4,3–6,2 кг зерна і у сприятливі 7,6–8,2 кг.

УДК 633.15:631.52:631.52/524.85

2012.1.172. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ І ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ СЕЛЕКЦІЇ КУКУРУДЗИ НА СТІЙКІСТЬ ЩОДО ОСНОВНИХ БІОТИЧНИХ ТА АБІОТИЧНИХ ФАКТОРІВ В СГІ — НЦНС / Соколов В.М. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2011. — Вип. 57: С.-г. та біол. науки. — С. 135–140. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 534941.

Кукурудза, лінії кукурудзи, хвороби кукурудзи, врожайність ліній кукурудзи, групи гетерозису.

Наведено результати вивчення стійкості самозапилених ліній кукурудзи до основних біотичних та абіотичних факторів. Вивчалися лінії з наперед відомою належністю до чотирьох основних гетерозисних груп (Айодент, Рейд, Ланкастер, Мідзенпуста). Найбільш стійкими до інфекційних хвороб виявилися лінії із групи Айодент, тоді як лінії із групи Мідзенпуста були уражені найбільше коренево-стебловими гнилями і пухирчастою сажкою. Ураження хворобами також сильно варіювало в межах кожної групи. Серед усього набору самозапилених ліній кращими були: HMv 404, HMv 404C і Og 308 із групи Мідзенпуста та лінії П 101 із групи Айодент, А634 із групи Рейд, С 103 із групи Ланкастер. Надійного зв'язку між врожайністю ліній та їх ураженістю коренево-стебловими гнилями не виявлено. Коефіцієнт кореляції ($r=0,49$) вказує на середній ступінь залежності врожайності зерна від стійкості до хвороб. Проте міжгрупові гібриди виявилися більш врожайними (19 ц/га), ніж внутрішньогрупові (14,3 ц/га). Всебічна оцінка ліній із різних гетерозисних груп за довжиною вегетаційного періоду дала змогу створити низку високоврожайних гібридів кукурудзи (Пірс MB, ДОК MB, Успіх MB та ін.), стійких до комплексу хвороб. У 2008 р. велику групу гібридів було занесено до Державного реєстру сортів рослин України. Наводиться характеристика деяких із них.

УДК 633.15:631.527.5:[631.559+631.55]

2012.1.173. ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД ПЕРЕДЗБИРАЛЬНОЇ ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН / Карнаух М.М. // Вісник Степу: наук. зб. — Кіровоград, 2011. — Ювілейний вип. — С. 84–87. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 535763.

Гібриди кукурудзи, групи стиглості, врожайність зерна, вологість зерна, густина стояння рослин.

Відмічено, що широкий ареал впровадження кукурудзи потребує вивчення агротехніки вирощування кожної групи стиглості. В умовах східного півдня України (Розівська дослідна станція) вивчалися урожайність і вологість зерна гібридів кукурудзи різних груп стиглості: Дніпропетровський 187 MB (ранньостиглий), Дніпровський 284 MB (середньоранній), Дніпровський 337 MB і Дніпровський 345 MB (середньостиглі) та Дніпровський 473 CB (середньостиглий) при щільності посівів 20, 25, 30, 35, 40, 45 і 50 тис. рослин на гектар упродовж 1999–2007 рр. У середньому по всіх варіантах густоти стояння рослин урожайність ранньостиглого гібрида Дніпровський 187 MB становила 3,68 т/га, найвища за густоти 35–40 тис. рослин/га — 3,97 і 3,84 т/га відповідно. Для середньораннього гібрида Дніпровський 284 MB — аналогічно 3,54 т/га, найвища — за густоти 35–40 тис./га — 3,81 і 3,76 т/га. Для середньостиглих гібридів: Дніпровський 337 MB — 4,07 т/га, найвища — за густоти 35–40 тис./га — 4,29 і 4,20 т/га; для Дніпровського 345 MB — 3,88 т/га, найвища за густоти 25–30 тис./га — 4,21 і 3,69 т/га. Для середньопізннього гібрида Дніпровський 473 CB — 4,01 т/га, найвища за густоти 25–30 тис./га — 4,20 і 4,39 т/га. Оптимальною густиною стояння рос-

лин, за якою отримано найвищу врожайність, слід вважати передзбиральну густоту стояння рослин.

УДК 633.15:631.527.5:631.524.7

2012.1.174. РЕЗУЛЬТАТИ СЕЛЕКЦІЇ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ НА НИЗЬКУ ЗБИРАЛЬНУ ВОЛОГІСТЬ ЗЕРНА / Козубенко Л.В., Сікалова О.В., Івлева Т.В., Понуренко С.Г., Чернобай Л.М. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 99. — С. 91–101. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 535988.

Кукурудза, самозапилені лінії, гібриди прості, низька збиральна вологість зерна, продуктивність гібридів.

Наведено результати вивчення простих гібридів кукурудзи та їх батьківських компонентів за ознаками "збиральна вологість зерна" та продуктивність. За роки досліджень (2006–2010) вивчено 1598 самозапилених ліній та 8368 простих гібридів різних груп стиглості. Виявлено, що у ранньостиглій групі високою урожайністю і низькою збиральною вологістю зерна виділяються гібриди, створені за участю ліній ХА 402 і ГК 26. Серед гібридів середньостиглої групи виділено 6, які суттєво перевищують за врожайністю стандарт при порівняно нижчій збиральній вологості зерна. Особливу увагу необхідно звернути на гібриди, які перевищували стандарти за урожайністю (ранньостиглі — 42%, середньоранні — 9, середньостиглі — 7%), рівнем збиральної вологості зерна (ранньостиглі — 19%, середньоранні — 58, середньостиглі — 13%), а також за поєднанням цих ознак. Серед них виділено гібриди з більш кращими показниками врожайності та збиральної вологості зерна, які за обома показниками перевищують національні стандарти. Серед них: Березіль MB, Кумир MB, Харківський 69-09 (ранньостиглі), Флагман MB, Кардинал MB, Пам'ять Чупікова MB, Варта MB (середньоранні), Шедевр MB, Символ MB, Світанок MB, Русіч (середньостиглі) передано до державного випробування.

УДК 633.15:631.53.027:631.527.5

2012.1.175. СПОСОБИ СЕПАРУВАННЯ НАСІННЯ КУКУРУДЗИ ТА ЙОГО ЯКІСТЬ / Кирпа М.Я., Скотар С.О. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 99. — С. 151–158. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 535988.

Насіння кукурудзи, фізико-механічні властивості, гібриди, самозапилення ліній, способи сепарування, посівні фракції, якість насіння.

Наведено фізико-механічні властивості насіння гібридів і самозапилених ліній кукурудзи залежно від способів сепарування та розподілення зернової маси на фракції. Дослідженнями упродовж 2002/07 рр. виявлено, що за низкою фізико-механічних показників насіння гібридів відрізняється від самозапилених ліній. Так, у переважній більшості зразків насіння самозапилених ліній було дрібнішим і легшим порівняно з гібридами. Відрізнялись форми і за будовою зернівки — консистенція у ліній була менш щільна (на 6,8–9,0%) та м'якша (на 21,4–28,0%), ніж у гібридів. Міцність насіння самозапилених ліній була також меншою. Для сепарування особливе значення мав розмір зернівки: її довжина, ширина, товщина, а також рівень кореляції цих величин з масою 1000 зерен. Ці показники впливали на формування фракцій за масою 1000 зерен. Сепарують і розділяють зерно на фракції за параметрами: ширина і товщина зернівки та питома вага. Названі способи по-різному впливають на вихід насіння за фракціями, його посівні і врожайні властивості. Найбільш ефективними є способи сепарування і розділення зернової маси за шириною і питою масою зернівок, які забезпечують вихід високоякісного насіння в межах 72–92% залежно від гібрида чи самозапиленої лінії.

УДК 633.15:631.559:631.582(477.5)

2012.1.176. ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО У КОРОТКОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Літвінов Д.В., Товстенко М.П. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 68. — С. 59–62. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 535915.

Кукурудза, сівозмінна, система удобрення, урожайність кукурудзи.

Наведено результати вивчення впливу насичення сівозмін кукурудзою на зерно залежно від попередників та удобрення. Насиченість сівозмін (3–5-пільні) кукурудзою на зерно становила 20–66,6%, попередники — озима пшениця, соя,

кукурудза, ярий ячмінь) без добрив, органічні (гній 10 т/га), мінеральні ($N_{40-54}P_{42-46}K_{53-62}$), органо-мінеральні (гній + NPK) добрива. У 3-пільних сівозмінках вищу врожайність кукурудзи на зерно (6,67–6,16 т/га) отримано після розміщення її по озимій і ярій пшениці, найменшу (5,8% т/га) — після сої. У 4-пільних сівозмінках найвищу врожайність (5,21 т/га) отримано по попереднику ячмінь ярий. Внесення добрив мало позитивний вплив — 7,65 т/га, за органо-мінеральної системи — 7,92 т/га, органічної — 6,11 т/га. Вплив добрив на врожайність кукурудзи на зерно за різних систем удобрення становив 40,1%, вплив умов року — 58,4%. Найвищий показник білковості отримано у 3-пільних зернових сівозмінках після попередника пшениця озима або яра та у 4-пільній по пшениці озимій за органо-мінеральної системи удобрення. Зроблено висновок, що кращим попередником кукурудзи на зерно у 3- та 4-пільних сівозмінках є пшениця озима за застосування органо-мінеральної системи удобрення. Вона забезпечує отримання 6,67–7,92 т/га зерна кукурудзи, до 10% білка, 4,4% — жиру та 47,1% — крохмалю. Найвищу врожайність кукурудзи отримано у 4-пільній сівозміні за насиченості її 25%. При збільшенні насиченості до 33,3% урожайність кукурудзи зменшувалась на 1,25 т/га.

УДК 633.16“321”:631.527.559(477+569.1)

2012.1.177. СИРІЙСЬКІ ЗРАЗКИ ГОЛОЗЕРНОГО ЯЧМЕНЮ

ЯК ДЖЕРЕЛО НОВОГО ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ільчов О.Г., Ільчов Ю.Г., Чигрин А.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2011. — № 3. — С. 29–36. — Бібліогр.: 17 назв.

Ячмінь ярий, форми голозерні і півчасті, колекція, господарсько цінні ознаки, урожайність.

Наведено результати вивчення 133-х колекційних зразків голозерного ячменю сирійської селекції, що вивчалися на Устимівській дослідній станції у 2005–2007 рр. Вивчали тривалість вегетаційного періоду, врожайність за елементами структури та стійкість до вилягання. У результаті проведеного вивчення виділено зразки, які можуть бути використані у селекційних програмах для створення нових сортів ячменю ярого за ознаками: вегетаційного періоду на рівні 82–84 доби — ІУ 040456, ІУ 040484, ІУ 040516 та ін. (всього 15); врожайності на рівні 240–310 г/м² — ІУ 040456, ІУ 040484, ІУ 040516 та ін. (всього 15); масою 1000 зерен на рівні 36,1–44,1 г — ІУ 040455, ІУ 040485, ІУ 040614 та ін. (всього 22); продуктивною куцистістю на рівні 3,5–4,7 — ІУ 040457, ІУ 040477, ІУ 040506 та ін. (всього 14); стійкістю до вилягання на рівні 7–9 балів — ІУ 040485, ІУ 040461, ІУ 040454 та ін. (всього 26). Для задоволення потреб учбових закладів, науково-дослідних та селекційних установ на Устимівській станції ведеться робота зі створення навчальної, спеціалізованої та ознакової колекції.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК [633.15+633.34]:636.085.52

2012.1.178. ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУМІСНО-ГО СИЛОСУВАННЯ КУКУРУДЗИ ТА СОЇ / Жуков В.П., Кулик М.Ф., Підлубна Т.О., Олійник І.А. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 69. — С. 195–199. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 535918.

Технологія заготівлі силосу, кукурудза, соя, силосування, якість силосу.

Наведено результати вивчення впливу технологій заготівлі силосу на підвищення протеїнової повноцінності за рахунок сої. Вивчалася заготівля силосування кукурудзи у фазі воскової стиглості зерна та шарове внесення вегетативної подрібненої зеленої маси сої у фазі формування бобів, яку обробляли водним розчином різних біфідобактерій. Вегетативну масу кукурудзи закладали в наземні бетонні сховища і зберігали протягом 68 днів з наступним використанням у годівлі дійних корів. Силосований корм набуває більш темного забарвлення. В прошарках силосованої сої спостерігаються місця локального термічного пошкодження з дуже низьким ступенем перетравності сирого протеїну. Однак порівняння запропонованої технології заготівлі силосу (поєднання кукурудзи з бобовими компонентами і розчином бактеріального препарату) з аналогічним силосом із кукурудзи виявило сприяння зростанню вмісту білка до 3,24–3,29% та середньодобових надойв молока на 6,8%.

УДК [633.16“324”+633.367]:631.559:631.584.5:631.82(477)

2012.1.179. ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ СУМІШАМИ ОДНОРІЧНИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ВИСІВУ ТА РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО / Гетман Н.Я., Злотенко О.Ю. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 68. — С. 23–27. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 535915.

Ячмінь ярий, люпин вузьколистий, урожайність зеленої маси, листостеблова маса, норми висіву, фон живлення.

Наведено результати досліджень з впливу оптимізації норм висіву ячменю ярого та люпину вузьколистого на врожайність зеленої маси на фонах мінерального живлення: без добрив, $N_{45}P_{45}K_{45}$, $N_{90}P_{90}K_{90}$ за співвідношення норм висіву: чистий посів, 50:50, 50:75, 25:75. Виявлено, що врожайність

листолюбивої зеленої маси залежала від густоти травостою компонентів. Низькими показниками густоти рослин і врожайності (19,2 т/га) характеризувались посіви сумішей без внесення добрив та за сівби 50:50% від повної норми висіву ячменю та люпину. Найвищу врожайність листостеблової маси (26,4 т/га) отримано на суміші за співвідношення 75% люпину вузьколистого та 50% ячменю на фоні $N_{90}P_{90}K_{90}$. Збільшення норми висіву ячменю до 75% та зменшення її у люпину вузьколистого до 50% призвело до зниження врожайності (25,7 т/га). Отже, урожайність суміші формується за рахунок бобового компонента — люпину вузьколистого.

УДК [633.32+633.265]:631.559:631.445.25(470.318)

2012.1.180. ПРОДУКТИВНОСТЬ И КАЧЕСТВО ПАСТИБИЩНЫХ ТРАВСТОЕВ НА СЕРЫХ ЛЕСНЫХ ПОЧВАХ КАЛУЖСКОЙ ОБЛАСТИ / Исаков А.Н., Лукашов В.Н., Петракова В.Ф. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2011. — Вып. 4. — С. 56–63. — Библиогр.: 10 назв.

Травосуміші пасовищні, конюшино-райграсні суміші, багатоконпонентні травосуміші, продуктивність пасовищних сумішей, якість корму.

Проведено оцінку продуктивності та якості корму багатоконпонентних пасовищних травосумішей “Грейзмакс” та “Версмакс”, до яких додано різні сорти конюшини повзучої, райграсу пасовищного та тонконога лучного. До складу суміші “Грейзмакс” додавали два сорти конюшини повзучої: Альберто (10%) і Ривендал (5%) та два сорти райграсу пасовищного: Наполеон (45%) та Мисури (40%). Співвідношення у суміші бобових і злакових 15 і 85%. До суміші “Версмакс” додавали сім сортів п’яти видів трав, у т.ч. два сорти конюшини повзучої (Ривендал, 7% і Альберто, 10%), сорт тонконога лучного — Балин (7%), костриці лучної — Сену (11%), тимофіївки лучної — Бильбо (27%) та два сорти райграсу пасовищного: Наполеон (27%) і Мисури (27%). Співвідношення бобових і злакових трав 17 і 83%, у т.ч. райграсу пасовищного — 54%. У двоконпонентній травосуміші висівали сорти конюшини повзучої (Мило, Ривендал, Волат) та райграсу пасовищного — ВІК-66. Співвідношення у суміші бобових та злакових 20:80%. У рік сівби покровну культуру збирали на зелену масу у фазі початок колосіння.

Після збирання на всіх варіантах досліду багаторічні трави розвивались і росли добре, на другий рік життя сформували три повноцінні укуси зеленої маси. В середньому за 4 роки (2007–2010) врожайність зеленої маси коливалась у межах 175–397 ц/га. Найвищу врожайність отримано в багатокомпонентних сумішах, у середньому вона була на 99–156 ц/га вищою, ніж врожайність двокомпонентних сумішей. Максимальну врожайність зеленої маси отримано в багатокомпонентній травосуміші “Грейзмакс” — 397 ц/га за норми висіву 15 кг/га. Серед двокомпонентних сумішей найвищу врожайність сформувала травосуміш райграсу пасовищного з конюшиною повзучою сорту Ривендал — 295–298 ц/га. Кращий розвиток рослин мали багатокомпонентні травосуміші протягом трьох років використання, двокомпонентні — двох. Багатокомпонентні травосуміші були краще збалансовані за перетравним протеїном та обмінною енергією. Вміст сирого жиру, фосфору та калію не мав різниці. Норми висіву трав також не впливали на хімічний склад й поживність кормів. Багатокомпонентні травосуміші мали найвищу вартість продукції, а прибуток і витрати на одиницю продукції були найнижчими. Серед двокомпонентних сумішей найкращі економічні показники мали варіанти з участю конюшини повзучої сорту Ривендал та райграсу пасовищного сорту ВІК-66.

УДК 633.2.039:[631.61:631.459](477)

2012.1.181. ДИНАМІКА БОТАНІЧНОГО СКЛАДУ СІЯНИХ СІНОЖАТЕЙ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ЇХ СТВОРЕННЯ НА ЕРОДОВАНИХ ЗЕМЛЯХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ / Молдован Ж.А. // Вісник Степу: наук. зб. — Кіровоград, 2011. — Ювіл. вип.: Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів (до 80-річчя заснування НААН та 100-річчя Кіровоград. ін-ту АПВ), 24 берез. 2011 р. — С. 33–36. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 535763.

Ботанічний склад сіяного травостою, якість корму, стиглість урожаю, довговічність урожаю, погодні умови, трави злакові і бобові.

Відмічено, що ботанічний склад сіяного травостою є одним із головних показників якості корму, стиглості врожаю та його довговічності. Для створення травостою використовували злакові і бобові трави: стоколос безостий сорту Марс, конюшину лучну Анітра, конюшину гібридну Левада, люцерну посівну Єва та еспарцет сорту Адам. За результатами досліджень впродовж 2007–2010 рр. встановлено, що на ботанічний склад сіяного травостою великий вплив мали не тільки погодні умови років вирощування, а й конкурентні взаємовідносини між компонентами травостою. В урожаї першого року використання переважали бобові компоненти, частка яких становила 32–71% загального врожаю. Найбільший вміст (48–75%) серед бобових трав у перший рік використання забезпечила конюшина лучна (48–75%), тоді як частка еспарцету була найменшою (32–50%). На другий рік використання травостоїв відбулося значне зростання частки бобових компонентів, зокрема, конюшини лучної — до 78–88%, конюшини гібридної — до 51–76%, люцерни посівної — до 54–85%, еспарцету — до 59–80%. На другий рік використання в травостой відбувається зниження вмісту різнотрав'я до 8–17%. Процес переформування складу трав особливо відбувався на третій рік використання. Частка бобових у середньому становила 14–83% загального врожаю, однак відмічено істотні коливання частки різних видів. Найбільш стійкими до погодних умов на третій рік використання виявилися еспарцет (69–83%) і люцерна посівна (53–82%) від загального врожаю. Частка конюшини через локальне випадіння зменшилась до 38–66% в конюшини лучної і до 14–37 — гібридної. Відповідно частка стоколосу безостого зросла до 31–61%. На четвертий рік використання травостоїв у бобово-злакових травосумішах конюшина практично випала і не брала участі у формуванні травостою. Стійкими компонентами виявилися люцерна посівна (64–83%), еспарцет (73–87%). Кращі умови для бобового компонента склалися на удобрених органічно-мінеральними сумішами ділянках.

УДК 633.2.039:631.559(477)

2012.1.182. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПАСОВИЩНИХ ТРАВСТОІВ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ЇХ СТВОРЕННЯ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ЗАХІДНОГО / Мол-

дован Ж.А. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 68. — С. 90–94. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 535915.

Травостої пасовищні, трави бобові і злакові, способи створення травостоїв, продуктивність.

Викладено результати досліджень щодо врожайності зеленої маси, сухої речовини та збору кормових одиниць пасовищних травостоїв від способів їх створення. Досліджували два способи основного обробітку ґрунту: оранка (контроль) і поверхневий обробіток; три способи сівби травосумішок: весняний безпокровний (контроль), весняний підпокровний (гірчиця біла на зерно) та літній безпокровний; шість травосумішок різних строків дозрівання. Чотирирічними результатами досліджень встановлено, що за умов оранки кращі умови для росту і розвитку компонентів травосумішей у перший рік життя та наступні роки склалися при їх сівбі під покрив гірчиці білої, де врожайність зеленої маси становила 35,7–40,5 т/га, що на 0,1–1,7 т/га більше за інші варіанти. Заміна традиційної оранки на поверхневий обробіток майже не вплинула на врожайність (34,2–40,0 т/га). Однак, найбільший вплив на формування врожайності зеленої маси мав тип травостою та склад травосуміші. Більш продуктивними (34,5–40,5 т/га) виявились середньостиглі травостої, менш продуктивні — пізньостиглі травостої (31,9–37,7 т/га). У середньому за чотири роки (2007–2010) найбільш впливовим чинником виявився тип травосуміші. Найвищий вихід сухої речовини — 6,9–8,4 т/га та збір кормових одиниць — 5,5–6,7 т/га забезпечили ранньостиглі травостої (грятця збірні + кострець лучна + конюшина лучна). Найменш продуктивними були травостої пізніх строків дозрівання (пажитниця багаторічна + тимофіївка лучна + конюшина повзуча), які забезпечили 5,7–7,3 і 4,6–5,8 т/га відповідно. Спосіб обробітку ґрунту та сівби мав менший вплив на показники продуктивності. Серед досліджуваних способів сівби кращим виявився весняний підпокровний, який забезпечив найвищі показники виходу сухої речовини (7,0–8,4 т/га) та збору кормових одиниць (5,6–6,7 т/га).

УДК 633.2.039:633.2/3:631.559:631.84.5

2012.1.183. ВЛИЯНИЕ СРОКОВ УКОСА НА ПРОДУКТИВНОСТЬ СЕЯНЫХ АГРОФИТОЦЕНОЗОВ ПРИ ПЕРЕВОДЕ МАЛОПРОДУКТИВНЫХ ЗАЛЕЖНЫХ ЗЕМЕЛЬ В ЛУГОВЫЕ УГОДЬЯ / Идрисов Р.А. // Кормопроизводство. — 2011. — № 8. — С. 29–30.

Агрофітоценоз, отава, продуктивність сіяних трав, обмінна енергія (ГДж), біомаса.

Наведено вплив строків скошування на продуктивність сіяних трав в умовах посушливого Степу. Вивчали злакові та бобово-злакові агрофітоценози (стоколос безостий, пирій, люцерна, козлятник, ламкоколосник). Установлено, що всі строки скошування агрофітоценозів забезпечують достатньо високий збір біомаси. Однак максимальний збір біомаси при цьому виявлено за першого строку скошування трав у період трубкування злакових, стеблуння бобових. Найвищу продуктивність біомаси отримано в люцерно-стоколосовому і люцерно-ламкоколосниковому травостоях — 26,0 і 23,6 ц сухої речовини та 23,4 і 22,4 ГДж обмінної енергії відповідно. Краще сприяють формуванню отави за скошування в більш пізні строки, у фазі масового цвітіння і пізніше, продуктивність знижується: чистих посівів ламкоколосника — на 5–6%, його суміші з бобовими — на 13–14, інших травостоїв — на 17–18%.

УДК 633.2/3:620.9:631.5:631.67(477.72)

2012.1.184. ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВОКУПНОЙ ЭНЕРГИИ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ КОРМОВЫХ КУЛЬТУР В ЮЖНОЙ СТЕПИ УКРАИНЫ ПРИ ОРОШЕНИИ / Голобородько С.Н., Дымов А.Н. // Кормопроизводство. — 2011. — № 8. — С. 26–28. — Библиогр.: 5 назв.

Культури кормові, конвеєр зелений, пасовища культурні, сукупна енергія (МДж), енергоємність (ГДж), кормова одиниця (КО).

Наведено результати аналізу витрат сукупної енергії (МДж) та енергоємності (ГДж) виробництва зелених кормів в умовах південної частини Степу України за їх вирощування на зрошенні. Вивчали отримання кормів у зеленому конвеєрі польової сівозміни за вирощування однорічних культур або

їх сумішей та в комбінованому зеленому конвеєрі з використанням культурних пасовищ з окремими ланками однорічних польових культур. Виявлено, що витрати сукупної енергії в зеленому конвеєрі за вирощування однорічних польових культур дуже високі і сягають 52083 МДж/га, у т.ч. озимих проміжних — 38348–45949 МДж/га, ранніх ярих — 41196–45817, пізніх ярих — 47691–67910 МДж/га. Більш висока енергоємність припадає на скошування й транспортування зеленої маси (11366 ГДж/га), а також застосування мінеральних добрив (8272 ГДж/га). В комбінованому зеленому конвеєрі витрати сукупної енергії менше на 45,5%, що дає змогу економити на кожній тисячі голів ВРХ 110690 ГДж і еквівалентно 210 т дизельного пального. За заготівлі грубих кормів найменші витрати енергії на виробництво 1 КО припадають на розсіпне сіно з люцерни — 8,21 МДж.

УДК 633.2/3:631.559

2012.1.185. ПРОДУКТИВНІСТЬ ОДНОВИДОВИХ БОБОВИХ ТА ЗЛАКОВИХ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ / Красненков С.В., Підгорна Л.Г., Артеменко С.Ф., Коцюбан А.І. // Бюлетень Інституту зернового господарства НААН України. — Д., 2011. — № 40. — С. 36–39. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 535955.

Трави багаторічні, густина травостою, висота рослин, кормова продуктивність.

Наведено результати польових дослідів з вивчення продуктивності багаторічних бобових і злакових трав в умовах природної вологозабезпеченості в північному Степу України. В 2004–2008 рр. вивчали однорічні травостої бобових (еспарцет піщаний та люцерна посівна) і злакових (стоколос безостий та житняк пустельний) багаторічних трав. Встановлено, що тривалість міжфазних періодів у рослин першого року життя зумовлювалася їх біологічними і видовими особливостями та гідротермічними умовами року. В середньому за роки досліджень найбільша густина стеблостою в агроценозах першого року життя була в посівах злакових трав: стоколосу безостого — 512 пагонів/мг, житняку вузькоколосого — 558. Щільність стеблостою бобових була дещо меншою: еспарцету — 328 та люцерни — 496 пагонів/м². На другий рік життя агроценози сформували найщільніший травостій — на 18, 28, 14 і 8% відповідно більше порівняно з першим роком життя. В посівах третього року життя відмічено деяке зменшення: у еспарцету — на 8%, люцерни — на 12, а у злакових густина стеблостою збільшилась на 6 та 5%. Найбільша висота рослин на період укісної стиглості була у рослин другого року життя: у еспарцету — 78 см, люцерни — 59, стоколосу — 87 і житняку — 77 см. У посівах третього року висота зменшувалась у межах 4–13%. Частка листя у рослин була найменшою і становила 43–46%; у люцерни — 44–50%, стоколосу — 56–58 і житняку 37–53%. Але найбільша облистяність рослин всіх багаторічних трав була в посівах першого року життя. Продуктивність багаторічних трав зумовлювалася видовими особливостями і тривалістю використання травостоїв і складалась з основного та отавного укосів. Найбільшу врожайність зеленої маси (54,9 т/га), сухої речовини (18,8 т/га) та перетравного протеїну (1,54 т/га) забезпечив травостій еспарцету піщаного. Серед злакових трав стоколос безостий сформував в 1,3 раза вищу врожайність (38,2 т/га) порівняно з житняком (28,4 т/га).

УДК 633.2/3:631.559

2012.1.186. ПРОДУКТИВНІСТЬ БОБОВО-ЗЛАКОВИХ ТРАВСТОЇВ / Кургак В.Г., Сукайло М.В. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 8. — С. 21–25. — Бібліогр.: 8 назв.

Продуктивність травостоїв, травостої бобово-злакові, поживність сумішей трав, ботанічний склад агрофітоценозів.

Висвітлено результати вивчення добору різних видів і сортів багаторічних трав та їхніх сумішок, їх вплив на продуктивність і ботанічний склад агрофітоценозів сіяних бобово-злакових травостоїв в умовах Північного Лісостепу України. До висіяного загального фону злакової суміші зі стоколосу безостого, костриці та тимोфіївки лучної додавали різні види й сорти бобових трав: люцерну посівну (Ольга і Роксолана), люцерну жовту (Наречена півночі), конюшину лучну (Маруся, Полянка, Полісянка), конюшину повзучу (Волат, Даная), лядвенцю українського (Ант і Аякс) на фоні Р₆₀ (в один строк навесні), К₁₂₀ (навесні та після першого укосу рівними части-

нами), N₁₅₀ (рівними частинами у 3 строки — навесні: після 1- та 2-го укосів). У середньому за 2007–2010 рр. на фоні Р₆₀К₁₂₀ найпродуктивнішими серед сіяних бобово-злакових травостоїв були суміші з включенням сортів люцерни посівної Ольга та Роксолана, які забезпечили одержання 7,06–7,24 т/га сухої маси, накопичення симбіотичного азоту 11–126 кг/га, вихід кормових одиниць (6,11–6,30) та сирого протеїну (1,11–1,14 т/га). На другому місці за цими показниками була суміш люцерни жовтої сорту Наречена півночі, 3-му — суміші лядвенцю українського з сортами Ант і Аякс. Суміші з включенням конюшини формували найнижчу продуктивність, що пов'язано зі зменшенням кількості рослин за роки використання (на четвертому році у травосуміші відбулося повне випадання рослин конюшини). Більш стабільна за роками використання, хоча й менша за продуктивністю, виявилась суміш з лядвенцем українським. За ботанічним складом найбільший вміст бобових рослин мали травостої з люцерною (46–48%), найменший — суміші з конюшиною (29–26%). Бобові трави помітно поліпшували поживність сумішей за вмістом кормових одиниць (від 79 до 92%), обмінної енергії (від 9,9 до 10,5 МДж/кг), забезпеченість кормової одиниці перетравним протеїном (від 115 до 136 г) та зменшували протеїнове співвідношення (від 5,2 до 4,8).

УДК 633.2/3:631.559:636.086.2:631.582(477.41/42.82)

2012.1.187. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ КОРМУ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ В УМОВАХ КОРМОВОЇ СІВОЗМІНИ ПОЛІССЯ ЗАХІДНОГО / Векленко Ю.А., Дудченко В.І., Харчук А.С., Похилько О.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 68. — С. 84–89. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 535915.

Травостої різночасно достигаючі, трави багаторічні, продуктивність, якість корму.

Наведено результати досліджень вивчення впливу злакових бобових багаторічних трав, їх видового та сортового складу, норм висіву насіння компонентів травосумішок на продуктивність і якість корму створюваних травостоїв сінокісного та пасовищного використання. Дослід закладено у 2004 р. у кормовій сівозміні Волинського ін-ту АПВ. Вивчали трикомпонентні суміші злакових з бобовими (грятіця збірна, тимофіївка лучна, люцерна посівна, конюшина лучна, конюшина повзуча). За контроль використано посіви злакових трав. Норми висіву трав у сумісних посівах — 30,5% від норми висіву у чистому одновидовому посіві. Встановлено, що величина продуктивності травостою залежала від видового складу трав та норм висіву насіння. За середньою урожайністю сухої маси травосуміші перевищували контроль на 0,9–3,2 т/га. Найвищу продуктивність сіяного травостою сінокісного використання забезпечили трикомпонентні суміші грятіці збірної 30% + конюшини лучної 30% + люцерни посівної 30% та тимофіївки лучної 30% + конюшини лучної 30% + люцерни посівної 30%. Урожайність сухої маси становила 7,97–8,53 т/га, вихід кормових одиниць — 5,63–5,58 т/га, сирого протеїну — 1,04–1,07 т/га. Видовий склад травосумішок позитивно впливав на хімічний склад корму. Найвищий вміст сирого протеїну містили травосуміші злакових трав з бобовими, особливо з люцерною посівною — 12,4–13,4%. У злакових трав вміст сирого протеїну був найнижчий — 10,7–11,3%. В середньому за три роки користування (2005–2007) найвищу продуктивність — 7,93–8,53 т/га сухої маси, 5,58–5,63 т/га корм. од. і 1,04–1,07 т/га сирого протеїну одержали від травосуміші з конюшини лучної 30% + люцерни посівної 30% + грятіці збірної 50% або тимофіївки лучної 50% норми висіву. За пасовищного використання трикомпонентні суміші з конюшини повзучої 50% норми висіву, конюшини лучної 30% або люцерни посівної 30%, грятіці збірної 50% або тимофіївки лучної 50% сформували найвищу продуктивність — 7,78–8,88; 5,45–6,13; 0,97–1,02 т/га відповідно.

УДК 633.264:633.2.039:636.32/38(477)

2012.1.188. ІНТРОДУКЦІЯ КОСТРИЦІ БОРОЗНИСТОЇ ЯК ПАСОВИЩНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ОВЕЦЬ / Гратилю О.Д., Сменов В.Ф., Сменова Г.С. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — Нова Каховка, 2011. — Вип. 4. — С. 7–11. — Бібліогр.: 7 назв.

Інтродукція, костриця борозниста, поживні речовини, пасовищний конвеєр, урожайність, насіння, період спокою насіння, схожість.

Викладено результати досліджень з інтродукції костриці борознистої як компонента до складу травостою пасовищного конвеєра для овець в умовах півдня України. Костриця борозниста є пасовищною культурою більш поширеною в південному Степу, відзначається високою морозо- і посухостійкістю, відростає на 5–10 днів раніше інших злаків, добре витримує випас тварин, восени дає отаву, яка входить у зиму в зеленому стані, зберігається на пасовищах протягом десятків років. Відмічено, що на півдні України костриця борозниста відростає наприкінці березня — на початку квітня і вже у II–III декаді досягає пасовищної стиглості. У період пасовищної стиглості (трубкування) в абсолютно сухій речовині надземної маси міститься від 9,0 до 13,4% протеїну. Висота рослин коливається від 18 до 30 см, у фазі сінокошності — від 30 до 40 см, висота генеративних пагонів — від 37 до 58 см. Середня врожайність надземної фітомаси у фазі колосіння — 51,2 ц/га, у сприятливі роки — 76,8, у менш сприятливі — 42–52, у посушливі — 37–38 ц/га. Вихід сухої речовини — 19,9 ц/га, кормових одиниць — 13,5, перетравного протеїну — 1,5 ц/га. Популяція костриці борознистої складається з декількох екологічних форм, які відрізняються за висотою, кольором рослин та швидкістю визрівання насіння. Схожість насіння сягає 31–86%, період спокою насіння — 150 днів від збирання, маса 1000 насінин 0,31–0,35 г. Зроблено висновок, що костриця борозниста придатна для створення дернини на пасовищах для овець.

УДК 633.37К:631.559:631.53.04

2012.1.189. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ, РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ КОРМОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ КОЗЛЯТНИКУ СХІДНОГО В ТРИРІЧНІЙ ДИНАМІЦІ / Квітко Г.П., Ткачук О.П. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 68. — С. 36–41. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 535915.

Козлятник східний, способи сіви, розвиток рослин, густина рослин, урожайність листостеблової маси, якість корму.

Наведено показники густоти стояння і висоти рослин, урожайності козлятнику східного залежно від способів сіви. Козлятник східний сіяли без покриття з внесенням гербіциду, під покриття вико-вівса та кукурудзи за норми висіву 4 млн. шт./га. Виявлено, що у перший рік вегетації ріст і розвиток рослин козлятнику східного проходить найбільш інтенсивно (висота — 33,0 см, густина — 150 шт./м²) за безпокритної сіви з внесенням гербіциду. Укисної стиглості козлятник східний за такого способу сіви досягає на 1–5 днів раніше, ніж за підпокритної. На другий рік вегетації за безпокритної сіви з внесенням гербіциду укисна стиглість настає через 46 днів після відростання, а при сіві під вико-вівсяну суміш — на 13 днів пізніше. У сумі за три роки вегетації збір листостеблової маси — 92,0 т/га, сухої речовини — 20,37 т/га, кормових одиниць — 19,96 т/га та перетравного протеїну — 3,59 т/га забезпечив варіант безпокритної сіви козлятнику східного з внесенням гербіциду. Найменші показники продуктивності (41,0; 12,55; 11,57; 1,91 відповідно) отримано на варіанті сіви під покриття вико-вівса. Отже, в умовах Лісостепу козлятник

східний потрібно сіяти безпокритним способом з внесенням гербіцидів.

УДК 633.37С:631.559:631.584.4:631.82

2012.1.190. КОРМОВА ПРОДУКТИВНІСТЬ СЕРАДЕЛИ ПОСІВНОЇ ТА СУМІШЕЙ ОДНОРІЧНИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ / Гетман Н.Я., Вишневецька О.В., Дідківський С.Ю., Мельниченко А.М., Ярмоленко О.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2011. — Вип. 70. — С. 71–75. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 535921.

Серадела, однорічні культури, мінеральні добрива.

Досліджено, що зернобобова культура серадела здатна забезпечувати худобу високобілковим кормом упродовж всього вегетаційного періоду. Її краще вирощувати як підсівну культуру під озимі проміжні та у суміші однорічних культур. Вивчали суміші: жито яре + пелюшка посівна; пайза + редька олійна; овес + амарант, з підсівом у кожен суміш серадели та за внесення під передпосівну культивування мінеральних добрив: P₃₀K₆₀, N₃₀P₃₀K₆₀ та N₆₀P₃₀K₆₀. Найвищу урожайність — 38,77 т/га листостеблової маси за внесення N₆₀P₃₀K₆₀ отримано в суміші пайзи з редькою олійною. Найбільшу частку листостеблової маси серадели в сумарному врожаї відзначено в суміші жита ярого з пелюшкою і вівса з амарантом — 46,61 та 49,48%, у пайзи з редькою олійною вона зменшилась до 32,83%. У поєднанні серадели із сумішами ранніх та пізніх ярих культур сумарний вихід перетравного протеїну становив 0,751–0,806 т/га, забезпеченість однієї кормової одиниці перетравним протеїном — 149–182 г, що перевищувало зоотехнічну норму в 1,35–1,65 рази. Зроблено висновок, що вирощування серадели з підсівом у злаково-бобові суміші є ефективним прийомом підвищення кормової продуктивності гектара орної землі.

УДК 633.39Ц:631.52

2012.1.191. СОДЕРЖАНИЕ ПИТАТЕЛЬНЫХ ВЕЩЕСТВ У ОБРАЗЦОВ АМАРАНТА В СТАВРОПОЛЬСКОМ КРАЕ / Журавель Н.В., Чумакова В.В. // Кормопроизводство. — 2011. — № 6. — С. 31–32. — Библиогр.: 4 назв.

Амарант, зразки амаранту для селекції, протеїн сирий, жир.

Констатується, що у світі відомо 60 видів роду *Amaranthus*, більшість з яких вважаються бур'янами, і тільки 12 — окультурені і використовуються як овочеві, зернові, кормові і декоративні рослини. В умовах нестійкого зволоження Ставропольського краю (Росія) вивчалось 22 зразки 14 видів амаранту із колекції ВІР, Воронежа, Краснодар, Білорусі та місцеві на вміст сирого протеїну та жиру. За вмістом протеїну (13,14–13,45%) виділено зразки: *A. hypochondriacus* (Ранній), *A. hypochondriacus* (Кизлярський), *A. paniculatus*, *A. cruentus*. За вмістом сирого жиру (2,35–3,54%) — *A. hypochondriacus* (Ранній), *A. hypochondriacus* (Рушничек), *A. hypochondriacus* (Ультра), *A. paniculatus*. Виділені зразки можна використовувати в селекції при створенні нових сортів амаранта.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КОЛОМІЄЦЬ М.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.63:631.17(477)

2012.1.192. ЕТАПЫ РАЗВИТИЯ ТЕХНОЛОГИИ ПРОИЗВОДСТВА САХАРНОЙ СВЕКЛЫ В УКРАИНЕ / Курило В.Л., Пыркин В.И., Борисюк В.А. [и др.] // Сахарная свекла. — 2011. — № 9. — С. 6–10. — Библиогр.: 4 назв.

Технології вирощування буряку, інтенсифікація буряківництва, економіка бурякоцукрової галузі.

Представлено ретроспективу розвитку бурякоцукрового підкомплексу України за останні 50 років. Відзначено, зокрема, що механізовані способи вирощування буряку цукрового започатковано у 1957–1962 рр. в колгоспах Жашківського р-ну

Черкаської обл. Згодом фахівці ВНІЦ створили й освоїли українську інтенсивну технологію (удосконалена агротехніка і система машин, високопродуктивні гібриди, комплексний захист рослин). З 1975 р. набула поширення індустріальна технологія з 12-рядним шлейфом машин: урожайність коренеплодів 45–56 т/га, вміст цукру 17,6–18,5%, затрати праці 90–100 люд.-год/га, собівартість — до 2,7 руб./т, рентабельність — 120–160%. У зв'язку з спонтанним "реформуванням" агросектору її було трансформовано у бік скорочення виробничих затрат на 15–20% (60–70 люд.-год/га) без зменшення продуктивності (50–60 т/га). Розроблено

технологічні нормативи для здешевлення цукросировини і раціонального використання ріллі. Підраховано також, що реалізація біопотенціалу сучасних гібридів залежить від: добрив — 30%, погодних умов — 22, шкідливих організмів — 15, сівозмін — 14, генотипу — 10 і решти факторів — 9%. Окреслено перспективу освоєння біоадаптивних технологій бурякосіяння на базі широкозахватних комбінованих знарядь, високоврожайних вітчизняних сортів і гібридів, використання післязбиральних решток, сидератів, органо-мінеральних добрив пролонгованої дії, ефективних пестицидів тощо. Розробку спрямовано на формування врожайності коренеплодів 60–70 т/га за мінімальних витрат праці (40–50 люд.-год/га) і техногенного навантаження як чільних передумов підвищення родючості ґрунтів, екобезпечності, рентабельності та конкурентоспроможності бурякоцукрової галузі.

УДК 633.63:631.5:631.559:551.515(470)

2012.1.193. АГРОЕКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ТЕХНОЛОГИЙ РАЗЛИЧНОЙ СТЕПЕНИ ИНТЕНСИФИКАЦИИ / Доманов Н.М. // Сахарная свекла. — 2011. — № 8. — С. 17–18. — Библиогр.: 3 назв.

Буряк цукровий, технології вирощування буряку, умови агрометеорологічні, врожайність буряку, економіка буряківництва.

Визначено (Белгородський НДІСГ РАСГН) вплив сприятливих і несприятливих агрометеорологічних умов (по три роки за 2001–2010 рр.) та рівня інтенсифікації технології на продуктивність і економічну ефективність буряку цукрового. Встановлено, що в сприятливі роки базова технологія ($N_{120}P_{120}K_{120}$ під основний обробіток) забезпечила приріст 25,8 т/га (46,6%) урожайності коренеплодів, інтенсивна ($N_{180}P_{180}K_{180}$) — 35,2 т/га (100%) порівняно з екстенсивною моделлю (без добрив). За екстремального перебігу гідротермічного режиму перевага удобрених фонів зменшувалась до 21,1 і 77,0% відповідно. Окупність 1 кг NPK надвишкою урожаю до базової агротехнології була вищою (38,1–71,7 кг), ніж за півтораразової її інтенсифікації (37,0–65,2 кг), незалежно від погодних факторів. У міру інтенсифікації собівартість коренеплодів зменшувалась з 1231–1636 по 1057–1419 руб./т, а рентабельність буряківництва, навпаки, підвищувалась від 52,9–103,1% до 76,2–136,6% (несприятливі-сприятливі роки).

УДК 633.63:631.523:631.531.011

2012.1.194. ГЕНЕТИЧЕСКАЯ РАЗНОКАЧЕСТВЕННОСТЬ СЕМЯН И МЕТОДЫ ЕЁ ПРЕОДОЛЕНИЯ / Жужалова Т.П., Подвигина О.А. // Сахарная свекла. — 2011. — № 7. — С. 14–17. — Библиогр.: 5 назв.

Буряк цукровий, різноманітність насіння БЦ.

Розкрито ембріогенетичні особливості походження і формування зародків буряку цукрового (БЦ), які зумовлюють різноманітність насіння. Для генетичного поліпшення селекційного матеріалу доречні спеціальні цитоембріологічні та біотехнологічні методи. Зокрема при створенні самоопильних чи поліплоїдних ліній БЦ ефективною є цитологічна оцінка пилку на фертильність, життєздатність, діаметр і кількість пар, що сприяє кращому заплідненню і зав'язуванню насіння. Принципово нові можливості отримання гомозиготних форм, які забезпечують достатню вирівняність і чистоту селекційних матеріалів, відкривають методи культивування статевих і соматичних клітин. Технологія включає такі етапи: культуру незапліднених насінних зародків, індукцію гаплоїдних регенерантів та їх диплоїдизацію, формування диплоїдних ліній. При цьому гомозиготні лінії отримують через 1,5–2 роки, замість 8–10 років за традиційної селекції. Метод прискореного розмноження вегетативних структур *in vitro* дає змогу отримувати за рік 105–106 мікрочеренків, генетично тотожних з вихідним матеріалом. Клональне мікророзмноження і депонування прискорюють створення нових сортів у чотири-п'ять разів. Отже, запровадження інноваційних методів спрямовано на відтворення генетично однорідного вихідного матеріалу і гібридів БЦ зі сталими морфологічними ознаками та господарсько цінними властивостями.

УДК 633.63:631.531.011:632.95

2012.1.195. ВПЛИВ ГЕРБИЦИДІВ НА ПРОЦЕСИ КЛІТИННОГО ПОДІЛУ І ЯКІСТЬ НАСІННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ /

Доронін В.А., Ковальчук А.О. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 9. — С. 19–21. — Бібліогр.: 21 назва.

Насінники буряку цукрового, гербициди ґрунтові, плодотворення буряку, якість насіння буряку.

Досліджено морфологічну та біохімічну трансформацію процесів мітозу, мейозу і гаметогенезу, розмірів зерен пилку й ембріонального розвитку насіння буряку цукрового (БЦ) гібрида Уманський ЧС 90 на фоні ґрунтових гербицидів (трофі, прометрин, пілот). Біологічно найагресивнішим був препарат трофі 90, к.е., який спричинив аномальний перебіг мітозу у 40–43% клітин за контрольного параметра 10–11%. Ідентифіковано також порушення кон'югації хромосом: біваленти становили 51–54%, уніваленти 30–38% на клітину, що спонукало до зменшення фертильності пилку ліній 0-типу. На безгербицидному контролі формувалось лише 8% карликових пилкових зерен, за внесення трофі — 20,5%, пілота — 11,2. При цьому формувалось відповідно 91,55% розвинених зародків, 3 і 15 відсталих, 2 і 12 дегенеративних та 3,5 і 16% незапліднених. Назагал ступінь зав'язування плодів БЦ за внесення гербицидів зменшувалась на 8,7–30,1%, схожість — на 21–62 і доброякісність насіння — на 9,5–31,9% порівняно з контролем. Отже, гербициди справляють негативний вплив на морфологію генеративних органів, статеве розмноження й ембріогенез насінників. Для отримання доброякісного, життєздатного насіння на ділянках гібридизації БЦ застосування гербицидів є протипоказаним.

УДК 633.63:631.559:631.582

2012.1.196. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПРОДУКТИВНОСТІ ПОСІВІВ БУРЯКУ ЦУКРОВОГО ПРИ ВИРОЩУВАННІ БЕЗЗМІННО ТА В СІВОЗМІНІ / Гангур В.В., Браженко І.П., Крамаренко І.В. та ін. // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. — 2011. — № 1. — С. 12–15. — Бібліогр.: 6 назв.

Буряк цукровий, монокультура буряку, удобрення буряку, продуктивність буряку, цукристість коренеплодів.

Охарактеризовано динаміку врожайності та цукристості буряку цукрового за три десятирічні цикли (1978–2007 рр.) залежно від монокультурного і сівозмінного вирощування на різних агрофонах. Ґрунт дослідного поля — чорнозем типовий малогумусний важкосуглинковий. Відзначено істотне збільшення продуктивності культури у беззмінних посівах за внесення мінеральних ($N_{90-120}P_{110-160}K_{110-160}$ — 28,8–32,9 т/га) та органо-мінеральних добрив (гній 30 т/га + $N_{60-90}P_{40-110}K_{40-110}$ — 31,7–32,9 т/га) порівняно з неудобренным контролем (21,1 т/га). Попри це середня реалізація біопотенціалу культури за сівозмінного вирощування на тотожному фоні (гній 30 т/га + $N_{90}P_{110}K_{110}$) була на 39,2% вищою. Цукристість коренеплодів становила при цьому 17,5%, тоді як у беззмінному посіві лише 15,5–16,2%. Таким чином, навіть за оптимізації поживного режиму беззмінне вирощування буряку цукрового в умовах Лівобережного Лісостепу є недоцільним.

УДК 633.63:631.559:631.582

2012.1.197. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ У ЗЕРНОПРОСАПНІЙ СІВОЗМІНІ / Цвей Я.П., Воронюк Н.М., Дуковий Ю.П., Петрова О.Т. // Цукрові буряки. — 2011. — № 6. — С. 6–7. — Бібліогр.: 4 назви.

Удобрення буряку цукрового, ґрунт чорнозем типовий, сівозмінна короткоротаційна, продуктивність буряку цукрового.

Представлено основні техніко-економічні показники біопродуктивності (врожайність, цукристість, збір цукру) буряку цукрового гібрида Олександрія залежно від системи удобрення при вирощуванні у короткоротаційній сівозміні (викоовес, пшениця озима, буряк цукровий, ячмінь, ріпак, пшениця озима) на чорноземі типовому вилугуваному. Стисло оцінено результативність шести найінформативніших варіантів агротехнологій (2008–2010 рр.) з стаціонарного дослідів Білоцерківської ДСС. Висновки: внесення безпосередньо під культуру 50 т/га гною + $N_{100}P_{100}K_{100}$ сприяє максимальній реалізації генеративного потенціалу — 45,8 т/га коренеплодів і 7,85 т/га цукру. Півтораразове збільшення дози NPK було мало-ефективним (рівновеликий параметри). Виключення Р-добрив з традиційної органо-мінеральної композиції призвело до зменшення тестових показників на 4,1 і 0,79 т/га (90 і 10,1%), а чисто мінеральна система удобрення ($N_{100}P_{100}K_{100}$) на 2,9

і 0,46 т/га або на 6,3 і 5,9% відповідно. [Роль сівозмінного фактора у частині поваріантного агрохімічного навантаження не висвітлено. — Прим. реф.].

УДК 633.63:631.81.095:337:631.816.12

2012.1.198. ПІДЖИВЛЕННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ КОМПЛЕКСНИМИ ДОБРИВАМИ / Чернілевська О.О., Плотніков В.В., Деркач В.С., Фішук В.П. // Цукрові буряки. — 2011. — № 4. — С. 8–10. — Бібліогр.: 6 назв.

Буряк цукровий, мікродобрива комплексні, підживлення буряку, продуктивність буряку.

У дрібноділянковому досліді Вінницької ДСГДС (2005–2007 рр.) на сірому лісовому середньосуглинковому ґрунті оцінено ефективність одно-, триазового позакореневого підживлення (змикання листя в рядках, міжряддях і середина вегетації) буряку цукрового гібрида Ленора композиціями макро- і мікродобрив. Зафіксовано інтенсивніше накопичення листової, кореневої фітомаси, зменшення враження рослин церкоспорозом і борошнистою росою на дослідних варіантах. Обприскування посівів акваріном буряковим (4 кг/га + борна кислота 2 кг/га) забезпечило приріст урожайності коренеплодів 5,3–6,8 т/га; еколістом РК-1 (10–35 л/га + 18 кг/га сечовини + В 2 л/га + Mg 4 л/га) — 7,0–7,7 т/га і Реаком-р-бурякове (5 л/га) — 3,2–5,6 т/га за контрольного рівня 51,4 т/га. Цукристість коренеплодів завдяки збалансованому живленню підвищилась з 16,1 по 16,2–17,0%, а збір цукру — від 8,3 до 8,8–9,9 т/га.

УДК 633.63:631.852:631.8:631.559

2012.1.199. ДЕЙСТВИЕ УДОБРЕНИЙ В РАЗЛИЧНЫХ СЕВООБОРОТАХ / Заришняк А.С., Иванова В.В., Шиманская Н.К., Мазур Г.Н. // Сахарная свекла. — 2011. — № 8. — С. 19–22. — Библиогр.: 5 назв.

Буряк цукровий, сівозміни зерно-бурякові, удобрення буряку, врожайність і якість коренеплодів.

На чорноземі вилугуваному середньосуглинковому Уладово-Люлинецької ДСС досліджено (1980–2000 і 2007–2009 рр.) ефективність мінеральної й органо-мінеральної систем удобрення буряку цукрового у різних ланках 10- і 8-пільної зернопроросної сівозміни. Наголошено, що в умовах достатнього зволоження Правобережного Лісостепу максимальну врожайність коренеплодів одержано у ланці з горохом за безпосереднього внесення $N_{90}P_{110}K_{130}$ на фоні 40 т/га гною — 47,7–52,9 т/га, що на 1,2–8,4 і 3,0–12,7 т/га більше, ніж у ланках з конюшиною та кукурудзою на силос відповідно. Збір цукру у першому випадку становив 8,04–8,73 т/га, в другому — зменшився до 0,31 т/га і в третьому — на 0,38–0,58 т/га. Підвищення дози мінеральних добрив у 1,5–2,0 рази виявилось недоцільним для всіх ланок сівозмін через меншу на 0,5–1,0% цукристість коренеплодів і недобір 0,02–0,44 т/га цукру.

УДК 633.63:632.954:632.95.024.4

2012.1.200. ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ФИТОТОКСИЧНОСТИ ГЕРБИЦИДОВ ГРУППЫ БЕТАНОЛА НА САХАРНОЙ СВЕКЛЕ / Дворянкин Е.А. // Сахарная свекла. — 2011. — № 9. — С. 25–29. — Библиогр.: 2 назв.

Буряк цукровий, гербіциди страхові, фітотоксичність бетанола, умови погодні.

Через мінливість навколишнього середовища навіть регламентоване застосування високоселективних дво- і трикомпонентних післясходових гербіцидів групи бетанола може негативно впливати на рослини буряку цукрового (БЦ). Виявлено два типи рецидиву: а) короткочасне пригнічення фотосинтезу і реакції вуглеводневого обміну; б) хімічні опіки листових пластинок за екстремальних метеофакторів: високої інсоляції, температури і низької вологості повітря. Встановлено, що детоксикація препарату у некротичних плямах листків (25–30% ступінь пошкодження) відбувається за п'ять днів, тоді як у здорових — за 15 днів. Тобто, часткове відмирання тканини листка є захисною реакцією проти хімічної інтоксикації. Висновок: Летальне враження бетанолом 5–15% площі асиміляційного апарату не призводить до істотного зменшення продуктивності БЦ. Обприскування посівів краще здійснювати ввечері чи вночі і, як виняток, — вранці за наявності чіткого прогнозу погоди. Перевагу слід надавати сучасним високотехнологічним препаративним формам бетанола, які

вносять за температури повітря нижче 23°C, інтенсивності світлового потоку менше 50 тис. люкс (хмарно) і вологості повітря понад 65%.

УДК 633.71:631.527

2012.1.201. СЕЛЕКЦІЙНА ЦІННІСТЬ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ ТЮТЮНУ ЗА ОСНОВНИМИ ОЗНАКАМИ / Савіна О.І., Матієга О.О., Шейдик К.А. та ін. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 9. — С. 34–36. — Бібліогр.: 5 назв.

Селекція тютюну, сорти сигаропридатні, хвороби тютюну, гібридизація тютюну, продуктивність тютюну.

Здійснено ранжування сортотипів тютюну селекції Закарпатського ІАПВ НААН за ознаками сигарної придатності. У селекційному розсаднику за критерієм “широка основа листка” виділено 65% матеріалу, у гібридних розсадниках — 34, колекційному — 45% перспективних сортотипів. Сигарна сировина має вирізнятися низьким умістом нікотину та нейтральним смаком. Представлено сорти тютюну, внесені до генетичного фонду України за такими ознаками: групової стійкості до хвороб, стійкості до стовбура, вірусу бронзовості томатів, кільцевої плямистості, перестоювання листків, висока врожайність листової маси і насіння, скоростиглість і раннє досягання насіння. Кращим сортом-донором групової стійкості до патогенів визнано С-11. Український 12, Стійкий 19 і 7/13, Закарпатський 12, Український 57, 23 і 77. Їхнє насіння зберігається у життєздатному стані. Сорти Бравий 200 та Спектр мають низку господарсько цінних ознак і можуть знаходити виробниче застосування.

УДК 633.8:633.179:631.5:621.43–634.5(477)

2012.1.202. ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ СВІТЧГРАСУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ / Петриченко С.М., Герасименко О.В., Гончарук Г.С. [та ін.] // Цукрові буряки. — 2011. — № 5. — С. 13–14. — Бібліогр.: 4 назви.

Культури біоенергетичні, світчграс, сорти світчграсу, врожайність світчграсу.

Висвітлено досвід Веселоподільської ДСС щодо адаптації дев'яти американських сортів проса лозоподібного (*Panicum virgatum* L.) на чорноземах типових Лівобережного Лісостепу як біоенергетичної культури. Світчграс — теплолюбний багаторічник (>15 р.) висотою 0,5–2,7 м і фітопродуктивністю 6–25 т/га сухої маси залежно від ґрунтово-кліматичних умов і терміну використання. Рослина зимостійка, розмножується насінням і кореневищами. Встановлено, що всі апробовані генотипи світчграсу придатні для інтродукції в Україну і типізуються як ранньо- (Forestburg, Sunburst, Nebraska, Dacotach) і пізньостиглі (Carthage, Kanlow, Alama, Cave-in-Rock, Shelter). Найпродуктивнішими були пізні сорти: Kanlow — 23 т/га (2009 р.), 47,5 (2010 р.) та Carthage — 18 і 33 т/га відповідно. Для очікуваного використання біомаси світчграсу в якості альтернативного джерела енергії (брикети, пелети, етанол, бутанол) необхідно доопрацювати способи підготовки його насіння до сівби і розробити поопераційну технологію вирощування з урахуванням сортових і регіональних особливостей.

УДК 633.8:635.757:631.559:631.531.011

2012.1.203. ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ НАСІННЯ ФЕНХЕЛЯ ЗВИЧАЙНОГО ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ / Дмитрик П.М. // Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. — Івано-Франківськ: Гостинець, 2011. — Вип. XV. — С. 50–53. — (Сер. Біологія). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 535958.

Фенхель звичайний, агротехніка фенхеля, ґрунт дерново-підзолистий, урожайність насіння фенхеля.

На дерново-середньопідзолистому поверхнево оглеєному піщаво-легкосуглинковому ґрунті Коломийської ДСГДС уточнено (2007–2010 рр.) реакцію фенхеля звичайного на строки і способи сівби. Встановлено, що оптимальним терміном висівання ефіроноса в умовах Передкарпаття є період з 3 по 10 квітня (15,8 ц/га). Перенесення сівби на початок травня призводило до недобору 17,1% врожаю насіння. За ранньовесняної широкорядної сівби з міжряддям 45 см середня врожайність насіння становила 16,2 ц/га, що на 2,6 ц/га більше, ніж за звичайного рядкового і на 3,3 ц/га — порівняно з вузькорядним висівом. Прогностично звуження міжрядь на кожні 5 см супроводжується зменшенням насін-

невої продуктивності фенхеля на 0,4 ц/га. Отже, для сталого виробництва в регіоні цінної пряно-олійної культури, її доцільно висівати широкорядним способом (8–10 кг/га) у першій половині квітня.

УДК 633.819:633.88:665.5

2012.1.204. ИССЛЕДОВАНИЕ ЭФИРНОГО МАСЛА И ФЛО-РЕНТИННОЙ ВОДЫ ЛИМОННИКА КИТАЙСКОГО / Колесникова Р.Д., Тагильцев Ю.Г., Ошкина Е.В., Рыбников Д.А. // Лесное хозяйство. — 2011. — № 5. — С. 31–32. — Библиогр.: 6 назв.

Лимонник китайський, олія ефірна, вода флорентинна, продукти з лимонника.

З лимонника китайського у Далекосхідному НДІЛХ отримано нові технічно цінні продукти — ефірну олію та флорентинну воду (водомасляна сполука). Залежно від вихідної сировини (ліана, насіння, відходи соковиробництва) можна забезпечити 0,65–1,07% вихід олії (гіркувата рідина від світло-жовтого до жовтого кольору із запахом лимона) з кислотним числом 3,42–8,53, сумою складних ефірів 19,5–27,8%, сумою багатомисних спиртів 5–12,3% і вмістом кумаринів від 1,77 до 4,42%. Флорентинна вода (гіркувата-кисла рідина з фруктовим присмаком і слабким ароматом) як продукт ректифікації ефірної олії має дещо більшу оптичну щільність (0,994–0,998 г/см³) і містить 1,8–3,5% каротиноїдів. Решта якісних показників води поступаються олії. Завдяки тонізуючій дії ефір-на олія лимонника китайського придатна для використання в медицині, кондитерській та лікеро-горілчаній промисловості. Присутність біологічно активних сполук у флорентинній воді свідчить про доцільність її включення у різні напої, парфумерні та косметичні засоби.

УДК 633.85:338.43

2012.1.205. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЄВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ / Білоусов О.М. — Херсон, 2011. — 268 с. — Библиогр.: 192 назви. Шифр 535672.

Концепція соєвиробництва, ринок сої, економіка соєсіяння.

Розглядаються концептуальні організаційно-економічні заходи для створення і розвитку соєвого підкомплексу в контексті функціонування вітчизняного і світового ринку сої. Зроблено акцент на запровадження маркетингово-логістичних технологій у соєвиробництві з урахуванням природних умов ресурсного забезпечення та державної політики розвитку оліє-жирової індустрії. Зазначено, що збагачення комбікормів рослинним білком сприятиме майже 20% зменшенню виробничих затрат у тваринництві, забезпечить зростання валютних надходжень від експорту сої та продуктів її переробки до 100 млн євро щороку. Загальний економічний ефект вирощування культури на площі 100 тис. га за середнього валового збору 1,7 млн т може становити 8–10 млрд грн. Частка сої у світовому балансі олієносів становить нині майже 57%, тоді як Україна продукує лише ≈0,4% соєвих бобів, здебільшого нетрансгенних сортів. Першочергового вирішення потребує проблема повної переробки зерна сої. Отже, всебічний підхід, реальна державна підтримка виробництва і реалізації соє-продукції спроможні підвищити рейтинг країни на світовому ринку олійних культур.

УДК 633.853.494:631.526.32:631.559(477)

2012.1.206. ПЕРСПЕКТИВИ РІПАКУ В УКРАЇНІ / Сорока В.І., Рудник-Івашенко О.І. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 52–54. — Библиогр.: 7 назв.

Ріпак озимий і ярий, культури біоенергетичні, сорти ріпаку, продуктивність ріпаку.

Тезисно висвітлено історію походження, господарське значення, динаміку посівної площі, валового збору та врожайності насіння ріпаку ярого й озимого (РЯ і РО) як цінної оліє-енергетичної культури України (1990–2010 рр.). Програмою “Розвитку ріпаківництва... на 2008–2015 рр.” передбачено збільшення посівів ріпаку до 2 млн га і середню його врожайність до 2–3 т/га. Запорукою інтенсифікації виробництва олієсировини є використання генетичного потенціалу (3,5–4,5 т/га) нових сортів О-типу. Наразі Державний реєстр сортів рослин містить 94 районовані сорти РО і 52 РЯ, зокрема вітчизняної селекції — 30 і 45% відповідно. Названо краці

за продуктивністю і якістю насіння сорти: Антоціан (НУБІП), Марине (Івано-Франківський ІАПВ), Белінда (Папс Г6Р), Сальса КЛ (Лембке) та ін. Згідно з результатами кваліфікаційної експертизи генотипи іноземного походження переважають вітчизняні за біопродуктивністю. На жаль, в Україні не зареєстровано поки що жодного високозимостійкого сорту чи гібрида ріпаку, що істотно стримує темпи розвитку біоенергетичної галузі рослинництва.

УДК 633.853.52:631.559:

[631.67+631.811+631.543.2](477.72)

2012.1.207. УРОЖАЙНІСТЬ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕЖИМУ ЗРОШЕННЯ, ФОНУ ЖИВЛЕННЯ ТА ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН ЗА ВИРОЩУВАННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Писаренко П.В., Карашук С.В. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 63–69. — Библиогр.: 15 назв. Шифр 06 536178.

Агротехніка сої, зрошення сої, удобрення сої, густина посівів сої, водоспоживання сої, врожайність сої.

У трифакторному досліді (режим зрошення × система удобрення × густина рослин, 3×3×3) на темно-каштановому середньосуглинковому ґрунті досліджено ростові та продукційні процеси сої сорту Фаeton. Установлено, що в середньому за 2008–2010 рр. сумарне водоспоживання рослин з шару 0–200 см становило за режимів зрошення: 1) біологічно-оптимального (70–80–70% НВ у шарі 0–50 см) — 4940 м³/га; 2) водозберігаючого (70% НВ у шарі 0–50 см) — 4504; 3) ґрунтозахисного (70% НВ у шарі 0–30 см) — 4275 м³/га. Частка іригації у забезпеченні рослин вологою змінювалась у діапазоні 36,3–52,7%. Натомість, різні системи мінерального живлення (N₀₋₆₀P₀₋₆₀ + нітрагін) й агротехніка посівів (600–800 тис./га) не впливали на витратну складову водного балансу соєвого ценозу. Найвищу врожайність насіння сої (1,86–2,68 т/га залежно від агрофону) отримано у варіантах з передзбиральною густиною рослин 600 тис./га і біологічно-оптимальним поливним режимом. Рекомендація: для формування в умовах Херсонщини врожаю зерна сої 2,7 т/га варто здійснювати обробку насіння нітрагіном на фоні N₆₀P₆₀, формувати стеблостій щільністю 600 тис. шт./га і здійснювати вегетаційні поливи дощуванням (1500–2700 м³/га) згідно з біологічними вимогами культури до зволоження едотопу.

УДК 633.854.54:631.559(477.7)

2012.1.208. ВПЛИВ ПОГОДНИХ УМОВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Борисюк О.Д., Антипова Л.К., Дикий В.В. // Удосконалення технологій вирощування сільськогосподарських культур в умовах Півдня України: матеріали наук.-практ. конф. — Миколаїв, 2011. — С. 53–55. Шифр 535736.

Льон олійний, льон-кудряш у Степу, продуктивність льону насіннєва, умови метеорологічні, біометрія врожайності льону.

Відтворено динаміку (2000–2008 рр.) посівних площ, урожайності та валових зборів насіння льону олійного (ЛО) на Миколаївщині. Відзначено залежність врожайності олієнасінних видів льону від перебігу метеорологічної ситуації: 12,5 ц/га у сприятливому 2002 р. і лише 2,3 ц/га в екстремальному 2007 р. за середнього параметра 8,3 ц/га. Встановлено помірний кореляційний зв'язок між урожайністю і сумарною кількістю опадів за жовтень–березень (r=0,65) та за весь період вегетації льону (r=0,60). Висока температура повітря протягом весняно-літнього періоду, особливо в червні, негативно позначилась на формуванні врожаю (r=–0,47 і r=–0,57 відповідно). Натомість рівень відносної вологості повітря у ці періоди тісно корелює з насіннеутворенням (r=0,65 і r=0,76 відповідно). Отже, через нестабільність гідротермічного режиму на Півдні України насінна продуктивність ЛО значною мірою залежить від накопичення і раціонального використання ґрунтової вологи. Максимальної реалізації біопотенціалу досягнуто за висівання ЛО у першій п'ятиденці квітня нормою 4,5 млн шт./га — 13,1 ц/га. Запізнена сівба призводить до недобору 1,7–2,6 ц/га врожаю насіння через погіршення водного режиму і скорочення фаз органогенезу.

УДК 633.854.78:[57+631.5]

2012.1.209. ЦВЕТOK СОЛНЦА (ОСНОВЫ БИОЛОГИИ И АГРОТЕХНИКИ ПОДСОЛНЕЧНИКА): монография / Тка-

лич І.Д., Ткалич Ю.І., Рычик С.Г. — Д., 2011. — 172 с. — Библиогр.: 84 назв. Шифр 536023.

Соняшник, біологія соняшнику, гібриди і сорти соняшнику, агротехніка соняшнику.

Узагальнено результати багаторічних досліджень Ін-ту зернового господарства НААН та інших наукових закладів щодо особливостей морфології, біології та сучасних агротехнологій вирощування соняшнику (С). Площа посівів культури в Україні збільшилась з 1,601 млн га у 1991 р. по 4,036 млн га у 2010 р., середня врожайність — від 1,46 до 1,61 т/га і валовий збір насіння — у 2,8 раза. У форматі наукової полеміки розглянуто спірні аспекти систем обробітку ґрунту, удобрення, розміщення у сівозміні, способів сіви, догляду (включно з інтегрованим захистом від шкідливих організмів) і збирання соняшнику. Зокрема обґрунтовано передумови застосування протиерозійного ґрунтообробітку, оцінено перспективу технології “прямої сіви” й ефективність фізіологічно активних речовин і біопрепаратів, зрошення і десикації у підвищенні насіннєвого потенціалу сучасних сортів і гібридів культури. Представлено номенклатуру ґрунтових і післясходових гербіцидів для контролювання однорічних і багаторічних бур'янів. Привернуто увагу до загущених (10–15 тис. рослин/га) олійних агроценозів з шириною міжряддя 15, 30, 45 і 70 см залежно від технічного забезпечення стану поля тощо. Зрештою монографія відображає широкий спектр наукових пошуків з удосконалення технологічних прийомів вирощування соняшнику.

УДК 633.854.78:631.559:581.143

2012.1.210. ВЛИЯНИЕ КОРНЕВОГО ПИТАНИЯ НА РОСТ РАСТЕНИЙ И УРОЖАЙНОСТЬ ПОДСОЛНЕЧНИКА / Колягин Ю.С., Новичихин О.В. // *Аграрная наука*. — 2011. — № 10. — С. 15–16. — Библиогр.: 3 назв.

Технологія вирощування соняшнику, удобрення соняшнику, пряма сіва соняшнику, врожайність сім'янок.

У тимчасових польових дослідках Воронежського ДАУ (2008–2010 рр.) вивчено ефективність роздільного і сумісного внесення мінеральних добрив ($N_{15-60}P_{15-60}K_{15-60}$) і біопрепарату Байкал ЕМ-1 (3–5 л/га) під соняшник гібрида НК Бріо за технологій “прямої сіви” (модель АТД 9,35). Установлено, що завдяки цілеспрямованій біолого-агрохімічній стимуляції кореневого живлення суттєво активізується онтогенез рослин упродовж всієї вегетації. Так, на період збирання врожаю

середня маса рослин у варіанті рекомендованої агротехнології (зяблева оранка + $N_{60}P_{60}K_{60}$) становила 599 г, її висота 127 см, а за експериментальних технологій — 535–821 г і 137–149 см відповідно. Максимальну врожайність сім'янок (3,51 т/га) отримано на фоні застосування половинної дози мінеральних добрив ($N_{30}P_{30}K_{30}$) і повної норми (5 л/га) мікробіологічного засобу “Байкал ЕМ-1” за нульового обробітку ґрунту. Цей параметр біопродуктивності перевищує абсолютний контроль на 53,3%, господарський — на 18,8 і решту комбінацій дослідного агрохімічного навантаження — на 14,0–27,5%.

УДК 633.88(477.84)

2012.1.211. ДИКООСЛІ ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ (ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, РЕСУРСИ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ): монографія / Храбра С.З., Черняк В.М. — Біла Церква, 2010. — 160 с. — Библиогр.: 267 назв. Шифр 535743.

Рослини лікарські, ресурси Тернопільщини фітоценотичні, збереження сировинних ресурсів.

Узагальнено матеріали про історію та сучасний стан вивчення систематики, видового складу і фітоценотичної характеристики лікарських рослин (ЛР) Тернопільщини. Представлено карт-схеми їх ареалів у межах адміністративних районів. Назагал в області зростає 412 видів ЛР, які належать до 287 родів і 93 родин. Найчисельнішими є родини *Asteraceae*, *Rosaceae* і *Lamiaceae* — 12,38; 8,49 і 6,31% відповідно з-поміж 225 домінуючих видів. Сировинне значення мають 37 із них, але лише 11 генотипів спроможні задовольнити сьогоденні запити фармакопії. Щороку допустима заготівля повітряно сухої маси кропиви дводомної, глоду дрібнолистого, полину гіркого, звіробою звичайного становить від 1 до 10 т. Доречний обсяг використання подорожника великого, очанки барвистої і золототисячнику — 10–100 кг-рік, а нечисленні популяції перстачу прямоствого, буквиці лікарської, сухоцвіту драговинного і цмину піщаного потребують винятково охоронних і відновних заходів. Найвищі врожаї лікарської сировини формуються на темно-сірих опідзолених, сірих лісових ґрунтах, а також на чорноземах опідзолених. Дерново-карбонатні і торфові едаптої є малопридатними для культивування лікарських видів. За результатами досліджень розроблено систему оптимізаційних прийомів щодо охорони й експлуатації дикорослих лікарських ценозів.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Наукові консультанти — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В., кандидат с.-г. наук КРУЧЕК А.Н.

УДК 634.1/.7(477)

2012.1.212. КРАЩІ СОРТИ ПЛОДОВИХ, ЯГІДНИХ І ГОРІХОПЛІДНИХ КУЛЬТУР УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Литовченко О.М., Павлюк В.В., Омельченко І.К. — К., 2011. — 144 с. Шифр 536235.

Плодівництво України, яблуна, груша, вишня, черешня, слива, абрикос, персик, суниця, смородина чорна, порічка, малина, агрус, жимолость, горіх грецький, селекція плодів.

Охарактеризовано потенціал плодівництва України крізь призму природних умов, зонального розміщення садівництва і кращих сортів плодів, ягідних і горіхоплідних культур вітчизняної селекції. З них: 22 сорти яблуні (літній — Настя, осінній — Амулет, Мліївчанка осіння, Слава переможцям, Теремок, зимові — Оксамит, осінній — Весільна, Вересневе Дево, Вижниця, Вродлива, Малівчанка, Таврійська, зимові — Бере київська, Етюд, Золотоворітська, Ізюминка Криму, Львівський сувенір, Марія, Мрія, Пектораль, Райдуга Стрийська, Яблунівська), 15 сортів черешні, 10 — вишні, 6 — сливи, 2 — аличі, 6 — абрикоса, 6 — персика, 9 — суниць, 7 — смородини чорної, 4 — порічки, 5 — малини і 9 — агрусу, 2 сорти жимолості (Алісія і Спокуса), 3 калини (Велико-

плідна, Коралова, Рубінова) та 9 сортів грецького горіха (Буковинська бомба, Буковинський 1, Дарунок Валентини, Клішківський, Недобойський, Федорівський, Чернівецький 1, Ярівський).

УДК 634.11:631.427.2:631.8

2012.1.213. МІКРОБІОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ В ҐРУНТАХ ПОЛЬОВОЇ СІВОЗМІНИ ЗА РІЗНИХ СПОСІБІВ УДОБРЕННЯ Й ОБРОБІТКУ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬЧІ В МІЖРЯДДЯХ САДУ / Балаєв А.Д., Гаврилюк В.Б., Гаврилюк М.В., Бескидевич М.І. // *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. — Кам'янець-Подільський, 2011. — Спец. вип. до VI наук.-практ. конф. “Сучасні проблеми збалансованого природокористування”. — С. 325–327. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 536179.

Яблуневі сади, ґрунти садів, удобрення садів, мульча в садах, мікробіологія ґрунту, нітрифікаційна здатність ґрунту, оранка, дискування ґрунту, сівозміна.

Показано результати спостережень за мікробіологічними процесами в ґрунтах із застосуванням мінеральної ($N_{110}P_{61}K_{118}$) та органо-мінеральної ($N_{55}P_{30}K_{59}$ + гній 8 т/га; $N_{55}P_{30}K_{59}$ + гній 8 т/га + сидерати) систем удобрення. Встановлено значне посилення нітрифікаційної здатності ґрунту при застосуванні в міжряддях саду мульчі із соломи озимої пшениці та ячменю. У варіанті із застосуванням мінеральних

добрив відмічено деяке зменшення загальної біологічної маси за обох способів обробітку (оранки, дискування) — 270 і 280 мг/см³ ґрунту (на контролі 271–284 мг відповідно). У варіантах мінеральні добрива + гній та мінеральні добрива + гній + сидерати загальна біологічна маса у ґрунті збільшилась: за оранки — до 277, дискування — 287 мг/см³. Наведено показники дихання ґрунту та кількості бактерій на КАА. Відзначено, що показники дихання були вищими (0,43 і 0,46) у варіантах на оранці і значно вищими — за дискування з органо-мінеральною (ОМ) і ОМ + сидерати добривами (0,56 і 0,57 мг СО₂/100 г ґрунту/добу відповідно). На всіх варіантах обробітку дисками кількість бактерій збільшувалась від 6,8 на контролі до 13,1 млн/г ґрунту (+ сидерати). Зроблено висновок, що за досліджуваній вегетаційний період у 2009 р. при застосуванні мульчі із соломи озимої пшениці в міжряддях саду нітрифікаційна здатність ґрунту збільшилась у 4,8 раза, мульчі із соломи ячменю — у 3,1 раза. У 2010 р. ці показники стали ще вищими — у 5,1 (від 2,52 до 12,91 мг N-NO₃ на кг ґрунту) та 4,3 раза (від 2,49 до 10,71 мг N-NO₃ на кг ґрунту) відповідно. При застосуванні лише мінеральної системи удобрення мікробіологічний стан ґрунтів був на рівні контролю, або ще гіршим.

УДК 634.11:631.432.2:631.8

2012.1.214. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОВТОРНО ВИРОЩУВАНИХ ДЕРЕВ ЯБЛУНІ ЗАЛЕЖНО ВІД ВОДНОГО РЕЖИМУ ҐРУНТУ ЗА ТРИВАЛОГО УДОБРЕННЯ / Яковенко Р.В., Копитко П.Г. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2011. — Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — С. 114–121. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536326.

Яблуня у Правобережному Лісостепу, сорти яблуні Айдаред і Кальвіль сніговий, ґрунти у садах, удобрення яблуневих садів, підщепи яблуні, водний режим ґрунту, добрива.

Вивчали системи удобрення повторно вирощуваного яблуневого саду із сортом Айдаред на насіннєвій підщепі та на вегетативній М4, посаджених за схемою 7×5 м. Дослід у попередньому насадженні був закладений у 1931 р., реконструйовано у 1982–1984 рр. (старий сад із с. Кальвіль сніговий розкорчовано у 1982 р., посаджено новий у 1984, зі збереженням всіх ділянок варіантів і системи удобрення). Ґрунт: темно-сірий опідзолений, вміст гумусу: 0–20 і 20–40 см відповідно 2,41 і 2,23%, азоту (за нітрифікаційною здатністю при 14-добовому експостуванні) — 13,4 і 12,9 мг/кг, Р₂О₅ і К₂О (за методом Егнера-Ріма-Домінго) — 184 і 146 та 289 і 274 мг/кг, рН — 5,2 і 5,3, сума увібраних основ — 25,0 і 26,0 мг/екв/100 г ґрунту. Схема дослідів: контроль — без добрив, 1-й варіант — органічне удобрення (гній 40 т/га), 2-й — органо-мінеральне (гній 20 т/га + N₆₀P₆₀K₆₀) і мінеральне (N₁₂₀P₁₂₀K₁₂₀). Гній (БРХ, напівперепрілий) і мінеральні добрива: фосфорні (суперфосфат гранульований) та калійні (калійна сіль або калій хлористий) у відповідних нормах вносили раз у два роки під осінню оранку в міжряддях, азотні (аміачна селітра) у половинних нормах — щороку під весняну культивування чи дискування. Повторність дослідів чотириразова із 7 обліковими деревами на ділянці. Ґрунт постійно утримувався під чистим паром. Установлено, що довготривале застосування у повторно вирощуваному насадженні яблуні органічної та органо-мінеральної систем удобрення (внесення через рік відповідно 40 т/га гною та 20 т/га гною і N₆₀P₆₀K₆₀) більшою мірою сприяє оптимізації водного режиму ґрунту протягом усього вегетаційного періоду, ніж мінеральне удобрення — N₁₂₀P₁₂₀K₁₂₀. За органічної та органо-мінеральної систем удобрення врожайність повторно вирощуваних дерев сорту Айдаред на насіннєвій підщепі підвищилась на 29%, а за мінеральної — на 18%; при цьому на клоновій М4 — на 29–32 і 16% відповідно, а сорту Кальвіль сніговий на насіннєвій підщепі — на 40, 39 і 27% порівняно з неудобрюваними деревами.

УДК 634.11:631.452

2012.1.215. РІСТ ЯБЛУНІ ПРИ ПОВТОРНИЙ КУЛЬТУРІ ЗА ПАРОВОЇ ТА ДЕРНОВО-ПЕРЕГНІЙНОЇ СИСТЕМ УТРИМАННЯ ҐРУНТУ В МІЖРЯДДЯХ САДУ НА ДОВГОТРИВАЛИХ ФОНАХ СИСТЕМ УТРИМАННЯ / Бутило А.П. // Збірник наукових праць Уманського національного університету

садівництва. — Умань, 2011. — Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — С. 121–127. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536326.

Яблуневі сади, садова агротехніка, утримання саду дерново-перегнійне, ґрунти у садах, пагони яблуні, штамп яблуні, удобрення яблуні, урожайність яблуні, родючість ґрунту в саду.

Представлено дані за 20-річний період досліджень середньорічного приросту пагонів і штамбу за парової та дерново-перегнійної систем утримання ґрунту в міжряддях саду. Розглянуто варіанти фонів систем утримання міжрядь у саду: парова, паро-сидеральна, під овочевою та польовою сівозмінами, дернова в поєднанні з просапними культурами. Показано, що дерново-перегнійна система (ДПС), запроваджена з п'ятого року після садіння при повторному вирощуванні яблуні на довготривалих фонах систем утримання, створює кращі умови для росту пагонів порівняно з паровою. ДПС, як засіб садової агротехніки, створила кращі умови для росту молодих дерев, підвищила потенційну родючість і запобігла водній ерозії. За беззмінної парової системи приріст обхвату штамба дерев досліджуваних сортів (Айдаред, Голден Делішес, Кортланд) на фоні органічної й органо-мінеральної системи удобрення був також значно менший, ніж по фонах інших систем, за винятком сорту Кортланд — фон, під овочевою сівозміною при органічній і органо-мінеральній системі удобрення, а також с. Голден Делішес — фон, під овочевою сівозміною при органо-мінеральній системі. В міжряддях саду з 5-го року після садіння дерев на довготривалих фонах різних систем утримання й удобрення ДПС утримання ґрунту впродовж 10 років стабільно позитивно впливала на врожайність, яка в Айдаред була вища на 26%, Голден Делішес — на 17, Кортланд — на 34%, ніж на фоні органічної системи удобрення та на 30, 28 і 30% відповідно, ніж на фоні органо-мінеральної системи удобрення. На фоні інших систем утримання ґрунту ці переваги становлять від 23 до 42%. При цьому вони істотно були вищі порівняно з варіантом беззмінної парової системи і парової на різних фонах систем утримання.

УДК 634.11:631.53.03:621.798.22

2012.1.216. ВПЛИВ СУБСТРАТУ ТА ВИСОТИ ПІДГОРТАННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ МАТОЧНИКА КЛОНОВОЇ ПІДЩЕПИ ЯБЛУНІ М 9 / Череди́ченко Л.І., Мостовенко В.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Подільський, 2011. — Спец. вип. — С. 258–261. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536179.

Яблуневі маточники, підщепи яблуні М 9, тирса у маточнику, підгортання маточних рослин яблуні, субстрати, клонові підщепи яблуні.

Дослідження виконано у 2009–2010 рр. у незрошуваному маточнику насаджень підщепи М 9, які закладено способом вертикальних відсадків навесні 2008 р. за схемою — 1,4×0,25 м (28571 шт./га). Для підгортання маточних рослин використовували ґрунт і тирсу. Контроль — підгортання пагонів ґрунтом на висоту 25 см. Перше підгортання — коли пагони досягли висоти 15–20 см, друге — 30–40 і третє — 50–60 см (Майдебур В.І., 1984). Висота валка за першого і другого підгортання становила відповідно 10 і 20 см, а за третього — 25, 30 або 35 см. Площа облікових ділянок — 1,75 м², на кожній по 5 кущів (Андрієнко М.В., 1990). Ділянки розміщено рендомізовано із триразовим повторенням. Наведено показники виходу відсадків: загальна кількість, стандартні, 1- і 2-й сорти залежно від субстрату та висоти підгортання маточного куща. Визначено, що найбільший вихід стандартного підщепного матеріалу за роки досліджень становив 74,3 тис. шт./га або 79,6% — за підгортання надземної частини рослин тирсою на висоту 35 см. Перевага над іншими варіантами становила 13,3–66,6%. У цьому варіанті одержано максимальну кількість відсадків 1-го сорту (36,2 тис. шт./га — у 2009 р. і 66,7 — у 2010 р., що становило відповідно 57,6 та 53,8% від загального виходу). Найменш ефективним виявилось підгортання маточних рослин ґрунтом на висоту 25 см.

УДК 634.11:631.542

2012.1.217. ПРОДУКТИВНІСТЬ НАСАДЖЕНЬ ЯБЛУНІ ЗАЛЕЖНО ВІД ОБРІЗУВАННЯ КРОНИ ТА ПІДРІЗУВАННЯ ШТАМБА / Головатий П.А., Мельник О.В. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. —

Умань, 2011. — Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — С. 135–137. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536326.

Яблуня, формування крони яблуні, штаб яблуні (строки підрізання), урожайність яблуні, пагони яблуні, живлення яблуні, обрізання яблуні.

Вивчали оптимальний строк і кратність обрізання крони яблуні у сортів Мантуанер і Мутсу (сад закладено навесні 1985 р., схема: 5×4 м, без зрошення) на підщепі ММ 106 у віці повного плодоношення на фоні підрізання штамба. Дерев були сформовані за розріджено-ярусною кроною. Показано результати досліду, який закладено навесні 2008 р. зі строками і видами обрізання дерев — 36 варіантів. Установлено, що в середньому за роки досліджень сумарна довжина пагонів у цих сортів була у межах 40,20–67,38 м та 46,35–93,88 м відповідно. Зі збільшенням кратності обрізання крони і більш пізнім підрізанням штамба сумарна довжина пагонів істотно зменшувалась. Її зміну спричинено підрізанням штамба — 64%. Для швидкого досягнення потенційної продуктивності плодовими насадженнями рекомендується створювати такі умови, за яких крона кожного дерева у найкоротші строки заповнила б відведений для неї простір. Застосовані агрозаходи сприяли зменшенню освоєння площі живлення у сорту Мантуанер від 99 до 83%, Мутсу — від 100 до 85%. Загалом зменшення апікального росту наведеними агрозаходами сприяло зменшенню рівня освоєння площі живлення (кореляція $r=0,83\pm0,09$) та збільшенню рівня урожайності ($r=-0,66\pm0,19$). Із досліджуваних варіантів зроблено висновок, що триразове обрізання крони дерев яблуні на підщепі ММ 106 — взимку, після цвітіння у травні та у серпні, а також підрізання штамба після початку вегетації, зокрема через 14 днів після цвітіння, забезпечує послаблення апікального росту і підвищення врожайності.

УДК 634.13:631.527(470)

2012.1.218. СЕЛЕКЦІЯ І НОВІ СОРТА ГРУШИ ВНИИ СПК / Седов Е.Н., Красова Н.Г., Долматов Е.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 11. — С. 35–37. — Библиогр.: 8 назв.

Груша Росії, сорти груші, зимостійкість груші, селекція груші, парша груші, гібридний фонд груші.

Під час створення нових сортів груші (середня смуга Росії) для схрещування було задіяно сорти місцеві народної селекції, Західної Європи, американського походження, сорти і гібриди першого-четвертого покоління, похідні від груші уссурийської. Також широко використовували гібридизацію поміж відбірними та елітними сіянцями селекції ВНИИСПК. За період з 1949 р. створено понад 15 нових сортів, 10 з яких проходить державні випробування, а 7 включено до Державного реєстру Росії. Представлено характеристику сортів: Орловська красавица (Бергамот Новик × Улюблена Клаппа), Орловська літня (Бергамот Новик × Улюблена Клаппа) — триплоїд, Пам'ятна (Дуля ризька × суміш пилку південних сортів), Муратовська [5-18-116 (с. Яковлева 111 × Улюблена Клаппа) × Вільямс], Пам'ять Паршина (Бере зимова Мічуріна × Бергамот осінній), Тютчевська [11-11-163 (Сєверянка × Рососханська рання + Мережка) × Жерве], Ліра (Бере зимова Мічуріна × Лісна красавица). Вищенаведені сорти — високоврожайні, зимостійкі, мають високу стійкість до парші, середній показник дегустаційної оцінки смакових якостей — 4,5 бала.

УДК 634.14:631.53(496.1)

2012.1.219. ВЫРАЩИВАНИЕ АЙВЫ: ОПЫТ ТУРЕЦКИХ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ // Овощи и фрукты. — 2011. — № 12. — С. 22–25.

Айва, розмноження айви, зрошення айви, хвороби та шкідники айви.

Батьківщиною айви (А) є: Північний Іран, узбережжя Каспійського моря, Південний Кавказ і Туреччина. Айва менш стійка до морозів, ніж яблуня і груша. Коренева система пошкоджується за мінус 8–14°C. Айві не підходить вологий клімат із сильними вітрами, вона невибаглива до ґрунтів, хоча несприятливі для неї дуже важкі, вапняково-карбонатні і піщані ґрунти; потребує регулярного поливу, рН ґрунту має бути 6–7, а вміст вапна — не більше 8%. Найпоширеніший спосіб розмноження А — щеплення (в основному Т-подібна окуліровка). Саджанці висаджують за схемою 4×5 або 5×6 м

залежно від типу ґрунту; у помірному кліматі рекомендується це робити восени, а в холодних районах — краще навесні. Для закладання саду можна обирати один сорт (айва — самоплідна), однак для правильної форми плодів доцільно використовувати різні сорти (поруч — квітучі в той самий період). Обробіток ґрунту проводять весною і в середині літа, восени лише один раз — за необхідності. Оскільки коренева система в А поверхнева, обробіток необхідно звести до мінімуму — не глибше 10–15 см. Роботу з пестицидами в молодих садах проводять обережно, щоб не пошкодити штаби дерев. Надмірні поливи шкідливі, проте регулярне зрошення необхідне. У макроелементах (NPK) потреба дерев більша і вносити їх треба щороку, а мікроелементне підживлення — відповідно до лабораторних аналізів. Вносити добрива потрібно у міжряддя, щоб не пошкодити коріння і деревину. Серед хвороб і шкідників описано бактеріальний опік груші, моніліоз, яблуневу плодохерку, середземноморську плодову муху та заходи боротьби з ними.

УДК 634.22:632.95

2012.1.220. ТОП-3 ВРЕДИТЕЛЕЙ СЛИВЫ / Федорчук М. // Овощи и фрукты. — 2011. — № 11. — С. 44–47.

Слива, захист сливи, шкідники сливи, пестициди, феромонні пастки, ловчі пояси.

Слива — кісточкова культура присадибних і промислових садів, яка потребує особливого захисту. Описано три основні її шкідники: сливовий пильщик, сливова плодохерка і сливова попелиця, а також агротехнічний і хімічний методи боротьби з ними. Рекомендується восени (перед морозами) і декілька разів перед квітанням весною обкопувати дерево на радіус крони, збирати та утилізувати спалюванням пошкоджені плоди та опале листя, таким чином знищуючи личинки шкідника. Необхідно зачищати дерева від відмерлої кори, наприкінці липня облаштовувати на штабах ловчі пояси, використовувати феромонні пастки. Оскільки попелиця відкладає зимуючі яйця на молодих однорічних пагонах, необхідно проводити прирізки апікальних (верхових) приростів і спалювати обрізані гілки, утримувати сад у чистоті від бур'янів, поширювати біологічних ворогів попелиць і боротися з мурахами. Із хімічних препаратів рекомендуються: карбофос, ратифор, антижук, золон, дурсабан, ДНОК для обприскування дерев перед цвітінням. Під час вегетації необхідно використовувати системні препарати, розраховані на смоктальний ротовий апарат шкідників: Бі-58, актара, маршал 250 та інші, максимально дотримуючись норм і правил застосування.

УДК 634.23:632.95

2012.1.221. ГЛАВНЫЕ ВРЕДИТЕЛИ И БОЛЕЗНИ ЧЕРЕШНИ / Шевчук И.В. // Овощи и фрукты. — 2011. — № 11. — С. 48–54.

Черешня, шкідники і хвороби черешні, захист черешні, інсектициди для черешні, фунгіциди для черешні, тютюн, бузина, мило, біопрепарати для черешні.

Описано основні шкідники (чорна вишнева попелиця, вишнева муха, вишневий трубноверт, комплекс листовійок і п'ядунів) та хвороби черешні (моніліоз, клястероспоріоз і кокоміоз). Охарактеризовано їх шкодочинність та заходи боротьби. Обробку інсектицидами проводять на середніх і пізніх сортах черешні (і вишні). Рекомендується високоєфективний біопрепарат "Спинтор" (24% с.к.), хімічні препарати: конфідор, 20% в.р.к.; конфідор макси, 70% в.г.; каліпсо 480 ЗС, к.с.; дантоп, в.г.; актелік 500 ЕС, к.е. Оптимальні строки і доцільність обробок у весняно-літній період визначають за показниками спостережень порогів шкодочинності (описано). Окрім хімічних препаратів проти попелиць використовують настоянки рослин з інсектицидними властивостями. Афідодцидну дію мають тютюн (0,15–0,2 кг на 10 л гарячої води, настоюють 2 доби і перед обприскуванням додають 40 г мила), бузина (0,8–1 кг листя на 10 л води, настоюють 3 доби + 40 г мила). Обробки рослинними препаратами повторюють через 5–7 днів, видаляючи прикореневу поросль. Проти попелиць ефективна обробка дерев біопрепаратом актофіт, 0,2% к.е., 40–60 мл на 10 л води. Захисні обробки, проведені до розпукування бруньок і до цвітіння дерев, будуть ефективні проти попелиць, листовійок і п'ядунів. На початку дозрівання плодів проти шкоди птахів на деревах вивішують прапорці, стрічки із червоної і синьої тканини, або ж сріблясту фольгу, особливо

ефективна сітка (60×50 мм). Проти захворювань моніальним опіком і плодовою гниллю рано навесні у фазі "зелений конус" дерева обробляють 3% бордоською рідиною. Слабковразливі сорти обприскують один раз на початку цвітіння, а сильновразливі триразово (перед, після цвітіння і через 14 днів), використовуючи купросат, 34,5% к.с.; топаз, 10% к.е. або хорус, 75% в.г. — норма 50 г; 3–4 мл та 3 г на 10 л. Обробку цими фунгіцидами проводять відповідно за 15, 20 та 30 днів до збирання врожаю.

УДК 634.4:582.688.4

2012.1.222. ХІМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНА ОЦІНКА ПЛОДІВ АКТИНІДІЇ / Токар А.Ю., Калайда К.В. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Умань, 2011. — Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — С. 138–142. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536326.

Актинідія, сорти актинідії, плоди актинідії (хім. склад).

Досліджували показники якості плодів актинідії 8 сортів, вивчених у Національному ботанічному саду (НБС) ім. М.М. Гришка НАН України у 2010 р. Наведено хімічний склад сортів: Сентябрьська, Загадкова, Перлина саду, Оригінальна, Київська крупноплодна, Київська гібридна, Ласунка, Надія. Показано широку амплітуду значень, що залежала від сорту. Так, Перлина саду, Загадкова, Ласунка і Надія накопичують більше сухих розчинних речовин (СРР), ніж Сентябрьська (контроль) відповідно на 2,43; 1,73; 1,26 і 0,66%, а плоди сортів Оригінальна, Київська крупноплодна, Київська гібридна поступались контролю за цим показником на 0,8–0,2%. Середній показник цукрів (врожай 2010 р.) був у межах 7,37–10,78%, найвищий — у Загадкової — 10,78% та Перлини саду — 9,91%. Питомий вміст загальних цукрів у СРР коливався у межах 48,4–62,3%. У плодів Сентябрьської — 51%, інші сорти мали вищі показники, окрім Ласунки — 2,6%. Уміст титрованих кислот спостерігався від 0,17 до 0,91%, найменший у Ласунки — 0,17%, найбільший — в Оригінальній — 0,91 і Перлини саду — 0,75%. Для виготовлення смачних натуральних соків виділено найкращі сорти актинідії — Сентябрьська і Загадкова, до інших необхідно додавати цукор. Найвищий уміст вітаміну С у плодах сортів Оригінальна, Ласунка, Надія та Київська гібридна. Після 7 тижнів зберігання вміст аскорбінової кислоти майже не втрачався, проте знизився від 168 до 135 мг на 100 г.

УДК 634.5.001.12

2012.1.223. НАУКОВІ ОСНОВИ ТА СКЛАДОВІ ГАЛУЗЕВОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ГОРІХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ / Сатіна Г.М., Олещенко Ф.Г., Кошлакова Н.М., Косенко І.С., Опалко А.І., Балабак О.А., Тарасенко Г.А., Опанасенко М.Є., Чернобай І.Г., Трикоз Н.М., Затоковий Ф.Т., Сатіна Л.Ф. — К., 2011. — 100 с. — Бібліогр.: 40 назв. Шифр 536240.

Горіхоплідні культури, горіх грецький, фундук, мигдаль, розсадництво горіхоплідних, сортимент горіхоплідних, програма горіхівництва, нормативна база горіхівництва, районування горіхівництва, підщепи горіхоплідних, ціни (грецький горіх).

Основні валові збори горіхів в Україні припадають на горіх грецький (ГГ) — 99,4% (2007–2010 рр.), основні площі насаджень — у домогосподарствах (14,6 тис. га — 99,9% валових зборів). Сади ГГ зосереджені у Чернівецькій, Львівській, Дніпропетровській, Закарпатській, Вінницькій, Донецькій, Хмельницькій областях та АР Крим — 56,8%, фундука — по всій території України, найбільше у Черкаській і Донецькій, а мигдалю — лише в Південному Степу. Загалом насадження горіхоплідних найчисельніші у Західному Лісостепу і Південному Степу. Орієнтовані вітчизняного виробництва Г у найбільшій 15 років є наближення продовольчого фонду до оптимальних стандартів споживання — 3,6 кг на особу в рік. У зв'язку зі світовим дефіцитом пропозиції горіхоплідних, внутрішня торгівля України в майбутньому тяжитиме до максимального експорту, обсяги можуть становити 90% врожаю. Однак доцільно стимулювати перерозподіл вирощеної продукції на користь зростання внутрішнього споживання, обмежуючи експорт до 80–85% валових зборів. До 2025 р. площі продуктивних садів горіхоплідних планується розширити до 23,7 тис. га (14,5 — домогосподарські, 9,2 тис. га — промислові). Перспективними є сортові насадження високої та середньої інтенсивності. Показано напрями й обсяги

переробки продукції; нормативна регламентуюча документація щодо її якості; виробництво побічної продукції і меблів, декоративних виробів, фарбників, лікарських і косметичних засобів, лінолеуму, палива тощо. Вказано на основні проблеми розвитку товарного виробництва горіхоплідних, зокрема на відсутність цілісної науково обґрунтованої системи одержання кінцевого продукту. Охарактеризовано наукові основи зонального розміщення товарних насаджень, удобрення, формування крони, захисту від хвороб, шкідників і бур'янів, розвитку розсадницької бази тощо, зокрема горіха грецького, фундука та мигдалю. Науково-дослідна робота концентруватиметься на вдосконаленні сортименту з метою підвищення зональної адаптивності сортів (С), створенні імунних (толерантних) до основного комплексу шкідників та хвороб з ознаками високої зимо- та посухостійкості, а відтак продуктивніших С, з кращими екологічними та органолептичними якостями плодів. Зусилля спрямовуватимуться на поліпшення родючості ґрунтів, удосконалення систем їх утримання, створення вітчизняного комплексу засобів механізації, розроблення нових технологій і рецептур виробництва якісної продукції, відпрацювання оптимальних механізмів фінансового і страхового забезпечення тощо. Висвітлено напрями досліджень еколого-генетичних аспектів селекції. Представлено провідні наукові установи щодо вирощування: горіха грецького — Придністровська ДСС Бі АПВ, співвиконавці — Закарпатський ін-т АПВ, Ін-т садівництва НААН, УНДІ лісового господарства та агроеліорації ім. Г.М. Висоцького, Ін-т помології ім. Л.П. Симиренка, Нікітський ботанічний сад ННЦ; фундука — Національний дендрологічний парк "Софіївка" + Закарпатський ін-т АПВ, Придністровська ДСС, Ін-т садівництва, Ін-т помології ім. Л.П. Симиренка, УНДІ лісового господарства та агроеліорації ім. Г.М. Висоцького, Нікітський ботанічний сад ННЦ; мигдалю — Нікітський ботанічний сад ННЦ + співвиконавці: Ін-т зрошування садівництва ім. М.Ф. Сидоренка (Мелітополь), Ін-т садівництва НААН — головна координуюча установа наукових досліджень. Наведено очікувані результати щодо ефективності впровадження галузевої програми до 2025 р., матеріальні потреби та нормативи, показники та джерела фінансування галузі, досвід сусідніх країн.

УДК 634.71:631.527

2012.1.224. СЕЛЕКЦИОННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПОВЫШЕНИЯ КРУПНОПЛОДНОСТИ МАЛИНЫ РЕМОНТАНТНОГО ТИПА / Евдокименко С.Н., Есичева Т.Б. // Садоводство и виноградарство. — 2011. — № 5. — С. 14–17. — Библіогр.: 7 назв.

Малина ремонтантна крупноплодна, селекція малини (ВСТІСП, Росія).

Представлено оцінку вихідних форм і їх нащадків ремонтантної крупноплодної малини (Кокінський опорний пункт ВСТІСП, Росія), яку проведено у сприятливі (2006, 2008, 2009) та несприятливі (2005, 2007) для врожаю роки. Серед вивчених міжвидових ремонтантних сортів малини найкрупніші ягоди (понад 5,0 г) формують сорти: Оранжевое чудо, Брянское диво та елітні сіянці 47-18-4 і 37-15-4. Особливу селекційну цінність у вищеплених трансгресивних сіянцях мають батьківські форми з високим рівнем великоплідності: Атлант, Брянское диво, Геракл, Оранжевое чудо, 47-18-4, 13-39-11 та інші. При цьому широкі можливості для відбору мають комбінації контрольованого схрещування з участю цих батьківських форм і популяції від їх вільного опилчення. У потомстві цих форм у 2007–2009 рр. виділено "видатні" за великоплідністю сіянці. Це форми: 19-99-1 (середня маса ягоди 6,0 і максимальна — 9,2 г); 3-59-1 (6,5 і 9,8 г); 47-15-20 (6,7 і 10,5 г); 52-147-1 (6,7 і 11,0 г); 2-49-1 (6,8 і 11,7 г) та інші. Найбільш перспективними родинками щодо збільшення маси ягід відзначено: 47-18-4 × Геракл, Геракл × Брянское диво, Атлант × Брянское диво та 13-39-11 × Геракл.

УДК 634.722+634.71:632.38

2012.1.225. ДІАГНОСТИКА ВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ СМОРОДИНИ ЧОРНОЇ ТА МАЛИНИ МЕТОДОМ ІНДУКЦІЇ ФЛУОРЕСЦЕНЦІЇ ХЛОРОФІЛУ ЛИСТКІВ / Кирик М.М., Тарануха Ю.М., Тарануха М.П., Китаєв О.І., Скрыга В.А., Артеменко Д.М. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 10. — С. 26–28. — Бібліогр.: 15 назв.

Смородина чорна, малина, вірусні інфекції рослин, індукція флуоресценції хлорофілу, діагностика вірусної інфекції рослин, фотосинтез у рослин, коефіцієнт плато K_{Pl} .

Вплив вірусної інфекції на стан фотосинтетичного апарату (ФСА) рослин вивчали за використанням портативного приладу "Флоратест", який дає змогу реєструвати індукційну криву флуоресценції, за параметрами якої можна з'ясувати перебіг процесів світлової і темної фаз фотосинтезу. Форма індукції флуоресценції хлорофілу (ІФХ) чутлива до всіх змін у будь-якій ланці фотосинтезу, спричинених основними та ендогенними факторами навколишнього середовища. Матеріалом для дослідження були листки смородини чорної сорту Козацька і малини с. Новокітаївська, уражені вірусами махровості і жовтої плямистості відповідно. Встановлено, що в уражених рослинах порівняно з безвірусними флуоресценція хлорофілу зростає у всьому часовому діапазоні реєстрації її індукційних змін. При цьому збільшення інтенсивності фонові флуоресценції F_0 на 23,3–52,8% зумовлено зростанням кількості неактивного хлорофілу, який не передає енергію збудження реакційним центрам. Водночас підвищення рівня стаціонарної флуоресценції хлорофілу F_t для чорної смородини в 1,6 раза, а малини — у 2,2 раза свідчить про блокування перебігу фотосинтетичних процесів у хлоропластах листків. При визначенні наявності вірусної інфекції у дослідних рослинах, як тестовий показник для ранньої діагностики рекомендується використовувати коефіцієнт плато $K_{Pl} = (F_{Pl} - F_0) : (F_P - F_0)$. Значення $K_{Pl} \geq 0,4-0,5$ свідчить про наявність інфекції, що істотно збільшує ймовірність і надійність методу щодо виявлення вірусних уражень порівняно з візуальними обстеженнями.

УДК 634.739.1:631.53:631.45:631.8

2012.1.226. ГОЛУБИКА — ВЫСОКОРОСЛАЯ И ВКУСНАЯ / Хромов Н.В. // Овощи и фрукты. — 2011. — № 12. — С. 28–31.

Буяхі, ґрунти кислі, удобрення буяхів, лікарські рослини, вирощування буяхів.

Описано вирощування сучасних сортів буяхів. Плоди цієї культури надзвичайно цінні для людського організму. Вони багаті органічними кислотами і фенольними сполуками, що сприяють засвоєнню вітамінів, зниженню проникності судин, підвищують рівень їх міцності та еластичності, регулюють роботу залоз внутрішньої секреції. Ягоди містять високу кількість цукрів, калію і пектину, що також сприяє виведенню з організму важких металів і радіоактивних часток. Науковцями доведено омолоджувальний фактор ягід буяхів (Б), а також ефективність їх дії при боротьбі з "курячою сліпотю". Під насадження Б слід обирати рівні ділянки (або з невеликим нахилом), які достатньо прогриваються й освітлюються. Ґрунти мають бути: легкими, кислими (рН 3–5), постійно вологими, добре аерованими, вміст гумусу не менше 3%. Представлено способи закислення ґрунту. Враховуючи поверхневе, неглибоке розміщення кореневої системи, обробляти ґрунт слід обережно, восени бажано мульчувати тирсою від хвойних порід невеликим шаром. Для весняного підживлення необхідні азотні, фосфорні і калійні добрива (% перших більші). Недостатність азоту викликає пожовтіння листя, зниження врожаю за рахунок малої маси плодів; під одну рослину необхідно вносити 30–35 г сульфату амонію. Найбільший об'єм азотних добрив доцільний у період розпукування бруньок (у травні — 30–35% і на початку червня — 15–20%). Підживлення фосфорними і калійними добривами рекомендується робити рано навесні і в червні — 35–40%, а внесення гною або курячого посліду забороняється тому, що швидке залуження ґрунту згубно вплине на Б. Відзначається, що своєчасне обрізування рослини буде сприяти не тільки ранньому та рясному цвітінню і підвищенню врожайності, але й зменшенню ушкодження від морозів і заморозків. Обрізку можна проводити рано навесні до сокоруху і набубнявіння бруньок, або ж восени після завершення листопаду. Омолоджуюча обрізка доцільна у віці понад 4 роки.

УДК 634.8:631.52:631.541

2012.1.227. СПАДКОВІСТЬ ТА МІНЛИВІСТЬ ОЗНАК У ПОТОМСТВІ F_1 ПІДЩЕПНИХ СОРТІВ ВІНОГРАДУ / Герус Л.В. // Инновационные технологии в развитии столового виноградарства: материалы междунар. науч.-практ. конф.

молодых учёных и специалистов, 30 авг. 2011 г. — О.: ННЦ "ИВиВ им. В.Е. Таирова", 2011. — С. 24–28. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 536180.

Виноградарство, генофонд винограду, генетика винограду, гетерозис винограду, гібридизація у виноградарстві, сіяння винограду, сорти винограду, філоксера, селекція винограду.

Представлено генофонд підщепних сортів, створених у 70–90 роках ХХ ст. під керівництвом Є.М. Докучаєвої, М.І. Тулаєвої та Л.В. Мелешко. Він включає гібридні сіянці 7 гібридних популяцій. Гібридний фонд одержано від схрещування як чистих видів роду *Vitis*: *V. vinifera* (Чауш, Каберне Совіньйон, Мадлен Анжевін та ін.), *V. riparia* (Ріпарія Глар), *V. rupestris* (Рупестріс дю Ло), так і селекційних сортів американсько-американського, євро-американського та євро-американсько-американського походження. До схрещування залучено гібридні форми селекції ННЦ "ИВиВ ім. В.Е. Таирова": Таіровський 2, 28-48-5, 19-31-70, 19-30-10 і сортів Мускат одеський та Виносливий. Гібридні популяції включали 160 сіянців 7 комбінацій від 12 до 39 сіянців. За результатами вивчення сіянців визначили, що окремі батьківські форми переважно домінують на прояв ознак у потомстві. Практично в усіх комбінаціях із сортами Б × РСО4, Телекі 5Ц, Чауш спостерігали від 3 до 14 сіянців із середнім або високим рівнем пасинкоутворювальної здатності, продуктивності та сили росту пагонів. У комбінаціях із Р × Р101-14 (або його нащадками) відмічено збільшення кількості сіянців з добре розвиненими пасинками та слабким ростом пагонів. Включення у схрещування стародавніх, адаптованих до умов вирощування різних регіонів світу, сортів Каберне Совіньйон та Чауш сприяло одержанню сіянців із слабкою пасинкоутворювальною здатністю. Зроблено висновок про перспективність для селекції міжвидової гібридизації за участі більшої кількості видів роду *Vitis* L. Перспективними в якості батьківських форм визнано стародавні сорти виду *V. vinifera* L. Окрім стійкості до надлишку "активного" вапна та зменшення інтенсивності пасинкоутворення, вони передають нащадкам стійкість проти листової форми філоксери. Серед 7 досліджених комбінацій найперспективнішими до схрещування визнано: Чауш × (Б × РТелекі 5Ц) та (Ш × Б41Б) × (Б × РСО4). Із 160 сіянців було виділено 23 за комплексом біологічних та господарсько-цінних показників (таблиці).

УДК 634.8:631.526.3(477.7)

2012.1.228. СОРТ ВІНОГРАДУ ПАМ'ЯТІ НЕГРУЛЯ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Кузьмук С.Л. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2011. — Вип. 48. — С. 100–102. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 536176.

Виноград півдня України, сорт винограду Пам'яті Негруля, зимостійкість винограду.

Висвітлено результати вивчення інтродукованого столового сорту винограду Пам'яті Негруля в ампелографічній колекції ННЦ "ИВиВ ім. В.Е. Таирова" (2008–2010 рр.). Встановлено, що стійкість сорту до комплексу несприятливих умов зимового періоду півдня України зумовлено, перш за все, генетичними особливостями. Після суворої зими 2009–2010 рр. розпукування вічок у с. Пам'яті Негруля було на рівні 80%, а в контрольного с. Молдова — 48%, тому за роки досліджень збереженість вічок у дослідного сорту становила ≈85%, що на 13% більше, ніж у с. Молдова. Також у с. Пам'яті Негруля відмічено високий коефіцієнт плодоношення — 0,91, що дещо нижчий за контроль. Кількість плодоносних пагонів в обох сортів була високою (понад 70%) та практично однаковою. Проте виявлено істотну різницю за показниками середньої маси грона (СМГ). Так, у с. Пам'яті Негруля СМГ за ці роки вона була більшою на 181 г, однорічні пагони визрівали краще (цим визначають пристосованість сорту до умов вирощування), ніж у контролі на 13%, а в 2010 р. — на 22%, вихід товарної продукції — дещо більшим за контроль. Свіжа продукція винограду с. Пам'яті Негруля також відрізнялась високими деугастайними якостями, однак транспортабельні властивості ягід були дещо кращими у сорту Молдова. Загалом обидва сорти мали високу транспортабельність ($K_p > 60$).

УДК 634.8:631.527.6

2012.1.229. ВИВЧЕННЯ ІНТРОДУКОВАНИХ КЛОНІВ СОРТІВ ВІНОГРАДУ У ВІНОГРАДАРСЬКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ / Ковальова І.А., Чисніков В.С., Мазуренко Л.С. //

Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2011. — Вип. 48. — С. 77–81. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 536176.

Виноградарство, виноробство, виноград технічних сортів, клони винограду, маточники винограду, селекція винограду, інтродукція винограду.

У 2008–2010 рр. у БАТ “Придунайський” досліджували продуктивність 15 клонів у технічних сортів винограду (В), інтродуктованих з Італії: Каберне Совіньйон — F5 і R5; Мерло — R18, F5, ISVF2 і R3; Піно-нуар 838, міньє 292, грі R 49-207; Ріслінг рейнський 198-25; Сільванер W 4-96; Совіньйон R3; Трамінер рожевий R3; Шардоне K8, а також 6 клонів 3 технічних сортів винограду, інтродуктованих із Німеччини: Каберне Совіньйон — 15 і 337; Мерло — 349 і 348; Ріслінг рейнський — G 65 і G 21. Проведено оцінку стану насаджень 36 клонів 12 сортів, закладених у шести виноградарських господарствах: ННЦ “ІВіВ ім. В.Є. Таїрова”, ДП “ДГ ім. Суворова”, БАТ “Придунайський” (Одеська обл.), Агрофірма-Радгосп “Білозерський” (Херсонська обл.), СВК “Ізумрудний” (АР Крим), СТОВ “Берегівське” (Закарпатська обл.). За результатами багаторічних досліджень планується виділення перспективних клонів сортів для кожної виноградарської зони України, які забезпечать добрий ріст і розвиток кущів, високу сталу врожайність і якість продукції. На їх основі буде вирощуватись вільний від вірусної і бактеральної інфекції сертифікований садивний матеріал для промислових маточників.

УДК 634.8:632.3(477.7)

2012.1.230. ЕПІДЕМІОЛОГІЯ ЕСКИ В ПІВНІЧНОМУ ПРИЧОРНОМОР’ї / Шматковська К.А. // Виноградарство і виноробство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2011. — Вип. 48. — С. 212–214. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 06 536176.

Виноградарство (Одеська, Миколаївська, Херсонська обл.), еска в Північному Причорномор’ї, хвороби деревини винограду, сорти винограду.

Останнім часом на виноградниках найчастіше зустрічаються хвороби багаторічної деревини: еutipіоз, чорний рак та еска, які зменшують експлуатаційний вік насаджень. Найпоширенішою з них є еска (Е), збудники — комплекс патогенів, які належать до різних системних груп. Перші симптоми з’являються в середині червня у вигляді невеликих, чітко окреслених, світлих плям між жилками листка. Характерною особливістю ески є частково або повністю невивіршені пагони. У кінцевій стадії Е більшість рукавів руйнуються в поперековому напрямку та відмирають. Фітосанітарний моніторинг 2009–2011 рр. на виноградниках Одеської, Миколаївської та Херсонської областей засвідчив, що в перших 2-х обл. хворобою було уражено до 30% рослин різних сортів та вікових груп. Найвищий відсоток загибелі рослин (відмирання рукавів та повне всихання кущів) відмічали на виноградниках віком старше 15 років. Це пояснюється великим інфекційним накопиченням збудників Е, неспроможністю старої рослини протистояти хворобі. Розповсюдження та розвиток її у 2010 р. порівняно з 2009 р. було меншим — в Одеській обл. на 3,28, у Миколаївській — на 1,45%, що пояснюється несприятливи-

ми для збудника метеорологічними умовами: низькими зимовими і ранньовесняними температурами, літніми засухами та високою температурою повітря. Високі температури в ці роки сприяли розвитку Е за типом апopleксії, швидкоплинного ураження та повної загибелі всієї рослини. Це спостерігалось у 1-й декаді липня на деяких кущах у сортів: Аліготе, Каберне, Совіньйон та Рубін таїровський. У 2011 р. у Херсонській обл. перші ознаки хвороби зафіксовано на сортах: Мускат одеський, Трамінер рожевий та Каберне Совіньйон, а на кінець вегетаційного періоду Е поширилась на всі сорти. Наведено показники інтенсивності ураження на сортах: Біанка, Шардоне, Іршаї Олівер, Мускат одеський, Каберне Совіньйон, Сапераві, Трамінер рожевий (Агрофірма-Радгосп “Білозерський”, Херсонська обл.) та Лідія, Олешковський, Мускат одеський, Біанка, Молдова (ПАТ АФ “Цюрупінське”, Херсонська обл.).

УДК 634.8:632.95:631.347.3

2012.1.231. МОЖЛИВІСТЬ СКОРОЧЕННЯ ПЕСТИЦИДНОГО НАВАНТАЖЕННЯ В ЗАХИСТІ ВИНОГРАДУ ВІД ХВОРОБ ПРИ ВИКОРИСТАННІ СУЧАСНИХ ОБПРИСКУВАЧІВ / Доля П.В. // Інноваційні технології в розвитку столового виноградарства: матеріали міжнарод. науч.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, 30 авг. 2011 г. — О.: ННЦ “ІВіВ ім. В.Є. Таїрова”, 2011. — С. 29–32. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536180.

Виноградники, обприскування виноградників, сади, обприскувач тунельного типу ЛІРКО, пестициди, мілдью, захист винограду (екологія), фунгіциди.

Дослідження проводили в умовах південної частини Херсонської обл. на виноградниках ДП “Таврія-1”. Найбільшу шкоду у цій зоні спричиняє мілдью, що при відсутності захисних заходів впливає на недобір урожаю до 30–50%. За три роки досліджень мілдью винограду розвивалась по-різному: від поодиноких випадків розвитку на листках (у 2007 р.) до епіфітотії (у 2009 р.), коли ураження на листках контрольного варіанта становило до 82%, а на гронах — до 25%. Показано можливість скорочення норм витрати фунгіцидів у захисті від мілдью на 30% при застосуванні нового обприскувача тунельного типу, завдяки кращому розподілу робочої рідини у кроні куща винограду. Якщо за використання обприскувача вентиляторного типу ОПВ-2000 (який застосовують в основному на виноградниках України) листки і грона розміщені горизонтально, рідина покриває якісно — на 50,1% поверхні, а ті, що вертикально — лише на 20,4%, то за тунельного ЛІРКО — 53,3 та 48,7% відповідно. При цьому кількість крапель від ЛІРКО більша. Крім того використання обприскувача тунельного типу уможливило зниження рівня забруднення навколишнього середовища. За результатами розрахунку екоотоксикологічного ризику визначено, що при витратах 70 і 50% пестицидів знижується рівень пестицидного забруднення (V): відповідно на 1,86 і 1,42 ум. кг/га, а за витрат 100% норми на 2,66 ум. кг/га. Зменшується також і значення АЕТІ.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 631.95:504.054:546.48:635.1/.8

2012.1.232. ЗОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ ВМІСТУ КАДМІЮ У ҐРУНТІ, ВОДІ ТА ЙОГО НАКОПИЧЕННЯ В ОВОЧЕВІЙ ПРОДУКЦІЇ / Борисюк Б.В., Іванова О.С. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 3. — С. 31–35. — Бібліогр.: 7 назв.

Овочева продукція, забруднення овочевої продукції, кадмій, накопичення кадмію в овочах, міграція кадмію.

Висвітлено результати досліджень динаміки і перерозподілу кадмію (Cd) у системі “ґрунт — вода — овочева продукція” на території Брусилівського району Житомирської обл. Встановлено, що в ґрунті, порівняно з іншими об’єктами, Cd накопичується в незначній кількості. Це наводить на думку,

що в цій системі спостерігається активний перерозподіл Cd виключно в системі “вода — рослини”. Зазначено, що нестабільність коефіцієнта кореляції вмісту Cd в овочах від його вмісту в ґрунті становить: для буряку столового $r=0,4$; моркви $r=-0,2$ та для картоплі $r=0,31$ ($P<0,05$). Це свідчить про розгалужений шлях міграції Cd з ґрунту частково в овочі (через ґрунтові води) та частково у підземні води. Зростання показника вмісту Cd до 0,12 мг/кг у буряку столовому відбувається зі збільшенням його концентрації в ґрунті до 1,5 мг/кг та за низького рівня вмісту Cd у воді. За умов посилення міграції цього важкого металу (ВМ) у підґрунтові води чи за зменшення вмісту Cd у ґрунті до 1 мг/кг відбувається зниження показника вмісту ВМ у коренеплодах. Картопля по-

силено поглинає Cd у межах 0,09–0,1 мг/кг за рівня показника 1 мг/кг у ґрунті. Водночас для цієї культури залишається високим рівень оберненої залежності ($r=-0,08$) вмісту Cd від динаміки його вмісту у воді. На особливості поглинання Cd рослинами моркви впливає зміна тисноти і навіть вектора залежності від показника вмісту цього ВМ у воді — 0,08–3,47 мг/л, на відміну від картоплі. З'ясовано, що посилене (–0,08 мг/кг) поглинання Cd спостерігається за низьких його концентрацій у ґрунті — 0,5 мг/кг та у воді — 0,001 мг/л, а також за високих — 1,5 та 0,007 відповідно.

УДК 635.1/7:631.531.04"323/324"

2012.1.233. ПОДЗИМНИЕ И ЗИМНИЕ ПОСЕВЫ ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР / Непорожня Е. // Овощеводство. — 2011. — № 11. — С. 40–41.

Овочеві рослини, строки сівби овочевих рослин, підзимовий посів, зимовий посів, догляд за підзимовими посівами.

Висвітлено переваги підзимової і зимової сівби овочевих культур, особливо в роки з посушливими веснами. Насіння, що знаходиться в землі ще із зими, повніше використовує зимову вологу, швидко бубнявіє і дає ранні дружні сходи. Такі рослини розвивають потужнішу кореневу систему, тому ґрунтову вологу і поживні речовини використовують протягом вегетації ефективніше, ніж висіяні навесні чи влітку. Відчутні переваги такого строку сівби і за холодної дощової весни, коли не можна рано почати обробіток ґрунту. Насіння, висіяне під зиму, одержує природне загартування і здатне давати сходи за знижених температур, а також краще переносить весняні заморозки. У результаті овочі досягають на 2–3 тижні раніше, ніж за самих ранніх весняних посівів. Підзимову сівбу найкраще за все розпочинати за 3–4 доби до настання стійких морозів, тобто до замерзання ґрунту. Зі зниженням температури повітря до 2°C і нижче, а температури ґрунту — до 2...4°C настає час такої сівби. У листопаді слід починати сівбу в місцевостях зі стійкою зимою, а в регіонах із нестійкою теплою зимою підзимову сівбу доречно замінити зимовою і провести її в лютому, під час відлиги. Найкращими для підзимової сівби є холодостійкі овочеві культури з тривалим проростанням насіння, у складі якого є ефірна олія, а саме: морква, пастернак, петрушка, цибуля, щавель, шпинат, ревінь, скорцонера, вівсяний корінь, салат, кріп, кмин, коріандр та інші пряні рослини. Обов'язкове дотримання рекомендацій щодо сівозміни і сумісності рослин різних видів. Дуже важливо, щоб місце підзимової сівби не затоплювалось під час танення снігу і навесні швидко підсихало. На ділянках із високим рівнем ґрунтових вод, а також низинних і вологих, необхідно робити гряди заввишки 20 см (35 см — на дуже вологих місцях). Сіяти слід лише сухим насінням з вологістю не більше 8% з хорошою схожістю. Рекомендовану норму висіву треба збільшувати в 1,5 раза, а для дражованого насіння — на 20–25%. Глибина загортання насіння — 0,5–1 см. За зимової сівби треба завчасно підготувати борозенки і накрити їх плівкою, щоб їй було легше знайти під снігом і щоб не розмили осінні дощі. Рано навесні підзимові і зимові посіви слід накривати плівкою для отримання ранніх сходів і, відповідно, раннього врожаю. Підзимова сівба не рекомендується, якщо врожай овочів призначено для тривалого зберігання.

УДК 635.1/8:551.582(477)

2012.1.234. КЛІМАТ І ПРОДУКТИВНІСТЬ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ: монографія / Божко Л.Ю. — О.: Екологія, 2010. — 368 с. — Бібліогр.: 201 назва. Шифр 535349.

Овочеві культури, клімат, агрометеорологія, продуктивність овочевих культур, вирощування овочевих культур.

Висвітлено результати досліджень стосовно впливу агрометеорологічних умов на темпи розвитку і продуктивність найпоширеніших овочевих культур. Зазначено, що підвищення їхньої врожайності можливе за рахунок багатьох факторів: введення у виробництво нових, продуктивніших сортів, запровадження сортового районування, за якого розміщення різних за скоростиглістю сортів здійснюється з урахуванням відповідності агрокліматичних ресурсів території біологічним особливостям цих культур. Виконано дослідження агрокліматичного потенціалу території України та розраховано його оцінку щодо вирощування овочевих культур, а саме: баклажанів, перцю солодкого, помідорів, капусти, огірків, яку спрямовано на раціональне використання агрокліматич-

них ресурсів у с.-г. виробництві. Отримано кількісні оцінки радіаційних характеристик полів з овочевими культурами та агрокліматичних умов формування врожаїв різних категорій. Результати досліджень, виконаних на основі моделі формування врожаю рослин А.М. Польового, засвідчили, що за умови потепління клімату межа Північного і Південного Степів значно просунеться на північ і буде знаходитись у нинішніх межах Лісостепу. Внаслідок потепління в усіх агрокліматичних зонах збільшиться тривалість вегетації, зростуть суми температур за вегетаційний період, надходження ФАР та сумарне випаровування, зросте нестача води для задоволення потреб рослин. У результаті цього північна межа виробничого вирощування баклажанів, перцю солодкого й помідора відступить на північ, і в усіх зонах ці культури будуть забезпечені теплом. Внаслідок різкого підвищення температур зменшиться територія агрокліматичних районів, сприятливих для вирощування капусти й огірків. Запрогнозовано значне зростання території недостатнього зволоження, де необхідно буде розвивати зрошення.

УДК 635.1/8:631.1:[631.5+632+664]

2012.1.235. ОВОЧІВНИЦТВО І БАШТАННИЦТВО: міжвід. темат. наук. зб. Вип. 56 / НААН, Ін-т овочівництва і баштанництва; редкол.: Яровий Г.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 2010. — 459 с. Шифр 06 535452.

Овочівництво, баштанництво, економіка овочівництва, генетика овочевих і баштанних рослин, селекція овочевих і баштанних рослин, вирощування овочевих рослин, вирощування баштанних рослин, захист рослин, зберігання і переробка врожаю.

Наведено результати наукових досліджень з питань економіки галузей овочівництва і баштанництва, генетики й селекції овочевих і баштанних рослин, технології та агротехніки їх вирощування у відкритому і захищеному ґрунтах різних природно-кліматичних зон України, а також захисту рослин та зберігання й перероблення врожаю. Розглядаються історичні аспекти селекції капусти білоголової, становлення та перспективи розвитку в Україні грибівництва у світлі європейських тенденцій. Висвітлено маркетингові дослідження моніторингу ринку інноваційної продукції овочівництва, обґрунтовано застосування пестицидів для захисту овочевих культур. Наведено технічні характеристики нових гібридів помідора для переробної промисловості, також нових його сортів (Міролюбівський, Голтянський). Охарактеризовано холодостійкий сорт кавуна Макс Плюс і посухостійкий — Арсенал. Наведено методи створення та характеристики нових сортів капусти білоголової пізньостиглої Василина і червоноголової середньопізньої Палета, а також нового високоврожайного сорту цибулі шалот Джигіт універсального напрямку використання та конкурентоспроможного сорту пастернаку Стимул. З'ясовано вплив різних видів мульчі на ріст і насінневу продуктивність та забур'яненість посівів капусти білоголової пізньостиглої. Висвітлено питання збереження генофонду овочевих і баштанних рослин, а також освоєння операційної технології і біоенергетичної оцінки виробництва овочів в Україні. Прیدілено увагу збереженості коренеплодів залежно від зрошення та внесення мінеральних добрив, впливу температурного режиму зберігання на динаміку природних втрат грибів та біотехнологічним аспектам середньотривалого зберігання колекцій часнику та ін.

УДК 635.11.132:[631.526.32+631.527.5]"2011"

2012.1.236. НОВЫЕ СОРТА И ГИБРИДЫ МОРКОВИ И СВЕКЛЫ СТОЛОВОЙ, ЗАНЕСЕННЫЕ В ГОСРЕЕСТР НА 2011 ГОД / Мизерная Н. // Овощеводство. — 2011. — № 10. — С. 38–41.

Морква, буряк столовий, сорти моркви і буряку нові, гібриди моркви і буряку нові, селекція моркви і буряку.

Наведено характеристики нових сортів та гібридів столових моркви і буряку іноземної селекції, занесених у Держреєстр на 2011 рік. Для Степу, Лісостепу і Полісся рекомендовано для вирощування такі гібриди моркви (заявник "Бейо Заден Б.В.") як Каріні F₁, Невіс F₁, Напа F₁. Каріні F₁ має короткий коренеплід з діаметром і масою від середнього до великого. Вміст загального цукру — 5, сухої речовини — 8%. Уражуваність альтернаріозом і сухою гниллю — 3%. Урожай товарних коренеплодів — 75 т/га. Коренеплід сорту Невіс F₁ має

довжину до 20 см, середній діаметр — 3–6 см і невелику масу. Вміст загального цукру — 5,2, сухої речовини — 7,4%. Уражуваність альтернаріозом і сухою гниллю ідентична попередньому гібриду. Товарний урожай — 78 т/га. Напа F₁ має довгий коренеплід (до 20 см), діаметр середній — 3–6 см, маса плода невелика, вміст загального цукру і сухої речовини мало відрізняється від попереднього гібрида, а уражуваність альтернаріозом і сухою гниллю така ж. Товарний урожай — 74 т/га. Гібриди Майор F₁, Сатурно F₁, Нантіндо F₁ мають довжину коренеплода ~ 20 см, середній діаметр — 3–6 см і вміст загального цукру в межах 5–52%, сухої речовини — 7–8%, уражуваність сухою гниллю — 1,5%, мокрою бактеріальною — 2%, альтернаріозом — 2% (Майора F₁), а товарна врожайність цього гібрида — 50 т/га. Сорти Сукцес (заявник "Ходовля рослин сновидца сп. з о.о.") і Комет (заявник "Нікерсон-Цваан БВ") мають середню і велику довжину коренеплоду (11–20 см), вміст загального цукру 6–6,2%, сухої речовини — 14–15%, ураженість альтернаріозом 5–7%, сухою гниллю 1–3%, мокрою бактеріальною гниллю — 3% (Комет) і 8% (Сукцес). Час достигання — 150 діб (Сукцес) і 110 — Комет, товарний урожай 70 т/га і 6,5 кг/м² відповідно. Реєстр 2011 р. поповнився такими сортами буряку столового як: Лоретт, Акела і Округлий темно-червоний, урожайність яких 55 т/га, 60 т/га, 4,4 кг/м² відповідно. Вегетаційний період сорту Лоретт — 95, Округлий темно-червоний — 115 і Акела — 125 днів. Маса товарних плодів у сортів Лоретт і Акела — 450 і 470 г відповідно, а в сорту Округлий темно-червоний — 150–250 г. Ураженість пероноспорозом — 1% (Лоретт), слабка (Округлий темно-червоний), 2% (Акела); борошнистою росю — 1% (Лоретт), слабка (Округлий темно-червоний), 2,3% (Акела).

УДК 635.13:631.526.32

2012.1.237. СОРТОВОЕ РАЗНООБРАЗИЕ МОРКОВИ / Бобос І.М. // Настоящий хозяин. — 2011. — № 11. — С. 32–36.

Морква, селекція моркви, сорти моркви, гібриди моркви, сортотипи моркви.

Висвітлено питання щодо сортового різноманіття моркви зокрема п'яти її сортотипів, які вирощують в Україні. Вирішальним чинником для формування високих і стабільних урожаїв коренеплодів моркви є впровадження інтенсивних технологій вирощування, яке можливе лише за використання сучасного сортименту. У Державному реєстрі сортів рослин в 2011 р. нараховувалось 55 сортів і 51 гетерозисний гібрид моркви. Вітчизняний сортимент створюють селекціонери державних установ: Інституту овочівництва і баштанництва НААН, Сквирської дослідної станції, Дослідної станції "Маяк" та ін.; приватних селекційних фірм: Каско, Світяз, Тирас, Агросвіт та низка інших. Велику конкуренцію вітчизняним селекціонерам створюють зарубіжні компанії, зокрема Нунемс, Бейо Заден, Рійк Цваан, Сименіс та ін. (77% сортименту моркви в Україні). Для різних технологій вирощування коренеплоду селекція здійснюється за 38 морфологічними і господарськими ознаками. При виборі сорту моркви головними ознаками є: довжина, діаметр, забарвлення і форма коренеплоду. Причому, застосування елементів технології вирощування залежить, у першу чергу, від довжини коренеплоду і його скоростиглості. Для ринку свіжої продукції вирощують ранні і середні сорти з коренеплодами, які мають красивий вигляд, високі смакові якості та ніжний, соковитий м'якуш. Для одержання ранньої пучкової продукції необхідні сорти з дуже коротким листям, а для механізованого збирання навпаки — з довгим. Зазначено, що чим скоростигліший сорт, тим листя коротше. Кращими для одержання пучкової продукції є такі скоростиглі сорти, як Асоль, Оленка, Лагуна F₁, Наполі F₁ та ін. Найкращим з них вважається дуже скоростиглий гібрид Байон F₁, з середньою масою коренеплоду 60 г. Коренеплоди за пучкової стиглості частіше бувають жовтими, навіть у сортів з жовтогарячим забарвленням. В Україні сортимент моркви представлено в основному коренеплодами жовтогарячого та інтенсивно жовтого кольору, але є сорти з інтенсивно-червоним забарвленням. У світі колорова гама коренеплодів моркви набагато ширша: фіолетова, світло-жовта, біла. Залежно від форми коренеплодів сорти моркви, які вирощують в Україні, розділяють на 5 сортотипів: Каротель, Нантська, Валерія, Шантене і

Геранда. Сорти сортотипу Нантська становлять найбільшу кількість сучасного вітчизняного сортименту: Асоль, Болеро, Байон F₁, Голландська, Кораль, Ласуна, Лагуна F₁, Нантська харківська, Яскрава та ін. Сортотип Шантене представлено такими сортами й гібридами, як: Абако F₁, Дарунок F₁, Канада F₁, відомим сортом Шантене сквирська, Селема та ін., а сортотип Геранда — найвідомішим сортом Оленка і Каротель; сортотип Валерія — сортами Дарина, Каротан і гібридами Вікторія F₁, Перун F₁. Зазначено, що сорт потрібно відбирати залежно від напрямів маркетингу, для яких розроблено сучасні технології.

УДК 635.25:631.559:631.674.6(477.72)

2012.1.238. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ В ПІВДЕННОМУ СТЕПУ / Журавльов О.В. // Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН". — К., 2011. — Вип. 1/2. — С. 177–184. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 535426.

Цибуля ріпчаста, продуктивність цибулі, зрошення краплинне, вологість ґрунту передпосівна, густина стояння рослин цибулі, препарат Байкал ЕМ-1У, урожайність цибулі ріпчастої.

Наведено результати дослідження продуктивності цибулі ріпчастої сорту Халцедон залежно від передпосівної вологості ґрунту, густоти стояння та препарату Байкал ЕМ-1У. Розчин препарату вносили в концентрації 1:1000 через кожні 10 діб, починаючи зі сходів, нормою 6,3 дм³/га. Вивчалися різні рівні передпосівної вологості ґрунту (60, 70, 80 та 90% НВ). За результатами проведених досліджень виявлено тенденцію позитивного впливу підвищення рівня передпосівної вологості ґрунту на врожайність цибулі. Ця закономірність спостерігалася як окремо за роками, так і в середньому за весь досліджуваний період. З'ясовано, що підвищення лише вологості ґрунту, або густоти стояння рослин, чи застосування тільки препарату Байкал ЕМ-1У не гарантує найвищої врожайності цибулі. За роки досліджень встановлено, що приріст урожаю цибулі ріпчастої від збільшення вологості ґрунту та густоти стояння рослин становить 10,6 та 25,2 т/га відповідно, а за сумісної дії цих факторів — 40,2 т/га. Зазначено, що для отримання врожайності цибулі ріпчастої на рівні 70–80 т/га на краплинному зрошенні необхідно підтримувати вологість ґрунту в кореневмісному шарі на рівні 90% НВ протягом вегетації, а також вирощувати сорти цибулі з густотою стояння 900 тис. рослин на 1 га у восьмирядкових стрічкових посівах та застосовувати препарат Байкал ЕМ-1У у нормі 6,3 дм³/га.

УДК 635.262:631.5:631.115.1

2012.1.239. ЧАСНИК НА ФЕРМЕРСЬКОМУ ПОЛІ ТА ПРИСАДИБНІЙ ДІЛЯНЦІ / Снітинський В.В., Ліщак Л.П., Ковальчук Н.І., Ліщак І.О. — Л., 2010. — 110 с. — Бібліогр.: 41 назва. Шифр 535134.

Часник, вирощування часнику, фермерське господарство, присадибне господарство, садивний матеріал часнику, оздоровлення часнику, збирання і зберігання часнику.

Наведено результати багаторічних досліджень з культурою часнику на дослідних полях Львівського НАУ, вітчизняних та зарубіжних науково-дослідних установ. Аналізується практичний досвід вирощування цієї культури в різних ґрунтово-кліматичних умовах, зокрема західному регіоні України. Висвітлено історичний аспект культивування однієї з найстаріших овочевих культур, що входить до групи двадцяти найважливіших видів овочів, які вирощують у світі. Охарактеризовано морфологічні й біологічні його особливості, хімічний склад і фармакологічні властивості. Наведено рекомендації щодо технології вирощування часнику, зокрема підготовки садивного матеріалу, його оздоровлення, боротьби з бур'янами, шкідниками й хворобами з узагальненням вітчизняного й зарубіжного досвіду. Зауважується, що найкраще пристосовані до конкретних ґрунтово-кліматичних умов місцеві екоформи і сорти, створені на їхній основі, оскільки дуже часто сорти чи форми часнику, завезені в нову зону з інших областей або країн, погано ростуть, їх масово уражують шкідники й хвороби. Не пристосувавшись до нових умов, вони поступово гинуть. Розглянуто основні елементи технології збирання часнику і його зберігання.

УДК 635.35:631.5(477)

2012.1.240. БИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ И ТЕХНОЛОГИЯ ВЫРАЩИВАНИЯ ЦВЕТНОЙ КАПУСТЫ / Лихацкий В., Чередищенко В. // Овощеводство и тепличное хозяйство. — 2011. — № 9. — С. 10–14.

Капуста цвітна, технологія вирощування цвітної капусти, збирання цвітної капусти.

Наведено характеристику біологічних властивостей та особливостей технології вирощування цвітної капусти, яка за розповсюдженням займає друге місце після капусти білоголової. Цей різновид капусти вважається одним з найкорисніших овочевих культур, оскільки містить у середньому 10,5% сухої речовини, багато мінеральних речовин (калій, фосфор, кальцій, магній і залізо), а також вітамінів (В₁, В₂, РР, А та ін.). Цвітна капуста належить до групи холодостійких овочевих рослин. Її насіння починає проростати за температури ґрунту 5–6°C. Добре загартована розсада витримує короточасне зниження температури до –5...–7°C, а незагартована ушкоджується за мінус 1°C. Цвітна капуста світловимоглива культура і належить до рослин довгого дня. Для нормального росту і розвитку капусти протягом вегетації велике значення має забезпеченість вологою (відносна вологість повітря — від 80 до 90%, а ґрунтова — 75–80% НВ). Цвітна капуста досить вимоглива до родючості ґрунту. Найкращими для її вирощування є супіщані і легкосуглинкові ґрунти (рН 6–7). У ранні строки розсаду капусти потрібно висаджувати на південних і південно-західних схилах. Кращими попередниками для цвітної капусти є картопля, огірок, цибуля і помідор. Не слід вирощувати її після овочевих і кормових культур з родини капустяних раніше ніж через 3–4 роки. Вапно і гіпс краще вносити на кислі і солонцеві ґрунти один раз у 5–7 років. Розсаду ранніх строків висаджувати вирощують у парниках, весняних теплицях чи посівних ящиках на підвіконні. Слід зазначити, що горщечкова касетна розсада добре переносить пересадку у відкритий ґрунт, швидко приживається і краще витримує низькі температури ґрунту і повітря. Перед пікіруванням сіянці необхідно добре полити теплою водою, а після процедури в сонячну погоду рослини затінити протягом 2–3-х діб. Розсаду слід підживлювати розчинами органічних і мінеральних добрив. За 8–10 діб до висаджування у відкритий ґрунт її загартовують. Висаджувати розсаду в районах Лісостепу краще в 1-й декаді квітня в борозни і лунки з шириною міжрядь 50–70 см і відстанню в рядку 30 см. Протягом вегетації поле з цвітною капустою підтримують у чистому від бур'янів стані, міжряддя систематично розпушують, а перед змиканням рядків рослини підгортають. Протягом вегетації цвітну капусту 2–3 рази підживлюють. З появою сходів ведуть боротьбу з хрестоцвітною блішкою шляхом обробки посівів інсектицидами. Цвітну капусту збирають вручну — у міру досягання головок. Зазначено, що надходження цвітної капусти можна продовжити за допомогою дорожчування, а її вживання — на 6–8 тижнів за умови зберігання її в овоче- і картоплесховищах.

УДК 635.356:631.5

2012.1.241. КАК ВЫРАСТИТЬ КАПУСТУ БРОККОЛИ / Федосий И.А. // Настоящий хозяин. — 2011. — № 10. — С. 14–16.

Капуста брокколи, агротехніка вирощування капусти брокколи, сорти і гібриди капусти брокколи, догляд за капустою брокколи, збирання капусти брокколи.

Висвітлено особливості технології вирощування цінної овочевої культури — капусти брокколи, яка за поживними і дієтичними властивостями переважає капусту білоголову (4,2–5,5% — білок; 1,5–3,8 — сума цукрів; 490 мг — солі калію; 105 — кальцію, 82 мг — фосфору; 1,9–4 мг/100 г — каротин, а також комплекс вітамінів). Цей вид капусти добре росте на легких суглинкових з глибоким орним шаром, багатих на гумус ґрунтах, вимогливий до вологості. Високі врожаї капусти можна отримати також на важких родючих добре зволжених ґрунтах, дещо нижчі — на легких середньосуглинкових чорноземах, на заплавах і понижених місцях. Для вирощування брокколи непридатними є кислі ґрунти. Кращими попередниками для цієї капусти є бобові, огірок, помідор, допустимими — картопля і коренеплоди. За внесення органічних і мінеральних добрив культура дає хороші врожаї товарних головок у всіх ґрунтово-кліматичних зонах країни. Зазначено, що за

рахунок використання нових сортів і гібридів з одночасним дотриманням всіх інших елементів технології можна збільшити врожайність овочевих рослин на 25–30% і більше. У Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні в 2011 році, було занесено низку сортів і гібридів капусти брокколи: Айронман F₁, Агасі F₁, Бомонт F₁, Вярус, Грін Меджик, Міледі F₁, Трубадур, Цезар та ін. Звичайно цей різновид капусти вирощують розсадним способом. Як холодостійку рослину її можна вирощувати сівою каліброваного насіння в ґрунт. Догляд за брокколі полягає в розпушуванні ґрунту в міжряддях і рядках, боротьбі з бур'янами, підгортанні рослин для утворення додаткових коренів на підживлення разом з поливом. Найшкодочиннішими з хвороб є судинний і слизуватий бактеріоз, фузаріозне в'янення, а з шкідників — хрестоцвітні блішки, попелиця, капустяні білянка і совка, капуста міль і трипси. Брокколі можна вирощувати з ранньої весни до пізньої осені, використовувати як повторну культуру після попередників, які збирають раніше. Для промислової переробки необхідно збирати маленькі суцвіття (4–8 см). Період зберігання продукції в холодильних камерах — 5–7 діб за температури +1...+2°C.

УДК 635.621/627:631.531.02:631.1

2012.1.242. ВЫГОДНЫЙ БИЗНЕС — ВЫРАЩИВАНИЕ ТЫКВЫ НА СЕМЕНА / Сыч З.Д., Бобось И.М. // Настоящий хозяин. — 2011. — № 7/8. — С. 14–17.

Гарбуз, насінництво гарбуза, вирощування гарбуза на насіння, олія гарбузова, урожайність гарбуза, сорти гарбуза, збирання гарбузів.

Висвітлено питання щодо економічної вигоди вирощування гарбуза на насіння. За посівними площами гарбуз займає 5-те місце у світі і належить до експортних культур. Зазначено, що останнім часом у світі значно підвищився попит на насіння гарбуза з олією з них. Це зумовлено, насамперед, дуже високими її лікувальними властивостями. За якістю вона належить до кращих столових сортів олій і не поступається прованській. Потенційна врожайність насіння гарбуза 1–1,5 т/га, вміст олій — до 45%, а практичний вихід до 35% від маси насіння, тобто до 500–800 кг/га, але у виробничих умовах урожайність становить поки лише 0,3–0,5 т/га. Україна в 80–90 рр. широко експортувала насіння гарбуза, але поступово втратила свої позиції на експортному ринку. Проте після появи потужних конкурентів з країн Азії ціна на насіння гарбуза знизилась з 0,8–1,2 до 0,5–0,7 дол./кг. Однак останнім часом європейські споживачі все більше відмовляються від китайського гарбуза, що пов'язано з його низькою якістю, і у зв'язку з цим знову починає зростати попит на українське насіння. Насіннєвий матеріал, одержаний на полях України, повністю експортується в країни ближнього і дальнього зарубіжжя. Для отримання олій з подальшим тривалим зберіганням найкраще використовувати сорти твердокорого гарбуза, зокрема голонасінного, насіння якого містить велику кількість олеїнової кислоти, найстійкішої до окислення. Найбільшим попитом користується насіння кормових сортів гарбуза великоплідного української селекції — Стофунтовий, Народний, Валок і російської — Волзька сіра 92. У цих сортів вихід насіння з одного гектара становить від 400 до 500 кг і більше. Вміст сирого жиру — 52–53%. Технологію вирощування насіння гарбуза розроблено в Інституті південного овочівництва і баштанництва НААН (з 01.10.2009 о. діє ДСТУ 5046:2008 "Насіння кавуна, дині, гарбуза. Технологія вирощування. Основні положення", де повно і всебічно описано всі процеси технології вирощування культури, збору і зберігання насіння. Подальше вдосконалення технології дасть можливість підвищити ефективність виробництва.

УДК 635.64:631.526.32:631.5

2012.1.243. СОРТА ТОМАТОВ "ЧЕРРИ" / Слепцов Ю.В. // Овощи и фрукты. — 2011. — № 10. — С. 62, 64.

Помідор, сорти помідора, помідор "чері", агротехніка вирощування помідора "чері", збирання плодів помідора "чері".

Висвітлено питання щодо біологічних особливостей сортової різноманітності, технології вирощування та збирання врожаю плодів помідора "чері", назва яких походить від англійського "cherry" — вишня. Рослини формують зібрані в смородиноподібне гроно маленькі плоди (не більше 25 г). Урожайність "чері" низька. Спроба збільшення врожайності

за рахунок збільшення розміру плода пропорційно зменшує вміст цукру і смакові якості. Середній вміст цукру в плодах — 9–10%. Так, як і звичайні помідори, вони бувають рожевими, червоними, жовтими, сливкоподібними і круглими, високорослими і низькими, детермінантними та індетермінантними. Особливо помітним є різноманіття в асортименті російської фірми “Илинична”. З червоних — гібрид Золотая бусінка: індетермінантний, рекомендований для теплиць, формує на гроні до 20 жовто-оранжевих плодів масою 15 г найвищої смакової якості. З рожевих — також індетермінантний Маришка F₁, з 12–15 плодами в гроні. Із індетермінантних відносно недавно з'явився Зеленушка F₁ (10–15 плодів діаметром 2,5 см), оригінального зеленого забарвлення з хрумким м'якушем, придатний для тривалого зберігання. Одним з найвідоміших іноземних сортів і гібридів є Сомма F₁ фірми “Nunhems” (індетермінантний, з плодами-сливками, проте він за смаковими якостями поступається вищезазначеним гібридам). Охарактеризовано також низку сортів російської селекції, а саме: Умелец, Маяк, Фантазія, Арктическая вішня і Десерт. Єдиний вітчизняний сорт Іришка більш придатний для присадибних ділянок. Технологія вирощування помідорів “чері” подібна до тієї, що в звичайних помідорів, але є й відмінності: роздвоєння грона в цього різновиду помідора — цінна ознака, на противагу звичайному; на гроні можна залишати велику кількість плодів, не формуючи його; бажане одночасне досягання, інакше одні плоди ще зелені, а інші — червоні, а це для збирання гронами не підходить. На практиці для запобігання ослаблення рослин й одночасного досягання зрізують грона зі ще бурими плодами і доводять до готовності, видаляючи недозрілі і некондиційні плоди, які псують товарний вигляд. Зазначено, що видалення пасинків з пазух листка і боротьба з фітофторою забезпечують тривале плодоношення помідора “чері”.

УДК 635.64:631.527.5.81:631.544.4

2012.1.244. ВПЛИВ СТРОКІВ ЗАПИЛЕННЯ НА ЗАВ'ЯЗУВАННЯ ПЛОДІВ ПОМІДОРА ТА УТВОРЕННЯ ГІБРИДНОГО НАСІННЯ / Михайлик С.М. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 99. — С. 102–107. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 535988.

Помідор, селекція помідора, строки запилення помідора, гібридизація, гібрид помідора Консуело, теплиця плівкова, гетерозис.

Висвітлено результати порівняльного вивчення строків запилення квіток перспективного гібрида помідора Консуело F₁ вітчизняної селекції після кастрації в умовах плівкової теплиці. Досліджувався їхній вплив на формування гібридних плодів і вихід насіння. Для створення гібридів першого покоління самозапилюючої культури помідора застосовували ручну гібридизацію з першої декади березня до другої декади червня. Встановлено, що за проведення запилення в день кастрації у середньому з 8 китиць відсоток успіху становив 75%. Найвищий відсоток зав'язування гібридних плодів було отримано на 3-й (82%), 4-й (85%) і 6-й (100%) китицях, а найбільшим урожаєм відзначилася 6-та китиця — 2639 г. Плоди з найвищою середньою масою (219 г) були зібрані з 5-ї китиці. З неї отримали і найбільшу кількість насіння — 3,61 г з найбільшою середньою масою насіння з одного плода — 0,36 г. З одного кілограма плодів, зібраних з цієї китиці, виділено 1,65 г гібридного насіння. За результатами зав'язування гібридних плодів та виходу гібридного насіння

за запилення квіток наступного дня після кастрації з'ясовано, що максимальний відсоток успіху зав'язування спостерігався на 6-й і 7-й китицях — по 100%, а на 5-й — 91%. Відсоток успіху зав'язування плодів становив у середньому 69%, що на 6% нижче за показник запилення квіток у день кастрації. Найбільший урожай отримано з 3-ї (2485 г) і 6-ї (2980 г) китиць. За середньою масою плода відзначилися 5-та, 6-та і 8-ма китиці, плоди яких мали середню масу понад 200 г. У гібридних плодах помідора краще і в більшій кількості насіння утворювалося у варіанті з проведенням запилення наступного дня після кастрації квіток (у 1,7 раза). За вирощування гібридного насіння помідора у плівковій теплиці з контурним обігрівом ґрунту і повітря продуктивними виявилися всі 8 китиць. Результати аналізу дослідних даних засвідчили, що запилення квіток наступного дня після кастрації є значно ефективнішим, ніж у день кастрації.

УДК 635.64:631.544:632.937(470)

2012.1.245. ПУТИ ФОРМУВАННЯ УСТОЙЧИВОГО АГРОЦЕНОЗА ПРИ ВИРАЩУВАННІ РАСТЕНИЙ ТОМАТА В ТЕПЛИЦАХ / Трусович А., Кононова О. // Овощеводство и тепличное хозяйство. — 2011. — № 11. — С. 31–34.

Помідор, вирощування помідора в теплиці, біометод, агроценоз помідорний, біорізноманіття.

Обґрунтовано методи формування стійкого агроценозу за вирощування рослин помідора в теплицях. У зв'язку з тим, що тепличні овочі споживаються лише свіжими, вони мають відповідати вимогам безпеки, тому їх необхідно вирощувати без застосування інсекто-акарицидів, а для захисту від шкідників використовувати біометод. У результаті в теплицях формуватиметься керований біоценоз, який ґрунтується на широкому біорізноманітті. Запропоновано декілька напрямів щодо розширення біорізноманіття в теплицях, а саме: використання рослин-індикаторів для раннього виявлення фітофагів, створення альтернативних трофічних зв'язків та використання нектароносів. Основними шкідниками в теплиці є теплична білокрилка, павутинний кліщ, попелиця і мінери. Вони мають свої улюблені види рослин, які ушкоджуються завжди сильніше і раніше (огірки, чорнобривці). Павутинного кліща на них було виявлено на 3 тижні, а білокрилку на тиждень раніше, ніж на основній культурі. У виробничих умовах добре себе зарекомендувала система захисту від попелиці, яка полягає в завчасній сівбі в теплиці килимків ячменю чи пшениці і їх заселенні злаковою попелицею. Паралельно в ці місця проводиться випуск галиці афідідіми, афелінуса, афідіуса та лізіфлебуса. Сівба “килимків” і їх заселення попелицею здійснюється постійно, протягом всього вирощування культур. Крім широко розповсюджених ентомофагів, як енкарзія і фітосейулюс, дуже ефективним є хижий клоп макролофус. Вирощування в теплиці нектароносів (кінза, кріп, васильки справжні) сприяє додатковому живленню ентомофагів нектаром, у результаті чого підвищується їхня життєздатність і плодючість; за відсутності в теплиці шкідників, ентомофаги (крім хижаків) можуть деякий час зберігатися на цих рослинах. Завдяки нектароносам підвищується біологічна ефективність рослин (20–40%). Зазначено, що комплекс перерахованих заходів забезпечує розширення всіх рівнів трофічних зв'язків помідорного агроценозу. Сконструйовані нові ланцюги живлення підвищують стійкість і керованість, що сприяє росту врожайності, зниженню норми витрати біоматеріалу і затрат на обстеження теплиці.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — кандидат с.-г. наук КРУЧЕК А.Н.

УДК 635.9:631.544

2012.1.246. ЕСТЕТИКА В ТЕПЛИЦАХ. ПОГОВОРІМ О ЦВЕТАХ / Слепцов Ю.В. // Настоящий хозяин. — 2011. — № 7/8. — С. 61–63.

Квітництво тепличне, вирощування квітів промислове, селекція квітів, троянда, орхідея.

як і деякі сорти зарубіжних фірм, цінні їх екземпляри, виставки і можливість закупівлі. З розпадом СРСР ця система розвалилась: у вільному продажі з'явилися цибулини, насіння, посадковий матеріал, але на 80% ринок квітів представлено зарубіжною квітковою продукцією. Не використовуються дуже вигідні можливості маркетингу і переробки, торгівлі не квітами на зріз, а посадковим матеріалом, препаратами на їхній основі. Зауважується, що практичний бік квітництва попереду наукових розробок. У світі виділяється 3 регіони з виробництвом квітів в особливо великих масштабах: Європа, Південна Америка, Південно-Східна Азія. Воратами Європи вважається Голландія, куди стікаються всі привозні партії, а вже звідти за іншою ціною відправляються в пострадянські країни. Роль транзитного центру для всього світу відіграє голландський Аалсmeer (10 км від Амстердама), який славиться світовим аукціоном квітів. Визнаним лідером у селекції тюльпанів вважаються Нідерланди, ірисів і гвоздик — Іспанія й Туреччина, гербери — Туреччина, гвоздики — Еквадор і Колумбія, орхідеї — Південна Африка. За показниками рівня розвитку квіткового бізнесу лідирують промислово розвинуті країни з великими площами сучасних конструкцій теплиць, інноваційними розробками і прогресивними технологіями. В Україні створено союз квітників, збільшилась кількість спеціалізованих видань і літератури, але найголовніше — зріс попит на квіткову продукцію. На вітчизняному ринку квітів найвпливовішими є такі компанії, як "Укрфлора", "Камелія", "Вікторія", "Агрус", які стали створювати власну базу для виробництва квітів. Часто на вітчизняному ринку не знайти потрібного насіння, субстратів, різномірних контейнерів для пересаджування рослин з подальшим їх ростом. Вартість сучасних теплиць — 1–1,5 млн євро. Все це гальмує розвиток квіткового бізнесу.

УДК 635.922.925:581.998.16

2012.1.247. ЦІЛЮЩИЙ ПІЕТРУМ У ДИЗАЙНІ САДУ / Машковська С. // Квіти України. — 2011. — № 4. — С. 27–29.

Піетрум дівочий, декоративність піетруму дівочого, лікувальні властивості піетруму, сорти піетруму, вирощування піетруму дівочого.

Охарактеризовано один з видів роду піетрум — піетрум дівочий, який відрізняється високою декоративністю й цілющими властивостями. За своїм зовнішнім виглядом і пахощами рослина нагадує хризантему і суміш ромашки з маргариткою. Цінність піетруму дівочого в тому, що він дуже невибагливий до умов вирощування, має цілющі якості та репелентну властивість, а також здатен оздоровлювати навколишнє середовище. Часто цей вид називають маточною травою, персидською ромашкою, пажитом, а також дівочими хризантемою, маруною, мартикарією. Серед біологічно активних речовин, які виробляє ця рослина, є сполуки, що за своєю хімічною природою належать до терпеноїдів. Піетрум д. — багаторічна рослина, яку вирощують у помірній кліматичній зоні як однорічну культуру, у першу чергу, як декоративну. Він має гарно різьблене листя і суцвіття (махрові і прості) з біло-жовтими квітами. Цвіте дуже рясно з липня до пізніх заморозків. Піетрум д. невибагливий у вирощуванні: добре росте під палючим сонцем і не потерпає від посухи, відмінно розвивається на сонячних ділянках і в напівтіні, холодостійкий, витримує заморозки. Розмножують піетрум д. насінням, яке висівають на розсаду наприкінці березня — на початку квітня (у посівні ящики) в теплицях з обігрівом. У відкритий ґрунт розсаду висаджують наприкінці травня. Молоді рослини до цвітіння 2–3 рази підживлюють комплексним добривом. Розмножувати культуру можна насінням і живцюванням. Рослині достатньо поливу в спекотну погоду і прополювання на ранній стадії розвитку, а також підживлення за необхідності. Рослини стійкі до шкідників і хвороб, крім попелиці. Найпопулярнішими сортами культури є такі, що позбавлені язичкових квіток, з густомахровими суцвіттями, які нагадують пухнасті кулі. Серед цих сортів можна виділити наступні: Schneeball, Snow Ball, Golden Ball, White Bonnet, Snow Puffs, White Gem та ін.

УДК 635.922.925:582.688.3

2012.1.248. РОДОДЕНДРОНИ ДЛЯ ДЕКОРАТИВНОГО САДІВНИЦТВА / Антонюк Т.М., Зарубенко А.У. — К.: КП "Дім, сад, город", 2011. — 44 с. — (Б-ка "Дім, сад, город"; № 3). — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 535670.

Квітництво, рододендрон, сорти рододендрона, гібриди рододендрона, вирощування рододендрона.

Висвітлено особливості агротехніки вирощування ефективних високодекоративних рослин — рододендронів (R.), які використовують для озеленення прибудинкових територій, міських та сільських площ і вулиць, скверів та садово-паркових масивів. Рід R. об'єднує близько 1300 видів і різновидів та понад 10000 сортів. У Ботанічному саду ім. акад. О.В. Фоміна впродовж останніх 40 років у відкритому ґрунті зібрано колекцію цих рослин, яка налічує понад 170 видів, різновидів, гібридів та культиварів. Найстійкіші красиво-квітучі таксони успішно впроваджуються в декоративне садівництво. Наведено стислі описи високодекоративних видів, гібридів та культиварів R., які успішно можна використовувати в озелененні на території Полісся, Лісостепу та Прикарпаття. Опис доповнено даними про декоративність, зимостійкість, періоди цвітіння й придатність у використанні на основі матеріалів авторських досліджень. До квітневих видів належать R. Альбрехта, бахромчастий, біліючий, гострокінцевий, даурський, дзвониковий та ін.; до літніх — R. жорстковолосистий, нагідкоподібний та сливовистий. Найпоширеніші гібриди і культури R. — Артур Бедфорд, Лайка, Отава, Цінтія та ін. Встановлено, що R. можна розмножувати шляхом висівання насіння, живцюванням, відсадками, діленням кущів та прищеплюванням, проте найпродуктивнішим з них є насіннєвий спосіб, здатний забезпечити масове одержання високоякісного садивного матеріалу. Наведено комплекс агротехнічних заходів під час культивування R., зокрема: вибір місця для садіння, підготовка ґрунту, висаджування рослин та догляд за насадженнями.

УДК 635.922.925:582.711.712(470+571)

2012.1.249. РОЗЫ КАНАДСКОЙ СЕЛЕКЦИИ В РОССИИ / Жашкова Т. // Цветоводство. — 2011. — № 6. — С. 48–49.

Троянда канадська, морозостійкість троянди канадської, сорти троянди канадської, вирощування троянди канадської, декоративність троянди канадської.

Висвітлено питання щодо біологічних властивостей, сортової різноманітності та особливостей агротехніки вирощування троянди канадської селекції. Цей різновид троянди вирізняється високою морозостійкістю (до –45°C), рослини добре зимують без укріття, але з однією обов'язковою умовою — під сніговим покривом. Канадській троянді притаманна висока стійкість до хвороб — чорної плямистості та борошнистої роси, що дуже важливо як для здоров'я рослин, так і їхньої декоративності. Квіти цієї троянди бувають простими, напівмахровими і махровими, різноманітного забарвлення: червоного, рожевого, білого і лососевого. Канадська троянда рясно і тривало цвіте протягом усього сезону до самих заморозків навіть за мінімального догляду, причому не лише на сонці, але й у напівзатінку, до того ж має приємний аромат. Основною для селекції стали природні канадські троянди прерій, а основним фактором для відбору сортів, крім декоративності, була здатність витримувати тривалі сухі холодні зими з непередбачуваними перепадами температур, характерних для західних районів Канади. У групі паркових (Parkland) канадських троянд широкое розповсюдження отримали такі сорти, як: *Adelaide Hoodless*, *Guthbert Grant*, *Morden Amorette*, *Morden Blush*, *Morden Ruby*, *Winnipeg Parks* та ін. Група сортів з ключовим словом "Morden" у назві має густомахрові квіти діаметром 6–8 см і невисокі (≈1 м) прямостоячі кущі. Особливості серії троянд *Explorer* — хороша стійкість до хвороб, тривале цвітіння і виняткова зимостійкість. До цієї серії належать сорти *Alexander Mac Kenzie*, *Champlain*, *Marie-Victorin*, *Nicolas*, *Quadra* та інші. Серед сортів канадської троянди є "малютка" (не вище 0,5 м) і потужні кущі заввишки 1,5–2 м. Сорти, які продають на пострадянських ринках під назвою "канадські троянди", належать до серій *Explorer* і *Parkland*, деякі троянди — американської селекції і є навіть старі зимостійкі сорти троянди зморшуватої. Всі вони вирощуються за ліцензіями фінських і голландських розсадників. Зазначено, що без упевненості в стабільному сніговому покриві кущі троянди краще все ж таки укріти, особливо у перший рік — для адаптації до нових умов.

УДК 635.922.925:582.711.712:631.5

2012.1.250. ЛАНДШАФТНІ РОЗИ ДЛЯ “ЛЕНИВИХ” САДОВОДОВ / Марченко Т.І. // Цветы и газоны. — 2011. — № 8/9. — С. 46–47.

Троянда ландшафтна (пейзажна), догляд за ландшафтною трояндою, декоративність ландшафтно троянди, сорти ландшафтних троянд, морозостійкість ландшафтно троянди, озеленення міста.

Наведено характеристику популярної особливої серії троянд — ландшафтних, або пейзажних, які спеціально призначені для міських умов і садових ділянок. Порівняно з іншими видами троянд вони практично не потребують особливого догляду. Ландшафтні троянди (ЛТ) стійкі до хвороб, можуть зимувати без укріття і рости на одному місці без щорічного обрізання. Їх висаджують на 6–10 років, а обрізують через 5 років у тому випадку, якщо рослини дуже розрослися. Поливати троянди рекомендовано великою кількістю води, але не так часто, як інші рослини в саду. Найголовнішою перевагою є те, що вони створюють у місцях зростання природну естетичність, швидко розростаються і рясно квітнуть, надаючи пейзажу особливої і витонченої простоти. Насадження ЛТ вирізняються рясним і тривалим цвітінням. Зів'ялі квіти не видаляють, оскільки вони здатні самоочищатися. Більшість сортів пейзажних троянд мають дуже характерний ніжний аромат. На сьогодні існує величезний вибір цього виду троянди найрізноманітнішого забарвлення, найвідомішими з яких є сорти: Боніка 82 (висока морозостійкість), Концерто, Астрономія (стійка до хвороб і морозів), Ля Севільяна (яскраво-червона, морозостійка, практично не хворіє, рясно цвіте) та Лес Кватре (яскраво-рожеві густомахрові квіти, не вигорять, не потерпають від дощу). Фахівці рекомендують не обрізати цей сорт, щоб бордюри постійно цвіли.

УДК 635.922.925:582.711.712:632.937:632.482.112:631.544

2012.1.251. ДЛИТЕЛЬНОСТЬ ДЕЙСТВИЯ БАКТЕРИАЛЬНОГО ПРЕПАРАТА ПРИ ФОЛИАРНОЙ ОБРАБОТКЕ РОЗ В УСЛОВИЯХ ЗАКРЫТОГО ГРУНТА / Пашкевич Е.Б., Нейматов Е.Л., Шилова Н.В. // Проблемы агрохимии и экологии. — 2011. — № 3. — С. 25–29. — Библиогр.: 12 назв.

Троянда, бактеріальний препарат, фоліарна обробка бак-препаратом, закритий ґрунт, мікроміцети фітопатогенні.

Вивчався вплив суспензії чистої культури *Bacillus taserans* (біопрепарат) на зміну епіфітного і ендоефітного мікробних угруповань листків і мікробіоценозу ґрунтів за фоліарної обробки рослин, а також оцінювалась тривалість післядії біопрепарату після закінчення його застосування. Встановлено, що 5-кратна обробка троянд біопрепаратом на основі чистої культури *B. taserans* з проміжком у 2 тижні сприяла значному зниженню чисельності як повному зниженню патогенних мікроміцетів *Penicillium sp.*, *Cladosporium castellani* і *Exophiala sp.* з епіфітного, ендоефітного та мікробного угруповань, які розвиваються в ґрунтах, а також знижувало кількість рослин з візуальними ознаками зараження борошнистою россою у 8 разів. Зазначено, що фоліарна обробка троянд змінювала мікробіоценози не лише рослин (як епіфітні, так і ендоефітні), але й ґрунтів, що пов'язано з потраплянням інтродукованих бактерій у ґрунт з флоємним потоком рослин і кореневими виділеннями. Загальна кількість мікроорганізмів у повітрі теплиці зменшилась після обробки біопрепаратом приблизно удвічі, що свідчить про “оздоровлення” ґрунту. Результати дослідження післядії біопрепарату засвідчили, що протягом 9 місяців після обробки в системі “ґрунт — рослина” проявляється тенденція до відновлення чисельності мікроорганізмів (мікроміцетів) на листках троянди. Проте на варіанті із застосуванням бактеріального препарату кількість мікроміцетів у ґрунті залишається на порядок меншою порівняно з контролем. Обґрунтовано висновок, що застосування досліджуваного препарату на основі *B. taserans*, який характеризується фунгіцидною та хітиназою активністю, для повного знищення фітопатогенних мікроміцетів потребує періодичної (п'ятикратної) фоліарної обробки з проміжком 2 тижні по всій площі теплиці як первентивного засобу захисту рослин троянди від захворювання борошнистою россою.

УДК 635.922.925:582.998.16:631.532.26(477)

2012.1.252. НОВІ СОРТИ АЙСТРИ ОДНОРІЧНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Алексєєва Н.М., Шевель Л.О. // Квіти України. — 2011. — № 5. — С. 7–10.

Айстра, сорти айстри нові, селекція айстр.

Наведено характеристики нових сортів айстри однорічної, виведених в Інституті садівництва НААН. Зазначено, що на початку ХХІ ст. у світі було зареєстровано близько 1000 сортів айстри однорічної (*Callis tephus*). Цей сортимент постійно поліпшується, оновлюється і розширюється. У результаті багаторічної селекційної роботи науковці інституту створили за останні роки багато сортів, які за забарвленням, формою і розміром суцвіть та куща, стійкістю до несприятливих погодних умов та хвороб заслуговують на широке використання в озелененні, промислового і любительського квітництва. Сорт Анастасія (суцвіття темно-синього забарвлення із сріблястим відтінком, густомахрове, діаметром 12 см), Ангеліна (трубчасті форми пелюстки темно-фіолетового кольору з жовтим центром, діаметр квітки — 10 см), Ангеліна (суцвіття абрикосово-бежевого забарвлення, дуже махрові, діаметром 14 см), Літня ніч (темно-фіолетове забарвлення пелюсток, густо-махрові суцвіття діаметром до 8 см), Либідь (суцвіття біло-блакитного забарвлення, дуже махрові, плоско-кулястої форми, діаметром 14–16 см), Машенька (пелюстки ніжно-рожеві, суцвіття махрові діаметром 12 см), Оксамит (суцвіття темно-бордового кольору, густомахрові, діаметром 12 см, іжакоподібної форми), Саманта (бузково-рожеве забарвлення пелюсток густомахрових квіток з діаметром 15 см), Сніжана (суцвіття білого кольору з жовтою серединою, густомахрове, щільне, діаметром 14 см), Софія (яскраво-фіолетове забарвлення махрових суцвіть, іноді з паморозко, плоско-кулястої форми, діаметр до 12 см), Фламініо (колір суцвіть — жовто-бузково-рожевий, форма сферична, густа махровість, діаметр — 14 см), Царівна (суцвіття ніжного біло-рожевого забарвлення, густомахрове, кулястої форми, діаметр — 12 см), Шоколадка (шоколадно-бордове забарвлення густомахрового суцвіття сферичної форми, діаметр — 14–16 см). Усі охарактеризовані сорти айстри занесено до Державного реєстру сортів рослин, рекомендованих для поширення в Україні.

УДК 635.922/925.051:582.711.712:631.544:504.06

2012.1.253. ПРОМЫШЛЕННОЕ ЦВЕТОВОДСТВО В ТЕПЛИЦАХ. СРЕЗОЧНЫЕ КУЛЬТУРЫ / Гиль Л., Пашковский А., Сулима Л., Сулима К. // Овощеводство. — 2011. — № 7. — С. 74–77.

Троянда теплична, вирощування квітів тепличне, теплиця, забруднення середовища вирощування квітів, удобрення троянд.

Аналізуються особливості ведення промислового квітництва в теплицях на прикладі вигоночних троянд. Охарактеризовано низку відхилень у їхньому рості і розвитку у зв'язку з хімічним забрудненням середовища вирощування і зберігання квітів. Забруднення фтором спричиняє формування тонких і вкорочених пагонів, деформацію краю листка, а забруднення етиленом — деформацію молодих листків, пожовтіння і подальше опадання старих. Утворення в теплицях великої кількості CO₂, NO, SO і SO₂ становить загрозу здоров'ю персоналу і стану рослин (листя опадає, ріст пагонів сповільнюється). Оптимальна концентрація CO₂ в повітрі теплиці з посадками троянд має дорівнювати 0,05–0,07% на рівні висоти рослин. Зазначено, що в рослин троянд спостерігаються також негативні фізіологічні відхилення, зокрема формування сліпих пагонів, деформація квітки, в'янення зрізаних квітів, опадання листків паразитарного характеру, сплюснуті, зігнуті і видовжені пуп'янки, голубуватий відтінок пелюсток і бронзовіння їхнього краю, менш інтенсивне забарвлення квіток. Зазначено, що особливістю троянд є висока чутливість кореневої системи до засолення ґрунтового розчину. Оптимальний показник загальної концентрації солей у цьому розчині (ЕС), залежно від сортів, становить близько 1,8–2,2 мСм/см. Головним фактором застосування поживних речовин для культури троянд є надходження збалансованих елементів живлення в субстратний розчин з поливною водою. Необхідно слідкувати за підтриманням у ґрунтового розчину показника рН на рівні 5,1–6,0, оскільки доступність багатьох елементів пов'язана з цим показником. Зауважується, що загальна кількість катіонів у робочому розчині має відповідати кількості аніонів. Контроль кількості елементів живлення в субстратному розчині часто потребує коригування, не рідше, ніж 2 рази в тиждень.

УДК 635.922/925.051:582.971.1

2012.1.254. ВЫЮЩИЕСЯ ЖИМОЛОСТИ — ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ДЕКОРАТИВНЫЕ РАСТЕНИЯ / Денисов Н. // Цветоводство. — 2011. — № 4. — С. 26–28. — Библиогр.: 3 назв.

Жимолость, озеленення вертикальне, зимостійкість жимолості, вирощування жимолості, перспективні види жимолості.

Досліджувалася низка видів виткої жимолості різного еколого-географічного походження з метою визначення найперспективніших для вирощування в умовах СНД. Запропоновано напрями ефективного їхнього використання в зеленому будівництві. Зазначено, що вертикальне озеленення з використанням дерев'янистих ліан — один з оптимальних його видів. Поряд з науковими дослідженнями виконувалися практичні завдання, пов'язані з розробкою асортименту деревних рослин для зеленого будівництва, зокрема виткої жимолості. Було досліджено 8 видів роду жимолость (*Lonicera*) з родини жимолостевих (*Caprifoliaceae*): ж. японська — представниця східноазійської флори (умовне позначення — BA), три — інтродуценти з Північної Америки (CA) — *L. flava*, *L. flavida*, *L. prolifera*, два — з Європи і Середземномор'я (EC) — *L. caprifolium*, *L. periclymenum*, два — гібридного походження (Г) — *Lonicera* × *brownii*, *Lonicera* × *tellmanniana*. Основну увагу приділено питанням морфології, біології і практичного їхнього використання в різних географічних умовах. Виткі жимолості — декоративно-листяні, гарноквітучі рослини заввишки 10 м. Це листопадні чи напіввічнозелені ліани, які обвивають опору. Особливої уваги заслуговують 2 види гібридного походження: ж. Брауна і ж. Тельмана. Жимолость Брауна — гібрид північноамериканської ж. вічнозеленої і ж. шорсткої, який має дуже декоративне густе листя і дуже тривале цвітіння. Квіти з довгим двогубим віночком, високодекоративні, шарлахово-червоні. Жимолость Тельмана (*L. tragophylla* × *L. sempervirens*) — ліана заввишки до 5 м із щорічним приростом пагонів — до 2 м, покрита в період цвітіння численними яскраво-оранжево-золотистими квітками. Зимує без укріття, світлолюбна. За результатами досліджень, рекомендовано для інтродукції на території пів-

денних регіонів Європейської частини СНД (Донецьк, Київ, Кишинів) ліани першої групи перспективності, такі як BA — *L. japonica*, EC — *L. Caprifolium*, *L. periclymenum*; CA — *L. Slava*, *L. flavida*; Г — *Longicera* × *tellmanniana*; та 2-ї групи — Г — *Longicera* × *brownii*.

УДК 635.925.051:582.711.712:631.544

2012.1.255. ПРОМЫШЛЕННОЕ ЦВЕТОВОДСТВО В ТЕПЛИЦАХ. СРЕЗОЧНЫЕ КУЛЬТУРЫ / Гиль Л., Пашковский А., Сулима Л., Сулима К. // Овощеводство. — 2011. — № 9. — С. 77–80.

Троянда, вирощування троянди тепличне, квітникарство промислове, хвороби троянди, шкідники троянди.

Висвітлено питання щодо найнебезпечніших хвороб і шкідників, якими уражується теплична троянда, та застосування різних засобів боротьби з ними. Для запобігання ураженню рослин необхідно ще до їхнього висадження зробити дезінфекцію теплиць. Субстрати мають бути вільні від шкідників і хвороб. За необхідності слід здійснити їхню термічну чи хімічну дезінфекцію. Наступний елемент технології — використання сертифікованого незараженого посадкового матеріалу й облаштування антимоскітних сіток на тепличних кватирках. Останній захід не дає змоги мігрувати в теплицю з весни до осені шкідникам з навколотеपличного простору і сусідніх теплиць. Найшкочиннішими хворобами тепличної троянди є мозаїка, жовта мозаїка, поліферація, борошниста роса, несправжня борошниста роса, чорна плямистість, замирання росту пагонів, сіра гниль (ботритис), іржа, антракноз, рак кореневої шийки (циліндрокладіум), бактеріальний рак (агробактеріум) та фузаріозне в'янення. Троянду в теплицях уражують такі небезпечні шкідники, як нематоди кореневі і стеблові, павутинний кліщ, попелиця і західний трипс. Основними заходами захисту троянди від хвороб і шкідників є використання лише здорового посадкового матеріалу, видалення уражених рослин, підбір стійких сортів, підтримання помірного вологості повітря, обробка рослин біопрепаратами та дозволеними отрутохімікатами, стерилізація ґрунту, захист приміщення теплиць від проникнення шкідників.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636:001:347.779

2012.1.256. SWOT-АНАЛІЗ: МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ТВАРИННИЦТВІ / Бородай І.С., Липова Ю.Д., Трунова Г.І. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 45. — С. 36–44. — Библиогр.: 4 назви. Шифр 06 536269.

Тваринництво і стратегічний менеджмент, управління у тваринництві, наукові розробки у тваринництві, оцінка конкурентоспроможності наукових розробок, модель SWOT-аналіз, інтелектуальна власність, маркетинг, ризики, інновації.

Окреслено основні прийоми застосування SWOT-аналізу при розробці стратегії планування та управління інтелектуальною власністю. Запропоновано методичні підходи щодо використання моделі SWOT для аналізу завершених наукових розробок у галузі тваринництва. Модель SWOT-аналізу ґрунтується на поєднанні таких напрямів: 1) визначення сильних і слабких сторін об'єкта оцінки; 2) вивчення можливостей та ризиків зовнішнього середовища; 3) зіставлення одержаних результатів та формування відповідних стратегій планування й управління. На 1-му етапі SWOT-аналізу характерні такі параметри (П): кваліфікаційний рівень авторів наукових розробок у тваринництві, новизна, актуальність, призначення та перспективність розробки, її інноваційний та

технологічний рівень, вартість та якість, доступність ресурсів та швидкість їхньої окупності, політика просування на ринок тощо. За кожним із зазначених П виділяються сильні і слабкі сторони. Важливе значення надається вивченню конкурентів і конкуруючих розробок. На 2-му етапі SWOT-аналізу аналогічним чином оцінюють потенційні можливості та ризики ринку. Можливості відповідного сегменту ринку наукової чи наукоємної продукції визначаються як такі, що дають шанс завоювати інвесторів, запровадити нову технологію тощо. Ризики криються у несприятливій політиці держави стосовно розвитку даної галузі. При проведенні маркетингових досліджень ринку наукової та наукоємної продукції у галузі тваринництва доцільно виділяти такі рівні ризиків: економічні, політичні і правові, науково-технічні (рівень розвитку науки, ступінь запровадження нових технологій у виробництво, державна підтримка), соціально-культурні, природні та екологічні. Необхідно вивчати ринок ресурсів і збуту. На 3-му етапі SWOT-аналізу співставляють сильні і слабкі сторони завершених наукових розробок з можливостями і ризиками ринку, що дає змогу з'ясувати: які сильні сторони об'єкта оцінки сприяють використанню можливостей ринку, а які слабкі і можуть перешкоджати; які сильні сторони можуть нівелювати існуючі ризики, а які ризики у поєднанні зі слабкими сторонами розробки представляють найбільшу небезпеку. Наведено матриці SWOT-аналізу для побудови стратегій.

УДК 636.0:334.75

2012.1.257. МОНИТОРИНГ СТАНУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА ТА РИНКІВ М'ЯСО-МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА СІЧЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 2011 РОКУ В ЦИФРАХ, ГРАФІКАХ, ДІАГРАМАХ / Демчук І.М., Сень О.В., Микитюк Д.М., Чижевський О.Л. — К., 2011. — 85 с. Шифр 536181.

ВРХ, молочне скотарство, м'ясне скотарство, вівчарство, свинарство, птахівництво, моніторинг галузі тваринництва і птахівництва.

Науково-практичний збірник містить дані про виробництво, реалізацію, товарність і якість молока, поголів'я і продуктивність корів, цінову ситуацію, динаміку експорту-імпорту молочних продуктів. Аналогічно проаналізовано м'ясне скотарство, вівчарство, свинарство, птахівництво. Дані наведено у розрізі регіонів і за категоріями господарств за 9 місяців 2010–2011 рр.

УДК 636.033.083:637.513

2012.1.258. ВПЛИВ ДЕЯКИХ ФАКТОРІВ ДОБРОБУТУ ТВАРИН НА ЯКІСТЬ М'ЯСА / Кос'янчук Н.І., Тютюн А.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 245–249. — (Сер. с.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536053.

М'ясо — PSE і DFD (стрес-фактор), якість м'яса, добробут тварин, біотична оцінка м'яса, стреси у передзабійних тварин, інтенсивні технології виробництва м'яса, тварини с.-г.

Висвітлено основні принципи щодо передзабійної підготовки тварин і гарантії якості та кількості сировини. Основними факторами, що негативно впливають на добробут тварин до забою можуть бути: неправильно організовані і зайві перегони, больові відчуття від травм, мічення (бикування), змішування тварин з різних станків, транспортування. При забої хворих, ослаблених і стомлених довгим транспортуванням тварин, м'ясо, здебільшого, обсімінено мікроорганізмами. Під впливом стресів: PSE-свинина — бліда, м'яка і водяниста, а DFD-м'ясо — темне, щільне і сухе. Стресові явища спричиняють зниження глікогену у м'язовій тканині, підвищення кількості молочної кислоти, що призводить до швидкого надмірного зниження або підвищення рН, у результаті погіршується стійкість м'яса при зберіганні, воно швидко псується і може бути джерелом харчових токсико-інфекцій і токсикозів. Неякісне PSE-м'ясо зумовлюється в основному у свиней, а DFD-м'ясо — і в інших видів тварин. Поширення PSE і DFD-свинини у світовому масштабі становить відповідно 10–32% та 10–35%. Якщо у нормальному м'ясі під дією аеробних бактерій спочатку руйнується глюкоза, то у DFD-м'ясі відсутність глюкози призводить до розпаду амінокислот. Таке м'ясо погано готується і має неприємний присмак; високе рН призводить до недостатньої денатурації білків, зумовлює ріст бактерій і тому продукція швидко псується. Зроблено висновки, що для одержання продуктів забою тварин належної якості необхідно дотримуватись вимог нормативів Директиви Ради ЄС 93/119 та Регламенту ЄС 2005/1.

УДК 636.084:612.015.3:619

2012.1.259. КОРМЛЕНИЕ И ИММУНИТЕТ ЖИВОТНЫХ / Петрянкин Ф.П. // Эффективное тваринництво. — 2012. — № 1. — С. 20–23. — Бібліогр.: 3 назви.

Годівля тварин, імунітет у тварин, продуктивність тварин, відтворювальна здатність тварин, метаболічний стрес у тварин, корми, раціони, обмін речовин у тварин.

Від повноцінної годівлі тварин залежать неспецифічна резистентність та імунологічна реактивність їх організму, які, у свою чергу, суттєво впливають на здоров'я, продуктивність і репродуктивну здатність. Розглянуто і проаналізовано схему розвитку метаболічного стресу у тварин. Так, незбалансовані за поживними речовинами раціони тварин, надлишкова годівля певними кормами або ж голодування зумовлюють недостатнє надходження в їх організм поживних і біологічно активних речовин, порушують рубцеве травлення, що спричиняє недостатність пластичних речовин, вітамінів групи В, надлишок аміаку, порушення синтезу ЛЖК. При цьому порушується цикл трикарбонових кислот, у результаті створюється метаболічний стрес на центральну нервову систему.

Збудження ЦНС через гіпоталамус і симпатoadреналову систему стимулює утворення катехоламінів, інші негативні механізми, які призводять до вторинного імунodefіциту. У період недостатньої годівлі тварин пригнічення активності тканинних ферментів можна припинити за збалансування раціону. Дефіцит білка в раціоні значно впливає на імунний статус. Так, за рівня білка нижче 4% знижується синтез "Іл-2", послаблюється взаємодія з Т- і В-лімфоцитами, затримується проліферація лімфоцитів, зменшується число плазматичних клітин ЦТЛ. Білкова недостатність порушує всі ланки імунної відповіді. Навіть за короткого терміну дефіциту білка відбувається стрес для організму, що зумовлює підвищення синтезу адаптогенних гормонів. Білкова недостатність, як правило, супроводжується дефіцитом вітамінів і мікроелементів. Основною функціональною роллю мікроелементів у клітинах імунної системи є їхня участь у якості кофакторів чи каталізаторів ферментів вільно-радикального окислення. Доля лімфоцитів за надлишку або дефіциту мікроелементів буде визначатися напруженою метаболічними шляхів, фазою клітинного циклу та інтенсивністю контамінації бактеріальними або вірусними антигенами. Наприклад, надлишок цинку і заліза зумовлює супресорну дію на клітинну ланку імунітету та знижує неспецифічну резистентність організму, підвищує ризик розвитку імунodefіцитного стану.

УДК 636:001(470)

2012.1.260. НАУЧНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЖИВОТНОВОДСТВА РОССИИ / Фисинин В.И., Калашников В.В., Багиров В.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 9. — С. 3–7. — Бібліогр.: 8 назв.

Тваринництво Росії, ВРХ, свині, вівці, кури, коні, інновації у тваринництві Росії, молочне скотарство, м'ясне скотарство, гібридизація міжвидова (тварини с.-г.), ДНК-маркери ВРХ.

Інноваційну модель розвитку тваринництва Росії висвітлено крізь призму наукового забезпечення модернізованих технологій щодо створення генофонду тварин і птиці, їх годівлі, технічного оснащення, а також підготовки спеціальних кадрів. У молочному скотарстві на перший план виходять породи голштинського кореня, у м'ясному — з'являються селекційні форми, похідні від кращих інтенсивних зарубіжних популяцій (герфорд, шароле, ангус, обрак, лімузин, салерс та ін.). У свинарстві за 5 років кількість свиней великої білої породи зменшилась на користь порід м'ясного типу (ландрас, дюрок, йоркшир) на 15%. Серед гібридів відзначено російську породу свиней СМ-1, частка якої у складі порід становить 3%. Поголів'я овець за 10 років збільшилось в 1,8 раза. Разом з тим, частка тварин вовняного напрямку продуктивності з 1990 р. зменшилась більше ніж на 31%. Близько 50% поголів'я на птахофабриках Росії представлено вітчизняними кросами, які за продуктивністю і конверсією корму не поступаються зарубіжним зразкам. У наукових установах Россільгоспкадемії створюють і підтримують оригінальні генетичні колекції тварин і птиці, банки ДНК, сперми й ембріонів, у яких нині зберігається генетичний матеріал 23 порід ВРХ, 25 — свиней, 18 — овець, 9 — кіз, 14 — коней, 20 — курей, 7 порід бджіл та інших. Розроблено систему генетичної ідентифікації тварин, яка забезпечує достовірність висновків на рівні 99,9%. Створено методики культивування ембріонів ВРХ *in vitro*, а також інтродукції чужорідних генів у геном реципієнта за допомогою ретровірусних трансфекцій, співставлені за ефективністю з кращими світовими аналогами. За допомогою міжвидової гібридизації одержано гібриди великої рогатої худоби з жирномолочністю 9,5%, гібриди домашньої кози та сибірського козерога, романівської вівці, архара і снігового барана з інтенсивністю добових приростів понад 300 г. Розроблено систему живлення, основу на нормуванні потреб продуктивних тварин відповідно до засвоєння органічних субстратів корму в організмі з оцінкою доступних поживних речовин у кормах. Система забезпечує приріст продуктивності корів з базовими надоями від 30 л/добу до 20%. Виявлено вплив методу вирощування тварин на формування структури м'яса. У сукупності це дає змогу програмувати якість майбутньої продукції. Наведено ДНК-маркери господарські корисних ознак ВРХ та свиней, показники ефективності трансгенезу курей, овець, кролів, а також продуктивного доголіття ВРХ порід: бурої швіцької, бестужевської, костромської, ярослав-

ської, симентальської, холмогорської, сичевської, червоної степової, червоної рябої, айрширської, чорно-рябої, голштинської. Окреслено проблеми галузі тваринництва в Росії.

Висвітлено африканську чуму свиней та інші захворювання, які зумовлюють великі економічні збитки. Вказано на нестачу спеціалістів стосовно запровадження інновацій тощо.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.046.082

2012.1.261. РОБОТОЗДАТНІСТЬ КОНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОЄДНАНЬ “ЛІНІЯ — РОДИНА” / Ковальчук Н.А., Соколова Г.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 59–63. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536053.

Коні спортивні (українська верхова), селекція коней, ґенофонд коней, лінія — родина (коні), конституція коней, роботоздатність коней.

Матеріалом для досліджень були результати спортивних змагань з класичних видів кінного спорту, а саме: виїздки, конкуру, триборства, а також власних спостережень авторів. Проаналізовано біометричні показники робочих якостей та екстер'єрно-конституційної оцінки коней з ліній Гугенота, Водопада, Хрусталя та родин Тропки, Інфрі і Боготи. Серед досліджуваних ліній у Хрусталя і Гугенота висота в холці становила 164,0 та 162,7, що на 1,5 та 4,2 см вище середнього показника за всією вибіркою. Найвищий показник обхвату грудей також мали тварини, які належали до лінії Хрусталя — 192,8 см, що на 2,6 см більше середнього за всією вибіркою, а найнижчий — у тварин лінії Гугенота — 187,9 см. До того ж, представники останньої виявились найгіршими за всіма ознаками порівняно з аналогами. Аналіз показників роботоздатності й екстер'єрна оцінка тварин, які належали до родини Тропки, Інфрі і Боготи, засвідчили найвищі проміри у тварин родини Тропки: висота в холці — 163,3 см, обхват грудей — 192,0 см, обхват п'ястка — 21,3. За роботоздатністю найкращий бал мали тварини також родини Тропки — 8,5, що на 1,0 бал більше від середнього показника за всією вибіркою. Визначено найнижчі проміри у тварин, одержаних від поєднання лінії Водопада зі всіма родинами. Коні з лінії Гугенота відзначаються середніми промірами у поєднанні з родинами Тропки, Інфрі і Боготи. Загалом вибірка коней української верхової породи, вирощених у кінних заводах України, відповідає стандартам, а бал за роботоздатністю при заводських випробуваннях становить у середньому 7,8. Лінії, які досліджувались, є високоцінними в селекційно-племінній справі. Особливу цінність за оцінкою роботоздатності виявили нащадки з лінії Хрусталя, що дає високі перспективи у подальшій роботі з породою. Встановлено загальну комбінаційну здатність при поєднанні ліній, родин за роботоздатністю коней. Найкраща вона у нащадків з лінії Хрусталя у поєднанні з нащадками всіх представлених родин.

УДК 636.1.082.13:612–086

2012.1.262. МІЖПОРОДНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КОНЕЙ ЗА ЦИТОГЕНЕТИЧНИМИ ПАРАМЕТРАМИ / Джус П.П., Костенко С.О., Супрун І.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 58–62. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536056.

Коні, породи коней, цитогенетична оцінка коней, ґенетики коней, хромосоми коней, хромосомні аберації, мікроядра, гематологія коней, лімфоцити, кров коней.

Проведено цитогенетичний аналіз тимчасових культур лімфоцитів периферичної крові коней (К) трьох порід: новоолександрівської вагзової (11 кобил), голштинської (5 коней) та української верхової (5 коней). Шляхом цитогенетичного аналізу визначали кількість лімфоцитів з мікроядрами (ЛМЯ), двоядерних (ДЯ), апоптозних клітин (АП) і мітотичний індекс (МІ). Від кожної тварини аналізували не менше 3000 клітин. Проби крові культивували в трьох повторах: у 1-му в

якості стимулятора росту клітин використовували фітогемаглютинін (ФГА)Р в робочій концентрації 0,01 мг/мл; у 2-му — ФГА L — 0,001 мг/мл. Використовували реактиви Sigma (США). Для одержання високої якості цитогенетичних препаратів тимчасових культур лімфоцитів периферичної крові К найефективнішим виявилось використання стимулятора росту клітин *in vitro* ФГА L — 0,001 мг/мл. Серед трьох досліджених порід найвищу частоту лімфоцитів з мікроядрами, апоптозних клітин, мітотичного індексу, а також асинхронності розходження центрального району хромосом відзначено в коней новоолександрівської вагзової породи. Для коней української верхової характерний найвищий відсоток анеуплоїдії, порівняно зі значенням цього показника у тварин новоолександрівської вагзової і голштинської порід. У голштинів відмічено найнижчий рівень кількісних і структурних порушень ґеному соматичних клітин порівняно з іншими досліджуваними породами.

УДК 636.1.082.13:636.083.5

2012.1.263. О СУДЬБАХ КОНСКИХ ПОРОД В МИРЕ — ПРЕДПОЛОЖЕНИЯ И РЕАЛЬНОСТЬ / Калашников В., Рождественская Г., Милько О., Киборт М., Рябова Т., Калинкина Г., Дорофеева Н. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2011. — № 11. — С. 7–11.

Конярство у світі, породи коней, охорона унікальних порід коней, державна підтримка конярства, закони (розвиток конярства).

В історичному аспекті висвітлюються розведення, використання та охорона унікальних порід коней у світі. Відмічено, що всупереч науково-технічному розвитку багатьом породам коней пощастило зберегтись і навіть поширитись. Такі унікальні локальні породи, як фьордський поні, хафлінґер, англійські поні були затребувані у деяких європейських країнах. Показано історію збереження місцевих порід коней у Скандинавії, Норвегії, Швеції, Фінляндії, де їх розвиток підтримується державою і оберігається законом. У Чехії за допомогою державних дотацій зберігається кладрубська порода, в Іспанії — племінне ядро андалузської, у Фінляндії — фінської, у Голландії — фризської. У Франції піклуються про те, щоб запобігти злиттю французького рисака з американським. Описано конярство СРСР, починаючи з 30-х років XX ст. Наприкінці 80-х за ініціативою і методикою ФАО було досліджено стан порід коней у світі, у т.ч. і в СРСР. Методиці відповідали дані 22 порід, у т.ч. 3 умовно — локальська, кушумська і кабардинська. Із цих 22 порід 12 були верховими і верховозапряжними — ахалтекінська, арабська, терська, чистокровна верхова, тракененська, українська верхова, будьонівська, донська, кабардинська, 2 легкозапряжні — орловська і російська рисиста, 7 важкозапряжних — латвійська, торійська, білоруська запряжна, російська і володимирська важковозні, литовський важковоз і одна — офіційно продуктивна, тобто для одержання м'яса, — кушумська. Представлено дані чисельності поголів'я 17 порід у племінному конярстві сучасної Росії.

УДК 636.1:619:616.99:614.449.57

2012.1.264. З'ЯСУВАННЯ РЕПЕЛЕНТНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРЕПАРАТУ “ЕКТОСАН-ПЛЮС™” ЩОДО ТИМЧАСОВИХ ЕКТОПАРАЗИТІВ КОНЕЙ / Тимошенко Н.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 3/4. — С. 485–488. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536197.

Коні на пасовищі, гедзі, мошки, мухи-жигалки, інвазії коней, ектопаразити, дезінсекція (коні), препарат “Ектосан-плюс™”.

Експериментальний препарат "Ектосан-плюс™" (НВФ "Бровафарма" підготовлено на основі відомого "Ектосан™" методом додаткового включення композиції рослинних, ефірних олій, які мають виражений репелентний ефект. Його ефективність вивчали в серпні 2010 р. на конях ТзОВ "Кінний завод "Вінниччина", яких улітку утримують на пасовищах, де вони найбільше потерпають від нападів їдзів, мошок та мух-жигалок. У досліді сформували 2 аналогічні групи коней по 17 гол. — дослідну і контрольну. Вранці дослідних обробляли водним розчином препарату "Ектосан-плюс™" у розведенні 1:750 з розрахунку 200 мл/гол. шляхом дрібно-дисперсного зрошення (розпилювач "Росинка"). Повторну обробку здійснювали через 48 годин. Результати засвідчили, що цей препарат володіє вираженою репелентною дією відносно їдзів, мошок та мух-жигалок і в запропонованому дозуванні може використовуватись у господарствах з пасовищним утриманням коней. Ефективніше його наносити на тварин уранці та повторно через 2 доби, наступні обробки проводити через кожні 3–4 доби.

УДК 636.13/.14(477.85/.87)

2012.1.265. ІМУНОГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ГЕНОФОНДУ КОНЕЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ / Стефурак Ю.П., Кухтіна К.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 45. — С. 271–276. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 536269.

Коні гуцульські, генофонд коней, імуногенетичні маркери, збереження генофонду коней, аборигенні породи.

Гуцульські коні — це унікальна порода східної Європи, на яку поширюється дія програми FAO з охорони і збереження генофонду рідкісних та аборигенних порід тварин. Показано результати досліджень коней гуцульської породи (КГ) у племрепродукторах ТзОВ "Варто", СФГ "Заріччя" та СОК

"Сільський господар" (n=44). Серологічним тестуванням визначали еритроцитарні антигени системи D (Da, Db, Dc, Dd, De, Dg, Dh, Dk, Dm), для чого використовували моноспецифічні сироватки, одержані в лабораторії імуногенетики Всесерійського інституту конярства. Встановлено 11 алелів системи EAD, з яких 5 вважаються нетиповими для породи, оскільки їхня частка в алелофонді не перевищує 0,23. Більшість цих алелів у дослідженій сукупності тварин не знайдено. Найпоширеніші типи для породи алелі: ad, cgm, de, dghm, dk, вони складають основу алелофонду; при цьому частота алеля dghm збільшується від 0,246 до 0,341. Одночасно спостерігається значне зменшення концентрації алеля de з 0,178 по 0,091 та bcm з 0,097 по 0,034 (табл.). Можна вважати, що найтипівіший для породи алель — dghm. Частота його у більшості господарств досить висока. Алелі de і dk характерні для лінії Гургула, оскільки основні продовжувачі цієї спорідненої групи (Лукаш і Меркур) були носіями цих маркерів. Генетичні характеристики порівнюваних груп істотно не відрізняються. Наведено порівняльну оцінку популяції КГ за тестуванням 1994–2008 рр. та 2010 р. Виявлено високий ступінь теоретично очікуваної гетерозиготності. Вищу фактичну гетерозиготність зафіксовано у виборці 2010 р. Реалізація гомозиготності помітно менша. При цьому паралельно встановлено меншу різноманітність алелів (11 проти 7) та генотипів (28 проти 13). У пізній вибірці тварин виявлено значний надлишок гетерозигот, чим зумовлено відповідні значення показника реалізації гомозиготності (0,34) і реалізації максимально можливої гетерозиготності (0,81). Отже, генофонд гуцульської породи коней за алелями системи D груп крові характеризується значною гетерозиготністю. У трьох досліджуваних господарствах у 2010 р. встановлено дефіцит гомозиготних генотипів та деяке звуження алелофонду.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.033.082.13(477)

2012.1.266. ГЕНОФОНД ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСНИХ ПОРІД ХУДОБИ / Шпак Л.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 2(59). — С. 163–171. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 535967.

ВРХ м'ясних порід, племінні господарства м'ясної ВРХ, історія створення порід ВРХ, генофонд м'ясної худоби, державна підтримка м'ясного скотарства.

Представлено порівняльний аналіз результатів атестації (2005 і 2009 років) суб'єктів племінної справи в Україні з розведення ВРХ м'ясних порід: волинської м'ясної (ВМ), поліської м'ясної (ПолМ), південної м'ясної (ПівдМ), симентальської м'ясної, що створюється (СимМ), української м'ясної (УМ), сірої української (Сіру). За підсумками атестації 2009 р. статус племінного заводу одержали 47, племрепродуктора — 63 суб'єкта. У хронологічному аспекті окреслено історію створення порід та їх внутрішньопорідних типів, охарактеризовано продуктивний потенціал тварин та виділено кращі племгосподарства й ареал поширення худоби. Зауважується, що в Україні склалась критична ситуація, коли господарства викупувають з метою наживи інвестиційні компанії, часто випадкові і не зацікавлені у розвитку галузі, що призводить до зменшення поголів'я і занепаду галузі. За останні 5 років зникли племінні заводи: "Поліський" з розведення ПолМ породи; ТОВ "Срмак" — ПівдМ; ТОВ "Перемога-Плюс" — з розведення УМ породи та декілька племінних репродукторів. У висновках і пропозиціях відзначено, що потрібна державна цілеспрямована підтримка галузі, єдина Національна система електронного моніторингу, інтенсифікація відтворення стада, використання ресурсозберігаючих технологій, організація збереження, відтворення та використання пасовищ, застосування в годівлі збалансованих за макро- та мікроелементами комбікормів з урахуванням потреб тварин біогеохімічної зони, поліпшення оплати праці та модернізація виробництва.

УДК 636.22/.28.033.082.26

2012.1.267. ВИКОРИСТАННЯ ГЕНОФОНДУ ПІВДЕННОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ ЯК ШЛЯХ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ / Найдьорова В.О., Омельченко Л.О. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 43–46. — Бібліогр.: 17 назв.

ВРХ південна м'ясна, м'ясне скотарство, яловичина, схрещування ВРХ, генофонд ВРХ.

Дослідження проводили в ПЗ "Асканійське" Каховського р-ну Херсонської обл. Південну м'ясну породу (ПМП) та її внутрішньопорідні селекційні формування створено методом складного відтворного схрещування корів червоної степової породи з бугаями м'ясних порід: шортгорн, санта-гертруда, з наступною гібридизацією 2- та 3-порідних помісей з кубинським зебу. У результаті схрещування, певних принципів добору та підбору одержано 2 групи генотипів: "високотемпературний" із часткою спадковості зебу 5/8–7/8 і більше та "низькотемпературний" із ч.с. зебу 1/10–3/8. Тварини обох генотипів є особинами бажаного типу, які розводяться "у собі" і становлять масив ПМП. За екстер'єром генотипи ПМ є типом зебу-видної худоби, характеризуються доброю пристосованістю до екологічних умов степової зони та високою стійкістю до захворювань. За рівнем продуктивності ПМП не поступається кращим вітчизняним і зарубіжним породам м'ясної ВРХ. Висвітлені забійні та м'ясні якості створеної породи, індекс теплостійкості та температуру тіла корів таврійського типу. Бугаї-плідники ПМП є високоцінним "імпортозамінюючим" генетичним матеріалом для створення нових порід, типів і гібридних стад м'ясної худоби. Розводити ПМП доцільно в чистоті, а також використовувати у промисловому схрещуванні з низькопродуктивними матками молочних, молочном'ясних і м'ясних порід для створення гібридних стад м'ясної худоби в галузі м'ясного скотарства. Розведення тварин ПМП забезпечує низьку матеріало- та енергоємність виробництва

екологічно чистої яловичини, якій характерна висока біологічна та поживна цінність (вміст білка — 20,2–20,95%). У віці бугайців 18 міс. маса туш ПМП прирівнюється до лімузинської породи (маса напівтуш становить 150,2 та 151,01 кг) і перевищує показники симентальської, абердин-ангуської, герфордської, української м'ясної, волинської та сірої української порід (132–142 кг).

УДК 636.22/28.033.082:577.212

2012.1.268. АНАЛІЗ ЛОКУСІВ КІЛЬКІСНИХ ОЗНАК QTLs ЗА МАРКЕРАМИ TG, CAPN1 530, MSTN У ТВАРИН ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Копилова К.В., Дубін О.В., Подоба Ю.В., Мостова І.В., Добрянська М.Л. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 45. — С. 108–118. — Бібліогр.: 28 назв. Шифр 06 536269.

ВРХ (генетичні маркери), породи ВРХ, генетика ВРХ, селекція ВРХ, тиреоглобулін, калпаїн, міостатин, м'ясне скотарство, гормони щитовидної залози, яловичина (мармуровість, ніжність), локуси, маркери, ДНК (сперма бугаїв), генофонд ВРХ.

Оцінювали поліморфізм генів тиреоглобулінів, калпаїну та міостатину у тварин великої рогатої худоби порід: світла аквітанська, волинська м'ясна, знам'янський тип південної м'ясної, кіан, лімузин, південна м'ясна, українська м'ясна, шароле. При дослідженні цих порід за геном тиреоглобуліну виявлено переважання частоти генотипу (ч.г.) СС, вона становила 54,10%. При цьому ч.г. СТ — 29,51%, а ТТ — 16,39%. Найбільша ч.г. СС гена тиреоглобуліну — 0,615 — була у ВРХ волинської м'ясної породи; у світлої аквітанської ч.г. СС, СТ і ТТ становила 0,571; 0,286 і 0,143 відповідно. Ген тиреоглобулін розташований у 14 хромосомі розміром 1068 п.н. Ген калпаїн розташований у 29 хромосомі. Досліджуючи породи за геном калпаїну (маркер CAPN1 530), було виявлено переважання ч.г. GG (60–65%). Аналіз CAPN1 316 показав, що у тварин з генотипом GG м'ясо було ніжніше, ніж у тварин з генотипом CG. У тварин української м'ясної худоби ч.г. GG становила 0,625, світлої аквітанської — 0,429, волинської — 0,462. За геном міостатину в усіх досліджуваних тварин ВРХ різних порід було виявлено генотип AA, частота якого становила 100%. Зроблено висновок, що гени тиреоглобулінів і калпаїнів можуть використовуватись у селекції ВРХ для поліпшення м'ясних якостей худоби.

УДК 636.22/28.033:619:618

2012.1.269. ОСОБЛИВОСТІ ЛІКУВАННЯ КОРІВ М'ЯСНИХ ПОРІД ПРИ ЗАТРИМАННІ ПОСЛІДУ / Стефанік В.Ю., Костишин Є.Є., Кацараба О.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 1. — С. 417–423. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 536055.

ВРХ м'ясних порід, корови, отели корів, вітамінно-мінеральні препарати для корів, ендометрити корів, неплідність корів, акушерство і гінекологія (ВРХ), затримка посліду, глікопластична терапія корів.

Нині в Україні створено українську м'ясну, волинську м'ясну і польську м'ясну ВРХ. На завершальному етапі створення знам'янської, асканійської, симентальської м'ясної худоби зонального типу в західному регіоні. Відтворні функції корів (Ко) м'ясних порід мають певні особливості, що впливають на частоту патологій родів. Затримка посліду Ко є частим проявом акушерської патології, виникнення якої спричиняють екзогенні та ендогенні фактори, серед яких мають значення особливості плацентарції. Розлади обміну речовин і хвороби глибокотільних Ко мають вірогідний зв'язок з виникненням затримання посліду, субінволюції матки і післяродового ендометриту. Запобігти патології 3-ї стадії родів можна, застосовуючи вітамінно-мікроелементні препарати глибокотільним Ко та у перші дні після отелів. Для оцінки ефективності обраного методу лікування і стану здоров'я Ко доцільно використовувати клінічні і лабораторні тести, серед яких є біохімічні дослідження, що визначають вміст у сироватці крові: гаптоглобіну, кетонових тіл, вільних жирних кислот і глюкози. Затримання посліду супроводжується клінічними проявами кетонурії і збільшенням кетонових тіл, низьким вмістом гранулоцитів при відносно високому вмісті глюкози. Запропоновано глікопластичну терапію Ко за затри-

мання посліду: 3-разове задавання "Неопропіовету" (фірма "Biowet Drwalew", Польща, який містить пропіонат натрію, сульфати магнію, заліза, марганцю, міді, кобальту, а також селенат натрію, вітаміни А і Е, діоксид кремнію) та внутрішньовенне введення 40% розчину глюкози (500 мл) + на 2-гу і 3-тю добу внутрішньом'язова ін'єкція 200 ОД інсуліну. Така рекомендована терапія значно зменшила відсоток післяродових ускладнень щодо ендометриту і дала змогу уникнути вибраковки корів через неплідність.

УДК 636.22/28.033:637.513

2012.1.270. ХАРАКТЕРИСТИКА ШКИРИ ТА ХІМІЧНИЙ СКЛАД М'ЯСА І ВНУТРІШНІХ ОРГАНІВ БУГАЙЦІВ ПОЛІСЬКОГО ВНУТРІШНЬОПОРІДНОГО ТИПУ / Федорович Є.І., Федорович В.В., Сірацький Й.З., Бойко О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 45. — С. 292–298. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 536269.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна (поліський тип), м'ясна продуктивність, бугайці, радіонукліди у яловичині, ⁹⁰Sr, ¹³⁷Cs, яловичина (якість), вік бугайців, органи внутрішні бугайців.

Дослідження проведено у фермерському господарстві ім. Шевченка Здолбунівського р-ну Рівненської обл. на 27 бугайцях поліського внутрішньопорідного типу української чорно-рябої молочної породи у 6-, 12- та 15-міс. віці. Встановлено, що в цих тварин найінтенсивніше формування шкіри (Ш) за масою та розмірами відбувалось до 12-міс. віку, а в подальшому воно сповільнювалось. У 6-міс. віці маса парної Ш становила 10,57 кг або 6,80% до передзабійної маси. Із 6-міс. до 12-міс. віку цей показник збільшився в 1,95, а до 15-міс. — у 2,36 разів. За шириною Ш 6-міс. тварини поступалися 12-міс. на 33,4, а 15-міс. — на 46,91 см, за довжиною Ш — на 53,82 та 60,69 см та за площею — на 149,83 та 189,55 дм² відповідно. За хімічним складом найдовшого м'яза спини бугайців різного віку дещо відрізнялися між собою. Найбільший вміст вологи і найменший сухої речовини, білка і жиру спостерігали у 6-міс. тварин. У 15-міс. бугайців порівняно з 6-міс. вміст вологи зменшився на 2,27, а вміст сухої речовини зріс на 2,27, білка — на 0,78, жиру — на 1,47%, а порівняно з 12-міс. — на 1,40; 1,40; 0 та 1,36% відповідно. Наведено хімічний склад внутрішніх органів та вміст ¹³⁷Cs і ⁹⁰Sr у м'язах. Відмічено, що вміст ¹³⁷Cs та ⁹⁰Sr у найдовшому м'язі спини з віком бугайців знижувався від 6 міс. до 15 міс. віку, зокрема ¹³⁷Cs — у 3,32 разів, ⁹⁰Sr — в 1,67 разів.

УДК 636.22/28.034.087.7

2012.1.271. ВИСОКОЕНЕРГЕТИЧЕСКИЕ КОРМОВЫЕ ДОБАВКИ ДЛЯ ДОЙНЫХ КОРОВ / Фаритов Т.А. // Кормление сельскохозяйственных животных и кормопроизводство. — 2011. — № 11. — С. 67–70. — Библиогр.: 1 назв.

ВРХ, молочне скотарство, корови дійні, годівля дійних корів, молоко, ріпак, ячмінь, пшениця, горох, премікс П60-1, пропіленгліколь, кормові добавки.

Представлено рецепти високоенергетичних кормових добавок для дійних корів. Показано їх вплив на молочну продуктивність та якість молока. Згодовування високоенергетичної білково-вітамінної добавки (БВД) з ріпаком замість БВД з горохом сприяло підвищенню рівня добового надоя на 7,7%, жирності молока — на 0,05 абс% та вмісту білка в ньому від 3,02 до 3,11%. Високоенергетична добавка з пропіленгліколем також позитивно вплинула на кількість добового надоя і вміст жиру у молоці, однак був відсутній позитивний ефект щодо рівня білка (табл.). Це пояснюється тим, що в кормовій добавці з ріпаком містилося більше протеїну, що позитивно відобразилося і на показниках білка у сироватці крові та лужного резерву, а за добавки з пропіленгліколем — тільки на рівень лужного резерву. Загалом відзначено позитивний вплив енергетичних добавок на профілактику кетозу в організмі тварин. За наявності ріпаку в раціоні дійних корів добовий надій у перший період лактації підвищився на 7,7%, а за пропіленгліколю (замість ріпаку) — на 5,9%. При цьому висока вартість пропіленгліколю підвищує економічні затрати і не забезпечує одержання прибутку. Зроблено висновок, що для годівлі корів у початковий період лактації доцільно застосовувати високоенергетичну БВД, яка містить 37% ячменю,

19 — непродуковольчої пшениці, 20 — гороху, 20 — насіння ріпаку та 4% преміксу П60-1.

УДК 636.22/28.082.12/232

2012.1.272. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА БУГАЇВ РІЗНИХ ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ЗА ISSR-МАРКЕРАМИ / Копилова К.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 1. — С. 59–60. — Бібліогр.: 6 назв.

ВРХ (генетичні маркери), генетика ВРХ 24 порід, бугаї-плідники, генофонд ВРХ, молекулярні маркери ВРХ, ДНК (бугаї), породи ВРХ.

Дослідження проведено на зразках біоматеріалу від 205 бугаїв 24 порід, які зберігаються в Національному банку генетичних ресурсів тварин ІПГТ НААН. За 4 типами ISSR-маркерів загалом одержано 670 ампліфікованих ДНК-фрагментів (Фр), з яких 81 — різні за розміром (поліморфні — 95,1, мономорфні — 4,9%). Діапазон молекулярних мас виявлених ампліконів становив 180–1600 п.н. За використання як праймера дину-клеотидного мікросателітного локусу (AG)₉C сумарно ампліфікувалося 17 фрагментів різної довжини (від 1500 п.н. — у джерсейської породи до 200 п.н. — у червоної степової, сірої української, світлої аквітанської). Найбільшу кількість ДНК виявлено у тварин сірої укр. — 10, джерсейської — 9, симентальської, лебединської, укр. червоної молочної, укр. м'ясної, волинської м'ясної, лімузинської, мен-анжу — по 4 фрагменти. Для більшості порід, за винятком шароле, світлої аквітанської, гаскон був характерний Фр. 420 п.н. Фрагменти високої молекулярної маси — розм. 1100 п.н. спостерігали лише у джерсейської та швіцької, а 1000 п.н. — в укр. червоно-рябої, джерсейської, укр. м'ясної та сірої укр. порід. За використання як праймера (GA)₉C сумарно одержано 17 ДНК-фрагментів — 220–1600 п.н. Найбільший Фр. високої молекулярної маси — 1600 п.н. — у південної м'ясної породи. За GA-ISSR-маркером одержали 146 Фр. ДНК. Загалом за AG-ISSR і GA-ISSR-маркерами сумарно одержано 275 ампліфікованих Фр. ДНК. Найбільшу кількість їх (18) виявлено у тварин сірої укр., а найменшу (6) — у сименталів. Зроблено висновок, що використання праймерів (ACC)₆G і (GAG)₆C за генотипування ВРХ найточніше відображає специфіку генофонду тварин певної породи. Отже, найпридатнішими для генотипування м'ясних і молочних порід ВРХ виділено триплексні нуклеотидні повтори з коровими мотивами (ACC)₆G і (GAG)₆C. Одержані полілокусні спектри й рівноважний розподіл генетичних відстаней свідчать про зручність та інформативність використання молекулярно-генетичних ISSR-маркерів для оцінки міжпорідних генетичних структур ВРХ.

УДК 636.22/28.084.11:636.087.7

2012.1.273. ОКИСЛЕННЯ ЛАКТАТУ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЯ ЛДГ У СУБСТРУКТУРАХ КЛІТИНИ ЗА УМОВ ДІЇ ЕКЗОГЕННИХ ФАКТОРІВ / Калачнюк Л.Г., Басараб І.М., Мельничук Д.О., Мельничук С.Д., Калачнюк М.С., Кошман О.В., Калачнюк Г.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 80–86. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536056.

Телята новонароджені, діарея аліментарна, фосфоліпіди молока, ензими, ліпосоми молока, біологічно активні добавки, метаболізм у телят, гепатоцити, лактат, піруват.

Піддослідних новонароджених телят з масою тіла 28–36 кг розділили на 4 групи: 1-ша (контроль) — клінічно здорові; 2-га — хворі, з важкими проявами діареї аліментарної природи, 3-тя — піддавались традиційному лікуванню (ТЛ), 4-та — поєднували ТЛ із застосуванням нової фосфоліпідвмісної біологічно активної добавки (ТЛ + БАД LP FLP-MD, про її склад йдеться у попередніх роботах щодо дії ліпосом на основі фосфоліпідів молока). Виявлено чіткі зміни активності лактатдегідрогенази (ЛДГ) у субструктурах гепатоцитів новонароджених телят за умов діареї, традиційного лікування і поєднання останнього із застосуванням БАД LP FLP-MD. Реакції, які каталізуються ЛДГ, головним чином локалізовані у цитозоль-мікросомальній фракції клітин печінки (у здорових телят активність ЛДГ приблизно у 2 рази вища, ніж у фракції мітохондрій). За умов діареї активність ЛДГ вірогідно зростає в обох субструктурах. Традиційне лікування суттєво знижує її каталітичну дію. Комплексне застосування ТЛ + БАД LP FLP-MD дало змогу наблизити активність ЛДГ майже до норми. При ді-

ареї у 2 рази знижується рівень лактату та на стільки ж підвищується концентрація пірувату в тканині печінки. Традиційне лікування, й особливо поєднання його з БАД LP FLP-MD, вірогідно нормалізують вміст вказаних метаболітів. Пероральне введення тваринам упродовж 10–16 днів раз/добу 1%-го розчину ліпосомальної форми БАД LP FLP-MD у дозі 10–20 мг/кг живої маси тварини нормалізувало активність багатьох маркерних ензимів на 75–95%, і значно поліпшило загальний стан обміну речовин в організмі неонатальних телят з аліментарною діареєю. Відмічено, що для більшості організмів за відсутності кисню деградація глюкози до пірувату — це єдина можливість отримання енергії для синтезу АТФ, а для підтримки процесів гліколізу і синтезу АТФ утворений НАДН + Н⁺ має постійно окиснюватися до НАД⁺. Ці процеси у клітинах еукаріотів завжди пов'язані з відновленням пірувату до лактату.

УДК 636.22/28.084.522/085.54

2012.1.274. ЖИРНОКИСЛОТНИЙ СПЕКТР ЛІПІДІВ ПІДСКІРНОГО ЖИРУ ЗА ВИКОРИСТАННЯ У РАЦІОНАХ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ “ЗАХИЩЕНИХ” ЖИРНИХ КИСЛОТ / Мартин М.Т., Вовк С.О., Захарів О.Я., Павлів О.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 125–127. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536056.

ВРХ, олія ріпакова, годівля бичків, метаболізм у ВРХ, кальцієві солі ПЖК, жирні кислоти поліненасичені, живлення бичків, жирова тканина, жир молочний, ліпіди.

Використання рослинних жирних добавок у раціонах різних вікових і продуктивних груп ВРХ виявляє стимулювальний позитивний вплив на молочну продуктивність, інтенсивність росту тварин, оплату корму, забійний вихід, харчову та біологічну цінність молока і яловичини. Водночас надмірне згодовування рослинних олій негативно впливає на метаболізм, що погіршує перетравність клітковини в передшлунків. У даному дослідженні показано, що згодовування відгодівельним бичкам у складі концентрованих кормів нативної ріпакової олії (5% від маси комбікорму) незначно підвищує рівень олеїнової кислоти та дещо зменшує у складі ліпідів підшкірної жирової тканини (ПЖТ) вміст міристинової, пентадеканової, пальмітинової, стеаринової, лінолевої, ліноленової жирних кислот порівняно з їх рівнем у ліпідах ПЖТ контрольної групи. При цьому введення до складу комбікорму відгодівельним бичкам кальцієвих солей жирних кислот, виготовлених шляхом омилення ріпакової олії гідрооксидом кальцію, дещо зменшує вміст міристинової, пентадеканової, пальмітинової і стеаринової, але збільшує — олеїнової, лінолевої та ліноленової. Це пояснюється низьким ступенем їх гідролізу та невисоким рівнем гідрогенізації вказаних полієнових жирних кислот ферментативними системами мікроорганізмів передшлунків, унаслідок чого збільшується надходження олеїнової, лінолевої та ліноленової кислот із тонкого кишківника у кров'яне русло, а звідти — у підшкірну жирову тканину.

УДК 636.22/28.084.523/085.12

2012.1.275. ВПЛИВ НАНООКВАЦИТРАТУ ТА ХЛОРИДУ ХРОМУ НА АНТИОКСИДАНТНУ СИСТЕМУ ОРГАНІЗМУ КОРІВ ТА БІОЛОГІЧНУ ЦІННІСТЬ МОЛОКА / Хомин М.М., Федорук Р.С., Кропивка С.Й. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 238–243. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536056.

ВРХ укр. червоно-ряба, молочне скотарство, корови тільні, кормові добавки коровам, хрому хлорид, хрому наноаквацитрат, антиоксидантна система корів, молоко, мінеральні кормові добавки.

Дослідження проводили в ПСП “Мамаївське” Чернівецької обл. на тільних (8 міс. тільності), сухостійних повновікових коровах української червоно-рябої молочної породи, аналогах за масою тіла (650–700 кг), продуктивністю (5–6 тис. кг молока) та лактацією (3-тя — 5-та лактація), яких розподілили на групи по 6 гол.: контрольна і дві дослідні. На відміну від контрольної, 1- та 2-й дослідним за 2 міс. до і 4 міс. після отелення згодовували відповідно хлорид хрому (CrCl₃ × 6H₂O) — 0,1 мг Cr/кг с.р. корму/добу та наноаквацитрат хрому — 2,7 мкг

Сг/кг с.р. корму/добу. Для фізіолого-біохімічного аналізу відбирали зразки крові з яремної вени: у підготовчий період та на 30-, 90- і 180-ту доби згодовування добавок. Також контролювали клінічний стан, перебіг тільності, визначали молочну продуктивність і біологічну цінність молока у перші 3 міс. лактації (табл.). Результати засвідчили, що згодовування коровам упродовж 6 місяців як хлориду хрому (0,1 мг Сг/кг с.р. корму/добу), так і наносполуки хрому (2,7 мкг Сг/кг с.р. корму/добу) сприяло підвищенню вмісту відновленого глутатіону (ВГ), ретинолу та α -токоферолу у їх крові. Так, у корів 1-ї дослідної групи на 1-, 3- та 6-му місяцях дослідів рівень ВГ був вірогідно вищий на 17,4%, 17,8 та 15,2% відповідно, а у 2-ї дослід. гр. — на 21,6%, 21,5 та 19,9% порівняно з контролем. Окрім цього, у крові корів дослідних груп підвищилась активність каталази, СОД, ГП та знижувалась концентрація ГПЛ і МДА, що вказує на активуючий вплив хрому на функціонування антиоксидантної системи організму тварин. Добавки хрому стимулювали секрецію молочної залози і це зумовило зростання добових надойів молока на 8,2% (1-ша дослід. гр.) та 3,6% (2-га), а його жирності на 0,17 та 0,25%.

УДК 636.234.1/.237.21.034.082.232

2012.1.276. ОЦЕНКА ИЗМЕНЕНИЙ КАЧЕСТВЕННЫХ ХАРАКТЕРИСТИК СПЕРМОПРОДУКЦИИ БЫКОВ-ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ И ЕЁ ОПЛОДОТВОРЯЮЩЕЙ СПОСОБНОСТИ / Харитонов С.Н., Янчуков И.Н., Ермилов А.Н. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2011. — № 5. — С. 101.

ВРХ чорно-ряба голштинська, відтворювальна здатність ВРХ, племінна справа (ВРХ), бугаї-плідники (вік), спермопродукція бугаїв.

Аналізу підлягала інформація про кількісні і якісні характеристики показників сперми 251 бугая-плідника (БП) чорно-рябої голштинської породи (число еякулятів, об'єм еякуляту, концентрація сперми та її кількість). Дослідження показали, що число еякулятів, одержаних від БП за рік, значно збільшується від 1-го до 3-го року його використання на племпідприємстві (ОАО "Московское"), після чого цей показник зменшується і стабілізується на 4–5-й рік використання та становить 125–130 шт. Проте показники об'єму еякуляту і запліднювальної здатності сперми БП не змінювались при збільшенні віку тварин. Також не виявлено достовірного впливу якісних показників сперми на її запліднювальну здатність ні в окремі роки використання БП на племпідприємстві, ні в сукупні періоди, тобто відсутня об'єктивна можливість прогнозування запліднювальної здатності з огляду на значення якісних показників спермопродукції. Висновок: для підвищення економічної ефективності діяльності племпідприємства (ОАО "Московское") вдосконалили технологію використання БП, щоб скоротити період накопичення нормативного банку сперми до віку 3–3,5 років.

УДК 636.234.1/.237.21.034:612.015.3

2012.1.277. АКТИВНОСТЬ МЕТАБОЛИЧЕСКИХ ФЕРМЕНТОВ В ПЕРИОД СУХОСТОЯ В КРОВИ ВЫСОКОУДОЙНЫХ КОРОВ С РАЗНЫМ РЕПРОДУКТИВНЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ / Лейбова В.Б., Лебедева И.Ю. // Достигения науки и техники АПК. — 2011. — № 10. — С. 45–47. — Библиогр.: 10 назв.

ВРХ чорно-ряба голштинізована, корови високоудійні, метаболізм у корів, кров корів, сухостій корови, ферменти, глюкоза, білково-вуглеводний обмін ВРХ, молочне скотарство, репродуктивність корів, діагностика відтворювальної здатності ВРХ.

Об'єктом досліджень слугували голштинізовані корови (Ко) чорно-рябої породи у віці 2...7 років із середньорічною молочною продуктивністю 8020 ± 181 кг (ЗАТ ПЗ "Приневское", Всеволожський р-н, Росія). Представлено порівняльний аналіз активності метаболічних ферментів, які брали участь у білково-вуглеводному обміні аспартатамінотрансферази (АСТ), аланінамінотрансферази (АЛТ), лужної фосфатази і лактатдегідрогенази у Ко в період сухостою у зв'язку з подальшими репродуктивними показниками. Встановлено, що в Ко з тривалістю сервіс-періоду менше 150 (110 ± 6) днів рівень активності АЛТ у попередній сухостійний період був у 1,3 раза вище, ніж у тварин з довшим сервіс-періодом — від 150 до 300 днів (серед. 213 ± 8), та в 1,5 раза вище порівняно з безплідними (осіменіння впродовж 300 днів безрезультатне).

При цьому кореляція між активністю АЛТ і тривалістю наступного сервіс-періоду становила: $r = -0,38$ ($P < 0,05$). У крові високоудійних Ко з пониженою фертильністю за місяць до отелення співвідношення АСТ/АЛТ підвищувалося в 1,6–2,1 раза порівняно з тваринами з нормальною відтворювальною здатністю. Підвищена активність АЛТ у крові високоудійних Ко з більш коротким сервіс-періодом вказує на посилення роботи глюкозо-аланінового циклу і свідчить про інтенсивніші процеси пов'язані з глюконеогенезом. Щодо активності лужної фосфатази і лактатдегідрогенази перед отеленням Ко з різною тривалістю наступного сервіс-періоду істотних відмінностей не виявлено. Результати засвідчили, що активність АЛТ, а також співвідношення АСТ/АЛТ характеризують метаболічний стан Ко у сухостійний період, який впливає на їхню подальшу відтворювальну здатність. Отже, показники АЛТ і АСТ та їхні співвідношення у корів у період сухостою можна використовувати як додаткові критерії оцінки для діагностики репродуктивного потенціалу Ко з високою молочною продуктивністю.

УДК 636.237.21.034.082.231

2012.1.278. МАСЬ І МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ / Пелехатий М.С., Слюсар М.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 94–103. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). — Библиогр.: 17 назв. Шифр 536053.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, молочне скотарство, мась корів (продуктивність), гени меланінового забарвлення (ВРХ), прогнозування продуктивності корів, пігментація тулуба корів.

Об'єктом досліджень (2008–2010 рр.) було племінне поголів'я корів-первісток української чорно-рябої молочної породи (398 гол., ПАФ "Єрчики" Житомирської обл.). Дослідних корів (Ко) розділили на 4 групи: 1-ша — частка пігментованого волосу тулуба — 0,1–25%; 2-га — 25,1–50%; 3-тя — 50,1–75%; 4-та — 75,1–100%. Вивчалися взаємозв'язки між забарвленням волоссяного покриву Ко та їх молочною продуктивністю і відтворювальною здатністю. Встановлено, що зв'язок між рівнем пігментації Ко та їх молочною продуктивністю і відтворювальною здатністю має чітко виражений криволінійний характер. Кореляційне відношення у 2–3 рази переважає коефіцієнт кореляції і є у більшості випадків (81,8%) достовірним ($P < 0,05$ – $0,001$). Максимальні показники молочної продуктивності були у тварин 2- і 3-ї груп із часткою пігментації волоссяного покриву від 25 до 75%. Від них за 305 днів лактації одержано по 5175–5186 кг молока ($366,1$ – 370 кг молочною жиру і білка) проти 5037–5096 кг (356 – $356,2$ кг мол. жиру) Ко 4- та 1-ї груп відповідно. Дещо чіткішу і значно більшу за надоем різницю (403 – 479 кг) одержано після вирівнювання емпіричних рядів регресії. Відтворна здатність піддослідних Ко, у т.ч. подовжені сервіс ($149,3$ – $216,4$) і міжотельний (428 – $488,4$ дні) періоди зумовлені, в основному, рівнем продуктивності. Зроблено висновок, що найкраще відповідають параметрам бажаного типу за молочною продуктивністю і відтворювальною здатністю ті Ко, в яких співвідношення біла : чорна мась наближається до 50%. Подальше "почорніння" тулуба супроводжується погіршенням зазначених ознак. Отже, найконкурентнішими є Ко середніх за пігментацією волоссяного покриву тулуба класів (2-га та 3-тя групи). Від них одержано по 4282 – 4492 грн чистого прибутку за рентабельності 51,3–53,9%, порівняно з Ко 1- і 4-ї груп: 2633 – 2942 грн і 27,3–31,8% відповідно.

УДК 636.237.21.034.084.11/.087.7

2012.1.279. КОРМОВА ДОБАВКА "ОПТИГЕН" В РАЦИОНАХ ЛАКТИРУЮЩИХ КОРОВ / Лушников Н.А., Столбова М.Е., Рудецкая Е.В. // Кормление сельскохозяйственных животных и кормопроизводство. — 2011. — № 10. — С. 12–16. — Библиогр.: 4 назв.

ВРХ чорно-ряба, молочне скотарство, кормова добавка "Оптиген", годівля корів.

Дослідження проведено на 27 коровах чорно-рябої породи у перші 100 днів 3-ї лактації. В основний період дослідів корови (Ко) контрольної, 1- та 2-ї дослідних груп одержували раціон із 38,0; 40,5 та 42,0 кг кормосуміші відповідно, а також 4,5 кг суміші зернових концентратів, 1,0 кг зерна сої, 1,5 кг

меляся кормової. Соняшникову макуху згодовували: контрольній — 1,0 кг та 1-й дослідній групі — 0,5 кг. Додатково до концентратної суміші у дослідних групах вводили кормову добавку "Оптиген": 1-й — 50, а 2-й — 100 г/гол./добу. Наведено і проаналізовано середньодобові показники поживних речовин перетравлюваних коровами: суха й органічна речовини, сирі протеїн, жир і клітковина, а також молочну продуктивність і хімічний склад молока. Визначено, що Ко дослідних груп, які одержували більшу кількість грубих і соковитих кормів + азотисту добавку "Оптиген", а меншу — концентратів, краще перетравлювали "сирі": протеїн, жир, клітковину та БЕР, що дало їм додаткове джерело енергії для утворення молока та не вплинуло негативно на його якість. За вмістом жиру в молоці Ко 1-ї та 2-ї дослідних груп переважали контрольних на 0,06 і 0,12%; у перерахунку на кг молочного жиру це становило: на 10,67 (9,87%) та 18,86 кг (17,44%). За вмістом білка (3,57%) найціннішим виявилось молоко Ко 1-ї дослідної групи, що на 0,02% перевищувало показник 2-ї та контрольної груп. Наведено показники енергетичної цінності, сухої речовини, молочного жиру, загального білка, лактози, кальцію і фосфору у молоці.

УДК 636.237.21:612.64.089.67

2012.1.280. ЗАСТОСУВАННЯ БІОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРИЖИВЛЕННЯ ЕМБРІОНІВ У ТЕЛИЦЬ-РЕЦИПІЄНТІВ / Дудчак В.О. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролюючого інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 1/2. — С. 399–403. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536196.

ВРХ чорно-ряба молочна, трансплантація ембріонів ВРХ, відтворення ВРХ, телиці-реципієнти, гормональний статус телиць, ембріональні біотехнології, імплантація ембріонів, біологічно активні речовини.

У ТзОВ "Правда" Бродівського р-ну Львівської обл. проведено два досліді на телицях (Т) української чорно-рябї молочної породи віком 14–18 міс. (ж.м. 360–380 кг). У 1-му експерименті сформували за принципом груп-аналогів 2 групи: контрольну (n=12) і дослідну (n=15). Піддослідним тваринам синхронізували статеву охоту 2-разовим введенням естрофану з інтервалом 11 діб у сумарній дозі 1000 мкг клопростенолу. Під час індукованої статевї охоти Т дослідної групи внутрішньом'язово вводили комплекс БАР, до складу якого входили: синтетичний аналог Гн-РГ (супергестран) — 2 мл, унітіол — 10 мг, цинку сульфат — 50 мг, інозин — 250 мг, диметилсульфоксид (ДМСО) — 20% від загальної кількості розчину. Контрольній групі тварин ін'єктували 0,9% розчин NaCl. У 2-му експерименті аналогічно сформували 2 групи тварин: контрольну (n=21) і дослідну (n=24). Контрольні ембріони культивували у середовищі Дюльбекко з 20% ФСТ, а дослідні — у цьому ж середовищі з додаванням унітіолу — 5 мг, інозину — 100 мг, інсолвіту — 0,03 мл/мл середовища. На 7-му добу статевого циклу у всіх реципієнтів проводили ректальне дослідження статевих органів на наявність і стан жовтого тіла яєчників. Якість жовтого тіла оцінювали і класифікували як відмінне, добре, задовільне і слабвиражене. За результатами провели нехірургічну пересадку морфологічно якісних ембріонів. Приживлювання їх оцінювали ректальною діагностикою через 60 діб. Установлено, що внутрішньом'язове введення БАР Т-реципієнтам збільшує кількість тварин з функціонуючим жовтим тілом на 22,5%, підвищує рівень приживлення трансплантованих ембріонів на 15,6%. Додавання інозину, унітіолу, інсолвіту до культурального середовища забезпечує життєздатність ембріонів корів до 91,7%. Використання удосконаленого середовища для культивування і трансплантації ембріонів підвищує рівень їх приживлюваності у Т-реципієнтів на 12,0%.

УДК 636.237.23.033.085.55

2012.1.281. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РАЗЛИЧНЫХ КОМБИКОРМОВ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ БЫЧКОВ НА МЯСО / Левахин В.И., Горшинин С.Ф. // Кормление сельскохозяйственных животных и кормопроизводство. — 2011. — № 2. — С. 3–11. — Библиогр.: 3 назв.

ВРХ симентальська, м'ясне скотарство, годівля бичків на м'ясо, комбікорми, яловичина.

Запропоновано три рецепти комбікормів для бичків, вирощуваних на м'ясо, які сприяли додатковому прибутку в сумі 410,7–832,6 руб./гол. та підвищили рівень рентабельності виробництва яловичини на 2,21–4,80% в АО "Янтарь" Оренбурзької обл. Росії. Рецепти комбікормів для бичків симентальської породи містили: ячмінь, овес, пшеницю фуражну, жито, кукурудзу, просо, висівки пшеничні, горох, шрот, макуху соняшникову, дріжджі кормові, метилен сечовину, мелясу, кормовий жир, цеоліт, премікс і сіль. Вміст інгредієнтів різнився за кількістю обмінної енергії, перетравного протеїну, сирї клітковини і сирого жиру. Контролем слугував стандартний комбікорм К-68-2-89. Дослідні тварини на 2,7–9,1% споживали більше валової енергії і за рахунок кращого обміну (на 0,7–2,0%) переважали контрольних за кількістю обмінної енергії на 3,5–11,3 МДж або на 4,1–13,4%. Проаналізовано обмін азоту, баланс кальцію і фосфору, динаміку ж.м. і добові прирости. Піддослідні бички всіх груп мали високу інтенсивність росту. Однак контрольні у віці 15 міс. поступались за ж.м. на 6,1; 6,8 та 11,8 кг відповідно до груп, а у віці 18 міс. — на 11,6; 15,6 та 22,8 кг. Бички, які одержували рецепт № 3, були найбільш розвинуті і за ж.м. переважали ровесників 1-ї та 2-ї груп відповідно на 11,2 та 7,2 кг. Морфологічний і біохімічний склад крові піддослідних тварин усіх груп був у межах фізіологічної норми. Згодовування експериментальних комбікормів замість стандартного підвищувало у крові вміст еритроцитів відповідно на 2,9; 5,1 і 6,6%; гемоглобін — на 1,2; 1,4 і 2,8%; заг. білка — на 1,5; 2,9 і 4,2%. Білковий коефіцієнт (А/Г) в контролі становив 0,98, при цьому у 1-ї дослідній групі — 0,99; 2-й — 1,00 та в 3-й — 1,01; тобто у дослідних групах він був вище на 1,0–3,1%. Активність АСТ і АЛТ була вищою, ніж у контролі на 10,4–20,8% та на 13,3–30,0% відповідно. За масою туш дослідні групи переважали контроль: 1-ша — на 7,3 кг (2,9%); 2-га — на 10,6 (4,1%) і 3-тя — на 15,0 кг (5,7%); внутрішнім жиром — на 1,1 кг (6,9%); 0,9 (5,7%) і 1,7 кг (10,3%); забійним виходом — на 0,36; 0,49 та 0,91% відповідно. Отже, найвищі показники мали бички 3-ї дослідної групи. Біологічна активність м'яса у тварин дослідних груп також відрізнялась і була кращою, ніж у контролі на 4,7–10,6%.

УДК 636.293.2.082:637.12.07(477)

2012.1.282. ГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОЛОКА БУЙВОЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПОПУЛЯЦІЇ ЗА ГЕНОМ CSN3 / Гузєєв Ю.В., Демчук М.П. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2011. — Вип. 6(88). — С. 34–36. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536271.

Буйволи української популяції, молоко буйволів, генофонд тварин, спермобанк ТОВ "Голосіїво", генетичні дослідження, казеїн, алель, кросування генотипу, збереження зникаючих тварин, селекція у скотарстві, державна підтримка скотарства.

Відмічається, що викликає глибоке занепокоєння стан генофонду українських буйволів (УБ), адже реальний потенціал генетичних ресурсів залежить від дбайливого збереження нечисленних та аборигених порід тварин. Враховуючи те, що темпи генетичного вдосконалення УБ традиційними методами селекції невеликі, а термін господарського використання худоби тривалий, то загублені при фенотиповій селекції гени можуть бути втрачені назавжди, що не можна допустити. Молоко буйволиць є одним з найцінніших продуктів дієтичного харчування, вміст білка — 5,5%, жиру до 10,5%. У 2007–2008 рр. під керівництвом д-ра с.-г. наук, проф. Д.Т. Вінничука та за підтримки Міністерства аграрної політики (П.І. Вербицький) було здійснено експедиційне обстеження популяції УБ, створено банк ДНК-біопроб буйволів. Висвітлено показники популяційно-генетичних досліджень генофонду буйволів. Показано порівняння частот повторюваності алелів гена капа-казеїну (CSN3) — автори Riaz M.N. et al. (2008 р.), Mitra et al. (1998 р.) — у буйволів порід Hili-Pavi, Murrah і егіпетський; автори Otaviano A.R. et al. (2005 р.) — у буйволів породи Муррах та їх помісей; автор Гузєєв Ю.В. (2009 р.) — у буйволів порід азербайджан-іранський (сперма плідників у спермобанку ТОВ "Голосіїво"), а також український (УБ). Визначено, що частота повторюваності потрібного (бажаного) алеля В (пов'язаний із підвищеним вмістом білка в молоці, більшим виходом сиру, кращими коагуляційними властивостями) в УБ ста-

новить 95,1%. Буйволи-плідники азербайджан-іранського кореня мають 100% частоту алеля ВВ. Наголошується, що реальний стан генофонду української популяції буйволів знаходиться у вкрай критичному стані, оскільки їхня кількість скоротилася до 45 гол. самок і 5 гол. самців. Наяв-

ність серед буйволів української популяції 5 голів з алелем А вказує на те, що ці тварини з кросованим генотипом. Необхідне термінове втручання відповідних міністерств та відомств у справу збереження генофонду українських буйволів.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.033.082.453.1

2012.1.283. МЯСНАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ ЭДИЛЬБАЕВСКИХ БАРАНЧИКОВ РАЗЛИЧНЫХ СРОКОВ ЯГНЕНИЯ / Молчанов А.В. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 12. — С. 65–66. — Библиогр.: 8 назв.

Вівчарство курдючне, вівці Заволжя, баранці едильбаєвської породи, пасовища, ягніння весняне і зимове, баранина.

У Саратовському Заволжі все більшої популярності набуває курдючне вівчарство, представлене переважно едильбаєвською породою. У даному дослідженні розглянуто перспективу практичного застосування зимового (з 15 по 28 лютого) і весняного (15–31 квітня) ягніння едильбаєвських вівцематок. Ягнятам у віці від 2 тижнів до 2 місяців згодовували концентрати, які містили дроблений овес і ячмінь (порівну) — по 100 г/гол./добу, а у віці від 2 до 3 міс. — по 300 г, віці 3–4 міс. — по 350 г/гол./добу. Одночасно вволю давали люцернове сіно. Після відлучення ягнят від вівцематок у 4 міс. їх на 2,5 міс. ставили на режим нагулу, який здійснювали на природних пасовищах з підгодівлею концентратами — 400 г/гол./добу. Контрольний забій проводили у 4–6,5 міс. за методикою «ВИЖА». Наведено забійні показники баранчиків, морфологічний і сортовий склад туш, хімічний склад і калорійність м'яса. Зроблено висновок, що в умовах Саратовського Заволжя зимове ягніння едильбаєвських вівцематок уможливило реалізацію баранців на м'ясо відразу ж після їх відлучення від матерів, одержання туші масою $19,87 \pm 0,28$ кг, що перевищує величину цього показника у туш тварин весняного ягніння на 21,6%. Для реалізації баранчиків у більш пізні строки рекомендується як зимове, так і весняне ягніння. При цьому вихід тушки — 23 кг. Різниця за масою туші баранців весняного і зимового ягніння при забої у віці 6,5 міс. значно менша і становить 3,6%. Аналогічно змінюється вміст м'якоти в тушах. Так, якщо при забої у віці 4 міс. туші баранців зимового ягніння переважали туші ровесників, які народились весною, на 23,8%, то у віці 6,5 міс. — на 1,7%.

УДК 636.32/.38.034:637.12.04

2012.1.284. ОСОБЛИВОСТІ ХІМІЧНОГО СКЛАДУ І БІОЛОГІЧНОЇ ЦІННОСТІ МОЛОКА ОВЕЦЬ / Стапай П.В., Бурда Л.Р. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2011. — Вип. 36. — С. 72–91. — Библиогр.: 39 назв. Шифр 06 535911.

Вівчарство молочне, молоко овець, породи молочних овець, молоко кіз і корів, білки і ліпіди молока, вітаміни молока, мінеральний склад молока, жирні кислоти молока.

У порівняльному аспекті висвітлено хімічний і фізичний склад та поживну цінність молока (М) овець, корів і кіз. Показано, що М овець відзначається вищим вмістом усіх його компонентів, має калорійність удвічі більшу, ніж М корів і кіз. За вмістом насичених і мононенасичених жирних кислот М овець займає проміжне місце. Характерною особливістю його є високий вміст поліненасичених жирних кислот — на 30% більше, ніж у козячому та на 39%, ніж у коров'ячому М. При цьому овече М має менший вміст насичених середньоланцюгових жирних кислот С12:0, С14:0 і С16:0. У сумі кількість цих кислот менша, ніж у М корів і кіз. Розглянуто жирнокислотний склад ліпідів, вміст основних білкових фракцій, мінеральних елементів, вітамінів, а також показники молочності овець різних порід: асканійських чорноголових, асканійських кросбредів, асканійських тонкорунних, українських гірськокарпатських, цигайських, прекоз, сокільських і каракульських овець (табл.). Зазначено, що на сьогодні найбільш високомолочною

породою вважається фрізляндська. Це, по суті, «голштинська порода у вівчарстві», оскільки вона є поліпшувачем усіх порід, які схрещувалися з нею. Зокрема, шляхом схрещування фрізляндських овець з вівцями породи авассі в Ізраїлі було виведено нову породу ассаф, яка має вищі продуктивні якості за авассі. Виділено й інші високомолочні породи: тіоз, колбред, британську молочну, кембрид, чеську, романівську, каракульську. Хоча в Україні немає спеціалізованих молочних порід овець, проте майже усі наявні породи придатні до доїння і можуть використовуватись для виробництва молока і різних молочних продуктів.

УДК 636.32/.38.034:637.12.071

2012.1.285. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ОВЕЦЬ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ / Лесновська О.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 68–71. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). — Библиогр.: 5 назв. Шифр 536053.

Вівцематки аскан. м'ясо-вовнової (дніпр. тип), барани-плідники (олібс і тексель), молочність овець, якість молока овець, баранина.

В умовах господарства ТОВ «Шаролезька вівця» (Новомосковський р-н Дніпропетровської обл.) проведено схрещування маток дніпровського типу асканійської м'ясо-вовнової (АМД) породи з баранами-плідниками олібс і тексель. Встановлено, що найвища молочність спостерігається у вівцематок-помісей, поліпшених породою олібс (ПО), яка у перші 2 місяці становила 48,1–52,7 кг, а за лактацію — 137,4 кг молока. При цьому молочність помісей за текселем (ПТ) становила 21,4–22,9% та 129,7 за лактацію, а чистопорідних АМД — на 11,5% менше, ніж ПТ. Інтенсивність молоковіддачі у помісних вівцематок у перші 2 місяці лактації була більшою, що забезпечило кращий ріст і розвиток ягнят у підсисний період. Окрім того, аналіз біохімічних властивостей молока показав, що у ПО якість його краща за показниками жиру, загального білка, казеїну та лактози, ніж у ПТ. Так, за жирномолочністю та вмістом лактози молоко у помісей за олібсом мало вищий рівень — на 0,5 і 0,6%, ніж у чистопорідних (АМД) та на 0,2 і 0,3%, ніж у помісей за текселем. За калорійністю молоко ПО було більш повноцінне (порівняно з АМД на 9%), мало більший вміст сухої речовини на 8,6%, ніж в АМД та на 4,1%, ніж у ПТ. Висновок: для чистопорідних вівцематок АМД кращою поліпшувачою породою є барани-плідники інтенсивних м'ясних порід — олібс, а також тексель. Молочність помісних вівцематок у поєднанні з доброю кормовою базою дає можливість одержати скоростиглий молодняк з добрими м'ясними якістьми.

УДК 636.32/.38.035.084/.087.7

2012.1.286. РЕСУРСООЩАДНА ТЕХНОЛОГІЯ СКОРОЧЕННЯ ВТРАТ ВОВНИ В ПРОЦЕСІ ЇЇ ВИРОБНИЦТВА / Горлова О.Д., Болотова Т.І., Тетерятник Е.Е. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2011. — Вип. 36. — С. 102–109. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 06 535911.

Вівці таврійські, годівля овець, кормова добавка «Мінерол», мінерали, бентонітова глина, вовна овець таврійських, ресурсоощадні технології у вівчарстві, якість вовни, руну вівцематок, стриження овець, ультразвук, реп'яхи у вовні.

Дослідження проводили у ДП ДГ «Асканія-Нова» і ДП ДГ «Асканійське» на вівцях таврійського типу асканійської тонко-

рунної породи. Показано, що підвищення рівня кормозабезпеченості (КЗ) від 2,82 ц.к.од./гол./рік до 5,69 ц.к.од. настриг митої вовни (В) збільшився від 2,45 кг до 3,6 кг, тобто на 46,9% (ДП ДГ "Асканія-Нова"). При цьому у ДП ДГ "Асканійське" за КЗ 5,8 ц.к.од. настриг митої В становив 3,67 кг, а за КЗ 6,43 ц.к.од. збільшився до 4,47 кг. Визначено і скорочення якісних втрат В (на 12,3%) в процесі виробництва, які залежали від рівня КЗ. Наведено результати дослідів щодо впливу комплексної мінеральної добавки "Мінерол", яка містить понад 60 елементів (Si, Ca, K, Na, Mg, S та ін.), виготовленої на основі бентонітової глини і характеризується високою доступністю і позитивною дією на обмін речовин в організмі овець. За використання "Мінеролу" з концентрованими кормами (0,5% від сухих речовин) приріст митої В збільшився на 0,27 кг або на 7,4%, рівень її міцності підвищився на 6,4% (9,14 СН/текс проти 8,59 СН/текс) і кількісні та якісні втрати від поживотіння скоротилися на 7,4% і 6,9% відповідно порівняно з контролем (табл.). Зближення строків ягнення і стрижіння вівцематок в умовах різного рівня їх годівлі сприяло зменшенню виробництва дефектної В як за оптимальної годівлі, так і недостатньої. Менші втрати В були за весняного ягнення (березень — квітень), ніж за зимового (січень). Узагальнюються, що запропонований спосіб забезпечує підвищення настригів В на 11,6%; вихід митого волокна — на 3,3%; збільшення довжини В — на 20,2%; поліпшення пружно-еластичних властивостей: розпрямляючого навантаження — на 20,7%, видовження волокон — на 6,5%, лінійної щільності — на 25% (цюому сприяло 2-разове стрижіння). Термін зберігання В до її первинної переробки близько 4 місяців забезпечив скорочення втрат її міцності на 35%, а втрат від поживотіння — на 25%.

УДК 636.32/38.082.4

2012.1.287. ОСНОВНІ СКЛАДОВІ СИСТЕМИ СЕЛЕКЦІЇ АСКАНІЙСЬКОЇ М'ЯСО-ВОВНОВОЇ ПОРОДИ ОВЕЦЬ ІЗ КРОСБРЕДНОЮ ВОВНОЮ / Польська П.І., Калащук Г.П. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2011. — Вип. 36: До 140-річчя від дня народження акад. М.Ф. Іванова. — С. 49–54. Шифр 06 535911.

Вівці аскан. м'ясо-вовнові, вовна кросбредна, генофонд овець, селекція овець, підбір пар овець, лінійне розведення овець, ягнята (відлучення від вівцематок), інбредна депресія овець, відбір баранів-плідників, генотипи овець інтенсивні, годівля овець, багатоплідність і скороспілість овець, баранина.

На основі аналізу результатів досліджень 2006–2010 рр. запропоновано систему селекції асканійської м'ясо-вовнової породи овець, яка включає новітню методологію формування генотипів міцної конституції з високою скороспілістю і рекордною комбінованою продуктивністю шляхом поглибленої синтетичної селекції, що забезпечує високу генетичну різноманітність при внутрішньолінійному розведенні. Використання видатних генотипів асканійських кросбредів (АК) і асканійських чорноголових (АЧ) овець у племзаводі "Асканія-Нова" забезпечить консолідацію породи, формування її генеалогічної структури і розширення племінної бази в різних регіонах України. Генотипи АК і АЧ племзаводу за оптимальних умов годівлі мають живу масу баранів-плідників — 126–137 кг (максимум (М) : 161–178 кг); вівцематок — 77–80 (М : 122–132), багатоплідність — 145% (М 183%), молочність за 120 днів лактації — 209–215 кг (М : 435–594 кг) і виробництво м'яса в живій масі на вівцематку 80–85 кг (М : 160–192 кг), а також настриг чистої вовни: у баранів-плідників — 8,1–9,3 кг (М : 11,1–12,8 кг), вівцематок — 5,0–5,6 кг (М : 8,0–8,8 кг) при довжині вовни 14–19 см (М : 22–25 см) і вихід чистого волокна 69–73% (М : 79–83%). В екстремальних умовах годівлі АК і АЧ зберігають високі показники життєздатності і репродуктивності, продуктивне доволіття, високу якість кросбредної вовни, генетичну та господарську цінність. Завдяки міцній конституції, високій акліматизаційній, адаптивній і реабілітаційній здатності та видатній комбінованій продуктивності попит на цих овець щороку зростає. Наведено характеристику стад м'ясо-вовнових овець, створених шляхом використання інтенсивних генотипів племзаводу "Асканія-Нова" у ФГ "Чанаях" (Донецька обл.), ФГ "Агросодружество" (Херсонська обл.), ФГ "Коноваленко" (АР Крим), ФГ "Кунчек" (АР Крим), ПП "Батюк" (Дніпропетровська обл.), ФГ "Меринос" (Одеська обл.). У вис-

новках зауважується, що в умовах поглибленої економічної кризи, з метою збереження накопиченого національного селекційного матеріалу з вівчарства світового рівня, необхідно терміново внести зміни до існуючих нормативно-правових актів з атестації суб'єктів племінної справи у тваринництві, а саме: при визначенні статусу племінного заводу замінити мінімальну чисельність маточного поголів'я на 200 вівцематок замість 750 гол.; для закритої нечисленної популяції передбачити мінімальну чисельність баранів-плідників — 45 гол. з генеалогічною структурою не менше трьох ліній і 12 споріднених груп; внести доповнення щодо присвоєння найвищої категорії — супереліти — племінному заводу і забезпечити його першочерговою фінансовою державною підтримкою. Запровадження "Системи селекції" сприяє генетичному прогресу асканійської м'ясо-вовнової породи і відновленню галузі вівчарства в цілому та сформує експортний потенціал вітчизняних племінних ресурсів світового рівня.

УДК 636.32/38.082.453/456:636.083.314

2012.1.288. РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ОВЕЦЬ / Помітун І.А., Косова Н.О., Резанов П.А. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2011. — Вип. 36. — С. 55–60. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 535911.

Вівчарство інтенсивне, продуктивність овець, селекція овець, вівцематки (репродуктивний вік), пасовищне утримання вівцематок і ягнят, ягнята (відлучення), відтворення овець, скоростиглість овець, ягнення весняне.

Методи прискорення селекційного процесу, якісного покращання стад розроблялися на базі племзаводів з розведення овець харківського внутрішньопорідного типу з поголів'ям 3,0 тис. вівцематок (Вм). Для відтворення використовували баранців у віці 7–9 місяців, а ярки у 8–9 міс. Перенесення термінів ягнення з традиційного зимового на весняний період дало можливість випасання Вм з ягнятами на пасовищі і проведень раннього (у 2,5-міс. віці) відлучення молодняку від Вм, що сприяло попередньому стрижінню останніх та більш ранньому привчання до пасовищ ягнят. При цьому середня плодючість за весняного ягнення підвищилась від 113 до 133%, а збереженість ягнят дещо зменшилась і становила до відлучення 89,9 проти 94,6%. Проте це не позначилось на загальній їх кількості на момент відлучення від матерів, і діловий вихід ягнят при цьому був більший, ніж за зимового ягнення. Відібрані для ремонту стада ягнята віком 2,5 місяці (50%) мали інтенсивність росту на добу вищу: на 21% — ярки та на 39% — баранці. Показано результати дослідів — одержання трьох ягнят за 2 роки. Так, 25 вівцематок були осіменені в серпні 2004 р., травні 2005 та грудні 2006 р. з наступним ягненням у січні (традиційне ягнення), вересні і травні. Результати ягнень засвідчили, що потенційна кількість маток у стаді, спроможних ягнитися за уцілених циклів відтворення, становить близько 50% від їх загальної чисельності, тобто Вм мають майже абсолютну поліестричність. До 25% маток були з 2 ягненнями, решта ягнилися один раз. У середньому від Вм, які ягнилися всі цикли, було одержано по 3,5 ягняти на кожну (плодючість становила 116,7%); 7 вівцематок двічі дали 15 ягнят, або 2,1 ягня на кожну (плодючість — 107,1%); від 5 маток, які ягнилися один раз, одержано 5 ягнят (плодючість 100%). Це дає підставу стверджувати про наявність потенціалу щодо підвищення відтворювальної здатності Вм за рахунок їх поліестричності, який не використовується у повному обсязі. За оцінки Вм кращу плодючість мали ті, які народилися у січні — 109,7% проти тих, що у лютому і травні — по 100%. У них також була краща запліднюваність — 75,5%, ніж у лютому — 68,7 та травні — 38%. Отже, система, яка включає селекцію на підвищення багатоплідності овець, збільшує вихід ягнят на 12,3%, а використання від 30 до 40% ярки для відтворення у віці до року підвищує вихід ягнят на 36% за весь період їх репродуктивного віку, проти 30% за уцілених ягнень. Таким чином, у сукупності заходів можна збільшити вихід ягнят в 1,4–1,6 раза порівняно з традиційною системою відтворення стада.

УДК 636.32/38.083.37:624.01

2012.1.289. ВПЛИВ РІЗНИХ ТИПІВ ВІВЧАРЕНЬ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЯГНЯТ ДО ВІДЛУЧЕННЯ / Сухарьов В.О. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2011. —

Вип. 36. — С. 125–129. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 535911.

Вівчарня, будівельні матеріали для вівчарні, тепло у вівчарнях, ягнята підсисні, збереженість ягнят, розвиток ягнят.

Відзначено, що стіни вівчарень з використанням сендвіч-панелей (сучасні будівельні матеріали) зменшують втрату тепла порівняно із цегляними на 43,4–74,4% залежно від їх конструкційних факторів, а залізобетонний “ключечник” підвищує рівень втрати тепла на 59,4%. Те саме стосується і стелі. Показано вплив на розвиток помісних ягнят (романівська × тонкорунна) типу приміщень: залізобетонний (ключки), сендвіч-панель + керамзит і сендвіч-панельний. Як контроль був цегляний тип. Результати засвідчили, що збереженість ягнят до 3-міс. віку була найвищою у вівчарнях із сендвіч-панелей — 96%, у залізобетонних — найнижча — 80%, а в цегляних — 88%. Відносна жива маса ягнят за три місяці вирощування була такою: у цегляних приміщеннях — 100%, залізобетонних — 84,1%, сендвіч-панель + керамзит — 103,7% і сендвіч-панельних — 109,2%. При цьому відношення показника живої маси ягнят у вівчарні сендвіч-панель + керамзит до залізобетонного було 123,4%, а сендвіч-панельного до залізобетонного — 130%. Зроблено висновок, що використання нині модних і легкозбірних залізобетонних “ключечників” для вівчарень не виправдовує себе тому, що вони негативно впливають на розвиток ягнят. Із досліджуваних будівельних матеріалів для вівчарень найбільш повно відповідають вимогам сендвіч-панелі.

УДК 636.32/38.084/.087.7(477.87):591.147.046

2012.1.290. ВМІСТ ТИРЕОЇДНИХ ГОРМОНІВ У КРОВІ ОВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГІРСЬКОКАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ ЗА УМОВ ПІДВИЩЕНОГО РІВНЯ СІРКИ І ЙОДУ В ЇХ РАЦІОНАХ / Сидір Н.П., Стапай П.В. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролюючого інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 1/2. — С. 168–171. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 536196.

Вівці українські гірськокарпатські, гормональний стан овець, годівля овець, кормові добавки, сірка, йод.

Вивчення гормонального стану українських гірськокарпатських овець за різних умов годівлі проводили у с. Нижні Ворота Воловецького р-ну Закарпатської обл. (ГК ДС, Закарпатський інститут АПВ). Контрольний групі вівцематок згодовували основний раціон (ОР), до складу якого входили: сіно, дерть вівса — 0,3 кг/гол./добу, сіль кухонна — 10,0 г/гол./добу. Вівцематкам 1-ї дослідної групи до ОР додавали йод 0,001 г/гол./добу, а 2-ї — ОР + йод + сульфат натрію (5,0 г/гол./добу). Уміст тиреоїдних гормонів (T_4 — тироксину та T_3 — трийодтироніну) у крові тварин визначали радіоімунно-логічним методом (ISO 9001/13485). Показано, що введення до ОР сірки і йоду зумовило підвищення рівня тиреоїдних гормонів у крові. Так, концентрація T_3 у 1-й дослідній групі збільшилась на 95,1%, у 2-й — на 152,0%, а тироксину — на 76,5% та 90,2% відповідно. При цьому спостерігали позитивний вплив на молочну продуктивність вівцематок.

УДК 636.32/38.084/.087.72:553.535(477.87)

2012.1.291. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЛЬТРОПЕРЛІТУ В ГОДІВЛІ ОВЕЦЬ / Ткачук В.М., Стапай П.В., Кирилів Б.Я. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.3. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 143–146. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536053.

Вівці, раціони овець, перліт (фільтроперліт), вітаміни і мінерали для овець, ячмінь, сорбенти, олія соняшникова, якість баранини, мінеральні добавки вівцям.

Україна має унікальні природні запаси перлітової сировини в Закарпатті (≈120 млн т). Фільтроперліт (Ф) — це екологічно чистий спушений перлітовий порошок з розміром частинок 1–140 мкм, природний сорбент, який використовують у харчовій промисловості для фільтрації різних суспензій — цукрових сиропів, фруктових соків, пива та рослинних олій. У даній статті наведено результати дослідження Ін-том біології тварин НААН мінерального складу Ф, використовуваного на заводі ПП “Оліяр”. Визначено, що в перліті після його ви-

користання для фільтрації соняшникової олії залишається 28,40% жиру, 47,96 мг/кг вітаміну Е та 1,05 мг/кг каротину. У складі ліпідів міститься 59,63% тригліцеридів, 5,52 моно- і диацилгліцеролів, 6,74% неетерифікованого холестеролу, 7,39% неетерифікованих жирних кислот, 10,64% ефірів холестеролу, 10,08% фосфоліпідів, у т.ч. 1,13% сфінгомеліну, 1,24% фосфатидилетаноламіну, 3,29% лецитину та 4,42% неідентифікованої фракції. За поживною цінністю Ф найбільше наближений до ячменю і містить 10,81 МДж обмінної енергії. З огляду на високу енергетичну цінність Ф, а також на значний вміст у ньому вітаміну Е та макро- і мікроелементів, рекомендується в раціонах овець замінити певну частку ячменю на фільтроперліт.

УДК 636.32/38.087.7:546.23(477.44)

2012.1.292. ВПЛИВ ЗГОДОВУВАННЯ РІЗНИХ РІВНІВ СЕЛЕНУ В РАЦІОНІ НА ЗАБІЙНІ ЯКОСТІ ОВЕЦЬ ПОРОДИ ПРЕКОС / Приліпко Т.М., Тимофійшин І.І., Гончар В.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контролюючого інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 3/4. — С. 139–141. Шифр 536197.

Вівці Вінницьчини, годівля баранців, селеніт натрію, кормові добавки, мікроелементи у кормах овець.

Науково-господарський дослід проводили в умовах СТОВ “Подільська зоря” с. Руданське Шаргородського р-ну Вінницької обл. на 5 групах баранців 4 міс. віку породи прекос — скороспілих м'ясо-вовнового напрямку продуктивності. Годівля: 3 рази (8, 14 і 17 год.). Тваринам 1-, 2-, 3- і 4-ї груп додатково до основного раціону (ОР) згодовували селен у дозах: 0,80 мг/кг сухої речовини раціону; 1,10; 1,40 та 1,70 мг/кг с.р. ОР. Доступ до кухонної солі та питної води був вільний. Встановлено, що всі добавки селеніту натрію, незалежно від доз, позитивно впливали на продуктивність тварин. Проте кращими виявились показники у тварин 3-ї дослідної групи, у годівлі яких до раціону включали 1,40 мг селеніту натрію. Наведено дані забійних якостей, вмісту селену в органах і тканинах баранців. У висновках підкреслено, що за тривалого (від 4 до 8 міс.) згодовування відгодівельному молодянку досліджуваних доз селену, вміст його у м'язах, печінці, нирках та інших органах жодного разу не перевищував рівень концентрації елементу в органах і тканинах здорових тварин, яких утримували в інших природно-кліматичних зонах із достатнім рівнем селену в кормах. Це засвідчило фізіологічну прийнятність запропонованих доз селену і можливість використання баранини як одного із джерел поповнення нестачі селену у харчуванні людини.

УДК 636.32/38.001:658.581

2012.1.293. НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА / Шевченко І.А., Лиходід В.В. // Вівчарство: міжвід. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2011. — Вип. 36. — С. 130–137. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 535911.

Наука і техніка вівчарства, вівчарство (новітні проекти), вівці м'ясо-молочні і м'ясо-шубні, баранина, молоко овець і кіз, бринза, сири, механізація вівчарства, ресурсоощадні технології, інтенсифікація вівчарства.

Висвітлено сучасний стан вівчарства в Україні. Проаналізовано фактори, за яких галузь зазнала значних втрат. Показано перспективи наукових досліджень Інституту механізації тваринництва НААН щодо створення механізованих технологій виробництва та переробки продукції і використання малозатратних ресурсозберігаючих процесів за замкнутим циклом. Інтенсифікація вівчарства спрямована на зміну структури породного поголів'я у напрямі збільшення м'ясних та м'ясо-вовнових овець (Ов), розведення багатоплідних Ов м'ясо-молочного і м'ясо-шубного напрямів продуктивності; налагодження виробництва та переробки Ов молока в сири та бринзу в регіонах, де розводять гірськокарпатських, каракульських, цигайських і кросбредних Ов. В умовах господарств передбачається організація первинної переробки вовни та шкірсировини, а також здійснення забою, фасування та пакування м'яса відповідно до вимог європейських стандартів. Спільно з ІТСП “Асканія-Нова” розроблено механізовані технологічні процеси: загінного випасання Ов (до 1000 гол.) на загороджуваних ділянках пасовища; стрижання з продуктивністю до 12 гол./год; доїння Ов та кіз — 50 і 100 гол./год;

переробка молока в сири та бринзу — 3,10 і 55 кг/цикл; сухого та вологого очищення брудної вовни — 10 кг/год; видалення відпрацьованого миючого розчину з промитої вовни — до 20 кг/год; ветеринарно-санітарного оброблення Ов та кіз — до 20 гол./год. Показано різні технологічні модулі та базові моделі, підготовлені науковцями для розвитку галузі. Відзначено, що в Україні вперше розроблено і створено дослідні зразки спеціалізованої техніки, які відповідають світовому рівню й успішно пройшли державні приймальні випробування. Наведено їх перелік.

УДК 636.32/38:612.015.3(477.61)

2012.1.294. СТАН ПЕЧІНКИ ТА ФОСФОРНО-КАЛЬЦІЄВОГО ОБМІНУ У ВІВЦЕМАТОК КРАСНОДОНСЬКОГО РАЙОНУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Шарандак П.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 1. — С. 496–501. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536055.

Вівчарство Луганської обл., ґрунти забруднені, важкі метали, свинець, кадмій, гепатобіліарна система овець, гіперферментемія, фосфор, кальцій, білковий обмін, кров кітних вівцематок, ензими у вівцематок, печінка овець.

У ґрунтах Краснодарського р-ну Луганської обл. виявлено нормальний уміст купруму і цинку, проте рівень мангану був знижений, а забрудненість плумбумом і кадмієм становила 2,9% та 0,4%, що менше концентрації у Лутугінському р-ні цієї ж області (10,7 та 8,0% відповідно). Клінічними дослідженнями вівцематок (В), вирощуваних у Краснодарському р-ні, встановлено зміни загального стану тварин, зокрема печінки і кісткю. У сироватці крові 50% кітних вівцематок цього району спостерігали низьку концентрацію загального білка — $62,8 \pm 1,48$ г/л, що менше норми (65–75 г/л за В.І. Левченком). Порушення гепатобіліарної системи супроводжувалось гіперферментемією АсАТ — на 69%, ГГТ — 115% та лужної фосфатази ($271,4 \pm 30,09$ од./л), яка прямо залежала від гіперферментемії γ -глутамілтрансферази (ГГТ). Такі зміни вказують на ураження клітин печінки, що вистилають жовчні протоки. Про це засвідчили як збільшення активності печінкових трансфераз, так і ГГТ. Ступінь збільшення активності АсАТ порівняно з АлАТ є показником ураження мітохондріального апарату гепатоцитів і, можливо, клітин міокарда. У сироватці крові виявлено зниження рівня загального Са, що пояснюється забрудненням території і кормів важкими металами (ВМ) і зменшенням умісту в ґрунтах Мп, який бере участь в остеогенезі, впливаючи на активність лужної фосфатази та синтез глікозаміногліканів у клітинах кісткової тканини. Зауважується, що з огляду на те, що навіть незначна забрудненість ВМ ґрунтів і кормів зумовлює тяжкі порушення в організмі тварин (раціони у Краснодарському та Лутугінському р-нах не відрізнялись, а концентрації Рb і Cd були менші на 7,4 та 7,8% відповідно), дослідникам необхідно спрямовувати свою діяльність на те, щоб корегувати ці негативні фактори, уважніше вивчати фізіологічний статус тварин на території різних р-нів Луганської обл.

УДК 636.39.082.455:612.015.3(477.62)

2012.1.295. ВМІСТ ФОСФОЛІПІДІВ У ПЛАЗМІ КРОВІ КІТНИХ МОЛОЧНИХ КІЗ ЗА ПОРУШЕНЬ МІНЕРАЛЬНОГО ОБМІНУ / Немова Т.В., Якимчук О.М., Цвіліхівський М.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 1. — С. 325–328. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536055.

Кози кітні, мінеральний обмін у кіз, кальцій, цинк, купрум, кобальт, селен, манган, фосфоліпіди у плазмі крові кіз, кров кітних кіз, клітинні мембрани, годівля кіз кітних, метаболізм у кіз.

Дослідження проводили у племгосподарстві філії Орджонікідзе ДП "Агрофірма "Шахтар" Донецької обл. на кітних (3 міс.) молочних козах (К) зааненської породи: клінічно здорових, і з

порушеннями мінерального обміну (дефіцит Са, Zn, Cu, Co, Se і Mn). Встановлено, що за мінеральної недостатності у К вміст загальних фосфоліпідів у плазмі крові вірогідно більший в 1,24 раза, ніж у клінічно здорових тварин і становить $1,68 \pm 0,04$ ммоль/л. Зокрема спостерігався вищий уміст фосфатидилсерину (ФС) у 2,23 раза, фосфатидної кислоти (ФК) — у 4,35, лізофосфатидилхоліну (ЛФХ) — у 2,48, лізофосфатидилетаноламіну (ЛФЕ) — у 2,41, лізофосфатидилсерину (ЛФС) — у 3,94 та кардіоліпіну в 1,81 раза. При цьому за дефіциту мінералів виявлено нижчі показники фосфатидилетаноламіну (ФЕ) — в 1,26 раза та сфінгомієліну (СМ) — в 1,11 раза. Зазначено, що основними фосфоліпідами клітинних мембран за відсотковим умістом є ФХ, ФЕ та СМ, вони метаболічно зв'язані між собою і забезпечують стабілізацію структури плазмолемми і мембран клітинних органел. Зменшення вмісту ФХ, ФЕ та СМ у біологічних мембранах призводить до порушення їх ультраструктурної організації, змін біосинтетичних процесів, випадіння окремих ланок метаболізму, зниження рівня життєво важливих енергозалежних процесів, активного транспорту іонів тощо. Підвищення рівня лізоформ фосфоліпідів (ЛФ), у першу чергу ЛФХ та ЛФЕ, свідчить про наявність патологічних змін у клітинах, що характеризується перебудовою ліпідного біошару мембран і призводить до неспецифічної проникності мембран. Це, зокрема, позначається на функціонуванні калій-натрієвих каналів та активності транспортних аденозинтрифосфатаз (Na^+ , K^+ — АТФаза, Ca^{2+} , Mg^{2+} — АТФаза, Mg^{2+} — АТФаза), що зумовлює підвищення рівня внутрішньоклітинного кальцію. Збільшення ЛФ також вказує на недостатність захисних компенсаторних реакцій клітинних мембран, спричиняє підвищення рівня кардіоліпіну у плазмі крові кітних кіз. Отже, оптимальне співвідношення фосфоліпідів є надзвичайно важливим з огляду на забезпечення трансмембранних транспортних процесів при постачанні поживних речовин для формування та розвитку плоду у кітних кіз, тому порушення мінерального обміну у кітних кіз потребує корекції і профілактики.

УДК 636.39:637.12.071:543

2012.1.296. МИКРОБИОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ КОЗЬЕГО СЫРОГО МОЛОКА / Степаненко П., Корнелаева Р., Павлова Е., Быкова Е. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2011. — № 9. — С. 56–59.

Ветсанекспертиза молока, козине молоко, контроль якості молока, мікробіологія молока, бродіння молока, молоко гірке, ринок молока.

Матеріалом для дослідження було три зразки сирого ринкового козиного молока. Висвітлено показники кількості: загального мікробного обсіменіння ($6,8 \times 10^7$; $7,3 \times 10^7$; $1,3 \times 10^8$ відповідно до зразків), протеолітичних бактерій ($5,7 \times 10^7$; $7,0 \times 10^7$; $5,0 \times 10^7$), пептонізуючих мікробів ($2,0 \times 10^8$; $7,0 \times 10^8$; $1,75 \times 10^8$), дріжджів ($3,7 \times 10^2$; $7,3 \times 10^3$; $3,0 \times 10^2$), спор плісняви (0; $1,0 \times 10^2$; $1,0 \times 10^1$), молочнокислих бактерій ($1,0 \times 10^4$; $1,0 \times 10^5$; $2,1 \times 10^5$), титр коліформних бактерій (БГКП), який становив: 10–5 у двох зразках та 10–4 у третій пробі молока. У жодному зразку не було виявлено: солетолерантних стафілококів, бактерій роду протеус, маслянокислих бацил і бактерій роду сальмонела. Отже, збудників харчових токсикоінфекцій і токсикозів у досліджуваних пробах козиного молока не було виявлено. Однак підвищення вмісту мезофільних аеробних і факультативно-анаеробних мікроорганізмів засвідчило категорію несортного молока. Санітарно-показові мікроорганізми бактерій групи кишечних паличок виявлено в титрах 10^{-4} , 10^{-5} , тобто кількість коліформних бактерій становила від 10 тис. до 100 тис. мікробних клітин в 1 см³ молока, що може викликати такий недолік як бродіння молока. Рівень обсіменіння протеолітичними і пептонізуючими мікроорганізмами становив десятки і сотні млн клітин в 1 см³, що може зумовити гіркий і прогірклий смак продукту. Щодо обсіменіння молока молочнокислими бактеріями, то наявний рівень відповідав вимогам Технічних умов.

636.4 Свинарство

Науковий референт — доктор біологічних наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.082:634.033

2012.1.297. ВІДГОДІВЕЛЬНІ ЯКОСТІ ЧИСТОПОРІДНИХ І ПОМІСНИХ СВИНОК / Калиниченко Г.І., Коваль О.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4, ч. 3. — С. 133–136. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536057.

Свинки чистопорідні та помісні, генотип, відгодівельні якості, рівень багатоплідності, жива маса 100 кг.

Основною метою селекційних програм у свинарстві є підвищення продуктивності свиней на основі максимальної реалізації ефекту гетерозису. В даній роботі проведено порівняльну оцінку ефективності використання спеціалізованих м'ясних порід, особливо зарубіжних, удосконалених вітчизняними селекціонерами. Дослідження проводили на свинях 3 порід: велика біла, дюрк "Степовий" вітчизняної селекції, ландрас датської селекції. Продуктивні якості свиней оцінювали з урахуванням розподілу на 2 класи маток за багатоплідністю і два — за живою масою (ж.м.). В результаті проведених досліджень встановлено, що висока багатоплідність у поєднанні з високою масою поросят у 2-місячному віці забезпечує максимальний рівень показників відгодівельних якостей потомства. Найкращі показники середньодобового приросту та віку досягнення ж.м. 100 кг були у підсвинків, що мали значення багатоплідності та ж.м. вище середніх. Тобто, їх генетичний потенціал за даних умов було максимально реалізовано. Як батьківську форму рекомендується використовувати внутрішньопорідний тип породи дюрк "Степовий", що забезпечить раціональне використання наявного генофонду.

УДК 636.4.084.087.72

2012.1.298. ПРИРОДНІ ДЕТЕРГЕНТИ У СКЛАДІ РАЦІОНІВ СВИНОМАТОК ЯК ЗАСІБ ОТРИМАННЯ ВИСОКОЯКІСНОГО МАТЕРІАЛУ / Бурлака В., Давидов Є. // Тваринництво України. — 2011. — № 6. — С. 29–31. — Бібліогр.: 7 назв.

Свиноматки, годівля свиноматок, раціони свиноматок, детергенти.

Проводили санітарно-гігієнічне обґрунтування застосування детергентів (каолін, алуніт та їх суміш) у годівлі свиноматок для отримання високоякісного молодняку до 21 та 35-добового віку. Вивчали вплив важких металів, що надходили з кормами, на ріст і розвиток поросят-сисунів; динаміку їхньої живої маси, а також багатоплідність, великоплідність та збереженість поросят. Об'єктом досліджень були свиноматки і поросята-сисуні віком від одного до 35 днів. Свиноматок було чотири групи. Каолінове, алунітове борошно та їхню суміш додавали до їхніх раціонів. Контрольні свиноматки отримували основний раціон, а аналогії 2-ї, 3-ї та 4-ї груп отримували відповідно 5,5% каоліну, 5,5 алуніту та суміш (по 3% каоліну і 3,5 алуніту). Одержані результати констатують, що згодовування каоліну істотно не позначилося на багатоплідності маток. Проте алунітове борошно та його суміш з каоліном підвищили її на 2,8 та 2,5 поросят порівняно з контрольною групою. У свиноматок третьої і четвертої груп маса гнізда при народженні була вищою. Поросята, народжені від свиноматок дослідних груп, мали вищу збереженість: другої групи на 5,5%, третьої — 7,8, четвертої — 4,9 порівняно з контролем. Отже, введення до раціонів свиноматок детергентів (сорбентів) сприяло багатоплідності, великоплідності, підвищувало збереженість поросят-сисунів та їхню продуктивність.

УДК 636.4.084.1

2012.1.299. ГОДІВЛЯ ПОРОСЯТ ПОТРЕБУЄ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ / Шмід Рудольф // Agroexpert. — 2011. — № 11. — С. 74–77.

Поросята, професійна годівля, склад раціонів, сирий протеїн, ензими, кислоти, кормова олія.

Оптимально вирощені партії поросят у середньому за 11 тижнів дорощування мають досягти 31–32 кг живої маси. Те, що втрачено, коли свиня ще є поросям, неможливо виправити під час пізнішої відгодівлі. Лише якщо ретельно спостерігати і своєчасно виявляти проблеми, можна зменшити втрати поросят і їх продуктивності. У статті наведено рекомендації щодо ефективної годівлі поросят, зокрема: постійно перевіряти якість і гігієну корму; забезпечувати поросят достатньою кількістю та якістю води, поїлок з правильним їх розміщенням; тренувати вироблення травних ензимів; не забувати про сиру клітковину та дієтологію, не подрібнювати корм занадто дрібно; необхідно відбирати корм із низькою здатністю зв'язувати кислоти і відповідною структурою; знижувати вміст сирого протеїну й застосовувати синтетичні амінокислоти; рекомендовано давати кислоти, особливо у фазі відлучення. Наведено приклади різних раціонів. Наприклад, австрійський раціон з традиційним застосуванням силосованого цілого або подрібненого зерна кукурудзи. Кількість високопротеїнової сої не повинна перевищувати 10%. Рекомендовано додавання 1–2% легкоперетравної кормової олії, яка збагатить раціон енергією і зв'яже кормовий пил.

УДК 636.4.084.51/.087.8:636.4.616.98

2012.1.300. "АКТИГЕН" ПІДВИЩУЄ ВМІСТ ІМУНОГЛОБУЛІНІВ У МОЛОЗИВІ СВИНОМАТОК / Балагай А., Ткачик В., Толстих Р., Дворська Ю. // Ефективні корми та годівля. — 2011. — № 4. — С. 26–28.

Препарат "Актиген", імуноглобуліни у молозиві, свиноматки поросні, імунітет поросят.

Вивчали застосування препарату "Актиген" з метою підвищення імунного і метаболічного статусу свиноматок, якості молозива та напруження колострального імунітету поросят. Свиноматкам за 30 діб до опоросу до раціону додавали "Актиген" норми 0,5 кг/т корму. Через добу після опоросу відбирали проби молозива та крові для визначення вмісту імуноглобулінів та їхнього фракційного складу і біохімічних показників крові. Результати експерименту показали зниження вмісту креатину в крові лактуючих свиноматок дослідної групи на 8%, що прискорює протікання післяродового адаптаційного періоду. Позитивним було і зменшення вмісту сечовини в крові на 19% та зростання концентрації глюкози на 72%, зумовлено більш вираженим анаболічним статусом тварин і передбачає вищу молочність свиноматок. Функціональний стан травної системи свиноматок за дії препарату "Актиген" був вищим порівняно з тваринами контрольної групи, оскільки активність α -амілази нижча на 55%, а вміст хлоридів більший на 38%. Зроблено висновок, що додавання до раціону препарату "Актиген" супоросним свиноматкам збільшувало колостральних антитіл у їхньому молозиві та підвищувало функціональну здатність багатьох органів та систем.

УДК 636.4.084:636.087.72

2012.1.301. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИММУНОНУТРИЕНТОВ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ РЕМОНТНЫХ СВИНОК / Рассолов С.Н., Еранов А.М. // Свиноводство. — 2011. — № 7. — С. 30–31. — Библиогр.: 3 назв.

Свини, пробіотики, імунонутрієнти, йод, селен.

Зазначено, що мікроелементи йод і селен функціонально пов'язані між собою. Недостатня кількість цих двох мікроелементів може слугувати одним з головних факторів ризику провокування йоддефіцитних станів, у першу чергу ендемічного зобу. Недостатність селену викликає симптоми гіпотиреозидизму, в результаті чого знижується рівень обмінних процесів. У роботі проведено визначення ефективності сумісного застосування препаратів седиміну та Е-селену в комплексі з пробіотиком на продуктивні якості ремонтних свиней. Результати досліджень показали, що вигодовування

пробіотиком СибМос ПРО та одноразове введення препарату седимін ремонтним свинкам сприяє підвищенню їх продуктивних якостей, що пов'язано з покращанням функціональних властивостей мембран клітин плаценти та міометрію, а також з опосередкованою дією на репродуктивну систему із-за покращання метаболізму та підвищення неспецифічної резистентності. Установлено, що введення препаратів показало позитивний вплив на швидкість росту ремонтних свинок та продуктивність першоопоросок.

УДК 636.4.085.55

2012.1.302. ГАРАНТИРУЕМ УСПЕХ В СВИНОВОДСТВЕ / Вервейко Б., Кучеров В. // Комбикорма. — 2011. — № 6. — С. 79–81.

Свилярство, комбикорми, білково-вітамінні мінеральні концентрати, поживність, престаартерний комбикорм.

Якісні комбикорми та білково-вітамінні мінеральні концентрати (БВМК) здатні реалізувати генетичний потенціал худоби, свиней і птиці та забезпечити їх високу продуктивність. Свині 5–6 місяців досягають маси 100 кг, а від кожної свиноматки отримують 20–25 поросят на рік. Такі показники можуть бути досягнуті не тільки завдяки селекції, а й, у першу чергу, завдяки ефективній відгодівлі. Для максимального приросту живої маси, високої багатоплідності свиноматок, їх міцного здоров'я рекомендовано комбикорми та БВМК, склад і поживну цінність яких наведено у таблицях. При цьому розрізняється їх призначення для поросят, молодняку свиней, відгодівлі свиней, супоросних та лактуючих свиноматок. Згодовування цих кормів 4–5-денним поросят дає прибавку маси до 10 кг. За застосування зазначених у статті рекомендацій щодо рецептури комбикормів та БВМК гарантується оптимальна продуктивність поголів'я свиней у господарствах.

УДК 636.4.087.13/16.25.087.8

2012.1.303. БІОЛОГІЧНА РОЛЬ МІКРООРГАНІЗМІВ У ПІДВИЩЕННІ ПОЖИВНОСТІ КОРМІВ ДЛЯ СВИНЕЙ / Яценко Л.І., Рак Т.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2011. — № 2. — С. 80–83. — Бібліогр.: 15 назв.

Корми для свиней, поживність кормів, бактерії молочнокислі, мікрофлора, дріжджові культури, продуктивність свиней.

Вивчали використання кормів і кормових добавок, пробіотиків, одержаних з допомогою мікроорганізмів. Найчастіше для збалансування раціонів за білком, амінокислотами, вітамінами групи В застосовують сухі вуглеводні або гідролізовані дріжджі. Біологічно активні речовини, зокрема культури дріжджових клітин і молочнокислих бактерій, поліпшують травлення й використання кормів у свилярстві. Пробіотики забезпечують нейтралізацію токсинів, пригнічення патологічної мікрофлори, прямий антибактеріальний вплив, підвищення активності корисної мікрофлори й імунних клітин. Пробіотики нерідко використовують для лікування анемії та аліментарної остеодистрофії. Підкреслено, що виробництво препаратів, які містять різноманітні види мікроорганізмів і здатні поліпшувати якість кормів, є вкрай важливою необхідністю. Проблема забезпечення тваринництва високоякісними біологічно повноцінними кормами залишається невирішеною, і пошук шляхів підвищення ефективності використання кормів власного виробництва є досить актуальним. Кращим і доступнішим способом впровадження біологічно повноцінної годівлі свиней є використання в годівлі тварин біологічно активних речовин природного походження та мікробіологічного синтезу.

УДК 636.4.087.7:577.122

2012.1.304. БІЛКОВИЙ ОБМІН У ПОРОСЯТ ЗА ДІЇ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ / Бучко О. // Тваринництво України. — 2011. — № 10. — С. 27–30. — Бібліогр.: 11 назв.

Поросята, біологічно активна кормова добавка, мікроелементи, вміст білка, активність ферментів, продуктивність.

Проведено вивчення показників білкового обміну в крові поросят, а також їх росту та продуктивності в складний період відлучення від свиноматок під впливом біологічно активної кормової добавки (БАД) та її поєднання з мікроелементами. Для дослідження сформовано 2 групи поросят. Першу дос-

лідну групу від 35- і до 56-добового віку (21 доба) годували раціоном з мікроелементами плюс 1% БАД. Поросят другої дослідної групи у цей же період до корму додавали 1% БАД з розрахунку 0,5 мг/кг живої маси. Контрольна група поросят отримувала стандартний раціон. Біологічно активну кормову добавку (ТУ У 15.7-00493675-004:2009) гумінової природи одержано шляхом двоступінчастого кислотного-лужного гідролізу торфу. Кров відбирали у поросят 35-добового віку та на 3-тій, 12-тій, 27-му добу після відлучення. У плазмі крові визначали вміст білка, а також активність аспартатамінотрансферази (АсАТ) та аланінамінотрансферази (АлАТ). У процесі досліджень виявлено позитивний вплив як самої БАД, так і її поєднання з мікроелементами. При цьому у плазмі крові поросят у межах фізіологічної норми встановлено вищу активність АсАТ та АлАТ і зростання вмісту загального білка порівняно з контрольною групою. Показано, що жива маса поросят, яким згодовували препарат гумінової природи у комплексі з мікроелементами, була на 23%, а збереженість на 8% вищою, ніж у тварин, яких утримували на стандартному раціоні. Отримані автором результати свідчать про активізацію білкового обміну, зростання продуктивності та кращий ріст поросят за дією БАД та її комплексу з мікроелементами в критичний період відлучення від свиноматок.

УДК 636.4.087.72

2012.1.305. ОРГАНИЧЕСКАЯ ФОРМА МЕДИ В КОРМЛЕНИИ МОЛОДНЯКА СВИНЕЙ / Надеев В.П., Виноградов В.Н., Некрасов Р.В., Чабаев М.Г. // Свилярство. — 2011. — № 4. — С. 42–44. — Бібліогр.: 3 назв.

Молодняк свиней, мідь органічна, приріст живої маси, перетравлення раціонів, важкі метали (ВМ).

Для організму тварин важливим мікроелементом є мідь як структурний компонент гормонів. Нестача цього мікроелемента призводить до загибелі тварин від розривів аорти і серцевих судин. Відомо, що органічні форми міді краще засвоюються у кишковоки тварин. Вивчали застосування у комбикормах свиней при відгодівлі препарату органічної міді "Біоплекс мідь", який містить органічні хелатні сполучення міді й протеїнів. Для експерименту було відібрано 40 гол. поросят живою масою 30,8–31,0 кг і розподілено на чотири групи. Тварини контрольної групи одержували з комбикормом 40 г/т сірчанокислої (неорганічної) міді, дослідні третя і четверта групи — 50 і 100 г/т "Біоплекс мідь". Дані про середньодобовий приріст ж.м. свиней за використання органічної форми міді та витрати кормів наведено в таблиці. Найінтенсивніший ріст (836 г) спостерігався у свиней на відгодівлі, які одержували 50 г/т "Біоплексу міді" у складі комбикорму. Якість тушок відгодованого молодняку відповідала вимогам м'ясної кондиції. Вміст ВМ у зразках м'яса, нирок, печінки був значно менше ГДК. Аналіз результатів даних динаміки ж.м., витрат кормів на одиницю приросту, а також економічних розрахунків показав, що оптимальною нормою препарату "Біоплекс мідь" є додавання її у кількості 50 г/т повнораціонного комбикорму.

УДК 636.4.087.8:539.16

2012.1.306. ПРОБИОТИКИ В БОРЬБЕ С РАДИОНУКЛИДАМИ / Гамко Л.Н., Сидоров И.И. [и др.] // Свилярство. — 2011. — № 7. — С. 45–47. — Бібліогр.: 6 назв.

Свині молоді, радіоактивне зараження, пробіотики "Ситексфлор", приріст маси, хімічний склад м'язів.

Представлено результати дослідів з вигодовування пробіотиками молодняку свиней, які розміщуються на території з щільністю забруднення ґрунтів Cs^{137} 5–15 ку/км² та 15–40 ку/км². Вивчено продуктивність, забійні та м'ясні якості свиней. Досліди проведено на молодняку свиней великої білої породи та помісей, які розміщувались на радіоактивно зараженій території Брянської обл. після аварії на Чорнобильській АЕС. Схему двох дослідів представлено у таблиці, де зазначено коли і в якій кількості поросята отримували добавку до основного раціону — пробіотик "Ситексфлор № 1" та "Ситексфлор № 5". У результаті проведених досліджень встановлено, що додавання до раціону молодих свиней, які перебували на радіоактивно заражених територіях, пробіотиків позитивно впливало на підвищення середньодобових приростів живої маси тіла та окремих органів за період дослідів. Вигодовування молодняку свиней пробіотиком "Ситексфлор № 1"

у першому досліді було більш ефективним, оскільки спричиняло підвищення вмісту масової долі білка у довгому м'язі спини тварин. У другому досліді тільки в групі молодняку свиней, які отримували комплекс пробіотиків ("Ситексфлор № 1" — 15 мл + "Ситексфлор № 5" — 15 мл) відношення вмісту білка у довгому м'язі до контролю було вірогідним.

УДК 636.4:611.3/.4

2012.1.307. ОСОБЛИВОСТІ ТОПОГРАФІЇ І АНАТОМІЇ ЛІМФОЇДНИХ УТВОРЕНЬ КИШЕЧНИКА ПОРОСЯТ ДОБОВОГО ВІКУ / Самойлюк В.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 2. — С. 200–203. — (Сер. Біол. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536056.

Поросята, лімфоїдна тканина, кишечник, лімфоїдні вузли, стрічкоподібне лімфоїдне утворення.

Проведено вивчення топографічних особливостей та структурної організації лімфоїдної тканини кишечника поросят добового віку великої білої породи. Збір матеріалу для дослідження проводили від клінічно здорових тварин задовільної вгодованості відразу після забою. Вивчали тонкий і товстий кишечник. Анатомію і топографію лімфоїдних утворень проводили за допомогою методики тотального фарбування за Хелман. Структуру утворень вивчали з використанням стереомікроскопа МБС-10. У результаті проведених досліджень установлено, що лімфоїдні утворення кишечника поросят добового віку в порожній кишці представлені овальними агрегатами лімфоїдних вузликів, в кінці порожньої та клубової кишок — агрегованим стрічкоподібним лімфоїдним утворенням, в прямій кишці — лімфоїдними вузликами. Показано, що серед лімфоїдних утворень кишечника добових поросят найбільш розвиненим і об'ємним є стрічкоподібне лімфоїдне утворення клубової кишки, площа якого збільшується в каудальному напрямі кишечника. Відносна площа цього утворення у досліджених поросят становила $23,34 \pm 7,65\%$ від площі даної кишки.

УДК 636.4:616.98:578.833.314(470+571)

2012.1.308. АКТИВНОСТЬ ЭКОЦИДА С ПРОТИВ ВИРУСА АФРИКАНСКОЙ ЧУМЫ СВИНЕЙ / Селянинов Ю., Татарчук О., Бирюкова А. // Животноводство России. — 2011. — № 11. — С. 18–19.

Свині, африканська чума, екоцид С, режими дезінфекції, ефективність дії.

Високу контагіозність африканської чуми свиней (АЧС) певною мірою зумовлено біологічними особливостями її збудника, зокрема вірулентністю та стійкістю ДНК-вісного вірусу з родини *Asfarviridae* у навколишньому середовищі. У боротьбі із зазначеним вірусом особливу увагу слід приділяти карантину та дезінфекції. Порошок екоцид С (KRKA, Словенія) зареєстрований як засіб для дезінфекції об'єктів з бактеріальною, грибовою та вірусною інфекцією. У статті представлено результати визначення ефективності різних режимів дезінфекції екоцидом С за АЧС у відповідності з методами випробування дезінфекційних засобів з метою оцінки їх безпечності та ефективності. Показано віруліцидну дію екоциду С по відношенню до АЧС у експозиції 30 хв на поліпропілені та бетоні. Встановлено, що 3% водний розчин екоциду С з експозицією 60 хв активний проти вірусу на різних поверхнях і не залежить від температурного режиму поверхні. Проведені дослідження довели, що розчин екоциду С з експозицією 60 хв знешкоджує вірус АЧС за високого рівня фонового органічного забруднення, а дезінфекцію розчинами екоциду С на 40% пропіленгліколі рекомендують у якості ефективного біологічного захисту підприємств у зимовий період.

УДК 636.4:619:616—084:616.98:578.824.11

2012.1.309. НА ЗАХИСТ СВИНАРСТВА — ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА // Здоров'я тварин і ліки. — 2012. — № 1. — С. 22–23.

Свині, державна Програма, хвороба Ауєскі, вакцинація.

Найважливішим індикатором благополуччя свинарства у господарстві є відсутність хвороби Ауєскі (ХА). За даними серологічного моніторингу ХА за перше півріччя 2011 р. з 2410 досліджених господарств України отримано позитивні резуль-

тати лише у 345. Суть Програми викорінення ХА полягає у виявленні інфекції у свиней за результатами серологічних досліджень та обов'язковій її реєстрації. Серопозитивні стада — інфіковані або умовно благополучні за ХА, а серонегативні — неінфіковані або благополучні. Згідно з Програмою у господарствах проводять масові вакцинації усього поголів'я три-чотири рази на рік. Свині, що вакцинуються вперше, щеплять живою вакциною з інтервалом 3–4 тижні. Ремонтний молодняк вакцинують внутрішньом'язово двічі: за два місяці до осіменіння з ревакцинацією через 3–4 місяці. У статті представлено можливі варіанти схем щеплення для свинок різного віку та різного ступеня інфікованості. Кінцевою метою Програми є повне використання ХА свиней, припинення вакцинації і захист території від занесення інфекції в інтересах безпеки суспільства.

УДК 636.4:619:658.51

2012.1.310. КОНСАЛТИНГ У ТВАРИННИЦТВІ. Ч. 1. МЕНЕДЖМЕНТ У СВИНАРСТВІ / Корнієнко Л.Є., Тирсін Р.В., Ярчук Б.М., Царенко Т.М. — Біла Церква, 2011. — 142 с. — Бібліогр.: 55 назв. Шифр 536001.

Свинарство, породи, плідність, менеджмент, хвороби, проблеми осіменіння та опоросу.

У навчальному посібнику для магістрів та лікарів з ветеринарної медицини викладено матеріал щодо особливостей менеджменту у сучасному свинарстві. Викладення матеріалу починається з особливостей управління галузю свинарства, де представлено менеджмент свинокомплексу, зоотехнічного обліку, запасів кормів, ветпрепаратів, товарного обліку та плеїнного обліку. Дано характеристику виробничих груп свиней, зокрема порід універсального, м'ясного та сального напрямів продуктивності. Надано рекомендації щодо простого і розширеного відтворення стада. На 13 сторінках представлено правильну організацію штучного осіменіння та ручного парування. Детально описано менеджмент годівлі, опоросу та вирощування підсисних поросят. Придільено увагу факторам, які сприяють появі та розповсюдженню хвороб свиней, системі протиепізоотичних заходів, імуно- та фармакопрофілактиці інфекційних хвороб у свиней. Визначено вакцини, що зареєстровані в Україні для профілактики інфекційних хвороб. Представлено важливу проблему сектору опоросу: канібалізм, синдром MMA (метрит — мастит — агалактія), респіраторно-репродуктивний синдром, SMEDI-синдромом комплекс, чинники, які впливають на плідність та інше. Монографію розраховано на студентів магістратури факультетів ветеринарної медицини, ветлікарів, широке коло спеціалістів, які обслуговують свинокомплекси, свиноводів-любителів.

УДК 636.4:637.5'64

2012.1.311. ХІМІЧНИЙ СКЛАД ТА ПОВНОЦІННІСТЬ БІЛКІВ М'ЯСА СВИНИНИ / Бірта Г.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 196–201. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536053.

Свинина, м'ясо, амінокислотний склад, біологічна повноцінність, протеїн, жир, кальцій, фосфор, загальна волога.

Зазначено, що біологічна повноцінність білків м'яса визначається величиною відношення триптофану до оксипроліну. При цьому кількість триптофану відображає вміст повноцінних високоякісних білків, а кількість оксипроліну свідчить про наявність малоцінного сполучнотканинного білка. В даній роботі проведено вивчення амінокислотного складу м'яса свиней різної статі за трьома напрямками продуктивності (м'ясо-сальний, м'ясний, сальний). Досліджувався найдовший м'яз спини великої білої та мигродської порід, а також червонопоясної спеціалізованої лінії за досягнення тваринами маси 100 та 125 кг. У результаті проведених досліджень хімічного складу м'яса свиней різних порід виявлено зворотний зв'язок між вмістом внутрішньом'язового жиру і загального білка. Вміст протеїну у м'язовій тканині свиней м'ясного напрямку продуктивності виявився на 3,1% вищим, ніж у сально-м'ясних порід. Установлено, що вміст протеїну та жиру в найдовшому м'язі спини визначається породою. В амінокислотному складі протеїну м'яса тварин різної статі за різних рівнів відгодівлі різниці не виявлено. Кількість незамінних амінокислот у загальній сумі амінокислот у середньо-

му по всіх групах становила: 57,14–57,98%, тобто біологічна повноцінність білків м'яса була однаковою.

УДК 636.4:637.5'64.04

2012.1.312. ВІДМІННОСТІ ВІТАМІННОГО СКЛАДУ М'ЯСА, ОТРИМАНОГО ВІД КАБАНА І СВИНІ / Кициняк І.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 250–255. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 536053.

М'ясо кабана і свині, вітаміни м'яса, вітамінний склад.

Щоб забезпечити збалансоване харчування людини, слід враховувати вміст вітамінів у сировині. В даній статті розглянуто проведення визначення різниці за рівнем вітамінів у м'ясі, отриманому від кабана і свині. Досліджувалося м'ясо кабанів, забитих у Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях. До дорослих груп відносили тварин дворічного віку, до молодняку — віком до одного року. Для визначення показників брали по 15 туш кожної групи. За результатами досліджень зроблено висновок, що у м'ясі кабана виявлено статистично більшу кількість вітамінів, за винятком ціанкобаламіну, біотину і холіну. В середньому в м'ясі усіх дослідних груп кабана спостерігалось більше: тіаміну — на 0,26, рибофлавіну — 0,13, піридоксину — 0,29, пантотенової кислоти — 0,74, нікотинової кислоти — 1,78, параамінобензойної кислоти — 0,014, фолієвої кислоти — 0,017 і карнітину — на 12,27 мг%. Рівень вітамінів у м'ясі від тварин дослідних груп — кабана і свині, знаходиться на рівні встановлених фізіологічних норм. М'ясо від молодняку кабана і свині відзначалося вищим рівнем вітамінів, ніж м'ясо дорослих дослідних тварин. Найбільшу кількість вітамінів було відмічено щодо холіну, яка коливалась для кабана від 54,2 до 55,9 мг%, для свині від 53,2 до 54,1 мг%.

УДК 636.47.033:611:612.799

2012.1.313. МОРФОЛОГІЯ ВОЛОСЯНОГО ПОКРИВУ СВИНЕЙ ПОЛТАВСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ / Гарська Н., Перетяцько Л. // Тваринництво України. — 2011. — № 8. — С. 19–22. — Бібліогр.: 7 назв.

Свині, полтавська м'ясна порода, свиноматки і кнури, морфологія волосся.

Проведено вивчення морфологічних показників волосся свиноматок і кнурів полтавської м'ясної породи. На підставі проведених досліджень автори спробували систематизувати

дані про стан волоссяного покриву свиней зазначеної породи з метою використання їх в розробці технологій утримання та розведення. Встановлено, що зміни у морфології волоссяного покриву свиней зумовлені статтю та генотипом. Визначено, що у полтавської м'ясної породи волосся складається із трьох фракцій: пуху, перехідного волосся та остюка. Волосся кнурів товстіше і більшої довжини, однак з "приліттям" крові кількість пухового волосся в них більша, ніж у свиноматок. Також приліття крові у родин і ліній призводить до зменшення тонини волосся та збільшення волокон із серцевиною.

УДК 636.47.082

2012.1.314. МОНИТОРИНГ ГЕНЕТИЧНОГО СТАНУ СВИНЕЙ МИРГОРОДСЬКОЇ ПОРОДИ / Войтенко С., Овчаренко І. // Тваринництво України. — 2011. — № 10. — С. 19–23. — Бібліогр.: 2 назви.

Свині, лінії кнурів, групи крові, імуногенетичні методи, частота алелів, гомозиготність, моніторинг.

Проведено моніторинг генетичного стану ліній кнурів миргородської породи за частотами алелів систем груп крові із застосуванням імуногенетичних методів. Дослідження проводили періодами: 1991–1992, 2001–2002, 2010–2011 роки. У кнурів визначено 10 груп крові: А, В, D, E, F, G, H, K, L, M. За частотами алелів встановлювали генну рівновагу, подібність ліній та їх гомозиготність. Порівняльний аналіз стану генотипу проведено для чотирьох ліній кнурів: Веселого, Дніпра, Ловчика та Коханого. Моніторинг ліній кнурів миргородської породи за групами крові дав змогу зробити висновок про наявність істотних відмінностей між дослідженими генотипами, які зумовлені методами створення генеалогічних структур та селекційно-плеїмної роботи з ними. Кнури миргородської породи були різномірними за частотою алелів, за виключенням систем груп крові М. У динаміці 1991–2011 рр. спостерігались зміни концентрації алелів 9 систем груп крові: від стабільного збільшення одного до зменшення іншого алеля, встановлення генної рівноваги до повного мономорфізму деяких з них. Для періоду 2001–2002 рр. характерне збільшення рівня гомозиготності та повернення до початкового стану, тобто періоду 1991–1992 рр. Зменшення гомозиготності кнурів на етапі 2010–2011 рр. пояснюється залученням генетичного матеріалу з інших плеїмних господарств та "оновленням крові" породою п'єтрен, за використання якої в породі заплановано створення нової лінії та родини.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.083:631.227:662.9

2012.1.315. ОПТИМАЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ ОТОПЛЕНИЯ ДЛЯ ПТИЧНИКОВ / Тимченко В.А. // Эффективное птицеводство. — 2012. — № 1. — С. 23–26.

Пташники, теплові генератори, температурний режим пташників, паливо дизельне, газ, інфрачервоні нагрівачі, повітрообмін у пташниках, мікроклімат у пташниках.

Компанія "Биг Дачмен" пропонує різноманітні системи опалення для промислових пташників, які працюють на дизельному паливі, газі, гарячій воді. Окрім того, теплообмінювач, що дає змогу зменшити затрати на опалення на 60%, а також інфрачервоні нагрівачі. Наведено технічну характеристику теплового генератора Джет Мастер (експлуатація на природному або зрідженому газі із 100% тепловіддачею). Додаткові рециркуляційні вентилятори гарантують рівномірне поширення підігрітого повітря в пташниках. Їх рекомендується монтувати на відстані 20–30 м від Джет Мастера. Удосконалено обладнання контролю роботи пальника. Охарактеризовано: газові випромінювачі для локального обігріву; нагрівачі з відведенням вихлопних газів з низьким рівнем споживання енергії (РГА), завдяки яким у пташник надходить свіже підігріте повітря. Описано принцип дії двох моделей конвекторного обігрівача на основі гарячої води (Хит Мастер), а також

високоєфективного теплообмінювача — Earnu, який можна використовувати як для монтажу у нових приміщеннях, так і для реконструкції у старих. Інфрачервоні обігрівачі, які працюють на газі, уможливають значну економію газу (близько 40%). Представлене обладнання має добру поєднуваність з комп'ютерним управлінням мікроклімату Viper.

УДК 636.5:631.227.22:631.867

2012.1.316. ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МИКРОБНОЙ ЭКОТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ ПЕРЕРАБОТКИ ОТХОДОВ ПТИЦЕФЕРМ / Архипченко И.А., Орлова О.В., Новожилов К.В. // Доклады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 6. — С. 30–32.

Птахофабрики, послід підстилковий, ферментація посліду, екотехнології у птахівництві, ґрунтополіпшувачі, біодобрива, нафта, врожаї овочевих культур, мікробні інокулюми.

Показано доцільність аеробної мікробіологічної ферментації підстилкового посліду птахофабрик для одержання біодобрив (Бд) з поліфункціональним спектром дії, що сприяє вирішенню екологічних проблем у зонах промислового птахівництва. Отримані Бд мали такі параметри: вологість — 36–56%; зольність — 27–39%; рН 7,8–8,2; загальні дані

азоту — 2,4–3,0%, фосфору — 2,0–2,7, калію — 2,5–3,9%. Стала асоціація мікроорганізмів Бд зумовила біологічну активність ґрунту, поліпшення її структури. Використання Бд під овочеві і зернові культури підвищило істотно врожаї, якість картоплі (за дози 6 і 4 т/га вміст вітаміну С зріс на 41 і 45%, крохмалю — на 25 і 30%), столового буряка (вміст цукрів зріс на 10,6%), моркви (вміст каротиноїдів збільшився на 26 і 43%). При цьому кількість нітратів стала значно нижче ПДК. Мікробна екотехнологія дає змогу спрямовано регулювати функціональну активність Бд шляхом введення у ферментуючий послід мікробних інокулюмів, розроблених авторами на основі природних асоціацій мезофільних мікроорганізмів, які складаються із целюлолітичних бактерій: *Cytophaga sp.*, *Sporocytophaga sp.* і з нецелюлолітичних: *Pseudomonas sp.*, *Comamonas sp.*, *Agrobacterium sp.* Авторами розроблено й апробовано 6 асоціацій для: прискорення ферментації за рахунок підвищення швидкості розкладу целюлози, геміцелюлози; зменшення втрат азоту; підвищення врожаю; пригнічення фітопатогенних грибів *Fusarium oxysporum*; зниження рівня важких металів та деградації нафтозабруднень у ґрунті. Дослідження засвідчили, що вміст нафти у контролі становив 978,6 г/кг ґрунту, а за внесення Бд з інокулюмом — 494,4 г/кг, тобто відбувся розклад нафти у ґрунтового ценозі на 50,5%.

УДК 636.5:637.54:619:614/615.33

2012.1.317. ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ БЕЗПЕЧНОСТІ ПРОДУКТІВ ПТАХІВНИЦТВА / Приліпко Т.М., Ложкіна О.В. // Промислове і декоративне птахівництво: проблеми і перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т, 12–13 жовт. 2011 р. — Кам'янець-Поділ., 2011. — С. 74–76. Шифр 536018.

Птахівництво промислове, якість м'яса і яєць птиці, антибіотики у продукції птахівництва, ветсанекспертиза продуктів птахівництва.

Антибіотики (А), крім позитивних ефектів, мають побічну негативну дію: алергенність, мутагенність, тератогенність, токсичність, здатність знижувати специфічну стійкість і зумовлювати утворення антибіотикостійких бактерій. Дуже небезпечним і небажаним ефектом А є сенсibilізація організму людей з наступними алергічними реакціями (до пеніциліну, стрептоміцину, олеандоміцину тощо). Дослідженнями доведено, що за вживання протягом 5 років м'яса бройлерів, яких вирощували з використанням А, у людини може до 20% підвищитись несприйняття мікрофлори кишківника до А. Показано результати досліджень Центральної державної лабораторії ветеринарної медицини продукції птахівництва (м'ясо, яйця) щодо залишків А та інших антимікробних препаратів на прикладі птахопідприємства Хмельницької обл. Визначено, що А левоміцетину у м'ясі містилося у 2 рази більше допустимої норми, а залишку тетрациклінової групи в курячих яйцях — у 5 разів. У всіх продуктах виявлено залишки пеніциліну та стрептоміцину, вміст яких взагалі не допускається. Найбільша їх концентрація була у печінці, нирках, м'ясі та жирі голілок: бензилпеніциліну — 0,09 мг/кг, спектиноміцину відповідно 6, 8, 1, 0 мг/кг, а гентаміцину — 0,8; 3; 1,2 мг/кг. Найвищий вміст неоміцину виявлено у курячих яйцях — 0,9 (норма 0,5 мг/кг). Отже, результати засвідчили, що А у продукції птахівництва мали перевищення норми у 3–5 разів.

УДК 636.52/58.033.087.63:636.086.783

2012.1.318. РЫБНО-БЕЛКОВЫЙ ВОДОРΟΣЛЕВЫЙ КОНЦЕНТРАТ В КОМБИКОРМАХ ЦЫПЛЯТ-БРОЙЛЕРОВ / Егоров И., Егорова Т., Розанов Б., Вахобов Б. // Птицеводство. — 2011. — № 11. — С. 31–35.

Курчата-бройлери, комбикорми бройлерам, рибно-білковий водоростевий концентрат, ламінарія, кормові добавки, йод.

Показано результати досліджень, проведених в умовах віварію "ГУП "Загорское ЭПХ ВНИТИП" у 2011 р. на курчатах-бройлерах кросу "Кобб Авиан 48". Відзначено, що використання морської капусти у свіжому вигляді нетехнологічне для птиці. У зв'язку із цим суху ламінарію було включено до складу рибно-білкового водоростевого концентрату (РБВК), який містив до 80% рибного борошна, 10 — соєвого шроту і 10% ламінарії. У таблицях наведено склад комбикорму

(кукурудза, пшениця, макуха соняшникова, соя повножирова, глютен, олія соняшникова, борошно рибне, РБВК, сіль кухонна, монокальційфосфат, вапняк, лізин, метіонін, премікс, треонін), а також його поживну цінність за показниками: обмінної енергії, сирими протеїном, жиром і клітковиною, золю, кальцієм, фосфором, вітамінами й амінокислотами. Встановлено, що включення до комбикормів замість рибного борошна РБВК (містить 44,94% протеїну, багатий на йод) у кількості 2,5 і 5,0% дає змогу одержати добру збереженість птиці, живу масу та її прирости завдяки поліпшенню перетравності і використанням організмом курчат поживних речовин комбикорму. Зроблено висновок, що введення РБВК до раціону курчат-бройлерів замість рибного борошна доцільне і сприяє підвищенню вмісту йоду у грудних і ножних м'язах курчат на 22,4–55,2%, при цьому смакові якості м'яса і бульйону з птиці — високі.

УДК 636.52/58.033.087.7:546.23

2012.1.319. РЕЗУЛЬТАТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЕЛЕНСОДЕРЖАЩИХ ДОБАВОК В КОРМЛЕНИИ ЦЫПЛЯТ-БРОЙЛЕРОВ / Шацких Е.В., Зеленская О.В. // Кормление сельскохозяйственных животных и кормопроизводство. — 2011. — № 10. — С. 39–47. — Библиогр.: 10 назв.

Курчата-бройлери, годівля бройлерів, кормові добавки, селеніт натрію, продуктивність бройлерів, імунітет курчат, м'ясо курчат-бройлерів, кров курчат, препарат "Сел-Плекс".

Дослідження проводили на птахофабриці "Среднеуральская" Свердловської обл. на курчатах кросу "Смена-4" і "Смена-7", яких утримували у кліткових батареях КБУ-3. Годівля підслідного поголів'я здійснювалась у 4 фази: 1-ша — у віці від 0 до 2-тижн. віку — комбикорм ПК-5; 2-га у віці 2–4 тижні — комбикорм ПК-6; 3-тя у 4–5 тижнів — комбикорм ПК-6; 4-та у 5–6 тижнів — ПК-6. Енергопротеїнове відношення було відповідно до фаз: 132, 143, 154 та 165; кальцій — фосфорне співвідношення відповідало нормам і становило 1,28:1,46. При цьому дефіцит кальцію і фосфору поповнювали добавками черепашнику, монокальцій-фосфату, м'ясо-кісткового борошна. Недостатню кількість обмінної енергії компенсували добавкою рослинної олії. Дисбаланс "лімітуючих" незамінних амінокислот зліквідовували добавками синтетичних препаратів лізину і метіоніну. Шляхом введення 0,5% преміксу П-5-1 забезпечували необхідну кількість мікроелементів і вітамінів. У експерименті використовували селеніт натрію ТУ 6-09-17-209-88 кваліфікації "Ч" і "Сел-Плекс" фірми "Біологічний центр Оллтек" Ірландія, НД № 13-5-2/1062. Показано, що введення до раціону птиці з окисленою рослинною олією додатково органічного джерела селену у вигляді препарату "Сел-Плекс" 0,4 г/т за чистою речовиною сприяло найбільш ефективному відновленню продуктивності курчат, поліпшило перетравлення деяких компонентів корму і позитивно вплинуло на кількісні й якісні показники м'яса. Проаналізовано і наведено показники обміну енергії, азоту, кальцію, фосфору, морфології крові, динаміку живої маси, інтенсивності росту курчат-бройлерів та хімічний склад м'яса.

УДК 636.52/58.082.12:591.159

2012.1.320. ГЕНЕТИЧНИЙ ТЯГАР В ПОПУЛЯЦІЯХ КУРЕЙ РІЗНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ / Остапенко В.І. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4. — С. 239–243. — Бібліогр.: 5 назв.

Кури, мутації у курей, генетичні дефекти у птиці, гібриди птиці, генетичний моніторинг птиці, ембріони птиці, аномалії тварин спадкові.

Дослідження проведено в умовах лабораторії птахівництва Ін-ту тваринництва і ветеринарної медицини СНАУ на кросах яєчних курей "Ломан-браун" і "Ломан-білий", м'ясних — "Росс-308", "Кобб-500", "Арбор-Айкерз". Серед досліджених 1438 загиблих ембріонів виявлено 8 фенотипів спадкових аномалій: "відкритий мозок" — 2,36%, "качена, що сімється" — 1,32%, "перехрещений дзьоб" — 1,25%, "укорочений наддзьобок" — 0,90%, "довгий піддзьобок" — 0,28%, "щербатий дзьоб" — 0,21%, "двоголовість" — 0,07%, "подвоєння кінцівок" — 0,07%. Найбільшу кількість аномалій спадкового розвитку (7 із 8) знайдено серед загиблих ембріонів м'ясних курей-бройлерів — 8,62%, тоді як в яєчних — 6,02%, яєчно-м'ясних — 3,59%. У відходах інкубації яєць бройлерів

кросу Арбор-Айкерз виявлено найбільшу кількість фенотипів аномальних ембріонів, а кросу Ломан-браун та полтавської глинястої й адлерської сріблястої — 3 фенотипи (найменша кількість). Рівень генетичного тягара серед загиблих бройлерів м'ясних кросів "Арбор-Айкерз" (10,61%) і Росс-308 (8,69%) істотно перевищує середньовидову величину 7%. Це знижує рівень адаптивної якості птиці, що завдає птахівництву великих економічних збитків і потребує перевірки плідників вихідних ліній цих кросів на приховане носійство летальних генів.

УДК 636.52/58.083/084.1

2012.1.321. НАПРАВЛЕННОЕ ВЫРАЩИВАНИЕ РЕМОНТНОГО МОЛОДНЯКА КУР / Кавтарашвили А., Колокольникова Т. // Птицеводство. — 2011. — № 11. — С. 19–24.

Кури, вирощування молодняку курей, яйця інкубаційні, годівля й утримання курей.

Вирощування ремонтного молодняку курей розглянуто у три періоди: 1-й — від 1 доби до 8 (ріст і розвиток внутрішніх органів, серцево-судинної системи, м'язової і кісткової тканин, формування скелета й оперення, становлення ферментної та імунної систем); 2-й — з 8 по 13 добу (розвиток жирової тканини: абдомінальний, підшкірний, міжклітинний і внутріклітинний жир, а також сухожилля і зв'язки); 3-й — з 13 по 20 добу (стрімкий розвиток відтворювальних органів, тобто репродуктивної системи і тіла). Описано фактори, які знижують якість стада ремонтного молодняку. Основним — виділено низьку однорідність партії добових курчат. Причини: неоднорідність яєць (Я) за масою, Я від різновікової птиці, відсутність калібровки Я при закладанні в інкубатор, тривалість і температура зберігання інкубаційних Я, необережне сортування Я, ігнорування маси Я за попереднього підігріву, невірність температури і вологості повітря в інкубаційних і вивідних шафах, порушення режиму збору, обробки, транспортування, охолодження, зберігання та інкубації Я. Відзначено, що з віком курей маса Я збільшується, при цьому зменшується тривалість інкубації. Дослідники Бельгії підтвердили правило: "один день зберігання додає одну годину для інкубації". Курчата від молодих батьківських стад гірше розвинені, ніж від старших, вони мають менше залишкового жовтку і їхня система терморегуляції недостатньо розвинута. Зауважується: чим більше жива маса молодки у 5-доб. віці, тим вищий рівень продуктивності, стійкості до стресів, стадо раніше розпочинає яйцекладку. Слід пам'ятати, що перші 2–3 доби після виплнення потреба курчат у поживних речовинах на 30–40% задовольняється за рахунок живильних речовин залишкового жовтка. У перший період постембріонального розвитку біологічно активні і необхідні речовини, що містяться в ньому, забезпечують курчат подальшу резистентність і життєздатність. Конкретизується інформація щодо біологічних особливостей, а також годівлі та утримання молодняку курей.

УДК 636.52/58:612.64:619:615.371

2012.1.322. ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ СТЕПЕНИ РАЗВИТИЯ КУРИНЫХ ЭМБРИОНОВ НА НАКОПЛЕНИЕ ЭКСТРАЭМБРИОНАЛЬНОЙ ЖИДКОСТИ, ИСПОЛЪЗУЕМОЙ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ВИРУСНЫХ ВАКЦИН / Тяпугин Е.Е., Скотникова Т.А., Фисинин В.И. // Доклады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 6. — С. 40–42.

Курячі ембріони, вакцини у птахівництві, алантоїсна рідина (ембріон курей), амніотична рідина (ембріон курей), вірусні хвороби птиці.

Для виробництва вірусних вакцин важливим є використання ембріонів курей (ЕК). Найбільш технологічними є ЕК від білошкаралупних яєць. Представлено оцінку інтенсивності розвитку ЕК на ранніх стадіях онтогенезу та її вплив на вихід екстраембріональної (алантоїсної та амніотичної) рідини. Дослідні кури: білий леггорн материнської лінії і батьківські форми СП9 кросу СП789. Наведено і проаналізовано показники розвитку ЕК у періоди 18–19 та 63–64 год, а також об'єм екстраембріональної рідини та титр вірусу ньюкаської хвороби у ній. Одержані результати підтверджують перспективність використання в біологічній промисловості ЕК з інтенсивним розвитком на ранніх стадіях онтогенезу. У цих ЕК виявлено більш високу інфекційну активність вірусу в екстраембріональній рідині. Це дасть змогу значно змен-

шити кількість ЕК для одержання вірусомісного матеріалу, що сприяє здешевленню вакцинних препаратів і підвищенню їхньої конкурентоздатності.

УДК 636.59.598.221.1(477.85)

2012.1.323. РОЗВЕДЕННЯ СТРАУСІВ НА БУКОВИНІ / Калінка А.К., Воронюк В.І. // Промислове і декоративне птахівництво: проблеми і перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т, 12–13 жовт. 2011 р. — Кам'янець-Поділ., 2011. — С. 27–28. Шифр 536018.

Страуси (Чернівецька обл.), племрепродуктор страусів, корми страусів, відтворення страусів.

Атестоване як племрепродуктор ТОВ "БРУК-БЕТ" Кіцманського р-ну Чернівецької обл. із 2004 р. розводить страусів, де нараховується 73 гол. племінної птиці (95% поголів'я). Класу еліта й еліта-рекорд відповідає 93,5%. Однією з головних умов реалізації племінних і продуктивних якостей стада в господарстві є міцна і стала кормова база та організація повноцінної годівлі страусів. Налагоджено чіткий племінний і зоотехнічний облік. Наразі ТОВ "БРУК-БЕТ" продовжує посилювати ринкові позиції, спрямовує зусилля на завоювання лідерства у регіоні, при цьому існує тісна співпраця з науковцями щодо перспективного розвитку. Одним із завдань вбачає необхідність розробки нових рецептур недорогих кормів, поліпшення відтворення страусів та їх росту, зменшення ціни на птицю.

УДК 636.59.598.221.1.087/7

2012.1.324. ДИНАМІКА РОСТУ ТА РОЗВИТКУ ЧОРНОГО АФРИКАНСЬКОГО СТРАУСА ЗА ВПЛИВУ КОРМОВОГО ДОБАВКИ "ГУМІЛІД" / Степченко Л.М., Галузіна Л.І. // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. — Л., 2011. — Вип. 12, № 3, 4. — С. 116–121. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536197.

Страуси (АТЗТ "Агро-Союз"), годівля страусів, кормові добавки страусам ("Гумілід"), торф, збереженість страусів, життєздатність і резистентність страусів.

Біологічно активна кормова добавка гумінової природи нового покоління — "Гумілід", розроблена на основі екологічно чистого українського торфу (2009). Експеримент щодо її впливу на ріст і розвиток страусенят від добового до 11-місячного віку проводили в умовах АТЗТ "Агро-Союз" на 2 групах по 100 голів. Перше введення "Гуміліду" до раціону 1-ї групи здійснювали від добового до 2-міс. віку птиці, друге — від 4 до 6 міс., третє — від 8 до 10-міс. віку. Страусенят 2-ї дослідної групи також випоювали "Гумілід" упродовж 2 місяців, але дворазово, з перервою у два місяці, починаючи з 4-міс. віку. Встановлено, що введення БАД "Гумілід" у критичний для страусенят період (вік від доби до 2 міс.) позитивно впливає на збереженість поголів'я птиці, яка у дослідній групі становила 100%, а в контрольній — 92,2%. У віковий період 2–4 міс. збереженість у 1-ї дослідної була 98,0%, що вище за контроль на 2,8% та 3,3%, ніж 2-ї дослідній групі. Загалом за весь період експерименту збереженість поголів'я страусів у 1-ї дослідній групі становила 98,0%, що вище за контроль на 27,4%, та 2-ї дослідної — на 19,6%. При цьому середньодобовий приріст маси страусів у віці від 6 до 8 міс. у дослідних групах був майже однаковий, але на 7,61% вищий за контроль, у віці 8–10 міс. вищий на 15,5%, а 10–11 міс. — на 15,9%. Переваги 1-ї дослідної над 2-ю за цим показником становили 8,8%.

УДК 636.59.598.435.083.5(0.068)

2012.1.325. ПЕЛІКАНИ КІНБУРНСЬКОГО ПІВОСТРОВА / Давиденко В.М., Кот С.П. // Сучасне птахівництво. — 2011. — № 7/8. — С. 42–46. — Бібліогр.: 4 назви.

Пелікани Кінбурнського півострова, птахи рідкісні, національні програми збереження птахів.

Кінбурнський півострів входить до природного міграційного шляху багатьох видів птахів, де сконцентровано гніздування, зимівлю і годівлю 300 видів птахів. Серед них заслуговує на увагу рідкісний вид — пелікан рожевий. Вид занесено до Червоної книги, він потребує розробки національної і міжнародної програм збереження в Україні і на планеті. Цінність пеліканів у тому, що вони мають генотип і фенотип. Це родина, яка складається із восьми видів. В Україні є 2

види: рожевий і кучерявий. Описано їх будову, живлення та особливості поведінки і розмноження. Заслугує на увагу народногосподарське використання пеліканів (зоологічні парки, орнітологічні музеї, пташине хутро, ловля риби тощо). Пелікани викликають інтерес і в галузі генної інженерії, а також мають значний вплив на естетично-моральний стан людини, її мислення, світобачення, творчість і духовну гармонію. Отже, ці птахи заслуговують: на глибоке вивчення їхньої біології, моніторинг та охорону, розширення середовища їхнього життя.

УДК 636.592(477.85)

2012.1.326. РОЗВИТОК ІНДИКІВНИЦТВА В УМОВАХ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ / Калинка А.К., Коленчук М.М., Мельничук М.Г. // Промислове і декоративне птахівництво: проблеми і перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т, 12–13 жовт. 2011 р. — Кам'янець-Поділ., 2011. — С. 29–30. Шифр 536018.

Індики у Чернівецькій обл., фермерські господарства індиків.

У Чернівецькій обл. в підприємствах різних форм господарювання станом на 1.08.2001 р. утримувалося 1323,1 тис. гол. птиці різних видів, що більше порівняно з 2004 р. у 3,6 раза. Серед усього поголів'я індики становили понад 216,0 тис. гол., а до кінця 2012 р. їх чисельність планується довести до 300 тис. гол. Першим і найбільш комерційним виробником м'яса індиків в Україні є ТОВ "Українська продовольча група", заснована у 2002 р. У її складі 4 діючих фірми. Це єдиний промисловий комплекс, який включає відділи вирощування, забою та переробки м'яса, а також відділ продажу і маркетингу. В області створено інші потужні підприємства з вирощування індиків: ТОВ "УПГ — Інвест" (Кіцманський р-н), "УПГ Панка" (Сторожинецький р-н), ПП "Пан індик" (Хотинський р-н), "УПГ-Малинівка" та птахофабрика "Буковинська" (Новоселицький р-н). Фермерське господарство "Пан Індик-1", створене у с. Ворличани Хотинського р-ну, у 2011 р., вже освоїло 3 млн інвестиційних коштів на реконструкцію приміщень і до кінця 2011 р. планує завезти 22,0 тис. гол. молодняку, побудувати забійний цех та приміщення для холодильної установки, а у 2012 р. — ввести в експлуатацію інші підприємства.

УДК 636.597.087/7:546.23

2012.1.327. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СЕЛЕНУ В СКЛАДІ КОМБІКОРМІВ ДЛЯ М'ЯСНИХ КАЧЕНЯТ / Соболев О.І., Петришак О.Й., Лесів С.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 130–136. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536053.

Качки українські білі, годівля качок, селен в годівлі качок, економічна ефективність (селен качкам), продуктивність качок, збереженість качок.

Дослідження проведено в ТОВ АФ "Інтер-Агро-Сервіс" Володарського р-ну Київської обл. на українських білих качках. Молодняк до 56-доб. віку вирощували на глибокій підстилці за вільного доступу до корму і води, з дотриманням технологічних параметрів щільності посадки, мікроклімату та освітлення відповідно до норм для м'ясних каченят. Контрольна група (984 гол.) одержувала комбікорми, збалансовані за основними поживними і біологічно активними речовинами, дослідна (967 гол.) — додатково селен 0,4 мг/кг комбікорму (джерело — Na_2SeO_3 , із коефіцієнтом перерахунку у сіль 2,2). Результати засвідчили: у 56-доб. віці середня жива маса птиці у дослідній групі була більша на 93,5 г або 4,0%, ніж у контролі і становила 2408,5 г, а середньодобовий приріст — на 4,2%. Кількість загиблої і вибракуваної птиці у дослідній групі становила 11,8%, при 14,8% — у контролі. Ефективність використання корму була кращою у птиці дослідної групи — 4,07 кг корму на 1 кг приросту, що на 3,6% менше порівняно з контролем. Узагальнюється, що введення в комбікорми селену — 0,4 мг/кг дало можливість підвищити ефективність вирощування качок на м'ясо й одержати прибуток 2937,08 грн (3037,31 грн на 1000 голів), порівняно з контролем — 2333,01 (2370,94 відповідно). При цьому економічна ефективність на 1000 гол. становила 483,02 грн.

УДК 636.597.087/7:546.23

2012.1.328. СЕЛЕНОСОДЕРЖАЩИЙ ПРЕПАРАТ СЕЛ-ПЛЕКС В РАЦИОНЕ УТОК / Назырова Г., Гумарова Г. // Птицеводство. — 2011. — № 11. — С. 41–42.

Качки, кормові добавки качкам, селеновімісні препарати, несучість качок, яйця інкубаційні, запліднюваність яєць качок, відтворювальна здатність качок.

Дослідження проведено в ГППЗ "Благоварський" на дорослих качках: качури — лінії Б-1, качки — лінії Б-2. Батьківське стадо утримували: на підстилці, щільність посадки — 2,5 гол./м², ставево співвідношення 1:4, світловий день — 16 годин. У кожній групі по 100 гол. (80 качок + 20 качурів). Годівля: сухі повноцінні комбікорми, поживність відповідала нормам кросу. Кожну групу розділили на 6 підгруп: I — дослідна, додатково до комбікорму одержувала Сел-Плекс (селеновий премікс), 150 г; II — 200 г; III — 250; IV — 300; V — 350 г/т комбікорму; VI — контроль, без Сел-Плексу. У результаті вивчали несучість, морфологічні та інкубаційні якості яєць, якість сперми, вміст селену в яйцях (табл.). За весь біологічний цикл найвищі показники несучості спостерігались у IV підгрупі (220 яєць на несучку — на 4,56% більше за контроль) — на 3,77%; 2,66; 2,04 та 1,38% більше, ніж у I, III та V підгрупах відповідно. Щодо маси яєць, то істотної різниці між групами не відмічено, проте дещо більшою вона була у IV та V підгрупах (на 0,36%). За морфологічними показниками яєць виявлено незначну перевагу дослідних підгруп. Завдяки Сел-Плексу поліпшилась маса яєць, міцність шкаралупи, щільність яйця і якість білка (табл.). Оцінка інкубаційних яєць показала, що цей препарат сприяв підвищенню заплідненості яєць у I підгрупі на 0,3%; II — 0,4; III — 0,8; IV — 1,1 та у V — на 0,9% порівняно з контролем. Виводимість поліпшилась у I та II дослідних підгрупах на 0,8%; у III — на 0,6%; у IV та V — на 0,7%. Зроблено висновок, що для покращання продуктивних і відтворювальних якостей качок батьківського стада доцільно у складі їх раціону використовувати селеновімісний препарат Сел-Плекс в оптимальній дозі — 300 г/т комбікорму.

УДК 636.598.617.1.033.085.12

2012.1.329. ВИРОЩУВАННЯ ПЕРЕПЕЛІВ ЗА ЗГОДОВУВАННЯ КОМБІКОРМІВ З РІЗНИМИ РІВНЯМИ КАЛЬЦІЮ ТА ФОСФОРУ / Ібатуллин І.І., Отченашко В.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 1. — С. 48–51. — Бібліогр.: 13 назв.

Перепели м'ясні, годівля перепелів, комбікорми перепелам, кальцій, фосфор, м'ясо перепелів.

У добовому віці 600 перепелів породи фараон розділили на 6 груп по 100 голів. Утримували в одноярусних кліткових батареях. Наведено рецептуру комбікормів. Тривалість зрівняльного періоду становила 7, основного — 35 діб. Установлено, що згодовування комбікорму з вмістом загального кальцію і фосфору відповідно 1 та 0,6% (5-та група), забезпечує найкращі характеристики перепелів, а саме: середньодобовий приріст ж.м., збереженість поголів'я, витрати корму, середньодобове споживання корму. Так за живою масою у 42-доб. віці ці перепели перевищували контроль на 18%. Середньодобовий приріст в основний період у контролі становив $4,91 \pm 0,97$ г; у 2-й дослідній групі (Ca — 0,8%; P — 0,8%) — $5,25 \pm 1,20$ г; у 3-й — (Ca — 1,2%; P — 0,8%) — $5,23 \pm 1,02$ г; у 4-й — (Ca — 1,0%; P — 1,0%) — $5,53 \pm 1,21$ г; у 5-й — (Ca — 1,0%; P — 0,6%) — $5,84 \pm 1,62$ г; у 6-й — (Ca — 1,2%; P — 0,6%) — $4,60 \pm 1,29$ г. Наведено інші показники (табл.). Аналіз кореляційних залежностей між рівнями мінерального живлення та приростами свідчить про те, що найміцніший зв'язок спостерігається між приростами та співвідношенням загальних кальцію і фосфору ($r=0,70$, $P>0,1$), приростами і вмістом загального кальцію ($r=0,60$, $P>0,1$), приростами і вмістом доступного кальцію ($r=-0,56$, $P>0,1$). Між приростами живої маси та рівнем загального і доступного фосфору виявлено слабкий зв'язок (відповідно $r=0,10$, $P>0,1$ та $r=0,04$, $P>0,1$). Залежність між приростами та співвідношенням між доступними кальцієм і фосфором мала від'ємний напір ($r=-0,31$, $P>0,1$). Отже, оптимальними рівнями загального Ca і P в кормі перепелів у межах досліджуваного діапазону визначено 1 та 0,6%, рівнями доступного — 0,38 та 0,30%.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК 636.92.087.8

2012.1.330. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБІОТИКУ БІОНОРМ-П У ГОДІВЛІ КРОЛІВ / Вакуленко І.С., Зуб О.В., Гриценко М.В., Петраш В.С. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2011. — № 104. — С. 27–34. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 535770.

Кролі, пробіотик біонорм-п, годівля кролів, молочність кролиць, молодняк кролів, сукрільні самиці, інтенсивність росту кролів.

Досліджувалася продуктивна дія пробіотика біонорм-п на організм молодняку кролів, сукрільних та лактуючих самиць з метою визначення ефективної дози й способу введення цього препарату й динаміки росту тварин та їхнього загального стану залежно від дози вживання препарату. Пробіотики й пребіотики є багатокомпонентними продуктами, що складаються з живих організмів та різних біологічно активних речовин, які синтезуються мікроорганізмами в процесі їх культивування, створюючи найсприятливіший баланс шлунково-кишкової мікрофлори. Встановлено, що найефективнішою за використання препарату біонорм-п у годівлі молодняку віком півтора–три місяці була доза 0,045 г на одну голову на добу, а в годівлі сукрільних та лактуючих самиць — 0,06. У ході візуальних спостережень встановлено, що піддослідні тварини мали блискучий волоссяний покрив. Шерсть була чистою, сухою, гладкою і шовковистою. Видимих уражень слизових оболонок не виявлено. Рухова активність тварин знаходилася, в основному, в межах добових коливань. Корм кролі поїдали повністю, що свідчить про поліпшення функції шлунково-кишкового тракту (ШКТ). Проте тварини дослідних груп характеризувалися більшою активністю порівняно з контролем. Відходу кроленят не спостерігалось. Випадків загибелі серед кролів протягом досліду не було, тому досліджувану добавку біонорм-п можна віднести до нетоксичних. З'ясовано, що застосування в годівлі тварин пробіотика біонорм-п сприяє зростанню виходу і збереженості кроленят, інтенсивності їхнього росту й поліпшенню функції ШКТ, а також підвищенню молочності кролиць та приросту їх живої маси.

УДК 636.92:619:616–099–02:636.085/.087:[546.815+546.48]

2012.1.331. ЗАГРЯЗНЕННЯ СВИНЦОМ І КАДМІЕМ ОРГАНІЗМА КРОЛИКОВ ПРИ ПОТРЕБЛЕННІ РАСТИТЕЛЬНОСТИ, ПРОИЗРАСТАЮЩЕЙ У АВТОТРАСС / Еськов Е.К., Серая Л.В. // Кролиководство и звероводство. — 2011. — № 3. — С. 19–20. — Библиогр.: 5 назв.

Кролі, забруднення організму кролів, свинець, кадмій, рослинність біля автошляху.

Наведено результати дослідження за допомогою атомно-абсорбційного методу впливу забруднення кормів, які споживали кролі, на вміст свинцю і кадмію в їхній м'ясній продукції і волоссяному покриві. Експлуатація автотранспорту спричиняє інтенсивне надходження в навколишнє середовище свинцю і кадмію, які виділяються з вихлопами газів і за впливу автомобілів на дорожнє покриття. Зазначено, що кадмій має канцерогенний, мутагенний, ембріотоксичний і тератогенний вплив на живі організми. Свинець є менш токсичним, але його акумуляція може уражувати нервову систему, стримувати синтез білка, спричиняти гонадотоксичний ембріональний вплив. Дві дослідні групи кролів годували концентратами (≈50% раціону) і листям салату, який був вирощений у різних за забрудненістю вихлопами автотранспорту умовах (50 м і 200 м від автошляхи відповідно). З'ясовано, що листя салату з ближчої до дороги ділянки накопичувало свинець $2,235 \pm 0,197$ мг/кг, а з дальньої ділянки (за лісосмугою) — $1,464 \pm 0,129$ мг/кг; кадмію — $212 \pm 15,4$ мкг/кг і $162 \pm 12,6$ мкг/кг сухої речовини відповідно. Через місяць вміст свинцю в печінці тварин, яким годували забрудненіший салат, зростав у 1,3, а нирках — у 1,4 раза. У м'язах вміст цього елемента збільшився вдвічі. Підвищений вміст кадмію в салаті спричинив відносно невелику його акумуляцію в печінці і м'язах (в 1,14 і 1,23 раза відповідно), але це сильно впли-

нуло на накопичення нирками свинцю (збільшення вмісту в 6 разів). Вміст свинцю у волоссі хутра кролів, які споживали забрудненіше листя, зростав у 4,4, а кадмію — у 14,6 разів порівняно з кролями, що поїдали чистіший салат. Доведено, що за вмістом у волоссяному покриві поллютантів можна з високою надійністю контролювати їхній вміст у кормі і м'ясній продукції кролів, не забиваючи їх.

УДК 636.92:637.513:637

2012.1.332. БІОХІМІЧНА ТА ТЕХНОЛОГІЧНА ОЦІНКА ТУШОК КРОЛІВ / Коцюбенко Г.А., Петрова О.І. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2011. — Вип. 10(50). — С. 190–194. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 535335.

Кролі, м'ясо кролів, продукти забою кролів, кролі чистопорідні, кролі гібридної форми, тушка кроля, породи кролів.

Наведено результати дослідження виходу продукції у відсотках у тушках кролів різних напрямів продуктивності порід білий велетень, бельгійський велетень, новозеландська біла та багатопорідного гібрида (білий велетень × бельгійський велетень × новозеландська біла). Визначався хімічний склад м'яса, внутрішнього жиру, вміст амінокислотного і жирнокислотного складу в м'язовій тканині тушок у 120-денному віці забою. Отримання інформації про хімічний, амінокислотний, ліпідний склад кролятини дає змогу обґрунтувати доцільність найповнішого використання м'ясопродуктів високої біологічної цінності. Ліпідний склад м'яса кролів характеризується високим вмістом полінасичених жирних кислот: лінолевої, ліноленової й арахідонової. Слід зазначити, що в кролятині вміст холестерину значно нижчий, ніж у м'ясі інших видів с.-г. тварин. З'ясовано, що гібрид перевищує вихідні породні форми кролів за вмістом мононенасичених та поліненасичених жирних кислот, що свідчить про безсумнівні переваги багатопорідного гібрида. Він також показав найкращі показники за вмістом холестерину порівняно з вихідними формами. Особливо істотна різниця спостерігалася за порівняння гібрида з кролями породи бельгійський велетень. Вміст холестерину в м'ясі гібридних кролів на 60% менший, ніж у породи бельгійський велетень, а в порід білий велетень та новозеландська біла — відповідно на 50%. Обґрунтовано безсумнівні переваги гібридної форми кролів, які переважають вихідні форми за поживною цінністю м'яса та вказують на перспективу розведення гібридних форм на Півдні України.

УДК 636.93:[636.086.74+636.085.55]

2012.1.333. ОТХОДИ ПЛОДОВ І ЯГОД В РАЦІОНАХ ПУШНИХ ЗВЕРЕЙ / Мухамедянов М.М., Плотников І.А. // Зоотехнія. — 2011. — № 9. — С. 18–19. — Библиогр.: 3 назв.

Звірівництво хутрове, раціони хутрових звірів, відходи плодів і ягід, нутрія, ондатра.

У багаторічному експерименті вивчалася можливість і доцільність використання побічних продуктів переробки плодів і ягід у раціонах хутрових звірів за різного типу годівлі. Результати досліджень засвідчили, що використання шротів плодоягідних рослин замість еквівалентної за протеїном кількості тваринних кормів і кормових дріжджів у раціонах молодняку кліткових нутрій у період вирощування дало змогу знизити витрати на корми в півтора–два рази. Науково-господарські досліді показали можливість заміни традиційних компонентів комбікормів (зерноsumіш, горох, жом соняшниковий, частково тваринні кормові добавки) за рахунок включення в їхній склад шротів і борошна з побічних продуктів плодоягідних культур (абрикос, обліпиха, шипшина, чорноплідна і червона горобина, чорна смородина, малина, аралія, яблука). Вони містять амінокислоти, вітаміни, макро- і мікроелементи, органічні кислоти, флавоноїди, пектинові речовини та інші біологічно активні компоненти, які позитивно впливають на організм тварин і стимулюють імунний захист. За кількістю амінокислот плодоягідні шроти не поступаються традиційним макусі і шротам. Вартість таких інгредієнтів дослідних

партій комбікормів була нижчою порівняно з традиційними на 20%. Результати експериментальних досліджень дають змогу стверджувати, що використання шротів і борошна з вичавок плодів і ягід у раціонах кліткових нутрій і ондатр замість традиційних добавок не спричиняють негативного впливу на їхню відтворювальну здатність. Отже, можна дійти висновку про ефективність використання в годівлі хутрових звірів відходів плодів і ягід.

УДК 636.93:[636.934.22+636.934.25/26]:636.085.16

2012.1.334. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ЯНТАРНОЙ КИСЛОТЫ НА ПЛЕМЕННЫХ САМКАХ ЛИСИЦ И ПЕСЦОВ / Кокорина А.Е., Беспятых О.Ю. // Зоотехния. — 2011. — № 8. — С. 32.

Лисиця червона, песець, кислота бурштинова, репродуктивні властивості лисиці і псеця, ефективність застосування бурштинової кислоти.

Визначалася економічна ефективність застосування бурштинової кислоти на племінних самках червоної лисиці і псеця. Зазначено, що бурштинова кислота є безпечною й ефективною речовиною біогенного походження, яка утворюється в організмі й необхідна для його життєдіяльності. Вона підтримує роботу систем організму за зростання навантаження на них, що спостерігається у відповідальні біологічні періоди (гін, щеніння та ін.) і під час технологічних стресів. Додавання бурштинової кислоти в раціон племінних лисиць сприяло зниженню кількості самок, які пропустували, і підвищенню кількості самок, які благополучно оцінилися (на 7,8–12,7%), зниженню кількості мертвонароджених щенят у 3–7 разів, що збільшило число щенят, отриманих на племінну самку, на 11,3–15,9%. У самок псеця препарат сприяв зменшенню кількості самок, які пропустували, і підвищенню на 5,9–35,3% числа самок, які благополучно оцінилися, зниженню кількості мертвонароджених щенят майже вдвічі, збільшенню збереженості щенят (на 18,6–22,3%) і, як наслідок, підвищенню кількості щенят, одержаних на племінну самку, на 18,4–57,1%. Одержання додаткових щенят на самку означає отримання додаткового прибутку. Введення бурштинової кислоти в раціон звірів за місяця до гону і в другу половину вагітності дає найбільший ефект. Таким чином, уведення бурштинової кислоти в раціон племінних самок лисиць і псеців сприяє підвищенню їхньої репродуктивної здатності й отриманню економічного ефекту.

УДК 636.932:599.322.2:636.083.1(477)

2012.1.335. ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВЕДЕННЯ БАБАКА В НЕВОЛІ / Вакулєнко І.С., Євтушевський М.Н. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2011. — № 104. — С. 21–27. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 535770.

Бабак, розведення бабака в неволі, утримання бабака, годівля бабака, селекція бабака.

Висвітлено біологічні та господарсько-корисні особливості бабака, ареал розповсюдження в Україні, продуктивні якості й технологічні основи розведення його в неволі, зокрема утримання, годівлі, відтворення та селекції. Зазначено, що у світовій фауні серед гризунів бабак за розміром тіла займає друге місце після бобра і цінується за широкий діапазон високоякісної продукції (шкурка, м'ясо та лікувальний жир). Структура реалізації продукції становить: шкурка — 75, м'ясо — 10–15, жир — 10%. Особливо цінним продуктом є жир, який використовується для лікування захворювань легень. Великим попитом також користується шкурка. Ритм життя бабаків синхронізований із 24-годинним добовим циклом

через освітлення, температуру та погодні чинники. Зниження високої температури стимулює активність звірків. Дорослі тварини вдень знаходяться в сонливому стані і живляться переважно вранці і ввечері, але за штучного регулювання тривалості освітлення й температури в приміщеннях звірків можуть виходити на годівлю вночі, що не властиво для них у природних умовах. На холодний та бідний на корми зимовий період бабаку притаманне природне пристосування — зимова сплячка. Без крайньої потреби не варто будити бабака, а створювати спокійну обстановку, оскільки за пробудження він дуже втрачає живу масу. Для утримання звірків виготовляється з металевої сітки клітка розміром 800 мм × 800 мм × 800 мм, з боку якої кріпиться дерев'яний будиночок з сітчастою підлогою таких же розмірів, який на 3/4 висоти заповнюють стружкою або сіном, де бабаки зимують, а навесні щеняться самиця. Можна практикувати клітки розміром 220 мм × 900 мм × 600 мм і в кінці серпня або на початку вересня заповнити їх великою кількістю сіна для зимувального гнізда. Щеніння, в основному, відбувається вночі без втручання людини. Самиці народжують від 2 до 6 щенят. Племінна робота має на меті отримувати крупних звірків з високою репродуктивною здатністю. Бабак легко пристосовується до різних кормів, тому він є дуже зручним для утримання в неволі. Годувати бабаків бажано молодими соковитими рослинами з підвищеним вмістом корисних речовин і невисоким вмістом клітковини. У кліткових умовах їжею для бабака можуть бути майже всі корми, які споживають кролі, нутрії і вівці. Влітку в присадибних господарствах бабака годують також овочами і фруктами, різнотрав'ям, зерном та ін. Бажано вітамінізувати корм кропивою. Оптимальна годівля звірків — двічі на день (вранці і надвечір). Зауважується, що бабак, як гризун, може бути носієм низки хвороб (чума, туляремія, лептоспіроз, енцефаліт, піроплазмоз). Основні чинники загибелі бабаків: канібалізм, розлад травного тракту, тепловий удар і зневоднення організму.

УДК 636.934.23:591.05

2012.1.336. МИНЕРАЛЬНЫЙ СОСТАВ ВОЛОСЯНОГО И КОЖНОГО ПОКРОВА У СЕРЕБРИСТО-ЧЁРНЫХ ЛИСИЦ В ОНТОГЕНЕЗЕ / Староверова И.Н., Максимов В.И., Зайцев С.Ю., Кордонская М.А. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2011. — № 4. — С. 57–61. — Бібліогр.: 8 назв.

Лисиця сріблясто-чорна, хутро лисиці сріблясто-чорної, онтогенез, волоссяний покрив лисиці, мінеральний склад хутра і шкіри лисиці.

Досліджувався мінеральний склад волоссяного і шкірного покриву сріблясто-чорних лисиць у різні фази постнатального онтогенезу. Визначалася кількість життєво важливих, токсичних і високотоксичних мікроелементів у самців сріблясто-чорних лисиць (30-, 60-, 90-добові щенята, а також 7-місячні тварини з визрілим зимовим волоссяним покривом і звірі-однорічки), яких утримували на племзаводі "Салтиківський" (Московська обл.). Виявлено, що досліджувані показники є взаємопов'язаними та змінюються в період інтенсивного росту волосся, линяння і дозрівання волоссяного покриву. Протягом 2–3-го місяців життя (інтенсивний ріст і розвиток) тварини відчували дефіцит кальцію, у віці від 3 до 7 місяців — натрію, селену, цинку кальцію, від 7 місяців до 1 року — йоду і марганцю. Використовуючи ці показники, у хутрових звірів можна діагностувати дефіцит окремих елементів і компенсувати його за рахунок додавання в їхні раціони мінеральних добавок.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Наукові референти — доктор біологічних наук ЛІСНЕВИЧ Л.О., Поплавська С.Х.

УДК 638.1(470+571)

2012.1.337. ПЧЕЛОВОДСТВО РОССИИ: СОСТОЯНИЕ И МЕСТО В МИРЕ / Кривцов Н.И. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 9. — С. 15–16. — Бібліогр.: 2 назв.

Бджільництво в Росії, розвиток бджільництва у світі, колапс бджолиних сімей, чисельність бджолосімей.

У всьому світі прослідковується тенденція до зниження чисельності бджолосімей поряд із зростанням їх продуктив-

ності. Головні виробники меду — Китай, Аргентина, США та Мексика, на долю яких припадає третина його виробництва. Росія виробляє 3,5–4% світового виробництва меду. Головні країни-експортери меду: Аргентина — 25%; Китай — 22; Німеччина — 6; Угорщина, Індія, В'єтнам і Бразилія — по 4; Канада — 3; Уругвай — 2%. Зазначено, що в останні роки у бджільництві Європи, США та Канади спостерігається криза, разом з тим галузь активно розвивається в Уругваї, Туреччині та Індії. У всьому світі викликає занепокоєння масова загибель бджіл, яку називають "колапс бджолиних сімей". За даними комітету Апімондії, масову втрату бджіл (до 80%) було зафіксовано у 2006 р. у 27 штатах Америки, в Англії, Греції, Італії. Причиною такої епізоотії можуть бути хвороби, кліщі, пестициди, генетично модифіковані медоноси, культури та інше. Пропонується низка організаційних та санітарно-гігієнічних заходів для подолання ризиків загибелі бджолиних сімей від хвороб, особливо в зимовий період. На завершення висловлюється думка, що медоносні ресурси Росії дають можливість збільшити чисельність бджолосімей до 10 млн, що сприятиме значному піднесенню розвитку бджільництва країни.

УДК 638.111.124.227

2012.1.338. РОБОТИ НА ПАСІЦІ У ВЕРЕСНІ / Черкасова А.І., Давиденко І.К., Писаренко Т.М. // Пасіка. — 2011. — № 8. — С. 3–6.

Бджоли, пасіка у вересні, підготовка до зимівлі бджіл, відкладання яєць маткою, медозбір, сім'ї медового напрямку.

Після головної осінньої ревізії у вересні проти вароатозу бажано застосовувати мурашину кислоту, контролювати хід осіннього нарощування бджіл; упорядковувати гнізда, визначати якість сімей. Є сім'ї рйливі та менш рйливі, ті, що не беруть нектару нижче 16% цукристості, і які беруть нектар з удвічі нижчою цукристістю. Перевагу слід надавати останнім. Тобто, потрібно визначати продуктивність сімей. Залежність кормової бази і природна здатність сильно обмежувати відкладання яєць маткою за невеликого медозбору, мають вирішальне значення у визначенні продуктивності. Для одержання значного медозбору від бджіл, які не мають здатності обмежувати відкладання яєць маткою, доводиться штучно обмежувати цей процес, а саме: розмістити матку у кліточці, відгородити її роздільною решіткою, замінити плідну матку на маточник. Корисно також визначити, де бджоли накопичують корм. Якщо на рамках, далеко від розплоду, то це сім'я розплідного напрямку, коли ж дуже близько від комірок з розплодом — сім'я медового напрямку. Саме такі сім'ї й слід розводити — виводити від них маток і трутнів.

УДК 638.12:504.064

2012.1.339. МЕДОНОСНА ПЧЕЛА — ІНДИКАТОР СОСТОЯНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ / Морева Л.Я., Ефименко А.А. // Пчеловодство. — 2011. — № 11. — С. 12–13. — Библиогр.: 4 назв.

Бджоли, транспорт автомобільний, важкі метали, продукти бджільництва, якість меду.

Зазначено, що бджола протягом сезону відвідує близько 100 видів рослин, а за 1 день — до 4 тис. квіток. При цьому разом з нектаром і пилом вона збирає речовини, що входять до складу цих рослин. За даними АПИ-лабораторії Кубанського державного ун-ту, серед різноманіття таких речовин особливе місце займають важкі метали (ВМ). Джерелом останніх є автомобільний транспорт, а саме — вихлопні гази, відпрацьовані автомобілями. Північна територія Краснодарського краю — аграрна, де росте значна кількість ентомофільних культур, — основа кормової бази медоносних бджіл. Здійснено перевірку накопичення ВМ у продуктах бджільництва даного регіону. Як відомо, у нектарі, переробленому бджолами на мед, спостерігається значне зниження рівня ВМ. Тобто, медоносна бджілка являє собою природний фільтр, що затримує токсичні речовини. Доведено, що чистота продуктів бджільництва залежить від періоду збору, видового складу рослин-медоносів та місця розміщення пасіки. У зібраному меду з ВМ ідентифіковано свинець, а також радіонукліди ¹³⁷Cs та ⁹⁰Sr. Установлено, що їх кількість не перевищувала ГДК, регламентованих ГОСТ 1972-2001. При цьому мед, зібраний на територіях, віддалених від магістралей, містить значно меншу кількість радіонуклідів і ВМ.

УДК 638.123.53.124.8

2012.1.340. СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ РАБОТЫ КАРПАТСКИХ ПЧЁЛ НА ОПЫЛЕНИИ КЛЕВЕРА ЛУГОВОГО В УСЛОВИЯХ ЯРОСЛАВСКОЙ ОБЛАСТИ / Чургеев М.К., Тормосина Т.Т. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 5. — С. 70–71. — Библиогр.: 3 назв.

Бджоли карпатські, конюшина лучна, запилення конюшини, популяція бджіл, дресирування бджіл.

Вивчали біологічні особливості карпатських бджіл для підвищення ефективності запилення конюшини лучної в умовах Нечорнозем'я. Порівнювали ефективність роботи бджіл місцевої популяції і карпатської породи. Щоб установити ступінь впливу дресирування на зміну інтенсивності льоту карпатських бджіл, їх підгодовували сиропом із суцвіть конюшини. Одержано показники медової і пилкової продуктивності бджолосімей, впливу підгодовів на інтенсивність льоту та відвідування конюшини бджолами й урожайності насіння на різних відстанях від пасіки. Аналіз показав, що карпатські бджоли, за дресирування сиропом із суцвіть конюшини червоної, краще переключалися на неї з інших рослин. Місцеві популяції бджіл слабо реагували на підгодовівку з ароматом і відвідували інші медоноси. Бджолосім'ї варто розміщувати не далі 50 м від посівів, що забезпечить краще обмінення конюшини й одержання значного приросту врожайності. Основними запилювачами слід вважати медоносних бджіл. Висока льотна і пилова активність карпатських бджіл під час квітання конюшини лучної, чутливість до дресирування дають змогу ефективно використовувати їх на запилюванні насінників цієї культури в умовах Нечорноземної зони Російської Федерації.

УДК 638.124.226

2012.1.341. СЕРПЕНЬ НА ПАСІЦІ / Черкасова А.І., Давиденко І.К., Писаренко Т.М. // Пасіка. — 2011. — № 7. — С. 8–11.

Бджолосім'ї, медозбір головний, матки, гнізда сімей, підготовка до зимівлі.

Основна турбота пасічників у серпні — простежити за наявністю не менше 8–10 кг меду у кожній бджолосім'ї, що забезпечить повноцінне осіннє нарощування бджіл. Дуже важливо, щоб бджоли пішли в зиму з молодими матками. Відводки із запасними матками доцільніше поселити через перегородку з основною сім'єю. Зосереджено увагу на підготовці бджолиних сімей до зимівлі в зимівниках і надворі. Основними умовами нарощування бджіл на зиму є забезпечення сімей кормом та відповідне утеплення. Інтенсивніше нарощуються бджоли із цьогорічними плідними матками. Розглянуто доцільність підгодовів бджіл цукром. На зиму залишають найбільш повномедові світло-коричневі стільники, які ще не були в зимівлі, та стільники з розплодом. Під час головної осінньої ревізії щороку проводять і бонітування сімей (комплексна якісна оцінка). Тобто, визначають належність кожної сім'ї до певної породи, медову продуктивність, зимостійкість. За комплексом ознак визначають основний клас сім'ї і групи (племінна ця звичайна).

УДК 638.124.226/227

2012.1.342. ПРИЧИНИ НЕВДАЛОЇ ЗИМІВЛІ / Костін П.М. // Пасіка. — 2011. — № 8. — С. 22–23.

Зимівля бджіл, медозбір, утеплення гнізда, зимівля невдала, кількість корму.

Зазначено, що створення у вуликах зимуючих бджіл тепличних умов є однією з причин невдалої зимівлі. Бджоли самою природою підготовлені до того, аби успішно витримати найхолоднішу зиму в ареалі свого розселення, а надмірне утеплення зимуючих бджолам шкодить, бо провокує їх активізацію. Пасічнику потрібно лише не турбувати комах і піклуватися про достатність кормів. Зимівля на якісних кормах без паді — гарантія уникнення проносу. Пасічник має регулювати температурний режим гнізда, а коли з'являється конденсат води або намокання утеплення, останнє слід замінити на сухе. Необхідно недопускати будь-яких протягів, особливо в стельовичках, і контролювати вентиляцію вулика. Найкраще це вдається за створення у вулику "ефекту спідниці", коли тепле сухе повітря зберігається зверху гнізда, а сире холодне видаляється знизу.

УДК 638.144.6.147

2012.1.343. ЯК ЗРОБИТИ БДЖОЛИНУ СІМ'Ю СИЛЬНОЮ / Форіс П.П. // Пасіка. — 2011. — № 6. — С. 8–9.*Бджолосім'я (сильна), корми для бджіл, підгодівля бджіл навесні.*

Зазначено, що нині бджола повністю залежить від людини. Слабка і хвора сім'я меду не збере. "Весь порятунок у сильних сім'ях", — говорив видатний російський бджоляр Г.П. Кондратьєв, учень і соратник А.М. Бутлерова. Сила бджолосім'ї залежить від забезпечення її кормом. Навесні комах слід підгодовувати цукровим сиропом. Рецепт виготовлення сиропу наведено. Давати бджолам по 300 г на добу після їхнього обльоту. Пропонується через верхню годівницю забризкати чарунки стільники крайньої рамки. Поступово на літр сиропу можна додавати 100 г свіжого молока, згодом 200, 300 і так довести до співвідношення 1:1. Такого сиропу також давати не більше 300 г на сім'ю. Цього вистачає, щоб до початку медозбору вона стала сильною. Іншим питанням є утеплення вулика. Рекомендують використовувати газети, вони поглинають вологість, тримають тепло і відлякують міль. Наступним кроком після підгодівлі й утеплення буде лікування бджіл від поширених хвороб (вароатоз та аскосфероз). Звертається увага на ефективність хрону за лікування вароатозу і часника — аскосферозу. За розширення гнізда рекомендується використовувати свою, а не "казенну" вошину.

УДК 638.15:619(470+571)

2012.1.344. БОЛЕЗНИ ПЧЁЛ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ / Ключко Р.Т., Луганский С.Н. // Пчеловодство. — 2011. — № 9. — С. 28–31.*Бджоли, хвороби інфекційні, розповсюдження хвороб, збудники хвороб, засоби та препарати боротьби.*

Зазначено, що синдром масової загибелі бджолиних родин, розповсюджений на пасіках всього світу, є результатом впливу багатьох факторів. Представлено збудники 15 основних хвороб бджіл, біологію їх розвитку і розповсюдження, способи і засоби боротьби. Описано вірусні хвороби: вароатоз, гострий вірусний параліч, вірус деформації крила, мішкоподібний розплід, хронічний параліч, філаментовіроз; інфекційні хвороби, викликані кліщами, грибами, найпростішими організмами, паразитами, мікроорганізмами та бактеріями; це акарапідоз, нозематоз, спироплазмоз, критидиоз, аскосфероз, амебіоз, браулез, псевдомоноз, європейський гнилець. На завершення зазначено, що правильне і своєчасне лікування хвороб бджіл дасть змогу вирішити проблему захворювання до межі шкодочинності. При цьому не зазнає шкоди екологічне благополуччя як окремих сімей бджіл, так і пасіки в цілому.

УДК 638.152.154.2/6

2012.1.345. СТАРИННОЕ СРЕДСТВО ОТ БОЛЕЗНЕЙ ПЧЁЛ / Бувевич О.Ф. // Пчеловодство. — 2011. — № 6. — С. 28–29.*Бджоли, хвороби бджіл, засоби від хвороб бджіл, оксид кальцію.*

Зазначено, що засобом від хвороб бджіл є оксид кальцію (СаО). Описано технологію приготування СаО у вигляді пудри. Зберігати її потрібно в закритій посудині. Через марлю чи капронову шкарпетку посипати стільники і сидячих на них бджіл до сивини, а дно вулика сильно обпудрити так, щоб не було видно темних плям. Наведено послідовність операцій обробки бджіл. Відкритий розплід і герметично закритий мед слід обпудрювати обережно, так, щоб пудра не потрапляла у чарунки і на личинки, а лише осідала на краї чарунок. Під час обробки всі бджоли мусять бути у вулику. Через 1–2 дні всі кліщі у вулику загинуть. Нові стільники теж слід обробляти оксидом кальцію. Стверджується, що всі хвороби після такого лікування зникнуть із пасіки.

УДК 638.152.154.4

2012.1.346. ЧИ ХВОРІЮТЬ АСКОСФЕРОЗОМ ЛИЧИНКИ МАТОК / Метрюк Ю.Ю. // Пасіка. — 2011. — № 6. — С. 15–17.*Захворювання личинок бджіл, личинки маток, аскосфероз, бджоломатка.*

На продуктивність бджолосімей значною мірою впливають різні захворювання. Найпоширенішою інфекційною хворобою бджіл останнім часом став аскосфероз, збудником якого є

гриб *Ascosphaera apis*. Аскосфероз — це хвороба трутневих, бджолиних та маточних личинок і їхніх лялечок. Найсприятливіші до хвороби — 3–4-денні бджолині та трутневі личинки, які після загибелі муміфікуються. У першу чергу збудник уражує трутневий розплід, що пояснюється різницею у вологості й температурі в центрі, розплідній частині та на периферії гнізда. Визначали вплив збудника аскосферозу на розвиток маточних личинок. Досліди проводили в польових умовах. Схема досліду включала відбір патологічного матеріалу, підготовку бджолосімей до виведення маток з прищеплювальної рамки, перенос личинок, внесення до маточного молочка спор аскосферозу, ізоляцію маточників і обліт (спарювання) маток. За період досліджень використано близько 400 личинок і 20 різних бджолосімей, випробувано 80 маток. Зроблено висновки, що штучне внесення спор гриба у маточні мисочки зараження личинок не викликало. Отже, маточні личинки не піддаються зараженню аскосферозом. Матки, виведені із заражених личинок, за якістю не поступалися контрольним, тобто тим, що не піддавалися зараженню. Таким чином, матки із сімей, уражених аскосферозом, не можуть бути джерелом зараження здорових бджолосімей.

УДК 638.162.3:638.160

2012.1.347. ДИНАМІКА МІКРОБІОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ МЕДУ ПРИ ЙОГО ЗБЕРІГАННІ / Каганець О.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 67–71. — (Сер. Техн. науки. Харчові технології. Вет. науки). — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 536058.*Зберігання меду, Bacillus cereus, Clostridium botulinum, Clostridium perfringens.*

Проведено визначення ступеня забруднення партій меду спорами *Bacillus cereus*, *Clostridium botulinum*, *Clostridium perfringens* та встановлено динаміку їх кількості протягом його зберігання. Аналізували 50 проб меду із пасік Одеської області: свіжий мед — до кристалізації та після зберігання протягом 12 і 24 місяців. Визначали наявність спорових мікроорганізмів у меду, а також їх кількість, щоб оцінити ступінь його забруднення мікроорганізмами. В досліджених пробах виявлено мікроорганізмів від 1 до сотень тисяч КУО в 1 г. Збільшення їх кількості відзначено за порушення ветеринарно-санітарних умов одержання та зберігання меду. При цьому найбільшу кількість мікроорганізмів встановлено для *B. cereus*, який при зберіганні зменшується від 50 до 1 проби. Найбільшу небезпеку для здоров'я людей являють *C. botulinum*. У досліджених партіях меду, що збереглися за належних умов протягом 2 років, встановлено зменшення кількості *C. botulinum* у середньому в 1,5–3 рази.

УДК 638.17:638.124

2012.1.348. ВПЛИВ ЗАПАСІВ ПЕРГИ НА ЯКІСТЬ БДЖІЛ І РОЗВИТОК БДЖОЛОСІМЕЙ / Пшеславський А. // Бджолярський круг. За рентабельну пасіку. — 2011. — № 3. — С. 21–23.*Бджоли, перга, білок і жир, продуктивність бджолиних сімей, маса новонароджених бджіл.*

Пилок і перга — білковий корм бджіл. Перга, на відміну від пилку, стерильна, краще засвоюється і перетравлюється. Її харчова цінність утричі вища, ніж у пилку. Представлено біохімічний склад перги та періоди розвитку бджіл, у які вони потребують харчування пергою. Наведено дані різних авторів про переваги годівлі бджіл медом з пергою. Основним показником задовільного фізіологічного стану організму бджоли є наявність у ньому білків, жирів і вітамінів. Запаси перги та її доступність для бджіл сприяють накопиченню в їх тілі білків і жирів. Активність глоткових залоз, що виділяють корм для розплоду чи фермент інвертазу для переробки нектару в мед, залежить від вмісту білка в кормі бджіл. Показано як відсутність перги у харчуванні або її недостатня кількість негативно впливають на бджолину сім'ю. Аналіз літератури та власні спостереження дали автору змогу довести, що маса новонароджених бджіл і вміст білка у їх тілі знаходяться в прямій залежності від запасів перги у вулику. Це має вирішальне значення для подальшого прискореного розвитку бджолиної сім'ї й отримання життєздатних бджіл, тобто підвищення продуктивності бджолиних сімей.

УДК 638.22.26

2012.1.349. ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ ЖИТТЯ ШОВКОВИЧОГО ШОВКОПРЯДА НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ГРЕНИ / Азімова Г.А., Бекіров Г.М. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 42. — Бібліогр.: 3 назви.

Шовковичний шовкопряд, продуктивність грени, тривалість життя метелика.

Проведено вивчення впливу тривалості життя метелика шовковичного шовкопряда весняного і літнього вигодовування на його гренопроодуктивність. Дослідження свідчать, що тривалість життя метелика впливає на його гренопроодуктивність, тобто кількість грени, відкладеної метеликом, та середню масу грени. З'ясувалося, що найменша тривалість життя метелика — 2 дні, найбільша — 14 днів. Залежно від тривалості життя метеликів поділяють на 3 групи гренопроодуктивності: 1-ша — короткоживучі, 2-га — середньої тривалості життя, 3-тя — довгожителі. Показано кількість і масу грени у період запліднення у групах весняного і літнього вигодовування. Отримані показники свідчать, що кількість грени метеликів-довгожителів вища, ніж у групах середньої і короткої тривалості життя. Так, метелики 3-ї групи відкладають грени на 109 шт. більше, ніж 1-ї і на 95 шт. більше, ніж 2-ї (весняне вигодовування). Подібну різницю виявлено і щодо маси грени. Робиться висновок, що під час проведення селекції та розведення шовковичного шовкопряда для отримання високоякісної грени слід звертати увагу на тривалість життя метелика.

УДК 638.244

2011.3.350. ЕФЕКТИВНІСТЬ АКВААМІНОФOSFATІВ МІКРОЕЛЕМЕНТІВ ПРИ КОРЕКЦІЇ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ОРГАНІЗМІ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА / Тракоз В.О., Аретинська Т.Б. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4, ч. 3. — (Сер. с.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536057.

Шовкопряд дубовий, живлення, азотовмісні фосфати, гемоцити, обмін білка.

Проведено вивчення можливості корекції фізіологічних процесів, зокрема стану гемоліфи та обміну білка в організмі дубового шовкопряда *Antheraea pernyi*. Об'єктом дослідження була гусень породи Поліський тасар. Корм гусені обробляли 3 видами дифосфатакватрами: купруму-цинку, купруму-нікелю, цинку-кобальту. На 100 г корму додавали 2 мг мінеральної добавки. В результаті проведених досліджень встановлено, що досліджені мінеральні добавки мають високу біологічну активність і покращують імунобіологічний потенціал комах. Показано, що живлення гусені дубового шовкопряда листям, обробленим азотовмісними фосфатами, призводить до помітного покращання їх фізіологічного стану. Надходження акваамінофосфатів мікроелементів до їх організму викликає посилення процесу диференціації гемоцитів, інтенсифікує біосинтез, обмін і накопичення білка, особливо за використання акваамінофосфату цинку-кобальту.

639.2/.6 РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО. АКВАКУЛЬТУРА

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — кандидат с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.2.05(100+477)

2012.1.351. БІОРЕСУРСИ МИРОВОГО ОКЕАНУ — ВАЖЛИЙШИЙ РЕЗЕРВ РЫБОЛОВСТВА УКРАИНЫ / Чубанов Е.П., Изергин Л.В., Масюткин Е.П., Ребрик С.Т. // Рыбное хозяйство Украины. — 2011. — № 6. — С. 3–9. — Библиогр.: 7 назв.

Біоресурси Світового океану, резерв риболовства України, гідробіонти, флот рибопромисловий.

Охарактеризовано промислові біологічні ресурси Світового океану, їх експлуатацію у світі, райони і об'єкти промислу в економзонах і у відкритих водах, можливі об'єкти і об'єми промислу, перспективи для українського рибальства. Зазначено, що світовий вилов морепродуктів на даний час становить близько 95 млн т і попит на рибну продукцію постійно росте. Розрив між попитом і пропозицією становить 10–15 млн т. Донедавна, менше 20 років тому, Україна, яка мала могутній рибопромисловий флот, науково-дослідні і науково-пошукові судна, добувала у Світовому океані майже 2 млн т риби та інших морепродуктів. За останні п'ять років валове споживання гідробіонтів в Україні становило близько 370 тис. т, і на душу населення припадало понад 8 кг, хоча на початку 90-х років ця величина становила близько 22 кг. Відмічено, що доступний для українського риболовного флоту промисловий ресурс на 2012 р. визначений в об'ємі 880 тис. т риби, а саме: в економзонах іноземних держав — 790 тис. т і у відкритих водах — 87 тис. т риби. Для реалізації запропонованих можливостей розширення промислу океанічних біоресурсів потрібно 5–6 сучасних високопродуктивних промислових суден з добовим виловом не менше 200–250 т, допоміжних суден для доставки рибопродукції в порти України, а також приблизно 10 суден типу СТМ для роботи у водах прибережних держав. Необхідні також: розширення двосторонніх зв'язків України з прибережними державами, які мають недовикористаний ресурс, зміцнення позицій країни в міжнародних організаціях з рибальства, удосконалення національної законодавчої бази і системи фінансування національних рибогосподарських досліджень. Становлення і розвиток рибного господарства України можливе за умови стабілізації економіки країни в цілому.

УДК 639.222.6(262.5/.54)

2012.1.352. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВНУТРИВИДОВОЙ НЕОДНОРОДНОСТИ ХАМСЫ С ПОМОЩЬЮ МЕТОДА ДИСКРИМИНАНТНОГО АНАЛИЗА / Мельникова С.Б. // Рыбное хозяйство Украины. — 2011. — № 6. — С. 55–60. — Библиогр.: 16 назв.

Визначення неоднорідності хамси, метод дискримінантного аналізу, форми хамси.

Визначено значущі параметри, необхідні для розділення форм хамси. Одержано класифікаційні рівняння, що дають можливість на основі обліку семи експериментально знайдених параметрів розділити хамсу на три форми: азовська, чорноморська і азово-чорноморська. Проведено оцінку правильного розділення форм. Показано, що одержані класифікаційні рівняння володіють вищою інформативністю, ніж класифікація тільки по одному параметру. Виявлено, що існуюча методика поділу хамси на групи з використанням тільки співвідношення довжини до ширини отоліта має недостатнє число ознак для надійного розділення. Загальна вірогідність правильного визначення виду хамси за відношення розмірів отоліта становить приблизно 73%.

УДК 639.3[321*+323](476)

2012.1.353. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОСЕННЕ-ВЕСЕННЕГО ЗАРЫБЛЕНИЯ МАЛЫХ ВОДОЁМОВ БЕЛАРУСИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ИХ РЫБОПРОДУКТИВНОСТИ / Козлова Т.В., Козлов А.И. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2011. — № 5. — С. 111–116. — Библиогр.: 14 назв.

Зарыблення осінньо-весняне, водойми малі, рибопроductивність.

Розглянуто новий напрям с.-г. рибництва у водоймах комплексного призначення за використанням технології осіннього зарыблення водойм у полікультурі дволітками сріблястого караса з цьоголітками щуки і додаткового зарыблення весною дворічками коропа. Середня маса і щільність посадки рибосадкового матеріалу була, відповідно, у караса — 140 г і 235 екз./га, щуки — 200 г і 163 екз./га і коропа — 147 г і 227 екз./га. Загальна площа водойми — 23,7 га. Гідрохімічні, гідробіологічні та іхтіологічні показники наведено в таблиці.

Відмічено, що вирощування товарної риби в полікультурі (сріблястий карась + щука + короп) з використанням осінньої посадки і додаткового зариблення коропом забезпечувало високий темп росту карася, який восени досяг середньої маси 543 г. При осінньому облові середня маса щуки становила 975 г, що в 1,5 раза вище середніх показників за нормативами. За період вирощування короп досяг середньої маси 1113 г, що пояснюється розрідженою посадкою риб, підгодівлею зерновими відходами, високим рівнем природної кормової бази водойми і відсутністю конкуренції у живленні із сріблястим карасем. Загальна рибопродуктивність ставу становила 517 кг/га, що в 6,5 раза вище середніх показників (близько 80 кг/га) для подібних водойм Білорусі. Зазначено, що запропонована технологія є новим ресурсощадним напрямком у рибництві с.-г. водойм.

УДК 639.311–97(477)

2012.1.354. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕПЛОВІДНОГО СТАВОВОГО РИБНИЦТВА В УКРАЇНІ / Колос О.М., Третяк О.М., Ганкевич Б.О., Янінович Й.Є. // Рибгосподарська наука України. — 2011. — № 2. — С. 70–85. — Бібліогр.: 56 назв.

Аспекти організаційно-технологічні, розвиток ставового рибництва, господарство рибне.

З'ясовано історичні аспекти походження і становлення окремих наукових концепцій, теоретичної та нормативно-технологічної бази ставового господарства в Україні. Відмічено, що воно формувалося у країні впродовж кількох століть і пережило як етапи розквіту, так і періоди занепаду залежно від політичних та соціально-економічних чинників, а також особливостей і динаміки розвитку інших напрямів аграрного виробництва. Викладено узагальнені дані за окремими питаннями розвитку ставового рибництва в країні. В останні 50 років вітчизняне рибництво зазнало значних змін, зумовлених процесами науково-технічного прогресу та кардинальними змінами в системі управління виробництвом і характері економічних відносин у країні. В рибному господарстві України, як і в усій економіці країни, виникли значні труднощі, властиві періоду переходу до ринкових відносин. У результаті на фоні згортання інтенсивних технологій загальні обсяги виробництва товарної продукції рибництва в ставовій аквакультурі впродовж 90-х років зменшились від 80 до 22–25 тис. т на рік. Тому виникла необхідність виявлення резервів розвитку рибної галузі, зокрема, пошуку нових економічно виправданих підходів ведення рибного господарства. Зазначено, що пріоритетними завданнями рибництва стали зниження витратності технологій, ресурсозбереження, поліпшення якості та забезпечення конкурентоспроможності продукції з одночасним підвищенням продуктивності виробництва в умовах екологічно безпечного ведення господарства.

УДК 639.312.03(282.247.364)

2012.1.355. СУЧАСНИЙ СТАН АБОРИГЕННОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ІХТІОФАУНИ ВЕЛИКОБУРЛУЦЬКОГО ВОДОСХОВИЩА / Захарченко І.Л. // Рибгосподарська наука України. — 2011. — № 2. — С. 25–30. — Бібліогр.: 6 назв.

Іхтіофауна промислова аборигенна, Великобурульцке водосховище, популяція риб, база промислу сировинна.

Розглянуто сучасний біологічний стан популяцій риб, що складають основу сировинної бази промислу Великобурульцке водосховища. Проаналізовано структуру іхтіофауни, індивідуальні та популяційні показники, які характеризують умови формування промислового запасу. Зазначено, що сучасна аборигенна промислова іхтіофауна водосховища представлена 9 видами риб, з яких провідне місце як за чисельністю, так і за іхтіомасою займають лящ, судак та сріблястий карась. Порівняно із минулими роками в умовах зросла частка цінних видів, а їх біологічні показники (за винятком ляща) свідчать про сприятливі умови формування промислового запасу. Зроблено висновки, що сформований на сьогодні аборигенний іхтіокомплекс водосховища у цілому відповідає вимогам для водойм, які експлуатуються в режимі спеціального товарного рибного господарства із випасною аквакультурою переважно білого товстолоба та, меншою мірою, строкатого товстолоба, білого амура та коропа. Для поліпшення структури іхтіофауни та якісних показників уловів доцільно вжити заходів зі штучного відтворення ляща та

сома. Головним засобом удосконалення організації промислу є зниження промислового навантаження на середні вікові групи ляща та інтенсифікація вилову верховодки. Щорічне вселення молоді рослиноїдних риб та коропа в обсягах до 50 тис. екз. не поліпшує стан аборигенної іхтіофауни і забезпечує підвищення рибопродуктивності водосховища в 7–7,5 раза.

УДК 639.312–19(282.247.32)003.13

2012.1.356. ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЗАПАСУ РОСЛИНОЇДНИХ РИБ У КАХОВСЬКОМУ ВОДОСХОВИЩІ / Бузевич І.Ю. // Рибгосподарська наука України. — 2011. — № 2. — С. 4–9. — Бібліогр.: 6 назв.

Ефективність формування, запас рослиноїдних риб, товстолоби.

Розглянуто сучасний біологічний стан популяцій риб, що становлять основу промислу на Каховському водосховищі. Проаналізовано тенденції, які характеризують зміни вікової структури експлуатованих популяцій. Зазначено, що в період сталої експлуатації (1981–1995 рр.) основу промислових стад як білого, так і строкатого товстолобів становили п'яти-, восьмирічні особини довжиною 50–70 см, масою 4,5–8,0 кг. Середньовіважений вік в умовах коливався в межах 5,2–6,5 років для білого та 4,7–6,2 років для строкатого товстолобів. Надалі спостерігалось поступове збільшення середньовіваженого віку білого товстолоба до 5,7–6,9 років та строкатого — до 5,8–9,4 років у 1996–2000 рр. та 7,1–8,2 і 10,4–11,3 років відповідно у 2001–2007 рр. У останні 3 роки спостерігається значне зниження середньовіваженого віку товстолобів в умовах (табл.). При цьому, на відміну від періоду 2001–2007 рр., в умовах фіксувались однорічки та дво-річки товстолобів. У 1997–1998 рр. в умовах не фіксувались трирічки товстолобів, що поряд із загальним постарінням промислового стада може свідчити про слабе поповнення, тобто недостатні обсяги зариблення. Відмічено, що вселення рослиноїдних риб — ефективний спосіб підвищення кількісних та якісних показників сировинної бази промислу на Каховському водосховищі, за рахунок якого забезпечувалося до 30% загального річного улову. У період сталої рибгосподарської експлуатації ефективність зариблення товстолобами характеризувалася високими показниками, проте надалі відбулось різке їх погіршення і на сьогодні промислове повернення знизилось до незадовільного рівня — 0,5–1,0% (табл.). Засвідчено перспективність подальшої випасної аквакультури товстолобів у Каховському водосховищі за умови запровадження жорсткої системи контролю обсягів зариблення та вилову.

УДК 639.313.053.1.07:556.114.2(282.32)

2012.1.357. ГАЗОВИЙ РЕЖИМ ТА ВОДНЕВИЙ ПОКАЗНИК НЕРЕСТОВИЩ ФІТОФІЛЬНИХ ВИДІВ РИБ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ВОДОСХОВИЩА / Кундієв В.А., Кружиліна С.В. // Рибгосподарська наука України. — 2011. — № 3. — С. 23–29. — Бібліогр.: 10 назв.

Режим газовий, показник водневий, нерестовища, види риб фітофільні.

Вивчено зміни рН середовища та газового режиму нерестовищ фітофільних видів риб (плітка, лящ, синець, плоскирка) Кременчуцького водосховища в різні за водністю роки. Встановлено, що на заплавних ділянках водосховища водність року суттєво впливає на зміну рН середовища і температуру води, а на руслових — лише на температуру води. Маловодні роки, на відміну від багатоводних, характеризуються ширшими межами коливань рН середовища, а також вищими його показниками зі збільшенням граничних значень рН до 9,2. Відмічено, що вільна вуглекислота за бажаної концентрації 5,0–11,5 мг/дм³ є необхідним компонентом для нормального розвитку і виживання фітофільних риб у ранньому онтогенезі. Зазначено, що газовий режим, який спостерігається на нерестовищах Кременчуцького водосховища, не відповідає оптимальним умовам для повноцінного розвитку ікри фітофільних видів риб.

УДК 639.371.13.03(477.83)

2012.1.358. ВІДТВОРЕННЯ ТА ПОПОВНЕННЯ ПРИРОДНОГО АРЕАЛУ СТРУМКОВОГО ФОРЕЛЛЮ НА ПРИКЛАДІ р. ІРШАВА / Мрук А.І., Устич В.І., Бузевич І.Ю. // Рибгосподар-

ська наука України. — 2011. — № 3. — С. 40–46. — Бібліогр.: 14 назв.

Відтворення форелі, поповнення чисельності форелі, ареал природний, форель струмкова.

Висвітлено результати досліджень продуктивних показників струмкової форелі з р. Іршава, показано можливість її штучного відтворення та визначено оптимальну довжину та масу риб для промислової експлуатації самовідтворювальних популяцій у гірських ріках Карпатського регіону. Зазначено, що середня маса досліджуваних самиць дорівнювала 157 г, межі коливань становили 127–275 г за середньої довжини тіла 24,1 см із межами коливань 22,5–29 см. Самці були дещо меншими від самиць, їх середня маса становила 135,1 г, межі коливань також були широкими — 53–279 г; середня довжина самців досягла 23,0 см (табл.). Досліджувані риби були 3–5-річного віку. Робоча плодючість самиць струмкової форелі коливалась від 120 до 1050 ікринок, які були достатньо великими — їх діаметр у середньому досягав 4,3 мм, маса — 60,6 мг. Об'єм еякуляту у самиць становив 0,5–3,4 см³. Рухливість спермій тривала 20–32 с (табл.). Запліднення ікринок дорівнювало 92%, що було достатньо високим. Показано можливість одержання посадкового матеріалу струмкової форелі для зариблення гірських річок. Відмічено, що оптимальним віком для початку експлуатації сформованого запасу струмкової форелі є п'ятилітки, які досягли довжини тіла 29 см.

УДК 639.371.5:639.311.053.1:556.114:546.4/.8:504.054

2012.1.359. РОЗПОДІЛ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ЛАНКАХ ГІДРОЕКОСИСТЕМИ СТАВІВ ЗА ІНТЕНСИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ РИБИ / Колесник Н.Л. // Рибогосподарська наука України. — 2011. — № 3. — С. 105–111. — Бібліогр.: 10 назв.

Метали важкі, гідроєкосистема ставів, вирощування риби у ставах.

Досліджено розподіл важких металів (Fe, Zn, Mn, Cu, Ni, Co, Pb, Cd) у ланках гідроєкосистеми (вода, донні відклади, фіто- та зоопланктон, зообентос, органи та тканини корокових риб) ставів БАТ “Сумирибгос” за інтенсивної технології вирощування риби. Проведено порівняльний аналіз та визначено рівень забруднення важкими металами ланок гідроєкосистеми ставів через коефіцієнти та ступені накопичення. Відмічено, що для донних відкладів були характерними високі та надвисокі ступені накопичення. Вміст майже всіх досліджуваних важких металів характеризувався надвисокими ступенями накопичення у природній кормовій базі, при цьому

найвищі концентрації їх спостерігались у фітопланктоні. Органи та тканини корокових видів риб мали різні ступені накопичення — від слабкого до надвисокого. У м'язах корокових риб визначено слабкі та помірні ступені накопичення ВМ, виняток становив високий ступінь накопичення Zn.

УДК 639.371:637.56(477)

2012.1.360. ЕНЕРГЕТИЧНА ЦІННІСТЬ М'ЯСА РИБ, ВИРОЩЕНИХ У ПОЛІКУЛЬТУРІ / Янінович Й.Є., Качай Г.В., Швець Т.М. // Рибогосподарська наука України. — 2011. — № 2. — С. 122–126. — Бібліогр.: 12 назв.

Цінність енергетична, м'ясо риб, полікультура, види риб.

Викладено результати фізіолого-біохімічних аналізів риб різних видів, вирощених у полікультурі. Видову структуру полікультури риб у ставах рибгоспу “Рудники” складали короп, білий амур, білий товстолоб, щука, сом, лин і веслоніс, щільність посадки яких не була максимальною. За віком та живою масою добирали особин, здатних після зариблення виявляти високу пошукову активність. Вирощували товарну рибу за інтенсивною технологією. Годівлю риб здійснювали кормами, що розподіляли таким чином: кормосуміш — 65,3%, пшениця — 24,4% і комбікорм — 10,3%. Результати вирощування відображені у таблиці. Дослідження хімічного складу вирощених об'єктів рибництва показали, що вони розподілялися таким чином: за показниками вмісту жиру в м'ясі полікультури риби середньої жирності становлять до 8%, а за показниками вмісту білка — риби з низьким вмістом білка (13–16%) — короп, білий товстолоб, щука та середнім вмістом (17–20%) — білий амур, сом, лин, веслоніс (рис.). На підставі одержаних даних проведено розрахунок калорійності м'яса риб. Усі види риб, що входили до складу полікультури, виявилися середньокалорійними. Найвищою енергетичною цінністю (505,5 кДж/100 г) характеризувався веслоніс, серед 7 видів риб він є найбільш високобілковим, а також незначно переважає за вмістом жиру європейського сома. Встановлено, що веслоніс, вирощений в ставах, набуває харчової цінності, коли його індивідуальна маса перевищує 2 кг. Найнижчий показник калорійності (397,1 кДж/100 г) властивий щуці. Приблизно однаковою є калорійність коропа і білого амура, відповідно 436,27 і 441,75 кДж/100 г, проте харчової цінності останнього вища. Незначно вища енергетична цінність лина порівняно з білим товстолобом — на 2,55 кДж/100 г. Таким чином, м'ясо вирощених видів риб є високоцінним у харчовому відношенні продуктом, що зумовлено комплексом наявних у ньому поживних речовин і високою енергетичною цінністю.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:578.546.2:615.37

2012.1.361. ТРИВАЛЕ ЗБЕРІГАННЯ ВІРУСІВ ЗА НИЗЬКИХ ТЕМПЕРАТУР У БІОТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ІМУНОБІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ / Стегній М.Ю. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 80–83. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 535959.

Грип птахів, препарати імунобіологічні, віруси, віріони, ньюкаслська хвороба, кріоконсервування вірусу, азот рідкий, методи електронно-мікроскопічні, діагностика молекулярна, біотехнологія у ветеринарії, температурочутливість вірусів.

Показано, що кріоконсервування вірусу грипу птахів штаму “А/курка/Сиваш/02/05(Н5N1)” в умовах помірно низької температури –20°C, –70°C і за температури рідкого азоту –196°C упродовж 25 діб дає змогу зберігати таку біологічну властивість, як інфекційна активність та аглютинація на вихідному рівні. Зниження інфекційної активності на 0,8 lg спостерігалось у зразках, кріоконсервованих за –20°C, що зберігалися в даних умовах протягом 115 та 210 діб. Після зберігання вірусу впродовж 7 міс. за t –70°C та в рідкому азоті інфекційні властивості не змінилися порівняно з вихідними.

Результати молекулярно-генетичних та електронно-мікроскопічних досліджень кріоконсервованих зразків ротавірусу (RV) мавп, подібного до людського, які зберігалися за –20°C упродовж 18 років, показали, що в процесі тривалого зберігання відбувалося руйнування віріонів, а концентрація вірусу в суспензії зменшилась нижче інфікуючої дози. Зберігання кріоконсервованого аденовірусу (Ade 3) людини протягом 12 років за –20°C призводить до деструкції компонентів вірусних часток із втратою ними інфекційної активності, значної деструкції ДНК, на що вказує відсутність ампліконів довжиною 462 пари нуклеотидів у 9 пробах з 12 досліджених культуральних зразків аденовірусу людини. Одержані результати свідчать, що довготривале зберігання досліджених вірусів RV та Ade 3 у вищенаведених умовах не є оптимальним. Електронно-мікроскопічні дослідження вірусу ньюкаслської хвороби ізоляту “ІФ-07” показали пошкодження ліпопротеїдної оболонки віріонів, кріоконсервованих в умовах –20°C упродовж 30 діб. Тому оптимальним режимом тривалого кріоконсервування вірусів є їх збереження за температури рідкого азоту –196°C.

УДК 619:579.88:636.598

2012.1.362. ПЕРВЫЙ СЛУЧАЙ ВЫЯВЛЕНИЯ MYCOPLASMA SP. 1220 У ГУСЕЙ НА УКРАИНЕ / Спрыгин А.В., Волохов Д., Андрейчук Д.Б., Ирза В.Н., Дрыгин В.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 267–268. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 535959.

Птахівництво України та Угорщини, інфекційні хвороби птахів, гуси, мікоплазми гусей, мікроорганізми роду Neisseria або Candida, нейсеріоз, осіменіння штучне, клоака, фалос, антибіотики фторхінолового ряду, смертність ембріонів гусей.

У 2010 р. до лабораторії діагностики хвороб птиці Росії (ФГУ ВНИИЗЖ) з гусівничого комплексу України надійшли гортанні і клоакальні проби від гусаків та гусок з ознаками запалення фалоса і клоаки. Генетичне виявлення й ідентифікацію *Mycoplasma sp. 1220* у пробах патматеріалу здійснювали методом однораундової ПЛР з використанням пар праймерів на фрагмент гена бета субодиноці ДНК-залежної РНК-полімерази, на основі нуклеотидної послідовності даного гена для *Mycoplasma sp. 1220*, ізольованої раніше в Угорщині (EV596576). Секвенування ізоляту показало 99% ідентичності з послідовностями з бази даних Gen Bank. Виводимість гусенят у господарстві знижувалась на 20–25%. Застосовувана антибіотикотерапія проти нейсеріозу була неефективна. Проте використання антибіотиків фторхінолового ряду для лікування гусок зменшило смертність ембріонів, підвищилась запліднюваність. Нині у досліджуваному господарстві практикують штучне осіменіння, оскільки за природного парування у фалосі гусаків через 1–2 доби розвивався гострий запальний процес.

УДК 619:614.31:615.33:637.12

2012.1.363. ВИКОРИСТАННЯ CORAN, BETA STAR ТА HANSEN ANTIBIOTIC TESTІВ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ЗАЛИШКІВ АНТИБІОТИКІВ У МОЛОЦІ / Рубленко І.О. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Ветеринарна медицина. — 2011. — Вип. 1. — С. 118–120. — Бібліогр.: 12 назв.

Ветсанекспертиза, молоко, антибіотики у молоці, тест-системи (Coran, Beta star, Hansen Antibiotic), якість молока.

Молоко і молочні продукти контролюються на наявність антибіотиків (Аб) тетрациклінової групи, пеніциліну, стрептоміцину та ін. Якісними методами визначення Аб у молоці (Мо) є мікробіологічні, хроматографічні та ензиматичні. Показано результати досліджень щодо наявності Аб та сульфатіазолу, сульфаметозину, сульфадиметоксину, сульфадіазину, сульфадиметоксину, клоксациліну, діклоксациліну, оксациліну, нефциліну, амоксициліну та ін. Beta star не визначає сульфатіазол, сульфаметозин, сульфадиметоксин, сульфадіазин та сульфадиметозин, проте цефтіофур і цефазолін визначає у концентрації 80–50 мкг/л, а решту препаратів — у межах від 14 (нафцилін) до 3 мкг/л (амоксицилін і пеніцилін). Тест Hansen antibiotic містить у своєму складі тест-культуру *Bacillus stearothermophilus var. calidolactis*. Результат визначають за зміною кольору вмістимого пробірки. Hansen antibiotic test не визначає лише 4 препарати із 16 досліджуваних, а саме: цефквіном, цефтіофур, цефазолін, нафцилін, проте визначає сульфадиметозин у концентрації 125 мкг/л, а решту препаратів — у межах від 50 (сульфатіазол, сульфаметозин, сульфадиметоксин, сульфадіазин) до 2,5 мкг/л (пеніцилін). При цьому Coran тест визначає всі 18 досліджуваних Аб. Проте він визначає: сульфаметозин у концентрації 150 мкг/л (Hansen antibiotic test — 50 мкг/л); цефквіном — 80 мкг/л (Beta star — 10 мкг/л); амоксицилін, ампіцилін, пеніцилін — у межах 2 мкг/л; нафцилін — 4 мкг/л (Beta star — 14 мкг/л, Hansen antibiotic test — не визначає). Отже, досліджувані тест-системи досить поширені, проте вони визначають різну концентрацію Аб. Найбільш ефективною вважається тест-система Coran тест. У практиці рекомендується використовувати кілька тест-систем, а не одну, оскільки їх чутливість до Аб різна.

УДК 619:614.31:615.33:637.12

2012.1.364. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ТИЛОЗИНСОДЕРЖАЩИХ ПРЕПАРАТОВ В СКОТОВОДСТВЕ / Зуев Н.П., Походня Г.С., Масалькина Я.П., Зуев С.Н. // Зоотехния. — 2011. — № 10. — С. 19. — Бібліогр.: 4 назв.

Ветсанекспертиза, молоко, антибіотик тилозин, якість молока, корови, молочне скотарство.

Антибіотик тилозин, який широко використовують для терапії і профілактики хвороб с.-г. тварин, пригнічує ріст і розвиток мікоплазм, пастерел і лептоспир, вібріо коли, клостридій і коків, еризипелотриксів, хламідій, а також у слабкому ступені кишкової мікрофлори. У представленому дослідженні корови впродовж 10 днів одержували тилозин у дозі 10 мг/кг. Молоко піддавали аналізу на 1-, 15- та 30-й день досліджу. Результати показали, що під впливом тилозину молоко не мало істотних змін: було білого кольору, без наявності крові і недоліків щодо консистенції, без патологічних змін стосовно мікробного обсіменіння, смаку та запаху, а також кислотнокислотності проби.

УДК 619:614.35:615.12:351.77:006:342

2012.1.365. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БІОБЕЗПЕКИ ТА БІОЗАХИСТУ ЩОДО РОЗРОБКИ ТА ВИРОБНИЦТВА ІМУНОБІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ / Безуглий М.Д., Стегній Б.Т., Бісюк І.Ю., Рубленко М.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 5–12. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 06 535959.

Ветсанекспертиза, нац. програми і законодавство, патогени, біопромисловість, нагляд за охороною здоров'я людини, ветпрепарати, біопрепарати, біобезпека, біозахист, інфекційні хвороби тварин (емерджентні), біотехнологія у ветеринарії, контроль й експертиза, референс-лабораторії, ризики біобезпеки, стандарти біобезпеки, норми міжнародні.

Біологічна безпека (ББ) — це система попередження масштабних збитків для живих систем, спрямована на збереження екологічної рівноваги та здоров'я людини. Біозахист (БЗ) — це система заходів, які застосовуються для зменшення ризиків, пов'язаних як з навмисним, так і ненавмисним (технологічні аварії, порушення) виносом або викидом небезпечних біологічних матеріалів. Висвітлюються основні вимоги щодо ББ і БЗ у ветеринарній біопромисловості у світі та в Україні. Наведено групи ризиків щодо патогенів згідно з класифікацією BOO3. Охарактеризовано функції спеціальних лабораторій і виробничих приміщень за рівнем біозахисту — 4 основні класи: BSL-1, BSL-2, BSL-3 і BSL-4. Показано (рис.) бокси BSL-2, принципову схему лабораторій BSL-3 та ізоляторів BSL-3 для дрібних тварин і птиці. Зауважується, що функціонування лабораторій виробничих біопромислових підприємств з розробки та виготовлення засобів захисту тварин з різним BSL-рівнем може мати національні особливості, зокрема належність мікроорганізму до певної групи патогенності може різнитись. Так, наприклад, на просторі СНД низка збудників таких хвороб, як грип птиці і ньюкаслська хвороба розглядаються BOO3 як представники 3-ї групи патогенності, а за міжнародними правилами — 2-ї групи, при цьому МЄБ відносить їх до 3-ї (в Україні — до 2-ї) групи. Відповідно різняться і норми щодо роботи з ними. Окреслено особливості біотехнологічних досліджень, принципи та засади функціонування системи ББ та БЗ. Зазначено, що важливе місце у системі дотримання повноцінної політики ББ і БЗ посідають Центри референс-експертиз, які на сьогодні виконують міжнародну наглядову функцію стосовно розробки та впровадження стандартів ББ в окремих країнах, регіонах і в цілому у світі. Ці регламентації торкаються і біофабрик та інших підприємств, які виготовляють і випробовують ветеринарні імунобіологічні препарати. Запровадження норм і стандартів ББ на об'єктах біопромисловості в Україні — одне із завдань загальнонаціональної стратегії, що вимагає термінового й ефективного вирішення шляхом комплексної взаємодії науково-дослідних лабораторій НААН, а також інститутів та біофабрик мережі Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України. Особливої уваги потребують ризики щодо виникнення та поширення таких хвороб, як блютанг, африканська чума та інші емерджентні інфекції. Це вимагає оперативніших і послідовних дій науки і практики з розробки,

упорядкування систем виготовлення та застосування засобів моніторингу, діагностики та профілактики цих хвороб. Наголошується і на необхідності вдосконалення законодавчої бази, запровадження міжнародних стандартів ББ і БЗ в установах ветеринарного профілю (вказано документи), розробки Положення про мережу Національних референс-лабораторій та створення Державної програми з біобезпеки для контролю інфекцій тварин і відповідних ефективних засобів захисту.

УДК 619:616.98.578

2012.1.366. ДО ПРОБЛЕМ ЕНТОМОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ БЛЮТАНГУ / Стегній Б.Т., Філатов С.В., Кучерявенко Р.О., Рубленко М.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 39–41. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 06 535959.

Блютанг, вірусні трансмісивні хвороби, епізоотії, мокреці (Culicoides), епізоотологічний моніторинг.

Констатується, що за останні 10 років безпрецедентне за масштабами та наслідками розширення нозоареалу блютангу (Б) набуло значного резонансу у світі. Станом на 2011 р. Бл в Україні не зареєстровано, але існує ризик заносу збудника трансмісивної вірусної хвороби із сусідніх країн та розвитку епізоотії серед неімунних популяцій жуйних. Хоча збудник Бл є одним з найбільш вивчених у морфологічному і молекулярно-генетичному аспекті вірусів тварин, залишаються питання епізоотології, пов'язані з його переносниками, зокрема мокрецами. Вказується на відсутність сучасних даних щодо видового складу та поширення мокреців роду *Culicoides* в Україні та її окремих регіонах. Ще у 1971–1977 рр. найбільш вагомий внесок у цьому напрямі досліджень зроблено Г.К. Шевченко, коли було виявлено 61 вид *Culicoides*, виділено окремі фауністичні комплекси для різних ландшафтно-кліматичних зон тощо. Проте за даними 30–40-річної давності неможливо оцінювати сучасний стан ситуації. Потрібні сучасні моніторингові дослідження *Culicoides*, активність сумісних зусиль ентомологів і вірусологів ветеринарного профілю.

УДК 619:616.98:578.825.1:639.3

2012.1.367. ЗАСТОСУВАННЯ ПЛР ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ ВІРУСУ ГЕРПЕСУ КОРОПА КОІ / Буцацький Л.П., Матвієнко Н.М., Майстренко М.І., Гаврилова І.П., Панасенко В.Г. // Ветеринарна медицина України. — 2011. — № 11. — С. 38–39. — Бібліогр.: 9 назв.

Герпес-віруси риб, короп, епізоотологічний моніторинг хвороб риб, полімеразна ланцюгова реакція, вірусна ДНК, рибне господарство, економічні збитки.

Понад 130 герпес-вірусів виявлено у тварин і 8 — у людей. Зокрема у риб досліджено й описано віруси у лососевих, канального сома, судака, вугра, щуки, коропа та інших. У родині коропових вони викликають віспу коропа, гематопоетичний некроз сріблястого карася та високонатагіозне захворювання звичайного коропа і його підвиду — коропа кої (*Cyprinus carpio koi*), що супроводжується нефритом і зябровим некрозом (Су НВ-3, або КНВ). Нещодавно наявність ДНК КНВ підтверджено за допомогою методу ПЛР в інших риб — карася, білого амура, строкатого і звичайного товстолиба, ліна, рибаця, російського та атлантичного осетеря. Вірус герпесу коропа кої містить найбільший серед вірусів герпесу геном — він побудований із 295000 пар нуклеотидів і здатний кодувати 156 різних білків. Вірус дуже поширений у Польщі, Німеччині, Італії, Швейцарії та ін. країнах і несе масову загибель коропа і великі економічні збитки щороку (Ізраїль — 3 млн дол. США, Індонезія — 5,5 млн, Японія — 2,5 млн). Відсутність повідомлень про спалахи хвороби у Східній Європі є однією з причин заборони ввезення коропа до країн ЄС. Зважаючи на значну потенційну загрозу герпесвірусів для рибництва України, у статті обґрунтовується необхідність запровадження в практику створеного за полімеразною ланцюговою реакцією (ПЛР) експрес-методу діагностики цього вірусу та відповідних організаційних заходів для недопущення поширення КНВ в Україну. Описано і показано електрофореграму фрагментів ДНК вірусу герпесу коропа кої, ампліфікованих за допомогою праймерів, підібраних до гена тимідинкінази. Ізрайльські та японські дослідники констатують, що вірусна ДНК за ПЛР виявляється в нирках і крові риб вже через добу після інфікування, а через три доби — кількість вірусної ДНК починає зростати у нирках, а

із часом — у зябрах, печінці, кишечнику та шкірі; у тканинах головного мозку вірусна ДНК виявляється не завжди. Проте показано, що застосовані олігонуклеотидні праймери здатні виявляти вірусну ДНК у тканинах головного мозку риб.

УДК 619:616.98:578.828.11Л

2012.1.368. ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ІНГІБІТОРУ ДЕАЦЕТИЛАЗ ГІСТОНІВ НА ЕКСПРЕСІЮ ВІРУСУ ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Шаповалова О.В., Горбатенко С.К., Кузнецова О.В., Корнейков О.М., Лиманська О.Ю., Симоненко С.І. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 86–87. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 535959.

Лейкоз ВРХ, вірусні хвороби, ретровіруси, метод ПЛР, ВРХ, експресія вірусу лейкозу, вальпроат натрію, лейкоцити і лімфоцити (ВРХ), культивування лейкоцитів (ВРХ), корова лейкозна.

У дослідженнях використовували периферичну кров корови з діагнозом лейкозу. Гематологічні показники: загальна кількість лейкоцитів — 11,2 тис./мкл, паличкоядерні лейкоцити — 2%, сегментоядерні — 19, моноцити — 4, лімфоцити — 75%, антитіла до ВЛ ВРХ у сироватці крові виявлялися в РІД у титрі 1:8. Культивування відмитих лімфоцитів проводили за t 37°C упродовж 72 год на живильному середовищі, до складу якого входили: 90% середовища Ігла, 10% стерильної інактивованої теплою, нативною, вільної від специфічних антитіл сироватки крові ВРХ, бензилпеницилін натрієвої солі 100 МО/см³, стрептомицин 0,1 мг/см³. Культивували в 500 см³ флаконах з додаванням натрію вальпроату в кінцевій концентрації 0,5 мМ. Оптимальна концентрація лімфоцитів: 2–3·10⁶ клітин/см³. Контроль: лімфоцити, які культивували без додавання препарату, а також некультивовані. Результати засвідчили, що вальпроат натрію у кінцевій концентрації 0,5 мМ не має негативного впливу на життєздатність короткостроково культивованих лімфоцитів, виділених з периферичної крові корови, інфікованої ВЛ ВРХ. Після культивування з додаванням натрію вальпроату живими залишилися 78,33±19,68% клітин, у контролі — 85,82±12,69% (P > 0,05). За методом ПЛР було знайдено специфічний фрагмент довжиною 241 п.н., який відповідав ділянці провірусної ДНК (геномної РНК) ВЛ ВРХ. При цьому встановлено, що інтенсивність флюоресценції одержаних при електрофорезі смуг, які відповідали продуктам реакції, відрізнялась у пробах лімфоцитів, некультивованих, культивованих з вальпроатом натрію та без його додавання. На відміну від контрольних, у дослідних пробах лімфоцитів, культивованих за наявності вальпроату натрію, ступінь інтенсивності прояву реакції був суттєво вищим. Це вказує на те, що інгібітор деацетилаз гістонів натрію вальпроат у концентрації 0,5 мМ за культивування протягом 72 год не знижує життєздатність лімфоцитів та підвищує експресію вірусу у лімфоцитах периферичної крові корови, інфікованої ВЛ ВРХ.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:636.2

2012.1.369. ОСОБЕННОСТИ БОРЬБЫ С ЛЕЙКОЗОМ В ЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВАХ / Мадисон В. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2011. — № 9. — С. 27–31.

Лейкоз ВРХ, вірусні хвороби худоби, генотип ВРХ, збереження ВРХ, молочне скотарство, методи (РІД, ІФА), діагностика лейкозу, оздоровлення ВРХ, ізоляція інфікованих корів, ембріони ВРХ, заходи боротьби з лейкозом ВРХ.

Для компенсації вибракованого зараженого ВЛ ВРХ поголів'я рекомендується закуповувати ембріони від здорових тварин. Серед власників корів приватного сектору необхідно постійно проводити роз'яснювальну роботу, звертати увагу на обов'язковість дотримання ветеринарно-санітарних вимог стосовно дезінфекції приміщень утримання худоби, ізолювання випасання, годівлі й утримання, контролювати стерильність при вакцинації, вітамінізації, ректогенітальному обстеженні. Зауважується, що внутрішньоутробне зараження приплоду від інфікованої ВЛ ВРХ корови-матері утримання худоби. Проте головним фактором ризику зараження є випоювання новонародженим телятам незнезараженого молозива та молока. Молозиво та молоко від інфікованої корови необхідно обов'язково пастеризувати, або ж краще використовувати від здорових корів. Приватним власникам худоби роз'яснювати, що лейкоз не виликовується, що худобу необхідно замінити на неінфіковану і дбати постійно про її здоров'я.

УДК 619:616.98:578.828.11Л:636.2

2012.1.370. ПРОБЛЕМА ЛЕЙКОЗА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Истомин Ф. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2011. — № 10. — С. 18–19.

Лейкоз ВРХ, діагностика лейкозу, ВРХ, молочне скотарство, метод РІД (лейкоз ВРХ).

Відзначається, що РІД-реакція дає змогу виявити в сироватці крові ВРХ антитіла до вірусу лейкозу (ВЛ) на самому початку зараження. У РІД-позитивних тварин перша стадія розвитку хвороби — передлейкозна або ж інкубаційна. У цей період тварина почуває себе нормально, має вигляд здорової, дає молоко і приносить потомство, гематологічних змін крові немає. Однак РІД-реакція є основою у діагностиці і не допускає помилок тому, що вона чітко специфічна. Разом з тим досліджувати кров від новотільних (первісток) і глибокотільних корів за реакцією РІД недоцільно, бо в таких тварин реакція може бути негативною. Тварини з РІД-позитивними результатами небезпечні для інших тварин. Лікування хвороби на сьогодні не розроблено. При виявленні хворих тварин їх піддають забою тільки на м'ясокомбінатах, на санітарних бойнях і проводять санітарну оцінку м'яса і м'ясосировини згідно з ветеринарно-санітарною експертизою. Молоко і молочні продукти від хворих корів до реалізації забороняється. Необхідно суворо виконувати комплекс ветеринарно-санітарних і господарських заходів, спрямованих на охорону стада від занесення інфекції, проводити своєчасну діагностику, негайне відокремлення інфікованих від здорових тварин та оздоровлювати поголів'я шляхом заміни здоровим молодняком.

УДК 619:616.98:578.828.11Л—07

2012.1.371. СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ДИАГНОСТИКИ ЛЕЙКОЗА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Ковалюк Н., Сацук В., Мачульская Е. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2011. — № 9. — С. 16–19.

Лейкоз ВРХ, діагностика лейкозу, методи (РІД, ІФА, ПЛР), вірусні хвороби ВРХ, теляці, імпортована худоба, ВРХ голштинська чорно-ряба.

Представлено огляд ретроспективних досліджень, а також сучасних методів щодо діагностики лейкозу ВРХ (клінічний, патолого-анатомічний, гістологічний, гематологічний, серологічний, молекулярно-біологічний). Окреслено неспецифічні та специфічні ознаки, за якими можна поставити діагноз. Сучасні методи діагностики лейкозу розміщено у порядку зростання чутливості, точності і специфічності таким чином: РІД < ІФА < ПЛР. Однак слід пам'ятати, що жоден з методів не позбавлений недоліків. Наведено дані стосовно інфікованості ВРХ вірусом лейкозу у різних господарствах Росії. Показано, що у "Племзаводі "Кубань", куди було завезено телиць голштинської чорно-рябої породи із Угорщини (n=354), методом РІД не виявлено позитивно реагуючих тварин, а за допомогою ПЛР було віднайдено одного носія провірусної ДНК лейкозу ВРХ. Окрім того провірусну ДНК виявили і у пробі крові теляти, одержаної від ПЛР-позитивної тварини. Носії в провірусу було вилучено зі стада. У господарствах ТОВ "Животноводческий комплекс "Ольгинский" з 97 проаналізованих зразків 67 було одержано від РІД-негативних тварин, з яких 15 виявилось ПЛР-позитивними. Аналіз даних щодо носіїв провірусу засвідчив, що відсоток інфікованих телят до 3–4 місяців (на основі ПЛР-досліджень) практично відповідає відсотку РІД-позитивних тварин того ж господарства, однак у більш пізньому віці (у 3 роки). Це вказує на те, що зараження тварин проходить у ранні строки життя (трансплацентарно і до 3 місяців), а перші імунологічні ознаки хвороби з'являються у більшості тварин після першої лактації. Визначено: якщо проводити розподілення теличок методом ПЛР на носіїв провірусу і здорових у перші 2–3 тижні їх життя, то можна оздоровити господарства значно швидше.

УДК 619:616.98:578.828.11Л—07:636.2

2012.1.372. ЛЕЙКОЗ — ЭТО ОПАСНО / Чопик Т., Шипицын А., Басова Н. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2011. — № 10. — С. 16–17.

Лейкоз ВРХ, молочне скотарство Росії, ВРХ, інструкція щодо лейкозу, діагностика лейкозу, людина і лейкоз ВРХ.

Епізоотологічний моніторинг свідчить, що в Росії Краснодарський край є одним з провідних регіонів щодо інфікованості ВРХ вірусом лейкозу. Згідно з чинною в Росії інструкцією

щодо лейкозу (Л) вся ВРХ, яка знаходиться в господарствах і приватних дворах, підлягає дослідженням із 6-міс. віку за РІД-реакцією та з 2-річного віку за гематологічними показниками крові. Серологічні дослідження за РІД проводять у віці 6, 12, 16–18 місяців, а гематологічні — у дорослого поголів'я РІД(+) — через кожні 6 місяців. Зауважується, щоб власники не закуповували худобу молодшу 6-міс. віку, бо в організмі теляти до цього віку ще залишаються імунoglobуліни, які воно одержало ще з молоком матері, а за реакції імунодифузії (РІД) неможливо розрізнити колостральні імунoglobуліни від активних, які утворюються у відповідь на зараження вірусом лейкозу. При купівлі ветлікар повинен видати свідоцтво з результатами дослідження тварини на лейкоз. Придбаних тварин не можна пускати одразу у загальне стадо, необхідні 30-добовий карантин, під час якого (на початку і в кінці) двічі дослідити сироватку крові за РІД-реакцією. Тільки після висновку лабораторії щодо РІД(-) реакції відносно Л — двічі поспіль тварин можна вводити у загальне стадо. До нинішнього часу залишається відкритим питання про можливість інфікування ВЛ ВРХ людини.

УДК 619:616.98:578.828.11Л—07:636.2

2012.1.373. ДИАГНОСТИКА СКРЫТЫХ ЛЕЙКОЗОВ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА ПОСЛЕ УБОЯ ЖИВОТНЫХ / Салдан А. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2011. — № 10. — С. 20–23.

Ветсанекспертиза (лейкоз), лейкоз ВРХ, діагностика лейкозу, м'ясокомбінати, патолого-анатомічні розтини, серце ВРХ, лімфатичні вузли, тварини забійні.

Стверджується, що значна частка прихованих лейкозів (Л) не діагностується. Серед багатьох причин цього явища — відсутність видимих лейкозних змін у лімфатичних вузлах, органах, тканинах і на поверхнях туш, на що звертається увага в "Правилах ветеринарного огляду забійних тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса і м'ясних продуктів". Автором встановлено одноразове виявлення характерних для Л патолого-анатомічних змін при огляді м'язів за відсутності видимих змін у лімфатичних вузлах, внутрішніх органах і на поверхні туш. Випадки таких змін виявлено в серці та інших м'язах. Досвід показує, що лейкозні зміни в лімфатичних вузлах мають початок переважно у фолікулах, найбільш віддалених від центру лімфовузла, чим пояснюється відсутність змін на поверхні поперечного розтину. Незначне збільшення ураженої лейкозом ділянки лімфатичного вузла можливо помітити лише на розтині, якщо він проходить саме через цю уражену ділянку. Роль серця у діагностиці прихованих лейкозів важко переоцінити. Часто тільки лейкозне ураження серця, а саме правого передсердя, дає змогу виявити Л, у той час, як інші органи і лімфовузли за "Правилами" не матимуть видимих патолого-морфологічних змін, характерних для Л. Практика настійно вказує на необхідність проведення не 1–2 поздовжніх і 1 ненаскрізного поперечного розтинів м'язів серця, а здійснювати по 3 перехресні ненаскрізні діагональні розтини м'язів серця з обов'язковим проходженням одного з них через мітральний і трьохстулчастий клапани серця. Практично в усіх випадках лейкозного ураження правого передсердя (вушка) лейкомічні розростання виявляють за проведення додаткових діагностичних розтинів м'язів стегон, плечей, діафрагми і, найчастіше, на фасції під найширшим м'язом спини. Наголошується, що за повної відсутності видимих патолого-морфологічних змін характерних для Л, але при "позитивному" результаті гематологічних досліджень на Л, забій тварин обов'язково необхідно проводити на м'ясокомбінатах, де наявні спеціальні технічні засоби і можливості для переробки м'яса і м'ясосировини за категорією "А". Потрібна більша кількість висококваліфікованих ветсанекспертів і спеціальна підготовка ветеринарних лікарів щодо цих питань.

УДК 619:616.98:578.833.31:636.2

2012.1.374. ГЛОБАЛЬНОЕ ИСКОРЕНЕНИЕ ЧУМЫ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА — ВЫДАЮЩАЯСЯ ПОБЕДА МИРОВОЙ ВЕТЕРИНАРИИ / Макаров В.В., Сухарев О.И., Коломыцев А.А., Литвинов О.Б. // Ветеринария. — 2011. — № 9. — С. 9–13. — Библиогр.: 10 назв.

Чума ВРХ, чума свиней, сказ, вірусні хвороби, секвенування вірусного геному, історія боротьби із чумою ВРХ,

епізоотії, панзоотії, тварини свійські і дикі, свині, ВРХ, ерадикація чуми.

Представлено аналіз успішної реалізації Програми глобальної ерадикації чуми великої рогатої худоби. Зазначено, що в історії людства після ліквідації віспи людей це друга перемога над висококонтагіозною, смертельною інфекцією. Висвітлено історичні передумови, епізоотичне і соціально-економічне обґрунтування Програми, хронологію подій. Контроль хвороби передбачено "Рекомендуючими стандартами для епідеміологічного нагляду при чумі ВРХ", розробленими у 1989 р. та схваленими 58-ю Генеральною Сесією МЕБ. Активну специфічну профілактику з успіхом здійснюють за допомогою термостабільного препарату "Термовакс", одержаного Дж. Маринером при вирощуванні атенуованого вірусу у клітинах Vero. Наголошується, що найближчим часом необхідне повне секвенування вірусного геному, що дасть змогу остаточно ліквідувати весь живий генофонд хвороби, зберігши його у формі "запису" нуклеотидних послідовностей в офіційних банках генів. Це дуже важливо, оскільки спеціалісти розглядають чуму ВРХ як агент біологічної зброї, що за вражаючим потенціалом переважає всі інші у десятки разів. Наукове і технологічне обґрунтування успішної реалізації даної Програми нині мають слугувати повчальним прикладом і бути екстрапольованими на аналогічні проекти з ліквідації африканської чуми свиней (АЧС) й особливо — сказу. По АЧС поки що не передбачається створення засобів активної специфічної профілактики. Обидві інфекції — АЧС і сказ мають екотип "+/", тобто антропоургічний і природний цикли та резервуари. Необхідні значні зусилля науковців і практиків для створення відповідності цих інфекцій критеріям ерадикації.

УДК 619:616.98:578.833.314

2012.1.375. ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЕ АФРИКАНСКОЙ ЧУМЫ СВИНЕЙ У ЕВРОПЕЙСКИХ ДИКИХ СВИНЕЙ / Белянин С.А., Васильев А.П., Колбасов Д.В., Балышев В.М., Лыска В.М., Калантаенко Ю.Ф., Жуков А.Н., Зубаирова С.Н., Саввин А.В., Черных О.Ю., Куриннов В.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 13–15. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 535959.

Чума свиней африканська, вірус АЧС, Чечня, Краснодарський край, Тверська обл., свині, дикі кабани, епізоотії.

В експерименті використовували: диких кабанів (7 гол.) європейського підвиду живою масою 40–50 кг (Тверська обл.); ізолят вірусу АЧС № 154/20, виділений у 2009 р. від загиблого кабана (респ. Чечня, Наурський р-н); ізолят вірусу АЧС № 161/23, виділений у 2010 р. від загиблого кабана (Краснодарський край, Туапсинський р-н); первинну 2-доб. культуру клітин кісткового мозку свиней, вирощену у пластикових 25 см³ флаконах. Для експериментального зараження використовували 2 групи — по 4 і 3 тварини відповідно, яких утримували ізолювано в боксах. У 1-й гр. 1 тварину заразили внутрішньом'язово ізолятом АЧС № 154/20 в об'ємі 2 см³ вихідного матеріалу, інших трьох тварин утримували в контакті у тому ж станку. У 2-й групі 1 тварину заразили одночасно інтраназально і перорально ізолятом АЧС № 161/23 (2 см³), інших двоє були у контакті із зараженим кабаном. Результати показали, що досліджувані ізоляти вірусу АЧС є патогенними. Після внутрішньом'язового, інтраназального або ж контактного зараження хвороба мала гострий перебіг. Інкубаційний період її за внутрішньом'язового зараження становив 2–3 доби, перорального — 3–4 доби і за контакту — 6–7 діб. Загибель тварин відбувалась на 5–11 добу після зараження. Патолого-анатомічна картина характеризувалась загальним гострим геморагічним синдромом.

УДК 619:616.98:579.842:615.37

2012.1.376. ИЗУЧЕНИЕ ТЕРАПЕВТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОБИОТИКА ЭНТЕРОСПОРИН ПРИ КОЛИБАКТЕРИОЗЕ ТЕЛЯТ / Иванов А.В., Матросова Л.Е., Трemasова А.М., Титова В.Ю. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 201–202. Шифр 06 535959.

Колібактеріоз у телят, ВРХ чорно-ряба, шлунково-кишковий тракт у телят, пробіотик "Ентероспорин", антибіотики, лікарські трави, антагоністи патогенної мікрофлори, мікробіоценоз кишечника телят.

Досліди проведено на 60 телятах чорно-рябої породи 7–8-доб. віку з характерними ознаками і підтвердженням лабораторним дослідженням діагнозом — колібактеріоз. До 1-ї дослідної групи належали телята, яких лікували за традиційною схемою: антибіотики, відвари трав; до 2-ї — ті, яким давали пробіотик "Ентероспорин" (10 мл/добу) 6–8 разів, залежно від тяжкості патологічного процесу. Одночасно за виникнення дегідратації вводили регідратаційний розчин. Після 4–5 "даванки" пробіотика ознаки захворювання почали зникати. У тварин з'явився апетит, випорожнення стало більш сформованим. Ентероспорин позитивно вплинув на мікробіоценоз кишечника, не виявлявся золотистий стафілокок і гемолітичні ешерихії, у незначній кількості були присутні дріжджові грибки, збільшилась кількість біфідо- і лактобактерій. У телят, яких лікували антибіотиками, спостерігали зменшення кількості ентерококів, біфідо- і лактобактерій, збільшення кількості стафілококів і дріжджоподібних грибків. Терапевтичний ефект "Ентероспорина" пояснюється тим, що *Bacillus subtilis*-93, який входив до складу пробіотика, є антагоністом умовно-патогенної і патогенної мікрофлори, сприяє розвитку нормальної кишкової флори, зменшує запальні явища в кишечнику і шлунку, відновлює їх функції, виробляє антибіотичні речовини. Бацили пробіотика не впливають на нормальну мікрофлору кишечника і не викликають звикання та стійкості патогенної мікрофлори. Наведено результати гематологічних досліджень крові телят.

УДК 619:616.98:579.869.2:615.37

2012.1.377. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ІМУНОПРОФІЛАКТИКИ БЕШИХИ СВИНЕЙ / Ображей А.Ф. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 215–218. — Библиогр.: 25 назв. Шифр 06 535959.

Бешиха свиней, свинарство, імунопрофілактика бешихи свиней, вакцини, препарати імунобіологічні, історія вакцин (бешиха свиней).

За статистикою понад 90% профілактичних щеплень свиней припадає на запобігання таких хвороб як бешиха, Ауескі, лептоспіроз, сальмонельоз, класична чума та хвороба Тешена. Кількість щеплень проти бешихи (БС) займає 2-ге місце після вакцинації від класичної чуми свиней. Аналіз наявних на ринку України зареєстрованих імунобіологічних препаратів для профілактики БС показав, що нині існує 5 живих та 4 інактивовані вакцини. Із 5 живих чотири вакцини виготовляють на основі штаму ВР-2 різної імуногенності та походження й одну на основі штаму матриксу другої вакцини Конева. Для виробництва інактивованих вакцин використовують інактивовані штами збудника БС різних серотипів, змішані з різними ад'ювантами, переважно хімічного і мінерального походження. Показано історію виробництва і застосування вакцин та наведено порівняльну характеристику щодо рівня їх імуногенності. Японськими дослідниками Imada, Kitajima et al було показано (1999–2000 рр.), що імуногенність вакцин проти БС залежить не від серотипів та кількості штамів, з яких вона виготовлена, а від вмісту в ній протективного поверхневого антигену *sprA*. Вітчизняними дослідниками (Ін-т ветмедицини НААН) у 2001–2005 рр. розроблено унікальну інактивовану емульсин-вакцину проти БС на основі штаму *Erysipelothrix rhusiopathiae* M-2 ВК, який має інсерцію в гені *sprA* розміром 400 нуклеотидних пар, та в імуноферментному аналізі проявляє найвищу антигенну активність відносно до гіперімунних сироваток крові, одержаних на антигени штамів *Erysipelothrix rhusiopathiae* всіх наявних серотипів. Вищевказана емульсин-вакцина, виготовлена з використанням ад'юванта Montanide ISA 25 (Seppic, France), через 6 місяців після одноразового внутрішньом'язового щеплення забезпечує захист 75% піддослідних свиней від внутрішньо-шкірного зараження контрольним штамом *E. rhusiopathiae* К у дозі 3 млн мікробних клітин; застосовується одноразово в дозі 2 см³ і вже понад 4 роки з успіхом використовується у провідних свинарських промислових комплексах України. У висновках рекомендується у неблагополучних щодо БС господарствах використовувати певний період вакцини на основі штаму ВР-2 із вмістом живих бактерій 50 млн/см³, а потім, у подальшому, переходити на високоєфективні інактивовані емульсин-вакцини з урахуванням наявності протективного білка *sprA* із застосуванням сучасних ад'ювантів.

УДК 619:616.98:579.873.21Т

2012.1.378. ЛІПІДНИЙ СКЛАД ДИСОЦІАТИВНИХ ФОРМ *M. BOVIS* / Ткаченко О.А., Давиденко П.О., Зажарський В.В., Білан М.В., Місків В.В., Ковальов А.В. // Ветеринарна медицина України. — 2011. — № 11. — С. 33–35. — Бібліогр.: 9 назв.

Туберкульоз, мікобактерії *bovis*, ліпіди *M. Bovis*, діагностика туберкульозу, культивування ліпідів (*M. Bovis*), стерини, діацилгліцеролі, ундеканова кислота, ідентифікація і диференціація форм *M. Bovis*, жирні кислоти.

Досліджували ліпідний склад дисоціативних форм *M. Bovis* 117 (а, б, в) та 118 пасажів, які культивували на щільному живильному середовищі (з рН 7,1) за температури 37°C, 20 та 37°C упродовж 30 діб. Представлено ліпідний склад *M. Bovis* дисоціативних форм (Д), зокрема L-форм. Уміст загальних ліпідів у *M. Bovis* Д-форм значно нижчий за досліджуваних температур культивування, ніж у контролі (100+124 пасаж/2). Якісний фракційний склад мікобактерій дисоціативних варіантів незмінний, проте стабільності відрізнявся від вихідних форм. Так, мікобактерії 118 пересіву за всіх температур культивування містили більше естерів стеринів та діацилгліцеролів, ніж мікобактерії материнської культури. Дисоціація мікобактерій на фоні стабільності набору вільних жирних кислот супроводжувалась синтезом нової кислоти C_{11:0}, та рееструвалася за всіх температурних режимів культивування (у контролі її не було). Водночас, у жодному з варіантів мікобактерій не зафіксовано гексаказанової кислоти C_{26:0}, яку не виділено і в контрольному зразку 100–124 пересівів. Слід зазначити, що аналізована ВЖК у материнській культурі цього ж варіанта *M. Bovis* не рееструвалася вже із 100 пересіву, рН 7,1, хоча в 59 субкультури ця кислота містилась (0,59±0,32). За аналізу вмісту основних скелетних ВЖК мікобактерій контрольних зразків, встановлено, що ці кислоти (пальмітинова C_{16:0}, олеїнова C_{18:1}, стеаринова C_{18:0}) залишилися основними скелетними ВЖК і в Д-формах мікобактерій, зокрема у L-формах 118 субкультури. Проаналізовано вміст довго- та коротколанцюгових вільних жирних кислот, визначено, що довголанцюгові ВЖК клітинної стінки мікобактерій у контролі становили 9,11%, а коротколанцюгові — 90,89%; у форм мікобактерій дослідних зразків 117 (а, б, в) за 1 37°C — 3,41 та 96,59%; 6,46 і 93,54; 4,03 і 95,97% відповідно. Виняток становили L-форми 118 пересіву, в яких співвідношення коротколанцюгових до довголанцюгових ВЖК було практично у 2 рази більшим, ніж у мікобактерій контролю (1:10; 1:5,5 відповідно). Така ж тенденція спостерігалась і за температури культивування 37°C. Проте за температури 20°C вміст довго- та коротколанцюгових ВЖК був практично таким, як у контролі.

УДК 619:616.98:579.873.21Т:615.28

2012.1.379. ДЕЗІНФІКУЮЧИЙ ПРЕПАРАТ “ДЕЗОКС” ПРИ ТУБЕРКУЛЬОЗІ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Головки В.О., Кочмарський В.А., Тупозісєєв А.О. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 248–249. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 535959.

Туберкульоз ВРХ, дезінфектанти, препарат “Дезокс”, ВРХ, мікобактерії туберкульозу, кислота надоцтова, перекис водню.

У 2009 р. державними лабораторіями ветмедицини України досліджено на туберкульоз 3129 проб патматеріалу із 524 господарств. Усього виділено 68 культур із 22 господарств, зокрема 12 культур мікобактерій бичачого виду, найбільше — у Сумській обл. — 10 з одного госп-ва. У Чернігівській виявлено одну культуру пташиного виду з 1 госп-ва, а також 55 культур атипових мікобактерій з 20 господарств 6 інших областей. Зауважується, що із 25 дезінфектантів 20 не знезаражують збудника туберкульозу бичачого виду (ЗТб) у зовнішньому середовищі (Пономаренко Г.В.). Об'єктом дослідження авторів був дезінфікуючий засіб — “Дезокс”, у якого було вивчено бактерицидну активність до атипових мікобактерій та ЗТб у Нац. науковому центрі “ІЕКВМ”. Препарат “Дезокс”, виготовлений (ООО “Інтер-синтез”, м. Борислав Львівської обл.) на основі таких діючих речовин: надоцтова кислота — 15,8%, перекис водню — 4,5%. Випробування його бактерицидної активності проводили у виробничих умовах у концентрації 0,5% за експозиції 1,3 та 5 годин. Підставою слугувало те, що в стаді (госп-во ДПОПХ “Комсомолець”,

Лозівський р-н Харківської обл.) алергічним методом виявили 17,2% тварин, хворих на туберкульоз (Т), а після забою 25 гол. ВРХ у 76% (19 гол.) виявили характерні для Т ураження у внутрішніх органах. Оздоровлення стада проводили шляхом повної заміни хворих здоровими тваринами та капітального санітарного ремонту приміщень. При цьому в літньому таборі здійснювали дезінфекцію, застосовуючи препарат “Дезокс” (1 л/м²). Результати показали ефективність препарату у концентрації 0,5% за експозиції 1,3 та 5 год, про що свідчила відсутність росту колоній мікобактерій на живильному середовищі. У висновках рекомендується використання “Дезоксу” не тільки в неблагополучних щодо Т господарствах, але й для профілактики інфекційних хвороб у благополучних.

УДК 619:616.98:579.873.21Т:615.33

2012.1.380. ИЗУЧЕНИЕ АНТИБАКТЕРИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕПАРАТА “ЦЕЛАЗОН” ОТНОСИТЕЛЬНО ВОЗБУДИТЕЛЕЙ ТУБЕРКУЛЕЗА / Мамадуллаева Г.Х., Мавланов С.И., Сарымсаков А.А., Гафуров Д.Р. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 212–214. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 06 535959.

Туберкульоз, антибіотики (туберкульоз), препарат “Целазон”, морські свинки, штами (*MBT Bovis i Humanis*), туберкулін.

Причина поширення туберкульозу великою мірою залежить від зростаючого рівня резистентності і мультирезистентності штамів мікобактерій до лікарських засобів, зокрема, до ізоніазиду, рифампіцину. Висвітлено випробування препарату “Целазон” (полімерна модифікація ізоніазиду, Узбек. НДІ ветеринарії, Ін-т хімії і фізики полімерів АН респ. Узбекистан). Дослідженнями *in vitro* встановлено, що препарат має високу бактериостатичну і бактерицидну активність. У лабораторних тварин (морські свинки), які одержували препарат “Целазон”, після їх зараження збудниками туберкульозу (*M. Bovis i M. Humanis*) хвороба не розвивалась. Так, при забої заражених 2 морських свинок, яких лікували “Целазоном” упродовж 3 місяців, на легенях і паренхімах печінки виявлено по 1–2 білих цятки некротичного характеру; в інших внутрішніх органах (серце, нирки, шлунково-кишковий тракт, селезінка і лімфатичні вузли) патологічних змін не виявлено. При цьому у контрольній групі заражених морських свинок, які не одержували “Целазон”, спостерігали некротичні вогнища тотального характеру у внутрішніх паренхіматозних органах і печінці, яка збільшилась у 2–3 рази, а паренхіма на 50% уразилась некрозом; зміни були також у нирках і селезінці. Порівняння ефективності “Целазону” з ізоніазидом показали, що “Целазон” проявляє яскравішу виразність антимікробної активності та не має токсичної і кумулятивної дії на організм морських свинок.

УДК 619:616.98:579.873.21Т:636.2:619:615.37

2012.1.381. СПЕЦИФИЧЕСКОЕ ИММУНОМОДУЛИРУЮЩЕЕ СРЕДСТВО ДЛЯ ПРОФИЛАКТИКИ ТУБЕРКУЛЕЗА И МИКОБАКТЕРИОЗОВ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Власенко В.С., Бажин М.А., Новиков А.Н., Петров С.Ю., Шулико Е.М., Назарова В.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2011. — № 9. — С. 76–78. — Бібліогр.: 14 назв.

Туберкульоз, мікобактеріоз, ВРХ, препарат КИМ-М2 (туберкульоз), вакцина БЦЖ.

Представлено результати дослідження комплексного специфічного імуномодулятора мікробного походження — КИМ-М2. Роботу виконано в лабораторії епізоотології і заходів боротьби з туберкульозом (ВНИИБТЖ) Россільгоспакадемії. Препарат КИМ-М2 містить комплекс антигенів зруйнованої культури БЦЖ, інкубованої у розчині формаліну, і кон'югований з поліелектролітами (4 частини полівінілпіролідону й 1 — поліетилєнглїколю). Він характерний високими протективними властивостями (індекс захисту 70%), співставленими з вакциною БЦЖ. Показано 2 експерименти: на морських свинках і на молодняку ВРХ (90 гол.). Уведення препарату КИМ-М2 молодняку ВРХ сприяло відновленню порушеної імунологічної реактивності, усуненню вторинних імунодефіцитів та посиленню протективних властивостей вакцини БЦЖ. Наведено диференційно-прогностичну таблицю щодо оцінки імунного статусу молодняку ВРХ. Зазначено, що вміст усіх імунокомпетентних клітин у телят на 20 добу

після введення препарату був більший, ніж у тварин контрольної групи. Особливо це виражено у кількості Т-лімфоцитів ($1,68 \pm 0,15$ та $0,90 \pm 0,14$ тис./мкл; $P < 0,001$), Т-кіллерів ($3,20 \pm 0,21$ та $1,91 \pm 0,24$ тис./мкл) і Т-антиген-реактивних лімфоцитів ($2,47 \pm 0,32$ та $0,85 \pm 0,16$ тис./мкл). Зроблено висновок, що випробування протиізоотичної ефективності схеми імунізації тварин з використанням специфічного імуномодулюючого препарату КИМ-М2 дає позитивні результати, що уможливило рекомендувати цю схему в загрозливих щодо туберкульозу і неблагополучних з мікобактеріозів (параалергічні туберкулінові реакції) господарствах.

УДК 619:618.11–008.64:615.357

2012.1.382. ПОРІВНЯЛЬНА СПОСОБ ФАРМАКОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ РЕПРОДУКТИВНОЇ ФУНКЦІЇ В ОВЕЦЬ / Скляр П.М. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Ветеринарна медицина. — 2011. — Вип. 1. — С. 113–115. — Бібліогр.: 10 назв.

Анафродизія, гіпогонадізм, препарати каплаестролу і каплагоніну, статеві цикли в овець, вівці, продуктивність овець.

Досліди проведено в умовах СТОВ “Здобуток” Кобеляцького р-ну Полтавської обл. на вівцях сокілської породи живою масою 39–49 кг, віком 3–7 років з порушеннями статевих циклів, в яких діагностували анафродизію, зумовлену гіпогонадізмом. Показано, що застосування препаратів “Каплаестролу” (для реабілітації структури і функції яєчників) та “Каплагоніну” (для нормалізації і повноцінного перебігу овуляції та стимуляції розвитку жовтого тіла) у комплексі з поліпшенням умов утримання та збалансованого раціону за білком і вітамінами А і Е забезпечило терапевтичний ефект. Це підтвердилось збудженням статевих циклів у 10 із 13 дослідних овець (76,9%) та їх заплідненістю, яка становила 70%. У середньому по групі дослідних тварин прояв стадії збудження реєстрували через 25,4 доби при застосуванні 4,08 обробки. У той час, у жодної з тварин контрольної групи впродовж 4 місяців спостережень ознак стадії збудження не зареєстровано. Запропонований спосіб рекомендується використовувати у практиці ветеринарної медицини.

УДК 619:618.19–002:614.31:637.12

2012.1.383. ВИВЧЕННЯ ДИНАМІКИ ЗМІН КІЛЬКОСТІ СОМАТИЧНИХ КЛІТИН У ЗБІРНОМУ МОЛОЦІ КОРІВ ПРОТЯГОМ РОКУ / Скляр О.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Ветеринарна медицина. — 2011. — Вип. 1. — С. 120–123. — Бібліогр.: 6 назв.

Ветсанекспертиза, молоко, соматичні клітини у молоці, корови, мастит у корів субклінічний, пори року (мастити ВРХ), якість молока.

Кількість соматичних клітин (СК) у збірному молоці від корів змінюється. Деякі закордонні дослідники стверджують, що рівень СК найвищий у теплу пору року. Проте дослідженнями у господарствах Сумської обл. встановлено, що кількість СК у молоці залежить від динаміки захворювання корів субклінічним маститом, найбільше у холодний сезон року (листопад–січень). Так, у цей період кількість СК у збірному молоці становила 504 ± 23 тис./см³, а відсоток корів, у яких виявили СК менше рівня 400 тис./см³, був у межах 84%. Отже, захворюваність корів субклінічним маститом становила 16%. Найменша кількість СК у молоці була у теплу пору року (300–350 тис./см³), а кількість корів із вмістом у молоці СК до 400 тис./см³ сягала 87–89%, тобто захворюваність становила 10–12%.

УДК 636.22/28:619.98:578.828.11П-084

2012.1.384. НОВИЙ ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ОЗДОРОВЛЕННЯ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ, ВРАЖЕНОЇ ВІРУСОМ ЛЕЙКОЗУ / Завірюха А.І., Завірюха Г.А. // Науковий вісник

Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 4(50), ч. 1. — С. 141–147. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536055.

ВРХ (ПСП “Фастівське”), лейкоз, вакцина “Лейкозав”, оздоровлення стада ВРХ, кров ВРХ, профілактика хвороб худоби, лейкоз.

Показано, що застосування інактивованої імуногенної вакцини “Лейкозав” у неблагополучному господарстві з рівнем інфікованості вірусом лейкозу понад 30% формує у ВРХ специфічний протівірусний імунітет з титром антитіл переважно 1–3 Ig2, який надійно захищає тварин від спонтанного зараження онкогенним вірусом лейкозу. Про оздоровлення стада корів (ПСП “Фастівське”) свідчить відсутність лейкозних туш під час забою. Так, у 2005–2006 рр. забито 126 гол. (54 гол. РІД-позитивних і 68 гол. — гематологічно хворих). У патологічному матеріалі, відібраному з туші корови найбільш підозрілої за гематологічними показниками, гістологічними дослідженнями не виявлено патологічних змін характерних для лейкозу. Щоб експериментально підтвердити це провели спеціальний дослід. Корову Ластівка (інв. № 653) із 2000 р. регулярно, один раз на рік імунізували вакциною “Лейкозав”; сироватка крові її впродовж 2000–2003 рр. реагувала позитивно в РІД. Гематологічними дослідженнями не виявляли у неї збільшення кількості лейкоцитів (5,0–5,6 г/л). Двом яркам віком 5 і 6 місяців ввели підшкірно в ділянку верхньої третини шиї по 5 см³ крові корови Ластівки. Заражених овець упродовж року досліджували гематологічно через кожні три місяці. За цей період вівці народили ягнят і не проявили ознак захворювання на лейкоз. Кількість лейкоцитів у їх крові була в межах фізіологічної норми — 5,8–8,6 г/л. Зроблено висновок, що профілактична імунізація ВРХ вакциною “Лейкозав” активно сприяє згасанню перебігу лейкозного процесу серед заражених вірусом тварин та оздоровленню стада від інфекції. Щеплені цією вакциною тварини не є вірусоносійми та джерелом інфекції.

УДК 636.32/38:619:616–002.3

2012.1.385. ЕФЕКТИВНІСТЬ РІЗНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАННЯ ОВЕЦЬ З ГНІЙНИМИ РАНАМИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ГІСТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / Киричко Б.П. // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. — Полтава, 2011. — Вип. 3: Вет. медицина. — С. 44–51. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536191.

Вівчарство, гнійні рани в овець, препарат “Трифузол”, мазь “Левомеколь”.

Випадкові рани в овець виникають досить часто і завдають чимало проблем та економічних збитків. Дослідження проведено на вівцях сокілської породи віком 1–1,2 року. У порівняльному аспекті показано ефективність лікування різанорозміжжених інфікованих ран (18 см²) м'яких тканин у ділянці крупа. Тваринам 1-ї дослідної групи (n=6) після хірургічної обробки використовували комплексний метод лікування: внутрішньом'язове введення 1% розчину “Трифузолу” у дозі 1,0 мг/кг з інтервалом у 2 доби до видужування; у 1-шу фазу ранового процесу місцево раз на добу використовували мазь “Левомексид”; у 2-гу — “Трифузол” у формі 1% крем-емульсії. Тваринам 2-ї дослідної групи (n=6) традиційно застосовували мазь “Левомексид” (1-ша фаза) і лінімент бальзамічний за О.В. Вишневським (2-га фаза); парентерально — “стандартний антиоксидант” — водний розчин натрію селеніту (0,01 мг/кг). Біоптат для гістологічних досліджень відбирали на 3, 7 та 14 добу з часу нанесення експериментальних ран. Результати засвідчили, що найшвидше очищення ран і формування рубцевої тканини відбувалося в овець 1-ї дослідної групи, яким комплексно використовували препарат “Трифузол” у формі мазі, крем-емульсії та розчину для ін'єкцій.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 637.146.34

2012.1.386. ВЛАСТИВОСТІ ЙОГУРТУ “ЕЛІТНИЙ” (ВИРОБНИЦТВО “ГАЛИЧИНА”) ТА ДИНАМІКА ЇХ ЗМІН ПІД ЧАС ЗБЕРІГАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД НАПОВНЮВАЧА / Цісарик О.Й., Вовк М.І., Садова Ю.А. // Сільський господар. — 2011. — № 5/6. — С. 4–11. — Бібліогр.: 33 назви.

Властивості йогурту, зберігання, наповнювач.

Представлено сучасні відомості про функціональні властивості молочнокислих мікроорганізмів, що входять до традиційної заквашувальної композиції для йогурту, та пробіотиків, які додатково вносять до заквашувальної культури для підвищення оздоровчих властивостей продукту. Проаналізовано зміну фізико-хімічних властивостей та чисельності популяцій мікрофлори йогурту під час зберігання залежно від наповнювача. Відмічено, що до кінця терміну зберігання органолептичні, фізико-хімічні та мікробіологічні показники усіх досліджуваних йогуртів відповідали вимогам ДСТУ. Зазначено, що вид наповнювача здійснює вплив на динаміку кількості молочнокислих бактерій упродовж зберігання. У йогуртах із наповнювачами “Полуниця” та “Абрикос” значне зниження кількості мікробіальних клітин спостерігалось на 8-му добу зберігання. У йогуртах зі злаковими наповнювачами до 11-ї доби зберігання відмічалась висока кількість мікробіальних клітин, зниження настає на 14-ту добу. Злаковий наповнювач створює найоптимальніші умови для виживання мікробіальних клітин упродовж терміну зберігання, що пов'язано з тим, що він, крім білків, вуглеводів та жирів, містить багато сполук, які є ростовими факторами для молочнокислої мікрофлори.

УДК 637.2:637.146.1

2012.1.387. КОНСТРУЮВАННЯ БАКТЕРІАЛЬНИХ КОМПОЗИЦІЙ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА КИСЛОВЕРШКОВОГО МАСЛА / Рожанська О.М., Боднарчук О.В., Король О.В., Чорна Н.А., Кігель Н.Ф. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 372–380. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536053.

Композиції бактеріальні, виробництво кисловершкового масла, штами лактококів.

Виділено, ідентифіковано та досліджено основні технологічні властивості штамів лактококів і за їх участю створено 9 трикомпонентних бактеріальних композицій та досліджено активність їхнього розвитку у вершках за різних температурних режимів сквашування, інтенсивність продукування ними ароматичних сполук, органолептичні характеристики вироблених зразків масла. За комплексом одержаних даних визначено кращі варіанти заквасок для кисловершкового масла, бактеріальні композиції. Встановлено, що нарощування бактеріального матеріалу для нагромадження біомаси розроблених заквашувальних культур слід проводити за таких режимів: температура культивування для штамів *L. lactis* — 25°C, *L. cremoris* та *L. diacetylactis* — 30°C; як поживне середовище для усіх складових композицій використовували стерильне знежирене молоко. За критеріями росту та кислотоутворювальної активностей заквашувальних композицій доведено відсутність взаємного пригнічення між їхніми складовими за спільного вирощування у пастеризованому молоці та вершках.

УДК 637.33/35

2012.1.388. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТЕМПЕРАТУРНИХ РЕЖИМІВ ВИЗРІВАННЯ СИРУ ШВЕЙЦАРСЬКОЇ ГРУПИ НА ПОКАЗНИКИ ЙОГО ЯКОСТІ / Боднарчук О.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького. — Л., 2011. —

Т. 13, № 4(50), ч. 4. — С. 8–14. — (Сер. Техн. науки. Харчові технології. Вет. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536058.

Режим температурний, визрівання сиру, група швейцарська, показники якості.

Досліджено основні фізико-хімічні, мікробіологічні, біохімічні та органолептичні показники твердих сичужних сирів з високою температурою другого нагрівання, вироблених з бакконцентратом прямого внесення “Темп” залежно від температурних умов його визрівання. Зазначено, що температурні режими визрівання справляють істотний вплив на показники якості сирів. Температура на початковому етапі визрівання сиру із застосуванням бакконцентрату “Темп” визначає глибину протеолітичних процесів та інтенсивність утворення деяких летких компонентів. Зі зниженням температури до 8°C уповільнювався гідроліз білків, а з підвищенням до 16°C на фоні інтенсифікування нагромадження низькомолекулярних азотовмісних сполук було зафіксовано надмірну кількість органічних кислот, що псувало органолептичні якості продукту. Встановлено, що на другому етапі для активізації розвитку пропіоновокислих бактерій обов'язковим є визрівання сиру швейцарської групи за температури 20°C. Таким чином, найефективнішим для визрівання сиру “Волинський” був температурний режим: упродовж 3 тижнів — 12°C, 2 — 20°C та 2 тижнів — 12°C, що сприяв накопиченню достатньої кількості як продуктів розщеплення білка, так і смако-ароматичних сполук, які визначають якість сиру.

УДК 637.354:637.334.2

2012.1.389. ОСНОВИ СИЧУЖНОГО ЗСІДАННЯ МОЛОКА ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ТВЕРДИХ СІРІВ / Власенко В.В., Фаріонік Т.В., Семко Т.В., Гавриш А.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького. — Л., 2011. — Т. 13, № 2(48), ч. 2. — С. 336–339. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536053.

Зсідання молока сичужне, виробництво твердих сирів, реакція ендимна.

Проаналізовано процес сичужного зсідання молока при виробництві твердих сирів. Зазначено, що оптимальна температура зсідання для промислового доступного сичужного ферменту становить 38–42°C. Нижче 10°C глікомакропептид відокремлюється від казеїну, але злиття окремих частин та формування зв'язаних ланцюгів гранул неможливе на задовільному рівні. Рівень ензимної реакції підвищується зі зростанням температури. Активність ензимів має значний вплив на величину pH. Зі зниженням цієї величини від 6,7 до 5,3 час згортання знижується. Сиропридатне молоко, яке використовують при виготовленні м'якого сиру, має бути окислене більше (7,8–8,6° SH), ніж для твердого сиру (7,2° SH). Таким чином, величина pH сирного молока нижча для м'яких сирів (6,3–6,2), ніж для твердих (6,5). Показано, що зсідання молока при дії сичужного ферменту проходить чотири стадії (рис.). Відмічено, що зсідання молока з ензимами є основною операцією у виробництві сичужних сирів, яка відбувається у три фази. Висвітлено процеси, які проходять у ці фази виробництва сичужних сирів. Установлено, що від швидкості утворення і властивостей згустку залежать консистенція, малюнок, зовнішній вигляд та інші показники сиру.

УДК 637.522/523

2012.1.390. ВПЛИВ ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНИХ ХАРЧОВИХ ДОБАВОК НА ЯКІСТЬ М'ЯСНОЇ ПРОДУКЦІЇ / Баль-Прилипо Л. // Продовольча індустрія АПК. — 2011. — № 5. — С. 12–15. — Бібліогр.: 3 назви.

Добавки харчові поліфункціональні, продукція м'ясна, ковбаса варена, безпечність.

Проаналізовано доцільність використання харчових добавок (ХД) у м'ясній промисловості. На основі аналітичних досліджень було обрано та сформовано комплекс ХД у якості стабілізаційних систем для виробництва вареної ковбаси, зокрема: соєвий концентрат, крохмаль картопляний, карагенан. Обрані інгредієнти є структуроутворювачами. Оптиміально підібраний склад таких компонентів стабілізує м'ясну систему. Досліджено хімічний склад контрольних та дослідних зразків варених ковбас та визначено вплив комплексу ХД на динаміку зміни фізико-хімічних показників при зберіганні готової продукції. Представлено результати комплексних досліджень впливу поліфункціональних ХД на якісні характеристики м'ясних продуктів (рис.). Установлено, що використання у технології приготування варених ковбас комплексу поліфункціональних ХД поліпшує якісні характеристики за органолептичними, фізико-хімічними, функціонально-технологічними показниками, а також позитивно впливає на мікробіологічну безпечність, внаслідок зв'язування вільної вологи, що дає змогу не лише домогтися необхідної консистенції, реологічних властивостей та монолітності, але й зменшити активність води у готовому продукті, що згубно діє на мікрофлору та гарантує стабільну якість і безпечність м'ясної продукції при зберіганні.

УДК 663.222.25

2012.1.391. ВИБРАЦИОННОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ В ТЕХНОЛОГИИ КРАСНЫХ ВИН ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ФЕНОЛЬНЫХ ВЕЩЕСТВ И ИХ АНТИОКСИДАНТНОЙ АКТИВНОСТИ / Ткаченко Р.Н., Христюк В.Т., Бережной С.Б. // *Виноделие и виноградарство*. — 2011. — № 5. — С. 16–17. — Библиогр.: 5 назв.

Вплив вібраційної, вина червоні, речовини фенольні, активність антиоксидантна.

Показано позитивний вплив вібраційної обробки мезги на антиоксидантну активність виноматеріалів. Мезгу винограду сорту Мерло з масовою концентрацією цукрів 20,4 г/100 см³, титрованих кислот 7,7 г/дм³ та запасом фенольних речовин і барвників відповідно 3856 і 820 мг/дм³ обробляли при різній частоті ($f=1,6\text{--}23,3$ Гц) і амплітуді ($A=1\text{--}5$ мм) протягом 60 хв. Установлено, що найбільша стійкість фенольних речовин у процесі витримки забезпечується після попередньої вібраційної обробки мезги за частоти 23,3 Гц і амплітуд 1–5 мм; за амплітуди 5 мм і частот 6,6 і 11,6 Гц. Високу стійкість виноматеріалів до випадання в осад барвників відмічено в зразках після вібраційної обробки мезги при $f=23,3$ Гц, $A=5$ мм; $f=16,6$ Гц, $A=3$ мм; $f=6,6$ Гц, $A=3,3$ мм; $f=23,3$ Гц, $A=1$ мм. Найбільше значення антиоксидантної активності мали зразки вин, одержаних при обробці мезги за амплітуди 5 мм у всіх досліджуваних діапазонах частот, а також за частоти 23,3 Гц при амплітудах 1–3 мм. Отже, застосування вібраційного впливу на мезгу дає можливість регулювати концентрацію полімерної фракції фенольних речовин, а відповідно, і величину антиоксидантної активності.

УДК 663.257.3

2012.1.392. ВЛИЯНИЕ ПОДКИСЛЕНИЯ ВИНОВАТЕРИАЛОВ НА ИХ СКЛОННОСТЬ К КРИСТАЛЛИЧЕСКОМУ ПОМУТНЕНИЮ / Макаров А.С., Ермолин Д.В., Гержилова В.Г., Щербина В.А., Загоруйко В.А., Бойко В.А. // *Магарах. Виноградарство и виноделие*. — 2011. — № 3. — С. 25–27. — Библиогр.: 11 назв.

Підкислення виноматеріалів, помутніння кристалічні, температура насиченості вина.

Досліджено вплив процесу підкислення виноматеріалів на зміну їх схильності до кристалічного помутніння. Показано, що підкислення винною кислотою виноматеріалів призводить до збільшення їх схильності до калієвих і кальцієвих кристалічних помутнень, про що свідчить збільшення значення температури насиченості вина бітартратом калію і тартратом кальцію. Підвищення масової концентрації органічних кислот у виноматеріалі за рахунок внесення в нього лимонної кислоти сприяє зниженню його схильності до кальцієвих кристалічних помутнень, що можна пояснити зменшенням значення показника рН виноматеріалу, а також здатністю лимонної кислоти створювати з металами міцні розчинні сполуки. Зокрема, розчинність тартрата кальцію у воді при температурі 20°C менша більше ніж у 20 разів порівняно з розчинністю цитрату кальцію.

УДК 663.26

2012.1.393. ВЛИЯНИЕ ВИБРАЦИОННОГО ДЕЙСТВИЯ НА ЭКСТРАКЦИЮ ФЕНОЛЬНЫХ ВЕЩЕСТВ ИЗ КОЖИЦЫ ВИНОГРАДА / Виноградов В.А., Загоруйко В.А., Макагонов А.Ю., Матчина И.Г., Брановицкая Т.Ю. // *Магарах. Виноградарство и виноделие*. — 2011. — № 3. — С. 29–31. — Библиогр.: 29 назв.

Вплив вібраційної дії, екстракція фенольних речовин, шкірка винограду.

Досліджено вплив низькочастотної вібраційної дії на екстракцію фенольних речовин, у т.ч. барвників, із шкірки червоних сортів винограду. Показано, що вібраційна обробка мезги залежно від сорту винограду сприяє підвищенню екстракції фенольних речовин на 1,3–25,8% порівняно з контролем, а антоціанів — на 10,3–47,6%. Найбільше значення коефіцієнт екстракції має за комбінованого застосування вібраційної обробки, нагріву і обробки ферментними препаратами. В даному випадку коефіцієнт екстракції фенольних речовин залежно від сорту винограду порівняно з контролем зріс у 1,12–1,46 раза, а антоціанів — в 1,38–1,95 раза. Порівняння вібраційної дії з періодичним перемішуванням мезги за комбінованого використання різних технологічних прийомів також показує ефективність вібраційної обробки: коефіцієнт екстракції фенольних речовин вище на 2,4–10,0%, антоціанів — на 17,6–21,9%. При доброджуванні виноматеріалу після пресування мезги спостерігається зниження масової концентрації фенольних речовин і антоціанів. Відмічено, що найбільше зниження масових концентрацій фенольних речовин і антоціанів спостерігається в контрольних зразках виноматеріалів. Отже, ефективно і доцільно використовувати низькочастотну вібраційну дію на мезгу з метою екстрагування фенольних речовин і барвників із твердих елементів мезги винограду при виробництві червоних вин.

УДК 663.433:631.526.32

2012.1.394. ВПЛИВ ТЕМПЕРАТУРИ ВОДИ НА ТРИВАЛІСТЬ ЗАМОЧУВАННЯ РІЗНИХ СОРТІВ ВІВСА / Кошова В.М., Ємельянова Н.О., Голуб М.О. // *Хранение и переработка зерна*. — 2011. — № 11. — С. 60–62. — Библиогр.: 4 назви.

Температура води, тривалість замочування вівса, сорти вівса.

Зазначено, що за останні роки в Україні введено нові, так звані голозерні сорти вівса. Від традиційних (плівчастих) вони відрізняються збільшеним вмістом білка та крохмалю і мінімальним рівнем клітковини. Це значно підвищує їхні харчові якості і спрощує процес переробки. Для визначення змін за солодощення і хімічного складу зерна голозерного вівса досліджено вплив температури замочувальної води на тривалість замочування голозерного і плівчастого вівса до вологості, необхідної для пророщування (41–43%). На початку досліджень було проаналізовано нативне зерно, в якому визначали фізико-хімічні та фізіологічні показники (табл.). Показано, що показники голозерного вівса кращі, ніж плівчастого. Дослідження процесу замочування проводили за температури води 14, 16, 18, 20 і 22°C повітряно-розшувальним способом. Як дезінфектант і активатор росту використовували перманганат калію. Встановлено, що зерно голозерного вівса найшвидше досягає потрібної вологості (43%) за температури води 22°C за 16 год, у той час як за 14 і 16°C відповідно 21,5 і 20 год. Зерно плівчастого вівса швидше набуває оптимальної вологості також при $t=22^\circ\text{C}$ за 16 год, при 20°C воно набирається вологи за 17,5 год, для 16 і 18°C відповідно за 22,5 та 22 год; найповільніше цей процес протікає за температури води 14°C — 24 години (рис.). Отже, ступінь замочування вівса залежить від температури води і для досягнення однакової вологості голозерний овес, за певних температур, потрібно замочувати на 2–3 години менше, ніж плівчастий.

УДК 663.532

2012.1.395. ПРОМИСЛОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНТИСЕПТУЮЧОГО ЗАСОБУ “ПОЛІДЕЗ” У ВИРОБНИЦТВІ СПИРТУ ІЗ КРОХМАЛЕВМІСНОЇ СИРОВИНИ / Бондар М.В., Шиян П.Л., Маринченко В.О., Мудрак Т.О., Фіщенко А.М., Рудь Ю.В. // *Хранение и переработка зерна*. — 2011. — № 11. — С. 73–75. — Библиогр.: 7 назв.

Використання антисептичного засобу, виробництва спирту, сировина крохмалевмісна.

Обґрунтовано доцільність використання антисептичного засобу "Полідез" у виробництві спирту із крохмалевмісної сировини. У виробничих умовах ДП "Мартинівський спиртовий завод" досліджено його вплив на перебіг мікробіологічних і біохімічних процесів, якість напівпродуктів і спирту та інгібування розвитку контамінувальної мікрофлори. Основною сировиною для виробництва спирту на даному підприємстві є кукурудза. Встановлено, що внесення цього антисептичного засобу в сусло для вирощування виробничих дріжджів дещо знижувало швидкість розмноження дріжджових клітин. Але після трьох генерацій проходила інтенсифікація процесу накопичення біомаси дріжджів протягом усього періоду їхньої генерації на 6,7–10,6% порівняно з контролем та були відсутні мертві дріжджові клітини. Концентрація дріжджових клітин становила 120–125 млн/см³. Внесення антисептичного засобу "Полідез" у бродильні апарати в кількості 20 см³/м³ сусла на початку процесу його зброджування зсумовно впливало на перебіг біохімічних процесів і хімікотехнологічних показників дозрілої бражки (табл.). Гальмувався процес кислотонакопичення у суслі порівняно з контрольним зразком (сусло без антисептика) на 31–46% протягом усього періоду його зброджування та на 0,18° знижувалась кінцева кислотність бражки. Зазначено, що зниження рівня мікробіологічної забрудненості виробничих дріжджів і бражки сприяло інтенсифікації процесу бродіння сусла та підвищенню виходу спирту порівняно з контролем (сусло без антисептика) на 0,12%. Використання досліджуваного антисептичного засобу дає можливість знизити вміст побічних продуктів спиртового бродіння (табл.), що позитивно впливає на показники якості етилового спирту.

УДК 663.55:621.3.013.1

2012.1.396. ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СПИРТУ ПІД ДІЄЮ МАГНІТНОГО ПОЛЯ / Григоренко С., Попова В., Фефелов А., Боровікова Н. // Продовольча індустрія АПК. — 2011. — № 5. — С. 22–26.

Властивості спирту споживчі, поле магнітне, сусло мелясне, продукти бродіння.

Метою досліджень було встановити значення магнітного випромінювання у підвищенні якості готового продукту та інтенсифікації технологічних процесів. Для цього використовували оброблене магнітним полем мелясне сусло концентрацією 21–22% сухих речовин, зброджували його дріжджами *Saccharomyces cerevisiae* раси В при температурі 30°C протягом 24 год, натомість контрольне — не піддавали магнітному впливу. Виявлено, що застосування магнітних полів у технологічному процесі виробництва спирту сприяє підвищенню якості готового продукту за рахунок зменшення сумарної кількості домішок до 20,7% та інтенсифікації технологічного процесу, що скорочує тривалість зброджування на 8–10 год, збільшуючи вихід спирту на 6,1%. Ефективність магнітної обробки залежить від характеристик магнітного поля, які визначаються конструкцією магнітних пристроїв, швидкістю проходження мелясного сусла через магнітне поле. Найбільший приріст біомаси дріжджів відбувається при швидкості оброблення 0,14–0,21 м/с і досягає 33,1%. Магнітна обробка значно впливає на динаміку накопичення дріжджових клітин і підвищує їхню питому швидкість росту на 82,3% при швидкості 0,42 м/с. При активації магнітним полем мелясного сусла в бражці утворюється менше побічних і вторинних продуктів бродіння (альдегіди — 28,5, сивушні олії — 16,1, кислоти — 9,6, ефіри — 51,9, вищі спирти — 3,3, ацетон — 7,8%). Зменшення швидкості до 0,14 м/с спричиняє збільшення накопичення побічних і вторинних продуктів бродіння.

УДК 663.674:637.1:621

2012.1.397. ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА М'ЯКОГО МОРОЗИВА / Гвоздев О.В., Ялпачик Ф.Ю., Шпиганович Т.О. // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету. — Мелітополь, 2011. — Вип. 11, т. 6. — С. 50–58. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536268.

Процес виробництва, морозиво м'яке, збитність морозива.

Розроблено спосіб виготовлення морозива та сконструйовано дослідну установку для виготовлення м'якого мо-

розива, на якій проведено експеримент, за результатами якого побудовано графіки залежності збитності морозива від тривалості фрезерування та змішування суміші. Встановлено, що зі збільшенням збитності морозива знижуються його маса і щільність. Зазначено, що найбільшою збитністю досліджувана суміш пломбірного морозива досягає через 11–16 хв за перемішування вихідної суміші та через 15–20 хв без перемішування. За умов продовження фрезерування відбувається деяке зниження збитності, що зумовлюється гасінням уже збитої структури. Зниження втрат морозива при фрезеруванні досягає 5–7%. Затрати при собівартості 1 кг морозива становили 15,3 грн, а економія від підвищення виходу морозива була 0,76–1,07 грн/кг.

УДК 664.29:547.458.88:66.083.2

2012.1.398. РАЦІОНАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ ДІЇ ВИСОКОГО ТИСКУ ДЛЯ ОДЕРЖАННЯ ЯБЛУЧНОГО ПЕКТИНУ / Зотова І.О., Сукманов В.О. // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету. — Мелітополь, 2011. — Вип. 11, т. 6. — С. 3–10. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536268.

Параметри дії, тиск високий, пектин яблучний, вихід пектину.

Досліджено вплив високого тиску на сирі яблучні вичавки з метою збільшення виходу пектину, а також визначено раціональні параметри тривалості обробки та величини тиску. Зазначено, що з метою максимального збільшення виходу пектину при мінімальній тривалості дії тиску — 15 хв застосовується тиск 400 мПа. Вихід пектину за цих умов становить 6,68%, що дає відносне збільшення на 31,5% порівняно з виходом пектину (5,08%), одержаним без обробки яблучних вичавок високим тиском. Відмічено, що збільшення виходу пектину на 31,5% не є максимальним, а лише раціональним. Для дослідження в роботі показники виходу пектину найбільше значення (7,57%) спостерігали за граничних величин високого тиску і тривалості обробки вичавок (600 мПа, 30 хв). Відносне збільшення виходу за цих умов становить 49% порівняно з виходом пектину, одержаним без обробки яблучних вичавок високим тиском.

УДК 664.633:664.641.2:633.16

2012.1.399. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЯЧМЕННОЙ МУКИ В ПРОИЗВОДСТВЕ ХЛЕБОБУЛОЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ / Типсина Н.Н., Селезнёва Г.К. // Хранение и переработка зерна. — 2011. — № 11. — С. 70–72. — Библиогр.: 6 назв.

Борошно ячмінне, виробництво хлібобулочних виробів, цінність харчова.

Розглянуто варіанти використання ячмінного борошна при опарному і безопарному способах приготування тіста. Встановлено, що за додавання у тісто ячмінного борошна, незалежно від способу його приготування, погіршуються такі показники як питомий об'єм, пористість; найменше відхилення спостерігається при додаванні 10%. Органолептичні показники при цьому залишаються без змін. Хліб, приготовлений опарним способом, має кращі зазначені показники, ніж приготований безопарним. Порівнюючи показники, одержані при внесенні ячмінного борошна у тісто і в опару, можна рекомендувати внесення 10% ячмінного борошна в тісто, приготовлене опарним способом. Відмічено, що хімічний склад хліба, рекомендованого до виробництва, кращий, ніж у пшеничного хліба на контролі (табл.). Показано, що за однакової вартості виробів рентабельність підвищується на 2% за рахунок низької ціни ячмінного борошна. Зазначено, що застосування ячмінного борошна в хлібопекарському виробництві — перспективний напрям розвитку технології виробництва хліба підвищеної харчової цінності.

УДК 664.71

2012.1.400. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛАДНАННЯ БОРОШНОМЕЛЬНОГО ЗАВОДУ ЗА СКОРОЧЕНОЮ СХЕМОЮ ПОМЕЛУ / Дмитрук Є.А., Харченко Є.І., Чорний О.А., Верещинський О.П. // Хранение и переработка зерна. — 2011. — № 10. — С. 52–53. — Бібліогр.: 4 назви.

Ефективність обладнання технологічна, завод борошномельний, схема помелу скорочена.

Проведено експериментальні роботи за скороченою схемою сортового помелу, в якій розмелювальний процес вклю-

чав плющильну, чотири драних і п'ять розмелювальних систем. Підготовку зерна проводили на дебрандерах "Каскад-М". Показано, що використання процесу луцення дає можливість істотно зменшити зольність підготовленого зерна (на 0,2–0,3%), що на порядок вище, ніж у традиційних лініях підготовки зерна, оснащених оббивальними, мийними машинами або машинами мокрого луцення. Відділення значної частини висівку у плющильниках "Каскад-М" до розмелювання зерна не призводить до втрат борошна. Переробляти зерно з такими показниками якості: вологість зерна до очищення — 11,6%, склоподібність — 54, кількість клейковини — 24,2%, якість клейковини — 72,9 од. ІДК; натура зерна — 779 г/л, вологість і натура зерна перед плющильною системою — 16,4% і 786 г/л відповідно. Відмічено, що за рахунок проведення ефективної підготовки зерна до помелу луценням та застосування плющильної системи у скороченій схемі помелу загальний вихід борошна підвищується на 1% порівняно з проектом (75%). Установлено, що режими роботи обладнання, які наведено в таблиці, дають змогу одержати вихід борошна вищого сорту 68%, що на 13% вище проектного, білість якого становила 54 од., вихід борошна першого сорту становить 8%, а його білість — 36 од. Зазначено, що освоєно виробництво дебрандерів продуктивністю до 2,5 т/год, що дає можливість встановлювати їх у кількості 4 шт. у зерноочисних відділеннях борошномельних заводів продуктивністю 200 т/добу.

УДК 664.73.01:620.9

2012.1.401. ВПЛИВ РЕЖИМІВ СИСТЕМ ДРАНОГО ПРОЦЕСУ НА ПИТОМІ ВИТРАТИ ЕНЕРГІЇ НА ПОДРІБНЕННЯ / Шутенко Є.І. // Хранение и переработка зерна. — 2011. — № 10. — С. 53–55. — Бібліогр.: 2 назви.

Системи драного процесу, витрати енергії, подрібнення.

Вивчено особливості зміни питомих енерговитрат залежно від режимів роботи систем драного процесу. Для експериментів було прийнято варіант схеми драного процесу, який здійснюється послідовно на чотирьох системах подрібнення і сортування. Сумарне вилучення на трьох перших драних системах знаходилося у межах 78–80%. Для дослідження використовували ядову озиму червонозерну пшеницю склоподібністю 52% з початковою вологістю 13%. Зерно до переробки готували з використанням холодного кондиціювання, в процесі якого зерно зволожували до 16% та відволожували протягом 15 год. Результати отриманих експериментальних даних наведено (табл.). Показано протилежний вплив збільшення величини загального вилучення на питомі енерговитрати на першій і другій драних системах. При збільшенні загального вилучення на І драній системі від 12,5 до 44,5% питомі витрати електроенергії зменшуються від 19–21 до 9,9–11,2 кВт·год/т. Зі збільшенням вилучення на ІІ драній системі спостерігається збільшення витрат енергії. Визначено, що незалежно від режимів роботи І др.с. за мірою збільшення величини загального вилучення на ІІ др.с. зростають питомі витрати енергії. Але, порівняно з І драною системою, числові значення питомої витрати електроенергії менші і змінюються на ІІ др.с. в межах 5,9–12,9 кВт·год/т залежно від умов експерименту. Зазначено, що мінімальні енерговитрати на ІІІ др.с. будуть за умов, коли величина сумарного загального вилучення з перших трьох драних систем знаходиться в межах 78–80%. При подальшому збільшенні сумарного загального вилучення питомі витрати енергії на ІІІ др.с. різко зростають. Відмічено, що вилучення дунців і борошна на ІV др.с. в кількості 3–5% (по відношенню до навантаження на І др.с.) в декілька разів перевищує питомі витрати енергії на будь-якій з перших трьох драних систем. Установлено, що оптимальних витрат енергії на крупотворювальних системах при сортових помелах пшениці можна досягти за підтримання величини загального сумарного вилучення на перших двох драних системах на рівні 68–70% та 78–80% з перших трьох систем відносно навантаження на першій др.с. При цьому загальне вилучення продуктів на ІІ др.с. не повинно перевищувати 60% відносно навантаження на дану систему.

УДК 664.765:[633.11–021.4:631.547.1]:577

2012.1.402. ВПЛИВ ПІДСОРТУВАННЯ ПРОРОСЛОГО ЗЕРНА ПШЕНИЦІ НА ЯКІСТЬ СУМІШІ / Яковенко А.І., Борта А.В. // Хранение и переработка зерна. — 2011. — № 10. — С. 55–57. — Бібліогр.: 4 назви.

Підсортування пророслого зерна, зерно пшениці, якість суміші.

Розглянуто питання впливу підсортування пророслого зерна з низьким числом падіння до зерна з високим числом падіння. Зазначено, що для прогнозування можливих змін числа падіння, кількості і якості клейковини при підсортуванні необхідно використовувати такі показники, як вміст пророслих зерен, вміст зерна пошкодженого клопом-черепашкою і значення числа падіння. Розрахункове середньозважене число падіння не завжди збігається з фактичним. Підсортування в межах до 4% зразка з низьким числом падіння дає розходження між експериментальним та розрахунковими значеннями в межах точності дослідів. Різницю числа падіння, яка спостерігалася між експериментальними і розрахованими даними, для всіх досліджуваних зразків наведено на рис.

УДК 664.785.3/8

2012.1.403. БІОЛОГІЧНО АКТИВНІ РЕЧОВИНИ ТОЛОКНА ТА ВІВСЯНОГО СОЛОДУ / Ємельянова Н.О., Мукоїд Р.М., Чумакова О.В. // Хранение и переработка зерна. — 2011. — № 9. — С. 62–63. — Бібліогр.: 3 назви.

Речовини біологічно активні, толокно, солод вівсяний.

Досліджено і порівняно вміст біологічно активних речовин у вівсяному солоді та толокні. Кількісні та якісні зміни вільних амінокислот і цукрів представлено в таблиці. Показано, що в результаті солодоращення вівса вміст вільних амінокислот збільшується в 2,6 рази порівняно з непророщеним зерном. У подальшому, в результаті ферментації, вміст вільних амінокислот збільшився у 3 рази порівняно із вмістом їх у солоді. Відмічено, що зміни вмісту окремих амінокислот проходять неоднаково. При солодоращенні, а особливо за ферментації, помітно збільшується частка незамінних амінокислот — від 21 до 61 і 384 мг відповідно в 100 г солоду. Порівняння вмісту і складу вільних амінокислот толокна з несолодженим вівсом, пророщеним і ферментованим солодом, свідчить про несуттєві зміни тільки за окремими амінокислотами: аргінін, глютамінова кислота, лейцин. Визначено, що в зерні вівса міститься понад 2% вільних цукрів: фруктози і глюкози — по 1% від маси сухої речовини і 0,4% цукрози. При солодоращенні вміст всіх вільних цукрів значно збільшується, а процес ферментації продовжує збагачувати солод вільними цукрами, особливо глюкозою, фруктозою та мальтозою. Толокно містить вільних цукрів приблизно стільки ж, як і зерно вівса до солодоращення. При цьому і якісний склад цукрів у толокні такий самий, як у зерні вівса. Вівсяний солод за вмістом амінокислот і вільних цукрів значно переважає толокно.

УДК 664.8.035.1:635.356

2012.1.404. ЕФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНГИБИТОРА ЭТИЛЕНА ("ФИТОМАГ") ПРИ ХРАНЕНИИ ПРОДУКТОВОГО ОРГАНА КАПУСТЫ БРОККОЛИ / Гудковский В., Мешков А., Пушкарёв А. // Овощеводство и тепличное хозяйство. — 2011. — № 11. — С. 64–65. — Библиогр.: 4 назв.

Інгібітор етилену ("Фітомаг"), зберігання капусти брокколі, середовище модифіковане.

Досліджено технологію зберігання капусти брокколі в модифікованому середовищі (МС) з використанням препарату "Фітомаг", який генерує 1-метилциклопропен. Варіанти дослідів: контроль, обробка препаратом "Фітомаг", модифіковане середовище, "Фітомаг + МС". Умови зберігання: температура — 0–+1°C, відносна вологість повітря — 85–90%. Після трьох місяців зберігання найменш втрати маси (11,9%) були у варіанті МС, в контролі вони становили 46,9%. Відмічено, що в контрольному варіанті через 45 днів капуста набула нетоварного вигляду (побуріння, ураження грибними гнилями) в решті варіантів помітне зниження товарності продуктового органу (голова) стало проявлятися через 73 дні. Кращим за результатами тримісячного зберігання виявився варіант з обробкою препаратом "Фітомаг" з наступним упакуванням у МС. У цьому варіанті не зафіксовано жовтих бутонів, капуста мала свіжий привабливий вигляд. Установлено, що сумісне використання МС і препарату "Фітомаг" дає можливість продовжити термін зберігання капусти брокколі до 3 місяців і довести до споживача продукцію високої якості. Ця технологія може бути перспективною і для інших видів капусти.

УДК 664.843:635.262

2012.1.405. ВЛИЯНИЕ ПАРАФИНИРОВАНИЯ НА СРОК ХРАНЕНИЯ ЧЕСНОКА / Миронова Т. // Овощеводство и тепличное хозяйство. — 2011. — № 11. — С. 66–67.

Парафінування, зберігання часнику, вентиляція, охолодження.

Досліджено вплив парафінування на зберігання часнику і його якості при тривалому зберіганні без штучного охолодження за наявності природної вентиляції. Для досліду закладали здорові, дозрілі головки з поперечним перетином не менше 2,5 см і масою понад 32 г, які не розпадаються на зубки, з добре просушеними лусочками. Контрольними були зразки часнику, упаковані у три сітки по 5 кг в кожній.

Три аналогічні сітки з часником опускали в розплавлений парафін (60–70°C) на 40–60 с, зайвому парафіну давали можливість стекти. Сітки зберігали в ящиках на стелажах за природної вентиляції, без штучного охолодження. Установлено, що в сховищах з природною вентиляцією і без штучного охолодження часник зберігається не більше 6 місяців. Парафінування часнику перед закладанням на зберігання дає можливість на 3–3,5 міс. подовжити термін зберігання в зазначених умовах, при цьому природні втрати становили 7,2%, збитки не перевищували 3%. Хімічний склад і органолептичні показники в кінці досліду мало відрізнялись від вихідних даних. Витрати парафіну на 1 кг часнику — 0,1–0,12 кг.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*(083)

2012.1.406. НАУКОВІ ПРАЦІ ЛІСІВНИЧОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ. ВИП. 8: зб. наук. пр. / редкол.: Туниця Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Л.: РВВ НЛТУ України. — 2010. — 238 с. Шифр 535444.

Лісівництво, лісопромисловий комплекс, лісові ресурси, водорегуляція лісів, екологія лісу, природокористування раціональне, історичні аспекти лісівництва.

Опубліковано результати наукових досліджень, у яких висвітлено видатні наукові досягнення лісівництва та лісопромислового комплексу (ЛПК), шляхи вирішення їх актуальних проблем. Проаналізовано тенденції й перспективи організації комплексного користування ресурсним потенціалом лісових екосистем. Узагальнено основні результати 50-річних стаціонарних експериментальних лісогідрологічних досліджень у Карпатах, обґрунтовано водорегулятивне значення лісів. Розглядаються питання щодо штучного лісовідновлення, селекції та лісорозведення, зокрема технологічних аспектів створення й вирощування плантаційних лісових культур. Наведено нові технологічні розробки ЛПК, серед яких ресурсоощадні та екологічно безпечні технології деревообробної галузі. Продіагностовано агротехногенне пошкодження лісових екосистем, показано головні етапи та перспективи розвитку лісотransпортних засобів, а також структурні компоненти завдання оптимального управління процесом боротьби з лісовими пожежами. У сторінках пам'яті згадано видатні наукові постаті вчених лісівників сучасності, висвітлено їхній вклад у розвиток лісівничої науки.

УДК 630*114.351:581.526.42

2012.1.407. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЗАПАСУ ЛІСОВОЇ ПІДСТИЛКИ / Вишенська І.Г., Жовтенко А.А., Дідух Я.П. // Наукові записки / Національний університет "Києво-Могилянська академія". — К., 2010. — Т. 106: Біологія та екологія. — С. 40–44. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 535240.

Лісова підстилка, енергетичний запас лісової підстилки, соснові ліси, дубові ліси, методи визначення енергетичного запасу.

Наведено результати аналізу різних методик відбору зразків лісової підстилки для визначення її запасів у лісах різного типу. Проводився відбір підстилки методом стандартних шаблонів розміром 50×50 см та за допомогою металевого циліндра діаметром 15 см. Порівняння процесу відбору та отримання результатів дають змогу зробити висновок, що відбір за допомогою циліндра має більше переваг, ніж за допомогою квадратного шаблону 50×50 см. По-перше, циліндр своєю масою чітко "вирізає" виділену для відбору ділянку підстилки, тому немає ризику відібрати зайве з країв, і при цьому мінімізується втрата підстилки по радіусу циліндра. По-друге, його використання потребує менше часу і тому швидше можна відібрати необхідну кількість зразків циліндра підстилки. По-третє, за допомогою циліндра при невеликій похибці можна відібрати зразки меншої площі, а це означає,

що порушується незначна частка підстилки лісової екосистеми в ході дослідження. Встановлено, що отримані показники характеризувалися нижчою похибкою, ніж при відборі за допомогою квадратів.

УДК 630*165.3(477.87)

2012.1.408. МІНЛИВІСТЬ ФЕНОТИПОВИХ ОЗНАК ДУБА ЗВИЧАЙНОГО У ГЕОГРАФІЧНИХ КУЛЬТУРАХ НА ЗАКАРПАТТІ / Гайда Ю.І., Яцик Р.М., Феннич В.С. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.4. — С. 22–33. — Бібліогр.: 28 назв. Шифр 535536.

Дуб звичайний, географічні культури, збереження генофонду, мінливість клинальна дуба, кластерний аналіз.

Наведено результати дослідження 24 провенієнцій дуба звичайного (вік — 10, 15, 20 і 34 роки) у географічних культурах, створених у 1977 р. в урочищі "Березинка" Мукачівського лісгоспу Закарпатської обл., що є одним з пунктів державної мережі географічних культур основних лісотвірних порід колишнього СРСР. Встановлено достовірну географічну мінливість показників збереженості, росту, продуктивності та інших лісівничо-таксаційних і селекційно-формових параметрів дуба звичайного. Відносна стабільність рангів його екотипів за показниками росту настає з 15-річного віку дослідних культур. З'ясовано відсутність чіткої клинальної мінливості фенотипових характеристик дуба в широтному напрямі, проте виявлено відносно помітну тенденцію до зниження показників його росту в напрямку із заходу на схід. Кореляційний і регресійний аналізи виявили зв'язок середньої сили між предикаторами географічної довготи та бонітету материнських насаджень і середньою висотою потомств географічних популяцій. Кластеризація досліджуваних провенієнцій за комплексом лісівничо-таксаційних і селекційних показників виявила унікальну популяцію дуба звичайного з маргінальних частин його ареалу та групи популяцій досить великого масштабу, які репрезентують окремі географічні зони.

УДК 630*17:582.475.2:504.054:539.16(470)

2012.1.409. ОСОБЕННОСТИ СТРОЕНИЯ И СООТНОШЕНИЕ ПОДТИПОВ МИКОРИЗ PICEA ABIES L. В УСЛОВИЯХ ХРОНИЧЕСКОГО ЗАГРЯЗНЕНИЯ РАДИОНУКЛИДАМИ В БРЯНСКОЙ ОБЛАСТИ / [Самошкин Е.Н.], Адамович И.Ю. // Лесной журнал. — 2011. — № 2. — С. 75–81. — Библиогр.: 6 назв.

Ялина європейська, мікориза ялини, потужність експозиційної дози, радіоактивне забруднення, гриби-симбіонти.

Наведено результати дослідження стану кореневих закінчень дворічного самосіву ялини в умовах хронічного забруднення радіонуклідами після аварії на ЧАЕС. У 2006 р. (через 20 років після аварії) виявлено стимуляцію ростових процесів мікориз за забруднення (159,4...541,2) мкР/год, яка не виявляється за вищих доз. З ростом потужності експозиційної дози (ПЕД) від 41,8 до 811,4 мкР/год збільшується кількість

безструктурних чохлів S. За ПЕД >541,2 мкР/год знижено кількість мікориз з подвійними і псевдопаренхіматичними чохлами, а в дослідях з ПЕД=(159,4...541,2) мкР/год збільшено кількість псевдопаренхіматичних підтипів чохлів. Зазначено, що проведення постійного моніторингу за ростом і розвитком мікориз у забруднених насадженнях ялини дасть змогу визначити середню дозу (ПЕД близько 540 мкР/год і менше) для початку робіт з відновлення вихідних екосистем.

УДК 630*2:630*17:581.632.2(477)"737"

2012.1.410. РІВНИННІ БУКОВІ ЛІСИ УКРАЇНИ: ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ СТАЛОГО ГОСПОДАРСТВА: монографія / Миклуш С.І. — Л., 2011. — 260 с. — Бібліогр.: 512 назв. Шифр 535650.

Букові ліси, лісовпорядкування, лісовирощування, таксація лісова, продуктивність букових лісостанів.

Вивчалися закономірності росту модальних букових деревостанів, що має особливе значення для здійснення неперервного лісовпорядкування та організації багатопроцесуального господарства на засадах сталого розвитку. Враховувалася не лише сучасний стан насаджень, але і їхня динаміка. Висвітлено теоретичні, методологічні й методичні аспекти збору та опрацювання експериментальних даних, моделювання зростання продуктивності рівнинних букових деревостанів, використання матеріалів сканерних космічних зйомок для лісоінвентаризації, організації багатопроцесуального використання лісових ресурсів рівнинних букових лісів України. Зазначено, що ефективність лісовпорядкування зростає, якщо поєднувати наземну та дистанційну інформацію. З'ясовано, що середній приріст рівнинних букових насаджень становить $3,91 \text{ м}^3/\text{га}^{-1}$, найвищим він є у штучних насадженнях лісостанів — $4,07 \text{ м}^3/\text{га}^{-1}$, у природних насадженнях деревостанів — $3,9 \text{ м}^3/\text{га}^{-1}$. Загальний середній приріст рівнинних букових лісів становив 433,38 тис. м^3 . Результати досліджень засвідчили, що для вирощування цінних, стабільних, високоефективних та високотоварних деревостанів необхідно поступово здійснювати перехід до формування насаджень природної структури шляхом вчасного і послідовного догляду за деревами майбутнього.

УДК 630*232.32(477)

2012.1.411. ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ САДИВИМ МАТЕРІАЛОМ РОБІТ З ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ / Майер В.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 164, ч. 1. — С. 195–201. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 535976.

Лісовідновлення, відтворення лісів, лісорозведення, насадження лісове, сіянці, садивний матеріал, розсадництво лісове.

Проаналізовано сучасний стан забезпеченості садивним матеріалом робіт з відтворення лісів України й окреслено першочергові завдання її поліпшення. Зазначено, що останнє коригування темпів відтворення лісів (ВЛ), передбачене Державною цільовою програмою "Ліси України" на 2010–2015 рр., потребує внесення змін, адекватних масштабним завданням з лісорозведення, стосовно забезпечення запланованих лісокультурних робіт садивним матеріалом відповідного асортименту та сортименту. Комплекс лісовідтворювальних заходів має здійснюватися за науково обґрунтованою концепцією, яка має враховувати стратегічні завдання та обсяги відтворення деревостанів, визначені вітчизняними законодавчо-регламентуючими матеріалами; сучасні підходи та методи відтворення лісів і цільове призначення створюваних насаджень, світові тенденції й особливості забезпечення лісокультурних робіт садивним матеріалом у передових країнах, екологічні особливості та лісівничий потенціал заліснених ділянок; стан, потужність та достатність постійної лісонасінневої бази і лісового розсадництва тощо. У контексті розширеного відтворення лісів головними з організаційних є розширення асортименту вирощуваних сіянців, насамперед порід-піонерів, супутніх деревних рослин і кущів та запровадження промислових методів виробництва садивного матеріалу із закритою кореневою системою, зокрема мікоризованого. До найважливіших агротехнічних заходів належать суворе дотримання в постійних деревних

розсадниках науково обґрунтованих сізовміш, системи добрив і раціонального зрошення не лише в місцевостях з недостатнім і нестійким зволоженням, але й у розсадниках Полісся і Карпат. Реалізації запропонованих заходів сприятиме будівництво 5–7 регіональних насаднєво-розсадницьких комплексів з сучасним високотехнологічним обладнанням, що сприятиме істотному вдосконаленню технології вирощування сіянців та саджанців.

УДК 630*232/.234:630*17:582.746.21(477.8)

2012.1.412. БАРХАТ АМУРСЬКИЙ У ЛІСОВИХ КУЛЬТУРАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Юрків З.М. — Вінниця, 2011. — 272 с. — Бібліогр.: 308 назв. Шифр 536161.

Бархат амурський, лісорозведення, вирощування бархата амурського, інтродукція бархата амурського, біоекологія бархата амурського.

Висвітлено теоретичні та практичні аспекти й узагальнення більш ніж 80-річного досвіду вирощування бархата амурського (БА) або оксамитника в Західному Лісостепу України. Зазначено, що на початку 30-х років минулого століття цю породу почали широко впроваджувати на території Лісостепу, проте результати культивування інтродуктанта на сьогодні є неоднозначними, оскільки існують як позитивні, так і негативні сторони цього процесу. На відміну від деяких інших інтродуктів БА не став з ряду причин широко розповсюдженою породою у лісових насадженнях. Він не виправдав надії лісівників на швидкість росту, тому інтерес до цього виду певною мірою втратився. Такий стан речей є неприпустимим, оскільки на впровадження БА в ліси України було витрачено значні кошти в розрахунок на швидку віддачу. Детальні та всебічні дослідження фактичного стану і продуктивності насаджень за участю БА в Західному Лісостепу, збереженості його в культурах, взаємодії з іншими деревними породами за сумісного зростання, конкурентоздатності породи, можливості природно відновлюватись, особливостей його росту, розвитку і продуктивності дають відповіді на важливі питання доцільності подальшого використання БА у лісовому господарстві. Наведено результати досліджень щодо біоекологічних властивостей БА в лісових культурах, розвитку в штучних насадженнях, особливостей плодоношення, впливу способів передпосівної підготовки насіння на його схожість, ріст і зимостійкість сіянців. Визначено також будову кореневої системи бархата, особливості вирощування садивного матеріалу, оптимальні трофічні та гідроекологічні умови для росту інтродуктанта. Встановлено високі фізико-механічні властивості деревини і кореня БА в умовах регіону. У цілому, проведені комплексні дослідження, якими охоплено всі важливі аспекти культивування бархата, дають підставу рекомендувати його для подальшого введення в лісові культури. Слід зазначити, що інтенсивний ріст БА за умови застосування розробленої технології створення й вирощування штучних насаджень за його участю, високі технічні якості та вартість деревини, наявність цінного корка, успішний ріст породи у мішаних насадженнях Західного Лісостепу підтверджують доцільність подальшого культивування цього цінного деревного виду.

УДК 630*265/.266

2012.1.413. КОНСТРУКЦІЙНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛЬНОГО ПРОЕКТУ ЛІСОВОЇ ГАЗО-ПІЛОЗАХИСНОЇ СМУГИ АВТОШЛЯХОВОЇ МЕРЕЖІ / Шелудченко Л.С. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділь., 2011. — Спецвип.: Сучасні проблеми збалансованого природокористування. — С. 179–182. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536179.

Лісова газо-пілозахисна смуга, автошляхова мережа, конструкція лісової газо-пілозахисної смуги.

Запропоновано конструкційну реалізацію модельного проекту лісової газо-пілозахисної смуги (ЛГПС) автошляхової мережі. Ефективність захисту придорожніх ландшафтів від транспортних забруднень залежить від ландшафтно-просторової конфігурації лісосмуги та її видового складу, формування якої необхідно здійснювати у двох основних напрямках: оптимізація конструкції природно-техногенного ландшафту і забезпечення стійкого виконання захисних функцій в агресивних умовах середовища придорожньої території. Вибір оптимальної якісно-видової структури зелених насаджень

зумовлює показники якості захисту територій, які визначаються їх екологічними особливостями: швидкістю росту, висотою порід, довговічністю, формою та щільністю крони, стійкістю до дії вихлопних газів, здатністю затримувати пил, за групами їх солевитривалості, за вибагливістю до родючості ґрунту тощо. Особливу увагу слід приділити такому геометричному показнику деревних рослин як крона, що формується у вертикальному та горизонтальному напрямках, співвідношення між якими і визначає її форму. Важливою характеристикою крони є її ажурність, тобто кількість просвітів, які для щільних крон становлять не більше 25%, для крон середньої щільності — 25–50%, рідких крон — понад 50%. Смуга вважається непродувною за кількості просвітів 5%. Формування лісосушуги слід проводити з урахуванням стійкості біологічних видів до забруднювачів, сумісності рослин за їх висотою та особливістю формування крони дерев. На підставі алгоритму вибору деревних та чагарникових порід запропоновано конструкцію ЛГПС автодороги категорії І-а, де головною породою є тополя канадська, супутньою — в'яз срібнолистий, а чагарниковий ярус представлено самшитом або кизилом чорноплідним. Зауважується, що така конструкція ЛГПС автошляхової мережі є основою для проектування захисних смуг уздовж доріг різних категорій.

УДК 630*31/.36:504.062.2

2012.1.414. ЛІСОТРАНСПОРТНІ ПІДВІСНІ КАНАТНІ УСТАНОВКИ — ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА СТАБІЛЬНОСТІ ГІРСЬКИХ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ / Боратинський О.В. // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. — Л., 2011. — Вип. 37.1. — С. 234–238. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 535526.

Лісозаготівля, підвісні канатні установки, екосистеми лісові, транспортування деревини, трелювання деревини.

Висвітлено деякі аспекти проведення лісозаготівельних робіт за допомогою підвісних канатних установок (ПКУ) з метою збереження і стабільності гірських лісових екосистем. Характерною особливістю гірських лісів є досить тонкий ґрунтовий покрив, який легко руйнується, тому застосування традиційної техніки (автомобілі, трактори) для первинного транспортування деревини, особливо під час проведення доглядових рубань, призводить до руйнування ґрунту, пошкодження підросту та ростучих дерев, викликає ерозійні процеси, зсуви, розповсюдження шкідників деревини і хвороб лісу. Особливо сильно пошкоджуються ґрунтовий покрив і підріст за трелювання деревини тракторами. Існуючі протиріччя між необхідністю збереження екосистеми та потребою в деревині можна вирішити за рахунок ПКУ. На рубках догляду за лісом ПКУ можуть бути використані з більшою ефективністю, особливо на крутих схилах і нестійких ґрунтах, ніж трактори чи трелювальні механізми. З метою оптимального застосування ПКУ і дотримання вимог щодо охорони довкілля необхідно дотримуватись певних дій, які зможуть мінімізувати негативний вплив людини на лісове середовище. Попереднє пакетування колод, як метод проведення лісозаготівлі, може зменшити загальну вартість одержуваної деревини за рубань догляду за використанням ПКУ більш ніж на 24%. Зменшення загального часу підтягування вантажу до несучого пакета та повніше використання ПКУ можливе при зменшенні часу готування пакета до вантажу — вирішується застосуванням каретки з витягуванням каната для причеплення колод, або ж збільшенням кількості чокувальників. Іншою альтернативою є зменшення відстані підтягування вантажу. Звалювання дерев з укладанням у ялинку (вузько-лісосічні рубки догляду) під кутом до коридору несучого каната може зменшити затрати вантажного входу та час рейсу каретки ПКУ. Для зменшення негативного впливу на довкілля запропоновано ПКУ для збирання деревини з площі лісосіки, яку можна використовувати на етапі підтягування деревини в коридор несучого пакета основної установки і для виконання всього циклу робіт з проведення доглядових рубок.

УДК 630*443/.444:630*17:582.5/.9:504.064.3(477.43)

2012.1.415. ФІТОПАТОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЛИСТЯНИХ ПОРІД ЛІСОВИХ РОСЛИН НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ “ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ” / Шевчук В.К. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2011. — Спец-

вип.: Сучасні проблеми збалансованого природокористування. — С. 86–89. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536179.

Збудники хвороб листяних лісів, фітопатологічний моніторинг, лісові біоценози, борошніста роса, бура плямистість, іржа, методи захисту лісостанів.

Висвітлено результати фітопатологічного моніторингу 10 листяних лісових порід національного природного парку (НПП) “Подільські Товтри”, який за площею є найбільшим у Європі. Зазначено, що знання видового різноманіття збудників хвороб з метою ефективного запровадження системи захисних заходів є проблемою актуальною. У ході досліджень було виявлено понад 20 збудників хвороб, зокрема таких, як борошніста роса, плямистість (бура, чорна, кремова, сіра), іржа, коккомікоз, моніліоз, чорні листя та ін. Збудники хвороб лісових деревних рослин спричиняють зниження приросту, продуктивності і якості деревини, погіршують декоративність, захисні функції лісових біоценозів. У зв'язку з цим розробка нових, удосконалення існуючих методів і планомірне їх застосування з метою захисту лісових насаджень від збудників хвороб мають важливе значення. Методи захисту поділяють на профілактичні і винищувальні, а за принципом дії і технікою застосування — селекційно-насінницький, лісгосподарський, фізико-механічний, біологічний, хімічний і карантинний. Селекційно-насінницький метод є найбільш радикальним, екологічно безпечним та економічно вигідним, оскільки він використовує індивідуальний, груповий і масовий відбір, гібридизацію, генну інженерію та ін. Перспективним у селекції лісових порід дерев є біотехнологічний метод. Фізико-механічний метод захисту полягає в безпосередньому знищенні збудників хвороб шляхом спалювання рослинних залишків, плодівих тіл трутових грибів, проведенні термічного обробітку ґрунту, обробці хворих засохлих дерев тощо. Біологічний метод базується на використанні живих організмів чи продуктів їхньої життєдіяльності проти збудників хвороб, а також на створенні сприятливих умов для діяльності корисних мікроорганізмів. Хімічний метод передбачає застосування пестицидів хімічного синтезу, що здатні викликати загибель збудників хвороб або порушувати їх розвиток. Карантинний метод використовує правовий режим для застосування системи державних заходів, спрямованих на захист рослин, продуктів їх переробки, сировини, окремих вантажів тощо від карантинних об'єктів. Зазначено, що запровадження інтегрованого захисту дасть змогу підвищити стійкість лісових біоценозів до комплексу хвороб та зберегти їхню неповторність.

УДК 630*453:595.785:630*17:582.632.2

2012.1.416. МНОГОЛЕТНЯ ДИНАМІКА ЧИСЛЕННОСТІ ЗИМНЕЙ П'ЯДЕНИЦЬ В ДУБРАВАХ ЛЕСОСТЕПИ / Рубцов В.В., Уткина І.А. // Лесоведение. — 2011. — № 5. — С. 36–45. — Бібліогр.: 51 назва.

Шкідники лісу, п'ядун зимовий, філофаг, діброви Лісостепу, спалахи масового розмноження п'ядуна, літ метелика п'ядуна, моніторинг п'ядуна зимового.

Здійснено аналіз сучасного стану дослідження зимового п'ядуна (*Operophtera brumata* L.). Зазначено, що ареал цього шкідника в основному співпадає з ареалом дуба звичайного, живиться він листям понад сотні видів рослин, частіше за все деревних і чагарникових листяних порід, зокрема лісових (дуб, клен, в'яз, граб та ін.) і садових (абрикос, вишня, яблуня, слива та ін.). З'явилися свідчення, що зимовий п'ядун здатен жити хвою ялини ситхинської. У періоди спалахів масового розмноження цей шкідник завдає великої шкоди лісовому і сільському господарствам, виснажуючи рослини, порушуючи багато фізіологічних процесів і знижуючи річний приріст деревини. Зимовий п'ядун — постійний об'єкт спостережень на території північної і північно-західної Європи. У 60-х роках ХХ ст. у Великобританії вчені сформулювали свою модель зв'язку росту і стану гусениць філофага з якістю корму. Пізніше у Фінляндії вивчалась залежність стану популяції філофага від фенологічних і хімічних показників листя декількох кормових порід на прикладі гусениць, лялечок та імаго зимового п'ядуна на дубі, грабі, черемші та вербі, а також конкурентні взаємозв'язки з п'ядуном осіннім. У Швеції зібрано й проаналізовано багаторічні дані про спалахи масового розмноження зимового п'ядуна і їхнє хвилеподібне переміщення по Європі. Засвідчено зрушення шкідника в

бік північних широт і в напрямі посилення континентальності клімату. Встановлено, що гусінь зимового п'ядуна виходить з яєць задовго до їхнього розкривання, тому синхронність порушується, внаслідок чого смертність гусені зростає. За даними спостережень у південній частині лісостепової зони характер масового розмноження зимового п'ядуна на фоні сучасної погодно-кліматичної ситуації з частішими періодами екстремальних температур повітря та кількістю опадів змінився значно менше, ніж зеленої дубової листовійки і непарного шовкопряда, за популяціями яких ведуться постійні спостереження. Моніторинг льоту зимового п'ядуна протягом декількох років дав змогу встановити низку його закономірностей і побудувати регресивну модель зв'язку плодovitості самок з їхньою масою (протягом льоту спочатку "вилітають" більші і плодovitіші самки). Виявлена залежність може бути використана для визначення плодovitості популяції й прогнозу ступеня дефоліації насаджень.

УДК 630*5:630*228(292.452)

2012.1.417. ОСОБЛИВОСТІ ВІКОВОЇ СТРУКТУРИ БУКОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ У КАРПАТАХ / Куриляк В.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.5. — С. 55–59. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 535537.

Бук, букові деревостани, структура бучин вікова, мінливість таксаційних ознак, ріст деревостанів.

Здійснено розподіл букових деревостанів, панівних груп типів лісу між основними типами вікової структури на основі мінливості таксаційних ознак. Наведено результати досліджень особливостей таксаційної будови букових насаджень різних типів вікової структури, дослідження якої здійснювалося шляхом аналізу матеріалів пробних площ, закладених у переважаючих групах типів лісу. Основою під час розподілу дослідних деревостанів за типами вікової структури була мінливість віку, діаметра та висоти дерев на пробних площах. За результатами досліджень було побудовано схему типів вікової структури бучин у різних групах типів лісу. Найбільшу мінливість віку, діаметра і висоти відзначено в букових деревостанах, де основними домішками є дуб і граб, а найменшу — у деревостанах з домішкою ялиці та ялини. Зазначено, що така різниця є наслідком відмінностей між породами, які входять до складу букових деревостанів, а також зумовлена наявністю періодів пригнічення, пов'язаних зі зміною умов росту. Цю схему можна використовувати для визначення вікової структури букових деревостанів у різних групах типів лісу. Аналізуючи взаємозв'язок між типами вікової структури і розподілом кількості дерев за діаметром, встановлено, що різновіковість найчастіше спостерігається в деревостанах, яким понад 80 років. У молодших насадженнях, внаслідок господарської діяльності, мінливість віку дерев не перевищує 20 років, і всі вони належать до однакової стадії розвитку. Дослідження вікової структури букових деревостанів у найпоширеніших групах типів лісу показали, що більшість з них належать до одновікових деревостанів, які утворилися після проведення суцільних рубань головного користування в минулому. Розраховані показники таксаційної будови для окремих типів вікової структури вказують на зростання їхньої мінливості від одновікових до різновікових деревостанів.

УДК 630*55:630*17:582.632.2(477)

2012.1.418. ПОШИРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІКОВОЇ СТРУКТУРИ НАСАДЖЕНЬ ДУБА ЧЕРВОНОГО БОРЕАЛЬНОГО В УКРАЇНІ / Майборода В.А. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.3. — С. 31–37. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 535535.

Дуб червоний бореальний, вікова структура насаджень дуба, лісистість, деревостани дуба чисті й мішані, еколого-лісівна ситуація.

Наведено результати аналізу вікової структури й територіального поширення чистих та мішаних деревостанів дуба червоного бореального (дуб ч.б.) в умовах України. Зазначено, що цей вид дуба успішно культивується в нашому регіоні вже близько 200 років. Його насадження успішно зростають в усіх наявних лісгосподарських областях, за винятком гірських — Кримського та Карпатського лісгосподарських округів. Значення дуба ч.б. для лісового господар-

ства важко переоцінити, оскільки за своєю продуктивністю його насадження перевищують майже всі основні лісотвірні породи, проте поширення цієї породи в Україні з різних причин відбувалося вкрай нерівномірно та дискретно. Найбільше насаджень дуба ч.б. знаходиться в Лісостепу, де умови його зростання є досить оптимальними (80% площ усіх насаджень). В Українському Поліссі зосереджено близько 17% і в Степу — 3% насаджень цієї культури. Вікова структура деревостанів дуба ч.б. у межах України також нерівномірна, оскільки відображає певну закономірність його поширення і певну мінливість у поглядах лісників у ставленні до цієї породи. Частка насаджень у віці 61 рік і більше дуже незначна і загалом становить по Україні близько 1% усієї площі цієї породи. У передвоєнні та повоєнні роки насадження дуба ч.б. починають просуватися в південні та східні регіони (Запорізька, Полтавська та Харківська обл.). Загальна площа насаджень у віці 41–61 роки становить по Україні близько 15%, 21–40 років — 61%. Починаючи з 80-х років ХХ ст. інтерес до дуба ч.б. не виправдано знизився на користь дуба звичайного. Частина молодняків дуба ч.б. віком до 20 років становить 20%. З'явилися молоді насадження цього виду також і в Криму, що свідчить про розширення ареалу дуба ч.б. Впровадження цієї породи в умовах Закарпаття зробить значний внесок у поліпшення водорегулятивної ролі лісових насаджень і запобігання повеням. Зроблено висновок, що насадження дуба ч.б. необхідно створювати, насамперед, у східних регіонах, де порода цілком придатна для підвищення лісистості, захисного лісорозведення, покращення біорізноманіття ландшафтів та утилітарної рекреації. Обґрунтовано збільшення площ молодняків дуба ч.б. за рахунок заліснення вирубок головного користування і створення нових насаджень на неугіддях, еродованих землях і таких, що вийшли з с.-г. користування.

УДК 630*6/.7:339.13.562.001.76(477)

2012.1.419. РОЗВИТОК РИНКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ / Карпук А.І. // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 7. — С. 63–65. — Бібліогр.: 5 назв.

Лісокористування раціональне, регулювання лісокористування, ринкова економіка у лісовому господарстві, сертифікація лісова, корпоративна соціальна відповідальність.

Обґрунтовано актуальні напрями розвитку ринкового регулювання лісокористування шляхом комплексного використання економічних методів та інструментів з урахуванням економічних, екологічних та соціальних цінностей лісових комплексів. Основні економічні інструменти ринкового регулювання лісокористування можна класифікувати за 6 основними методами: фінансовими, екологобезпечними, податковими, інформаційно-маркетинговими, інноваційними та ціноутворювальними. Зазначено, що тільки комплексне застосування інструментів лісової політики (ринкове і фінансове регулювання) з урахуванням екологічних, економічних та соціальних аспектів сприятиме розвитку збалансованого лісокористування в Україні. Зазначено, що лісова сертифікація є важливим економічним інструментом становлення сталого управління лісами. В умовах глобалізації ринків вона набуває особливого значення за експорту лісової продукції, оскільки сертифікація не обмежується великою кількістю екологічно чутливих ринків в окремих країнах і в подальшому майбутньому матиме глобальний характер. Враховуючи цей дисбаланс, лісова сертифікація стає надзвичайно важливим інструментом для забезпечення сталого управління лісами та розвитку світової торгівлі лісопродукцією. Поряд з лісовою сертифікацією все більшого поширення серед міжнародних лісових компаній набуває політика корпоративної та соціальної відповідальності, головними принципами якої є стале використання лісових ресурсів (збереження біорізноманіття, ґрунтів і водних ресурсів, а також здоров'я та екологічних функцій лісів; використання залишків деревини в енергетичних цілях), мінімізація негативного впливу на довкілля і соціальна відповідальність (перевірка легальності походження деревини, багатопільове використання лісових ресурсів зі збереженням природної, історичної та культурної спадщини), взаємодія з усіма зацікавленими сторонами на місцевому, національному й міжнародному рівнях, а також відкритий доступ до екологічної звітності компанії. Найкращих результатів лісокористування можна досягти за

допомогою поєднання розвитку корпоративної соціальної відповідальності з інноваційними підходами в системі планування, використання сучасного технологічного обладнання, стимулювання розширеного відтворення, раціонального та безвідходного використання лісових ресурсів.

УДК 630*68:330.111.4(477)

2012.1.420. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІСОВОГО КОМПЛЕКСУ / Дребот О.І. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 3. — С. 12–17. — Бібліогр.: 19 назв.

Лісовий комплекс, лісові ресурси, підкомплекс лісового комплексу, стратегія лісгосподарського виробництва, екологічні проблеми лісового комплексу.

Проаналізовано проблеми розробки теоретико-методологічних основ формування лісового комплексу (ЛК) як економічно (ринково) доцільної системи підприємств, діяльність яких зумовлено використанням лісових ресурсів. Обґрунтовано доцільність вживання поняття лісовий комплекс (ЛК), який має включати виробничо-технологічні і невиробничі цикли. Підприємства ЛК розвиваються внаслідок (на основі) досягнення конкурентних переваг і географічної концентрації на умовах державно-приватного партнерства. Залежно від природних, соціально-економічних та історичних умов, матеріально-технічної бази, кінцевої продукції (послуги), конкурентоспроможної на світовому ринку, та циклу, що лежить в її основі, виділено структуру лісових підкомплексів: лісопродумисловий, лісопродовольчий, лісорекреаційний, лісополезахисний та лісоекологічний. Пріоритетним напрямом розвитку ЛК є зростання й підвищення ефективності виробництва на основі вдосконалення його структури, інтенсифікації виробничого потенціалу, досягнень науково-технічного прогресу, раціонального й комплексного використання лісосировинних ресурсів. Основними завданнями структурної перебудови ЛК слід вважати удосконалення форм власності на лісі і землі лісового фонду; перебудову структури фінансового забезпечення; розвиток інфраструктури, зокрема соціальної та маркетингової спрямованості; поліпшення організаційної структури управління лісами. Потребує вдосконалення і розміщення сфера переробки ресурсів лісу, оскільки на нинішньому етапі виробництво продукції деревообробної і целюлозно-паперової промисловості у м. Києві та області досягає майже 25% загального виробництва продукції. Стратегічним завданням лісгосподарського виробництва України є максимально можливе забезпечення лісоспоживачів власними лісосировинними ресурсами та поліпшення екологічної ситуації. Зазначено, що цю проблему можна вирішити на основі врахування таких складових лісових відносин, як фінансово-економічні, правові, організаційні, управлінські засади у сфері охорони, використання та відтворення лісових ресурсів.

УДК 630*83:674.8:662.765.1

2012.1.421. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЕВНОЇ МАСИ З МЕТОЮ ПЕРЕРОБЛЕННЯ У ГАЗОПОДІБНЕ ПАЛИВО / Озарків І.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.6. — С. 65–67. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 535538.

Деревне паливо, переробка деревини, паливо газоподібне з деревини, синтез-газ, паливо екологічно чисте.

Розглянуто питання щодо перспектив використання деревної маси для перероблення в газоподібне паливо, яке є одним з найпотужніших альтернативних джерел енергії. Істотною перевагою деревного палива (ДП) є його екологічна

чистота, оскільки воно не містить сірки, хлору та інших шкідливих для атмосфери елементів. Зазначено, що деревина під час згоряння виділяє таку саму кількість CO_2 , яку спожила в процесі зростання, тому вона є нейтральним паливом. Переробку деревини та її відходів у паливні та хімічні продукти можна здійснювати різними методами: пролізом, гідролізом, газифікацією, гідрогенізацією тощо, але найперспективнішим з них є газифікація. Найбільш технологічно і конструктивно простим та інтенсивним способом газифікації деревини вважається газифікація в реакторі з суцільним шаром. Перевагами цих газифікаторів є високий ступінь перетворення вуглеводню, малий винос золи, тривале перебування твердого палива в реакторі і досить проста конструкція. Перспективними когенераційними установками є двигуни внутрішнього згоряння, які працюють на синтез-газі, тому газифікація деревини з метою його вироблення має великі перспективи. З 1 м³ деревини можна отримати 1500 кВт/год електроенергії та близько 0,8 Гкал тепла, а також деревну золу — цінне мінеральне добриво. Ціна сировини становить близько 6% від вартості виробленої продукції. Зроблено висновок, що газифікація є одним з найбільш доцільних та ефективних способів переробки деревної маси.

УДК 630*88:674.8

2012.1.422. ВЖИВАНА ДЕРЕВИНА — ДОДАТКОВИЙ РЕСУРС СИРОВИНИ / Гайда С.В. // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. — Л., 2011. — Вип. 37.1. — С. 238–244. Шифр 06 535526.

Дереви́на вживана, перероблення вживаної деревини, столярна плита, потенціал вживаної деревини, ефективність використання вживаної деревини.

Розглянуто основи класифікації, потенціал, поводження і методи перероблення вживаної деревини (ВЖД), оскільки в Україні існує проблема дефіциту деревних сировинних ресурсів. Потенційним ресурсом — важливим джерелом біомаси та невикористаною базою деревної сировини, запаси якої збільшуються в міру розвитку промисловості та господарства в цілому, — є запаси ВЖД. Використання ВЖД сприятиме зменшенню проблеми сировини, збереженню лісів та викидів CO_2 . Встановлено, що потенціал ВЖД в Україні становить близько 3 млн т/рік, а розрахункова кількість ВЖД за 2008 р. — 2,9 млн т, що може принести Україні 43,5 ПДж/рік або 6,7% річного використання енергії в країні (181 ТВт. у 2008 р.). Ці 2,9 млн т ВЖД можуть також зберегти 15 ПДж/рік енергії, отриманої з вугілля, 1 млн т свіжої деревини і зменшити на 1 млн т викиди CO_2 . Залежно від категорії ВЖД після певного очищення ці відходи можуть бути використані як на перероблення для виробництва нової продукції або аналогічної продукції менших розмірів, так і для виробництва енергії — електрики і тепла. Зазначено, що поводження із ВЖД на всіх рівнях має базуватися на загальних технічних, економічних та екологічних стандартах, зокрема на впровадженні нових підходів управління ВЖД з урахуванням існуючих технологічних схем. Зазначено, що найвищими фізико-механічними параметрами характеризується фанерована столярна плита з клеєним щитом із ВЖД і ДСП. Середня міцність на статичний згин упоперек рейок такої плити становить 27,03, а міцність на склеювання по клейовому шару в сухому стані — 1,49 МПа. Найнижчими фізико-механічними показниками характеризується плита з клеєним щитом з ДСП в сорочці з ДВП. Середня міцність на статичний згин упоперек рейок такої плити становить 16,1, а міцність на сколювання по клейовому шару в сухому стані — 1,26 МПа.

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абрамова С.Л. 145
Авраменко С.В. 85
Адамович И.Ю. 409
Азімова Г.А. 349
Азовцева Н.А. 61
Алексеева Н.М. 252
Андрейчук Д.Б. 362
Андрієнко А.Л. 4
Аникина Г.Е. 140
Антипова Л.К. 208
Антонюк Т.М. 248
Апыхин А.П. 39
Аретинська Т.Б. 350
Артеменко Д.М. 225
Артеменко С.Ф. 185
Архипченко И.А. 316
Афанасьев Ю. 96
Ахмедов А.Д. 104
Ахундов Ф.Г. 107

Б

Бабенко В.О. 158
Бабицкий Л.Ф. 38
Бабич А.О. 84
Багиров В.А. 260
Бажин М.А. 381
Бакулин А.В. 146
Бакум М.В. 52
Балабак О.А. 223
Балагай А. 300
Балаев А.Д. 213
Балышев В.М. 144, 375
Баль-Прилиппо Л. 390
Балюк С. 57, 96, 71
Баранов В.І. 120
Барановская В.А. 98
Барвінський А.В. 125
Бардуков Н.В. 141
Басараб І.М. 273
Басова Н. 372
Безуглая О.Н. 140
Безуглий М.Д. 365
Безуглова О.С. 91
Бекецкая О.В. 63
Бекіров Г.М. 349
Бельченко С.А. 167
Белянин С.А. 375
Бережной С.Б. 391
Беркута Т.В. 29
Бескидевич М.І. 213
Бесплятых О.Ю. 334
Бешлей С.В. 120
Бирюкова А. 308
Біднина І.О. 105
Білан М.В. 378
Білоусов О.М. 205
Бірта Г.О. 311
Бісюк І.Ю. 365
Блюм Я.Б. 169
Бобось И.М. 237, 242
Бова Т.О. 148
Богданов В.О. 103
Богданов Ю.В. 103
Боднарчук О.В. 387
Боднарчук О.В. 388
Божко Л.Ю. 234
Бойко В.А. 392
Бойко О.В. 270
Бойко П. 87, 89
Болгова М.В. 144
Болотова Т.І. 286
Бондар М.В. 395
Бондарев А.Г. 61
Бондаренко І.Б. 118
Бондаренко Н.П. 114
Боратинський О.В. 414
Борисюк Б.В. 232
Борисюк В.А. 192
Борисюк О.Д. 208
Боровікова Н. 396
Бородай І.С. 256
Борта А.В. 402
Ботвіна Н.О. 21
Браженко І.П. 196

Брановицкая Т.Ю. 393
Братушак С. 117
Брюзгіна Н. 97
Бувеч О.Ф. 345
Бузевич І.Ю. 356, 358
Бурда Л.Р. 284
Бурлака В. 298
Бурмистрова Л.А. 146
Бутило А.П. 215
Бучацький Л.П. 367
Бучко О. 304
Бушуева О.Г. 70
Быкова Е. 296

В

Вакуленко І.С. 330, 335
Василенко М.Г. 110
Васильев А.П. 375
Вахобов Б. 318
Ващук С.П. 120
Векленко Ю.А. 187
Велешко И.Е. 146
Величко В.А. 71
Венгер В.М. 154
Венгер О.В. 154
Венедіктов О.М. 84
Вервейко Б. 302
Вергунов В.А. 1, 8, 10
Верецинський О.П. 400
Вешицкий В.А. 165
Виноградов В.А. 393
Виноградов В.Н. 305
Вишенська І.Г. 407
Вишневська О.В. 190
Власенко В. 44
Власенко В.В. 389
Власенко В.С. 381
Вовк М.І. 386
Вовк С.О. 274
Водяницкий Ю.Н. 59
Вожегова Р.А. 101
Войтенко С. 314
Войтович Н.В. 76
Войтюк Д. 46
Волков П.О. 71
Волкова І.В. 148
Волохов Д. 362
Волощук М.Д. 92
Воробьёва Н.С. 37
Воронин А.Н. 171
Воронюк В.І. 323
Воронюк Н.М. 197
Вражнов А.В. 114
Вуйченко М.А. 25

Г

Габрель М.С. 121
Гаврилова І.П. 367
Гаврилук В.Б. 213
Гаврилук М.В. 213
Гавриш А.М. 389
Гайда С.В. 422
Гайда Ю.І. 408
Гайдей О.С. 143
Галузіна Л.І. 324
Гамко Л.Н. 306
Гангур В.В. 196
Ганкевич Б.О. 354
Гарська Н. 313
Гафуров Д.Р. 380
Гафуров Р.М. 161
Гвоздев О.В. 397
Герасименко В.В. 134, 138
Герасименко О.В. 202
Гержилова В.Г. 392
Герус Л.В. 227
Гетман Н.Я. 179, 190
Гиль Л. 253, 255
Гладырь Е.А. 137
Глазко В.И. 141
Голик Л.М. 166
Голобородько С.Н. 184
Голобородько С.П. 101
Головатий П.А. 217
Головка А.М. 142, 143

Головка В.О. 379
Голуб М.О. 394
Гончар В.І. 292
Гончарук Г.С. 202
Горбатенко С.К. 368
Горбачёва Н. 159
Горбонос Ф.В. 14
Горлова О.Д. 286
Горшинин С.Ф. 281
Гратилю О.Д. 188
Греков В.О. 68, 127
Григоренко С. 396
Гриценко М.В. 330
Грищенко О.Ю. 20
Гудковский В. 404
Гузев Ю.В. 282
Гуліба Г.В. 116
Гумарова Г. 328
Гуторов О.І. 32

Д

Давиденко В.М. 325
Давиденко І.К. 338, 341
Давиденко Н.М. 12
Давиденко П.О. 378
Давидов Є. 298
Давидова О.Є. 165
Даньков В.Я. 78
Дацько Л.В. 68, 127
Дворська Ю. 300
Дворянкин Е.А. 200
Дейнека І.Г. 50
Деменкова Т.Ф. 126
Демиденко О.В. 67
Демчук І.В. 148
Демчук І.М. 257
Демчук М.П. 282
Денисов Н. 254
Дерик Г.І. 110
Деркач В.С. 198
Дерябін О.М. 143
Дехтяр О. 97
Джус П.П. 262
Дикий В.В. 208
Дідківський М.П. 110
Дідківський С.Ю. 190
Дідух Я.П. 407
Дмитрик П.М. 203
Дмитрук Є.А. 400
Добровольская Н.Г. 70
Добрянська М.Л. 268
Довгоруку Ю.О. 8
Долгушин А.А. 53
Долматов Е.А. 218
Доля П.В. 231
Доманов Н.М. 171, 193
Доманська Н.А. 16
Доманський А.Я. 16
Доронін В.А. 195
Дорофеева Н. 263
Доценко Н. 44
Драбовський А.Г. 18
Дребот О.І. 420
Дрыгин В.В. 362
Дубін О.В. 268
Дубневич Ю.В. 26
Дудчак В.О. 280
Дудченко В.І. 187
Дуковий Ю.П. 197
Дымов А.Н. 184

Е

Евдокименко С.Н. 224
Егоров И. 318
Егорова Т. 318
Ендовицкий А.П. 75
Еранов А.М. 301
Ермаков С.А. 161
Ермилов А.Н. 276
Ермолин Д.В. 392
Ерошенко Н.А. 76
Есичева Т.Б. 224
Еськов Е.К. 331
Ефименко А.А. 339

Є

Євтушевський М.Н. 335
Ємельянова Н.О. 394, 403

Ж

Жаріков В. 41
Жатов О.Г. 116
Жашкова Т. 249
Жемчужина А.И. 145
Жемчужина Н.С. 145
Жилкін В.А. 127
Жовтенко А.А. 407
Жовтоног О.І. 126
Жужжалова Т.П. 194
Жук В.М. 11
Жуков А.Н. 375
Жуков В.П. 178
Журавель Н.В. 191
Журавльов О.В. 238

З

Завірюха А.І. 384
Завірюха Г.А. 384
Завриев С.К. 145
Загоруйко В.А. 392, 393
Задорожна І.С. 9
Зажарський В.В. 378
Зайдельман Ф.Р. 94
Зайцев С.Ю. 336
Заїка П.М. 52
Занько М. 48
Заполовський С.А. 153
Заришняк А.С. 199
Зарубенко А.У. 248
Затоковий Ф.Т. 223
Захарів О.Я. 274
Захарченко І.Л. 355
Зеленская О.В. 319
Зенько Н. 47
Зиновьева Н.А. 137
Злотенко О.Ю. 179
Знаменський О.П. 157
Зотова І.О. 398
Зуб О.В. 330
Зубаирова С.Н. 375
Зубенок О.В. 80
Зуев Н.П. 364
Зуев С.Н. 364

И

Ибадуллаев К.Б. 171
Иваненко А.А. 75
Иванина В.В. 199
Иванов А.В. 376
Ивахненко Н.Н. 109
Идрисов Р.А. 183
Изергин Л.В. 351
Ильницкая Е.Т. 136
Ирза В.Н. 362
Исаков А.Н. 180
Истомин Ф. 370

І

Ібатуллін І.І. 329
Іванова О.С. 232
Іванчук В.П. 88
Івлева Т.В. 174
Ільчов О.Г. 177
Ільчов Ю.Г. 177

К

Кавтарашвили А. 321
Каганець О.О. 347
Калайда К.В. 222
Калантаєнко Ю.Ф. 144, 375
Калачнюк Г.І. 273
Калачнюк Л.Г. 273
Калачнюк М.С. 273
Калашников В.В. 260, 263
Калащук Г.П. 287
Калиниченко В.П. 75, 91
Калиниченко Г.І. 297

Калинка А.К. 323, 326
Калинкина Г. 263
Калінін Є.І. 36
Капранов В.Н. 113
Каращук С.В. 207
Карбівська У.М. 92
Кареба М.І. 35
Карелов А.В. 169
Карнаух М.М. 173
Карпук А.І. 419
Кацараба О.А. 269
Кацимон В.В. 142
Качай Г.В. 360
Квасницька Л.С. 74
Квітко Г.П. 189
Кечайкина И.О. 64
Киборт М. 263
Кирик М.М. 225
Кирилів Б.Я. 291
Киричко Б.П. 385
Кирпа М.Я. 175
Китаєв О.І. 225
Киушкин Н.А. 83
Кициняк І.В. 312
Кігель Н.Ф. 387
Кишак І.Т. 15
Клименко І.В. 79
Клочко Р.Т. 344
Кобак С.Я. 84
Кобець А.С. 40
Ковалев М.М. 39
Коваленко Н.П. 87, 89
Коваленко О. 97
Коваливнич П.Г. 56
Коваль О.А. 297
Ковальов А.В. 378
Ковальова І.А. 229
Ковальова О.В. 32
Ковальчук А.О. 195
Ковальчук Н.А. 261
Ковальчук Н.І. 239
Ковалюк Н. 371
Кожухова Н.Е. 139
Козій О.Б. 52
Козленко Є.В. 95
Козлов А.И. 353
Козлова Т.В. 353
Козуб Н.А. 135, 169
Козубенко Л.В. 174
Козьмін Г.В. 132
Кокорина А.Е. 334
Колбасов Д.В. 375
Коленчук М.М. 326
Колесник Н.Л. 359
Колесникова Р.Д. 204
Колісник С.І. 84
Колодійчук А.В. 124
Колокольникова Т. 321
Коломиец Э.И. 160
Коломыцев А.А. 374
Колос О.М. 354
Колучий В.Т. 169
Колягин Ю.С. 210
Кононова О. 245
Копилова К.В. 268, 272
Копитко П.Г. 214
Кордонская М.А. 336
Корнеева Е.М. 93
Корнелаева Р. 296
Корнейков О.М. 368
Корнієнко Л.Є. 310
Король О.В. 387
Корчак М.М. 45
Корчинська С.Г. 31
Косенко І.С. 223
Косова Н.О. 288
Костенко С.О. 133, 262
Костишин Є.Є. 269
Костін П.М. 342
Кос'янчук Н.І. 258
Кот С.П. 325
Коцюбан А.І. 185
Коцюбенко Г.А. 332
Кочмарський В.А. 379
Кошлакова Н.М. 223
Кошман О.В. 273
Кошова В.М. 394
Кравчук В. 48

Крамаренко І.В. 196
Красенков С.В. 185
Красницький В.И. 5
Красова Н.Г. 218
Кривцов Н.И. 146
Кривцов Н.И. 337
Кропивка С.И. 275
Круглов Ю.В. 128
Кружиліна С.В. 357
Ксиниас И.Н. 135
Кузнецов М.С. 72
Кузнецов Н.Г. 37
Кузнецова И.В. 61
Кузнецова О.В. 368
Кузьмук С.Л. 228
Кулик М.Ф. 178
Кунах В.А. 6
Кундієв В.А. 357
Кургак В.Г. 186
Курило В.Л. 192
Куриляк В.М. 417
Куриннов В.В. 375
Киуринов А.Ф. 53
Кухтіна К.В. 265
Куць Т.В. 22, 23
Кучеров В. 302
Кучерявенко Р.О. 366

Л

Лагуа Ю.Ф. 39
Ладних В. 96
Лапа В.В. 109
Лапушкина В.Н. 93
Ларионов Г.А. 70
Лебедева И.Ю. 277
Лебедев А.Т. 36
Левахин В.И. 281
Лейбова В.Б. 277
Лесів С.М. 327
Лесновська О.В. 285
Лиманська О.Ю. 368
Липова Ю.Д. 256
Литвиненко Н.А. 169
Литвиненко П. 97
Литвинов О.Б. 374
Литовченко А.Ф. 99
Литовченко О.М. 212
Лихацкий В. 240
Лиходід В.В. 293
Лімонт А. 54
Літвінов Д.В. 176
Литовченко А.Ф. 99
Лішак Л.П. 239
Ложкіна О.В. 317
Ломонос М.М. 109
Лопушняк В.І. 130
Луганский С.Н. 344
Лукашов В.Н. 180
Лушников Н.А. 279
Лыска В.М. 375
Лыфенко С.Ф. 169

М

Мавланов С.И. 380
Мадисон В. 369
Мазур Г.Н. 199
Мазуренко Л.С. 229
Мазуренко О.В. 20
Майборода В.А. 418
Майстренко М.І. 127, 367
Макагонов А.Ю. 393
Макаров А.С. 392
Макаров В.В. 374
Максимов В.И. 336
Максимов Н.Г. 162
Максимчук Г.А. 77
Малієнко А.М. 30
Мамадуллаева Г.Х. 380
Мамсиров Н.И. 82
Маринченко В.О. 395
Мартин М.Т. 274
Мартинін С. 51
Мартынов Е.А. 55
Мартынов С.А. 149
Марущак Г.М. 102
Марченко Т.И. 250

Масалыкина Я.П. 364
Масюткин Е.П. 351
Матвієнко Н.М. 367
Матієга О.О. 201
Матросова Л.Е. 376
Матухно Ю.Д. 108
Матчина И.Г. 393
Маурер В.М. 411
Мачульская Е. 371
Машковська С. 247
Мелашич А.В. 105
Мелашич Т.А. 105
Мелихов В.В. 115
Мельник А.І. 108
Мельник В.С. 170
Мельник І.Д. 92
Мельник О.В. 217
Мельник П.О. 78
Мельникова С.Б. 352
Мельниченко А.М. 190
Мельничук Д.О. 273
Мельничук М.Г. 326
Мельничук С.Д. 273
Месель-Веселяк В.Я. 20
Метрюк Ю.Ю. 346
Мешков А. 404
Мизерная Н. 236
Микитюк Д.М. 257
Миклуш С.І. 410
Милько О. 263
Миронова Т. 405
Митрофанова О.В. 149
Михайленко С.О. 126
Михайлик С.М. 244
Михайлов А.Д. 52
Михсєв В.Г. 79
Мількевич С.Я. 92
Місків В.В. 378
Мокринський В.М. 165
Молдаван В.Г. 74
Молдован Ж.А. 181, 182
Молчанов А.В. 283
Моргун В.В. 3
Морева Л.Я. 339
Морозов В.В. 95
Морозов И. 44
Морозов О.В. 95
Мостова І.В. 268
Мостовенко В.В. 216
Мохова В.І. 84
Мошенко І.О. 43
Мрук А.І. 358
Мудрак Т.О. 395
Музыка П.М. 16
Мукоїд Р.М. 403
Муляков Р.Р. 42
Муромцев Н.А. 62
Мухамедьянов М.М. 333

Н

Нагорна Л.В. 150
Нагорний В.І. 106
Надеев В.П. 305
Назарова В.А. 381
Назырова Г. 328
Найдьонова В.О. 267
Нежинський Я.І. 50
Нейматов Е.Л. 251
Некрасов Р.В. 305
Немова Т.В. 295
Непорожня Е. 233
Нехорошев Д.А. 37
Нікітін В.В. 43
Новиков А.А. 115
Новиков А.Н. 381
Новикова А.В. 56
Новичихин О.В. 210
Новожилов К.В. 316

О

Ображей А.Ф. 377
Овчаренко І. 314
Огурцов Є.М. 79
Огурцов Ю.Є. 85
Озарків І.М. 421
Олещенко Ф.Г. 223

Олійник І.А. 178
Омельченко І.К. 212
Омельченко Л.О. 267
Омельянчик Л.О. 122
Опалко А.І. 223
Опанасенко М.Є. 223
Орлова О.В. 316
Остапенко В.І. 320
Отченашко В.В. 329
Ошкина Е.В. 204

П

Павельчук Ю.Ф. 43
Павленчик А.О. 14
Павленчик Н.Ф. 14
Павлів О.В. 274
Павлова Е. 296
Павлюк В.В. 212
Панасенко В.Г. 367
Пароменская Л.Н. 128
Патутін В.Ю. 129
Пашкевич Е.Б. 251
Пашковский А. 253, 255
Паштецкий А.В. 20
Паштецкий В.С. 20
Пелехатий М.С. 278
Перетятко Л. 313
Петракова В.Ф. 180
Петраш В.С. 330
Петриченко С.М. 202
Петришак О.И. 327
Петров С.Ю. 381
Петрова Л.И. 93
Петрова О.І. 332
Петрова О.Т. 197
Петрянкин Ф.П. 259
Пивень Е.А. 168
Пирко Н.Н. 169
Пирко Я.В. 169
Писаренко П.В. 58, 105, 207
Писаренко Т.М. 338, 341
Підгорна Л.Г. 185
Підлубна Т.О. 178
Пітель І. 41
Плотников И.А. 333
Плотников В.В. 198
Погорілий В. 48
Подберезко І.М. 157
Подвигина О.А. 194
Подоба Ю.В. 268
Поліщук В.В. 126
Полупан М.І. 71
Полуэктов Р.А. 60
Польська П.І. 287
Помітун І.А. 288
Понуренко С.Г. 174
Попов В.Н. 140
Попов Ф.А. 160
Попова В. 396
Потьомкін В. 151
Похилько О.В. 187
Походня Г.С. 364
Правдюк Н.Л. 33
Приліпко Т.М. 292, 317
Присяжнюк М.В. 1, 2, 10
Прістер Б.С. 132
Проворов Н.А. 73
Прокопа І.В. 28, 29
Прокопенко Т.О. 119
Прокопчук О.Т. 19
Просвириков В.В. 160
Проценко О.І. 108
Прудников П.В. 113
Прудникова Е.Ю. 144
Пугач А.М. 40
Пушкарєв А. 404
Пшеславський А. 348
Пыркин В.И. 192

Р

Рак Т.М. 303
Рассолов С.Н. 301
Ребрик С.Т. 351
Ременюк Ю.О. 66
Ретьман С. 159
Резанов П.А. 288

Рожанська О.М. 387
 Рождественская Г. 263
 Розанов Б. 318
 Ромащенко М.І. 90
 Рубленко І.О. 363
 Рубленко М.В. 365, 366
 Рубцов В.В. 416
 Руденко Ю.Ф. 153
 Рудецкая Е.В. 279
 Рудник-Івашенко О.І. 155, 206
 Рудь А.В. 43
 Рудь Ю.В. 395
 Русин О.О. 158
 Рыбников Д.А. 204
 Рычик С.Г. 209
 Рюмин А.Г. 64
 Рябова Т. 263
 Рябоконт С.В. 123
 Рябчун В.К. 170
 Рязанцев Д.Ю. 145

С

Саваріна І.П. 15
 Саввин А.В. 375
 Савина О.І. 201
 Савранчук В.В. 4
 Садова Ю.А. 386
 Садык Обейд Хасун 168
 Салдан А. 373
 Сало І.А. 24
 Самойлюк В.В. 307
 Самошкин Е.Н. 409
 Сарапіна О.А. 17
 Сарымсаков А.А. 380
 Сатіна Г.М. 223
 Сатіна Л.Ф. 223
 Сацук В. 371
 Сверчкова Н.В. 160
 Свиридов А.В. 160
 Свистова І.Д. 65
 Свішова Я.О. 118
 Седов Е.Н. 218
 Селезнєва Г.К. 399
 Селянинов Ю. 308
 Семеняка І.М. 4
 Семко Т.В. 389
 Сень О.В. 257
 Серая Л.В. 331
 Сергиенко Л.І. 100
 Сереветник О.В. 84
 Середа І.І. 163
 Середюк Б.М. 69
 Сидір Н.П. 290
 Сидоренко О.В. 133
 Сидоров І.І. 306
 Симоненко С.І. 368
 Сікалова О.В. 174
 Сірацький І.З. 270
 Сірик В.В. 165
 Скляр О.І. 383
 Скляр С.І. 131
 Скляров П.М. 382
 Скотар С.О. 175
 Скотникова Т.А. 322
 Крепець К.В. 138
 Скрыга В.А. 225
 Слепцов Ю.В. 243, 246
 Слюсар М.В. 278
 Сменов В.Ф. 188
 Сменова Г.С. 188
 Смолінський С. 46
 Снітинський В.В. 239

Соболевский И.В. 38
 Соболев О.І. 327
 Созинов А.А. 135, 169
 Созинов И.А. 135, 169
 Сокирко П.Г. 81
 Соколов В.М. 172
 Соколова Г.А. 261
 Соколова Т.І. 7
 Соловей В.Б. 71
 Солодушко М.М. 164
 Сорока В.І. 206
 Спрыгин А.В. 362
 Стапай П.В. 284, 290, 291
 Староверова И.Н. 336
 Старчоус І.М. 152
 Стасіневич С.А. 22, 23
 Стахурлова Л.Д. 65
 Стегній Б.Т. 365, 366
 Стегній М.Ю. 361
 Степаненко П. 296
 Степченко Л.М. 324
 Стефаник В.Ю. 269
 Стефурак Ю.П. 265
 Столбова М.Е. 279
 Сукайло М.В. 186
 Сукманов В.О. 398
 Сулима К. 253, 255
 Сулима Л. 253, 255
 Супрун І.І. 136
 Супрун І.О. 262
 Сухарев О.І. 374
 Сухарльов В.О. 289
 Сухомлін Л.В. 129
 Сушеница Б.А. 113
 Сыч З.Д. 242

Т

Тагієва З.І. 107
 Тагильцев Ю.Г. 204
 Тарануха М.П. 225
 Тарануха Ю.М. 225
 Тараріко О.Г. 68
 Тарасенко Г.А. 223
 Татарчук О. 308
 Темерев А.А. 104
 Тетерятник Е.Е. 286
 Тимофійшин І.І. 292
 Тимошенко Н.В. 264
 Тимченко В.А. 315
 Типсина Н.Н. 399
 Тирсін Р.В. 310
 Титова В.Ю. 376
 Тихенко Р.В. 125
 Тихоненко О. 49
 Тихонович І.А. 73
 Ткалич І.Д. 209
 Ткалич Ю.І. 209
 Ткаліч І.Д. 112
 Ткаченко В.В. 132
 Ткаченко О.А. 378
 Ткаченко Р.Н. 391
 Ткачик В. 300
 Ткачук В.М. 291
 Ткачук О.П. 189
 Товстенко М.П. 176
 Токар А.Ю. 222
 Токаренко В.І. 42
 Толстих Р. 300
 Тормосина Т.Т. 340
 Тракоз В.О. 350
 Трemasова А.М. 376
 Третьак О.М. 354
 Трикоз Н.М. 223

Трунова Г.І. 256
 Трусевич А. 245
 Тулуш Л.Д. 19
 Туниця Ю. 406
 Тупозлєєв А.О. 379
 Тютюн А.І. 258
 Тяпугин Е.Е. 322

У

Ульяновская Е.В. 136
 Устич В.І. 358
 Уткина И.А. 416
 Ушакова Я.В. 136

Ф

Фаритов Т.А. 271
 Фаріонік Т.В. 389
 Федоренко В.П. 156
 Федоринцев В.Н. 161
 Федоров М.М. 31
 Федорович В.В. 270
 Федорович Є.І. 270
 Федорук Р.С. 275
 Федорчук М. 220
 Федосий И.А. 241
 Феннич В.С. 408
 Феофилов А.В. 141
 Фефелов А. 396
 Фисинин В.І. 260, 322
 Філатов С.В. 366
 Філіпенко Л.А. 126
 Фіщенко А.М. 395
 Фіщук В.П. 198
 Форіс П.П. 343

Х

Харитонов С.Н. 276
 Харченко Є.І. 400
 Харчук А.С. 187
 Хитров Н.Б. 98
 Хіврич О.Б. 66
 Ходарківська О.В. 31
 Хомин М.М. 275
 Храбра С.З. 211
 Христюк В.Т. 391
 Хромов Н.В. 226
 Худолій І.В. 156

Ц

Царенко Т.М. 310
 Цвей Я.П. 66, 197
 Цвіліхівський М.І. 295
 Цехмейструк М.Г. 85
 Цісарик О.І. 386

Ч

Чабаєв М.Г. 305
 Червен І.І. 35
 Чередніченко В. 240
 Чередніченко Л.І. 216
 Черкасова А.І. 338, 341
 Чернілевська О.О. 198
 Чернобай І.Г. 223
 Чернобай Л.М. 174
 Чернова О.В. 63
 Черных О.Ю. 375
 Черняк В.М. 211
 Черторижський В.М. 124
 Чехунов О.А. 55
 Чигрин А.В. 177
 Чижевський О.Л. 257
 Чижикова Н.П. 98

Чисніков В.С. 229
 Чопик Т. 372
 Чорна Н.А. 387
 Чорний О.А. 400
 Чубанов Е.П. 351
 Чуков С.Н. 64
 Чумакова В.В. 191
 Чумакова О.В. 403
 Чургеев М.К. 340
 Чухліб Ю.О. 58

Ш

Шаова Ж.А. 82
 Шаповал І.С. 89
 Шаповалов В.І. 50
 Шаповалова О.В. 368
 Шарандак П.В. 294
 Шаршак В.К. 91
 Шацких Е.В. 319
 Шведов С.П. 53
 Швец Т.М. 360
 Шевель Л.О. 252
 Шевченко І.А. 293
 Шевченко Н.О. 34
 Шевчук В.К. 147, 415
 Шевчук І.В. 221
 Шевчук О. 159
 Шейдик К.А. 201
 Шелудченко Л.С. 413
 Філатов С.В. 366
 Шепілова Т.П. 112
 Шилова Н.В. 251
 Шиманская Н.К. 199
 Шипицын А. 372
 Шиян П.Л. 395
 Шматковська К.А. 230
 Шмід Рудольф 299
 Шлак Л.В. 266
 Шпиганович Т.О. 397
 Шпичак О.М. 13, 22, 23
 Штимак І.В. 27
 Шулико Е.М. 381
 Шульга Ю.І. 134
 Шуляк М.Л. 36
 Шуравилин А.В. 168
 Шутенко Є.І. 401

Щ

Щербина В.А. 392
 Щоткін В. 111

Ю

Юркевич Є.О. 89
 Юрків З.М. 412

Я

Якимів М.М. 69
 Якимчук О.М. 295
 Яковенко А.І. 402
 Яковенко Р.В. 214
 Якубенко І.В. 154
 Ялпачик Ф.Ю. 397
 Ямков О. 46
 Янінович І.Є. 354, 360
 Янчуков И.Н. 276
 Ярмоленко О.В. 190
 Яровий Г.І. 235
 Ярошенко С.С. 86
 Ярчук Б.М. 310
 Яценко Л.І. 303
 Яцик Р.М. 408

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК**А**

аборигенні породи 265
 абрикос 212
 автомобілі вантажні 53
 автошляхова мережа 413
 аграрна сфера 25
 агрегація фракції мулу 98
 агроєкологія 125, 131

агрокомплекс 30
 агроландшафт 126
 агрометеорологія 234
 агротехніка 75, 87
 агротехніка вирощування капусти
 брокколи 241
 агротехніка вирощування помідора
 "чері" 243
 агротехніка сої 207

агротехніка соняшнику 209
 агротехніка фенхеля 203
 агротехнічні заходи 86, 87
 агрофізика ґрунту 66, 105
 агрофірми 14
 агрофітоценоз 183
 агроценоз помідорний 245
 агрус 212
 Аджамська с.-г. дослідна станція 4

азот рідкий 361
 азотні добрива 168
 азотовмісні фосфати 350
 айва 219
 айстра 252
 активність антиоксидантна 391
 активність ферментів 304
 актинідія 222
 акушерство і гінекологія (ВРХ) 269
 алантоїсна рідина (ембріон курей) 322
 алелі 138, 282
 амарант 191
 амброзія полинолиста 153
 американський білий метелик 158
 амінокислотний склад 311
 амніотична рідина (ембріон курей) 322
 ампелоекологічне районування 131
 аналіз показників порівняльний 46
 аналіз сівалок 43
 анафродизія 382
 аномалії тварин спадкові 320
 антагоністи патогенної мікрофлори 376
 антибіотик тилозин 364
 антибіотики 376
 антибіотики (туберкульоз) 380
 антибіотики у молоці 363
 антибіотики у продукції птахівництва 317
 антибіотики фторхінолового ряду 362
 антиоксидантна система корів 275
 антирадіаційні бар'єри 113
 апарат висівний 42
 апарат доїльний адаптивний 55
 ареал природний 358
 аскосфероз 346
 аспекти організаційно-технологічні 354
 африканська чума 308
 африканська чума свиней (АЧС) 144

Б

бабак 335
 багатокомпонентні травосуміші 180
 база промислу сировинна 355
 бактеріальний препарат 251
 бактерії молочно-кислі 303
 баланс поживних речовин 127
 баланс поживних речовин 68
 баланс сольовий 100
 барабан тіпальний чотиримечиковий 39
 баранина 283, 285, 293
 барани-плідники (олібс і тексель) 285
 баранці едильбаєвської породи 283
 бархат амурський 412
 баштанництво 235
 бджільництво в Росії 337
 бджоли 338, 339, 344, 345, 348
 бджоли карпатські 340
 бджоломатка 346
 бджолосім'ї 341
 бджолосім'я (сильна) 343
 безпека екологічна 157
 безпека продовольча 27
 безпека продовольча та енергетична 22
 безпечність 390
 бентонітова глина 286
 берізка польова 151
 бетапротектин (застосування) 160
 бешиха свиней 377
 білки і ліпіди молока 284
 білковий обмін 294
 білково-вітамінні мінеральні концентрати 302
 білково-вуглеводний обмін ВРХ 277
 білок і жир 348
 біобезпека 365
 біодобрива 316
 біоекологія бархата амурського 412
 біоенергетична ефективність 114
 біозахист 365
 біоіндикація 122
 біологічна повноцінність 311
 біологічні 87

біологічно активна кормова добавка 304
 біологічно активні добавки 273
 біологічно активні речовини 82, 280
 біологія 156
 біологія бур'янів 152
 біологія комах 154
 біологія люпину 77
 біологія соняшнику 209
 біомаса 183
 біомаса мікробна 60
 біометод 245
 біометричні параметри 81
 біометрія врожайності льону 208
 біомоніторинг ґрунту 65
 біопаливо-енергетичні ресурси 121
 біопаливо тверде 121
 біопрепарати 365
 біопрепарати для черешні 221
 біопромисловість 365
 біоремедіація ґрунтів 128
 біоресурси Світового океану 351
 біорізноманіття 245
 біотестування шахтних відвалів 120
 біотехнологія у ветеринарії 361, 365
 біотична оцінка м'яса 258
 блютанг 366
 борошніста роса 415
 борошно ячмінне 399
 ботанічний склад агрофітоценозів 186
 ботанічний склад сіяного травостою 181
 бринза 293
 бродіння молока 296
 бугайці 270
 бугаї-плідники 272
 бугаї-плідники (вік) 276
 будівельні матеріали для вівчарні 289
 бузина 221
 буйволи української популяції 282
 бук 417
 букові деревостани 417
 букові ліси 410
 бура плямистість 415
 буряк столовий 236
 буряк цукровий 193, 194, 196, 198–200
 бур'яни 168
 бур'яни коренепаросткові 152
 буяхи 226

В

важкі метали 294, 305, 339
 вакцина БЦЖ 381
 вакцина "Лейкозав" 384
 вакцинація 309
 вакцини 377
 вакцини у птахівництві 322
 вальпроат натрію 368
 Великобурлуцьке водосховище 355
 величина втрат зерна 46
 вентиляція 405
 ветпрепарати 365
 ветсанекспертиза 363–365, 383
 ветсанекспертиза (лейкоз) 373
 ветсанекспертиза молока 296
 ветсанекспертиза продуктів птахівництва 317
 взаємодія робочих органів 44
 вивідні поля 89
 види риб 360
 види риб фітофільні 357
 видовий склад 156
 видоспецифічні праймери 145
 визначення неоднорідності хамси 352
 визрівання сиру 388
 викопування цибулі ріпчастої 51
 використання антисептичного засобу 395
 використання земельних ресурсів 14
 використання комбайна ЛК-4Т 54
 вина червоні 391
 виноград 131
 виноград Криму 131
 виноград півдня України 228
 виноград технічних сортів 229
 виноградарство 227, 229
 виноградарство (Одеська обл.) 230
 виноградники 231
 виноробство 229
 вироблення довгого льоноволокна 39
 виробництво 24
 виробництво аграрне 29
 виробництво вітчизняне 43
 виробництво кисловершкового масла 387
 виробництво органічне 31
 виробництво спирту 395
 виробництво твердих сирів 389
 виробництво хлібобулочних виробів 399
 виробництво цукрових буряків 32
 вирощування бархата амурського 412
 вирощування баштаних рослин 235
 вирощування буяків 226
 вирощування винограду 83
 вирощування гарбуза на насіння 242
 вирощування жимолості 254
 вирощування квітів промислове 246
 вирощування квітів тепличне 253
 вирощування люпину 77
 вирощування молодяку курей 321
 вирощування овочевих культур 234
 вирощування овочевих рослин 235
 вирощування піретруму дівочого 247
 вирощування помідора в теплиці 245
 вирощування риби у ставках 359
 вирощування рододендрона 248
 вирощування троянди канадської 249
 вирощування троянди тепличне 255
 вирощування часнику 239
 висадка саджанців винограду 83
 висів поключеного насіння 42
 висота рослин 185
 витрати енергії 401
 вихід пектину 398
 вишня 212
 вівцематки аскан. м'ясо-вовнові (дніпр. тип) 285
 вівцематки (репродуктивний вік) 288
 вівці 260, 291, 382
 вівці аскан. м'ясо-вовнові 287
 вівці Вінниччини 292
 вівці Заволжя 283
 вівці м'ясо-молочні і м'ясо-шубні 293
 вівці таврійські 286
 вівці українські гірськокарпатські 290
 вівчарня 289
 вівчарство (новітні проекти) 293
 вівчарство 257, 385
 вівчарство інтенсивне 288
 вівчарство курдючне 283
 вівчарство Луганської обл. 294
 вівчарство молочне 284
 відбір 162
 відбір баранів-плідників 287
 відгодівельні якості 297
 відкладання яєць маткою 338
 відновлення засолених ґрунтів 100
 відносини земельні 16
 відносини орендні земельно-майнові 15
 відтворення ВРХ 280
 відтворення гумусу 74
 відтворення і збереження родючості 69
 відтворення лісів 411
 відтворення овець 288
 відтворення страусів 323
 відтворення форелі 358
 відтворювальна здатність ВРХ 276
 відтворювальна здатність качок 328
 відтворювальна здатність тварин 259
 відходи плодів і ягід 333
 вік бугайців 270
 вікова структура насаджень дуба 418
 віріони 361
 вірус АЧС 375
 вірус геморагічної септицемії 143
 віруси 361
 вірусна ДНК 367
 вірусні інфекції рослин 225
 вірусні трансмісивні хвороби 366
 вірусні хвороби 368, 374
 вірусні хвороби ВРХ 371
 вірусні хвороби птиці 322

вірусні хвороби худоби 369
 вітаміни і мінерали для овець 291
 вітаміни молока 284
 вітаміни м'яса 312
 вітамінний склад 312
 вітамінно-мінеральні препарати для корів 269
 властивості ґрунту агрофізичні 61
 властивості йогурту 386
 властивості перелогів 64
 властивості спирту споживчі 396
 властивості фізико-хімічні 67
 вміст білка 109, 304
 вміст елементів у ґрунті 108
 вовна кросбредна 287
 вовна овець таврійських 286
 вода флорентина 204
 водна стратегія України 90
 водний режим ґрунту 214
 водоземлекористування 126
 водойми малі 353
 водокористування еколого-економічне 90
 водорегуляція лісів 406
 водоспоживання помідора 103
 водоспоживання сої 207
 вологість ґрунту передпосівна 238
 вологість зерна 173
 вологозабезпеченість рослин 62
 волоссяний покрив лисиці 336
 вплив вібраційний 391
 вплив вібраційної дії 393
 врожай 107, 110
 врожайність 76, 80, 82, 106, 109, 116, 162, 167, 171
 врожайність буряку 193
 врожайність зеленої маси 89
 врожайність зерна 173
 врожайність і якість коренеплодів 199
 врожайність ліній кукурудзи 172
 врожайність помідора 103
 врожайність пшениці 164, 168
 врожайність світчграсу 202
 врожайність сім'янок 210
 врожайність сої 207
 врожаї овочевих культур 316
 ВРХ 119, 132, 257, 260, 271, 274, 368, 370, 372, 374, 379, 381
 ВРХ (генетичні маркери) 268, 272
 ВРХ голштинська чорно-ряба 371
 ВРХ м'ясних порід 266, 269
 ВРХ південна м'ясна 267
 ВРХ (ПСП "Фастівське") 384
 ВРХ симентальська 281
 ВРХ укр. червоно-ряба 275
 ВРХ укр. чорно-ряба молочна 278
 ВРХ укр. чорно-ряба молочна (поліський тип) 270
 ВРХ чорно-ряба 279, 376
 ВРХ чорно-ряба голштинізована 277
 ВРХ чорно-ряба голштинська 276
 ВРХ чорно-ряба молочна 280

Г

газ 315
 галузь зернова 49
 гарбуз 242
 гематологія коней 262
 гемоцити 350
 ген естрогену (ESR) 133
 генетика винограду 227
 генетика ВРХ 24 порід 272
 генетика ВРХ 268
 генетика коней 262
 генетика овочевих і баштанних рослин 235
 генетична експертиза 137
 генетична плазма яблунь 136
 генетична подібність 138
 генетичний моніторинг птиці 320
 генетичний поліморфізм 133
 генетичні відстані 140
 генетичні дефекти у птиці 320
 генетичні дослідження 282
 гени меланінового забарвлення (ВРХ) 278
 гени стійкості до іржі 169
 генотип 297
 генотипи овець інтенсивні 287
 генофонд винограду 227
 генофонд ВРХ 267, 268, 272, 369
 генофонд коней 261, 265
 генофонд м'ясної худоби 266
 генофонд овець 287
 генофонд тварин 282
 генофонди 141
 географічні культури 408
 гепатобіліарна система овець 294
 гепатоцити 273
 гербіцид прометрин 128
 гербіцид раундап 153
 гербіциди ґрунтові 195
 гербіциди страхові 200
 герпес-віруси риби 367
 гетерозис 170, 244
 гетерозис винограду 227
 гібрид помідора Консуело 244
 гібриди 170, 175
 гібриди і сорти соняшнику 209
 гібриди кукурудзи 173
 гібриди моркви 237
 гібриди моркви і буряку нові 236
 гібриди прості 174
 гібриди птиці 320
 гібриди рододендрона 248
 гібриди соняшнику 82
 гібридизація 244
 гібридизація міжвидова (тварини с.-г.) 260
 гібридизація тютюну 201
 гібридизація у виноградарстві 227
 гібридний фонд груші 218
 гідробіоти 351
 гідроекосистема ставів 359
 гіперферментемія 294
 гіпоганадізм 382
 глибина посіву 78
 глікопластична терапія корів 269
 глюкостаза 277
 гнізда сімей 341
 гній 107
 гнійні рани в овець 385
 годівля бабака 335
 годівля баранців 292
 годівля бичків 274
 годівля бичків на м'ясо 281
 годівля бройлерів 319
 годівля дійних корів 271
 годівля й утримання курей 321
 годівля качок 327
 годівля кіз кітних 295
 годівля корів 279
 годівля кролів 330
 годівля овець 286, 287, 290
 годівля перепелів 329
 годівля свиноматок 298
 годівля страусів 324
 годівля тварин 259
 гомозиготність 314
 горіх грецький 212, 223
 горіхоплідні культури 223
 гормональний стан овець 290
 гормональний статус телиць 280
 гормони щитовидної залози 268
 горох 85, 271
 господарства населення 29
 господарства "органічні" 31
 господарства сімейні 28
 господарства фермерські 16
 господарство рибне 354
 господарсько цінні ознаки 177
 гречка 147
 гриби-симбіоти 409
 грип птахів 361
 громада сільська 30
 група швейцарська 388
 групи гетерозису 172
 групи крові 134, 138, 314
 групи ризиків 117
 групи стиглості 173
 груша 212
 груша Росії 218
 гумус 127
 гумусованість перелогів 64
 гуси 362
 густина посівів сої 207

густина рослин 189
 густина стояння рослин 173
 густина стояння рослин цибулі 238
 густина травостою 185

Г

ґедзі 264
 ґрунт 44
 ґрунт дерново-підзолистий 64, 203
 ґрунт каштановий солонцюватий 91
 ґрунт модельний 70
 ґрунт світло-каштановий 100
 ґрунт сірий лісовий 72
 ґрунт темно-каштановий 98, 105
 ґрунт темно-сірий опідзолений 108
 ґрунт чорнозем опідзолений 74
 ґрунт чорнозем типовий 66, 67, 197
 ґрунти 107
 ґрунти забруднені 294
 ґрунти кислі 226
 ґрунти мінеральні гідроморфні 92
 ґрунти передгірні Криму 131
 ґрунти Полтавської області 58
 ґрунти порушені 129
 ґрунти садів 213
 ґрунти солонцеві 56
 ґрунти солонцюваті 102
 ґрунти схилі 71
 ґрунти торф'яні 94
 ґрунти у садах 214, 215
 ґрунти чорноземні 65
 ґрунтовода 65
 ґрунтообробні знаряддя 81
 ґрунтополіпшувачі 316

Д

двигун внутрішнього згоряння 36
 ДДТ 118
 деградація ґрунтів 63
 деградація ґрунту іригаційна 100
 деградація едотопів 69
 деградація зрощувальних систем 101
 дегуміфікація ґрунтів 68
 дегуміфікація екобезпечна 72
 дезінсекція (коні) 264
 дезінфеканти 379
 декальцинація орного шару 67
 декоративність ландшафтно-троянди 250
 декоративність піретруму дівочого 247
 декоративність троянди канадської 249
 Делоне Л.М. 6
 деревина вживана 422
 деревне паливо 421
 деревостани дуба чисті й мішані 418
 державна підтримка конярства 263
 державна підтримка м'ясного скотарства 266
 державна підтримка скотарства 282
 державна Програма 309
 десикація 79
 детергенти 298
 Джовані Діонісій Олександрович 8
 дизель тракторний 37
 дикі кабани 375
 дискування ґрунту 213
 диференціація генетична 141
 дихлордифеніл 118
 діагностика відтворювальної здатності ВРХ 277
 діагностика вірусної інфекції рослин 225
 діагностика лейкозу 369–373
 діагностика молекулярна 361
 діагностика туберкульозу 378
 діагностування солонців 56
 діарея аліментарна 273
 діацилгліцероли 378
 діброви Лісостепу 416
 дія (антистрессова) 117
 ДНК (бугаї) 272
 ДНК (сперма бугаїв) 268
 ДНК-маркери 139
 ДНК-маркери ВРХ 260
 ДНК-маркування 136

добавки харчові
 поліфункціональні 390
 добрива 78, 109–111, 130, 171, 214
 добрива — гумати 117
 добрива мінеральні 79, 112, 115, 127, 163
 добрива органічні 127
 добрива фосфорно-калійні 107
 добробут тварин 258
 довговічність урожаю 181
 догляд за капустою броколі 241
 догляд за ландшафтною трояндою 250
 догляд за підзимовими посівами 233
 дози добрив 107, 114
 дослідження втрат зерна 50
 дослідження експериментальні польові 45
 дресування бджіл 340
 дріжджові культури 303
 дуб звичайний 408
 дуб червоний бореальний 418
 дубові ліси 407

Е

екологізація землеробства 93
 екологічна експертиза 125
 екологічний стан поверхневих водойм 123
 екологічний транскордонний ринок 124
 екологічні проблеми енергетики 121
 екологічні проблеми лісового комплексу 420
 екологічно безпечна продукція 124
 екологія 122
 екологія ґрунтів 59, 122
 екологія лісу 406
 екологія рослин 122
 екологія с.-г. 126–130
 еколого-лісівнича ситуація 418
 економіка буряківництва 193
 економіка бурякоцукрової галузі 192
 економіка вирощування зерна кукурудзи 171
 економіка овочівництва 235
 економіка соєсіяння 205
 економічна ефективність (селен качкам) 327
 економічні збитки 367
 екосистеми водні 122
 екосистеми лісові 414
 екосистеми природні 122
 екосистеми техногенні 122
 екотехнології у птахівництві 316
 екоцид С 308
 експериментальний мутагенез 6
 експорт 24
 експресія вірусу лейкозу 368
 екстракція фенольних речовин 393
 ектопаразити 264
 елементи локального зміцнення 40
 ембріональні біотехнології 280
 ембріони ВРХ 369
 ембріони птиці 320
 ендометрити корів 269
 енергетичний запас лісової підстилки 407
 енергетичний потенціал 121
 енергоємність (ГДж) 184
 ензими 273, 299
 ензими у вівцематок 294
 епізоотії 366, 374, 375
 епізоотологічний моніторинг 366
 епізоотологічний моніторинг хвороб риб 367
 ерадикація чуми 374
 еродованість ґрунту 70
 ерозія водна 71
 ерозія ґрунту 72
 еска в Північному Причорномор'ї 230
 етапи онтогенезу 156
 етапи розвитку станції 4
 етапи становлення 3
 ефективність 161
 ефективність агро меліорації 91
 ефективність використання вживаної деревини 422

ефективність виробництва біопалива 22
 ефективність дії 308
 ефективність застосування бурштинової кислоти 334
 ефективність захисту 157
 ефективність обладнання технологічна 400
 ефективність формування 356

Ж

жива маса 100 кг 297
 живлення 350
 живлення бичків 274
 живлення яблуні 217
 жимолость 212, 254
 жир 191, 311
 жир молочний 274
 жирні кислоти 378
 жирні кислоти молока 284
 жирні кислоти поліненасичені 274
 жирова тканина 274
 жито озиме 161
 життєздатність і резистентність страусів 324

З

забезпечення економіко-правове 15
 забруднення важкими металами 63
 забруднення ґрунтів агрохімікатами 127
 забруднення довкілля пестицидами 118
 забруднення кормів 119
 забруднення молока і м'яса 119
 забруднення овочевої продукції 232
 забруднення організму кролів 331
 забруднення пасовищ радіонуклідами 132
 забруднення поверхневих водойм 123
 забруднення середовища вирощування квітів 253
 завод борошномельний 400
 загальна волога 311
 загальна комбінаційна здатність (ЗКЗ) 170
 закони (розвиток конярства) 263
 законодавство ґрунтоохоронне 68
 закритий ґрунт 251
 запас рослинної риб 356
 запаси зернові 11
 заплінення конюшини 340
 запліднюваність яєць качок 328
 зариблення осінньо-весняне 353
 засади виробництва біопалива 23
 засоби боротьби 155
 засоби від хвороб бджіл 345
 засоби захисту 154, 159
 засоби та препарати боротьби 344
 засолення іригаційне 105
 застава земель с.-г. призначення 33
 застосування люпину 77
 затримка посліду 269
 захворювання коренеплодів 78
 захворювання личинок бджіл 346
 захист винограду (екологія) 231
 захист рослин 151, 235
 захист сливи 220
 захист черешні 221
 заходи (біологічні, агротехнічні, організаційно-господарські) 87
 заходи боротьби з лейкозом ВРХ 369
 збереженість качок 327
 збереженість страусів 324
 збереженість ягнят 289
 збереження ВРХ 369
 збереження генофонду 408
 збереження генофонду коней 265
 збереження зникаючих тварин 282
 збереження сировинних ресурсів 211
 зберігання 386
 зберігання і переробка врожаю 235
 зберігання капусти броколі 404
 зберігання меду 347
 зберігання часнику 405
 збирання гарбузів 242
 збирання гороху 85

збирання і зберігання часнику 239
 збирання капусти броколі 241
 збирання плодів помідора "чері" 243
 збирання цвітної капусти 240
 збитність морозива 397
 збудники іржі пшениці 145
 збудники хвороб 344
 збудники хвороб листяних лісів 415
 звірівництво хутрове 333
 зворотно-транскриптазна полімеразно-ланцюгова реакція 143
 зв'язність ґрунтових часток 70
 землекористування збалансоване 57
 землекористування оптимальне 125
 землеробство зрошувальне 99–101
 землеустрій безпечний 71
 землі осушувальні 93
 зерно пшениці 402
 зернова продуктивність 81, 86
 зерновиробництво 11
 зернопаротрав'яна сівоzmіна 114
 зерно-просапна сівоzmіна 80
 зимівля бджіл 342
 зимівля невдала 342
 зимовий посів 233
 зимостійкість винограду 228
 зимостійкість груші 218
 зимостійкість жимолості 254
 зменшені дози фунгіциду 161
 змив ґрунту допустимий 72
 зміна ефективних показників 36
 зміни в сільському господарстві 20
 значення і привабливість інвестицій 35
 зондування ґрунтів космічне 68
 зоотехнічні дослідні станції 10
 зразки амаранту для селекції 191
 зразки колекційні 166
 зразки колекції 169
 зрошення 107, 126
 зрошення айви 219
 зрошення краплинне 103, 104, 115, 238
 зрошення сої 207
 зрошення тривале 98
 зрошування краплинне 79
 зсідання молока сичужне 389

Й

йод 290, 301, 318

І

ідентифікація 142, 143
 ідентифікація алелів 135
 ідентифікація видів іржі 145
 ідентифікація і диференціація форм *M. Bovis* 378
 ізолят вірусу 144
 ізоляція інфікованих корів 369
 імплантатія ембріонів 280
 импорт 24
 імпортована худоба 371
 імунітет курчат 319
 імунітет поросят 300
 імунітет у тварин 259
 імуногенетичні маркери 134, 138, 265
 імуногенетичні методи 314
 імуноглобуліни у молозиві 300
 імунонутрієнт 301
 імунопрофілактика бешихи свиней 377
 інбредна депресія овець 287
 інвазії коней 264
 інвестиції 12, 13
 інгібітор етилену ("Фітомаг") 404
 Інгулецька зрошувальна система (ІЗС) 95
 індики у Чернівецькій обл. 326
 індукція флуоресценції хлорофілу 225
 інновації 256
 інновації у тваринництві Росії 260
 інокуляція насіння сої 84
 інсектициди 118, 158
 інсектициди для черешні 221
 Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона 165
 Інститут с.-г. меліорації 8

Інститут фізіології рослин і генетики
НАН України 3
інструкція щодо лейкозу 372
інтелектуальна власність 256
інтенсивні технології виробництва
м'яса 258
інтенсивність росту кролів 330
інтенсифікація буряківництва 192
інтенсифікація вівчарства 293
інтродукція 188
інтродукція бархата амурського 412
інтродукція винограду 229
інфекційні хвороби птиці 362
інфекційні хвороби тварин
(емерджентні) 365
інфрачервоні нагрівачі 315
іржа 415
іригація безпечна 95
історичні аспекти лісівництва 406
історія боротьби із чумою ВРХ 374
історія вакцин
(бешиха свиней) 377
історія створення порід ВРХ 266
ІФА 369, 371
іхтіофауна промислова
аборигенна 355

К

кагатна гниль 160
кадмій 75, 232, 294, 331
казеїн 282
калій обмінний 108
калпаїн 268
кальцієві солі ПЖК 274
кальцій 294, 295, 311, 329
канали зрошувальні 97
капітал корпорації 12
капуста брокколі 241
капуста цвітна 240
каріосистематика 6
каріотип 6
картопля 157
картопля рання 115
качки 328
качки українські білі 327
квітникарство 248
квітникарство промислове 255
квітникарство тепличне 246
кДНК 142
кислота бурштинова 334
кислота надोцтова 379
кислоти 299
кишечник 307
кількість корму 342
Кіровоградський ін-т АПВ 4
кластерний аналіз 133, 408
клімат 234
клітинні мембрани 295
клоака 362
клони винограду 229
клонові підщепи яблуні 216
клястеропороз кісточкових 150
кобальт 295
ковбаса варена 390
коефіцієнт відносної
транспірації 62
коефіцієнт плато Kp1 225
кози кітні 295
козине молоко 296
козлятник східний 189
колапс бджолиних сімей 337
колекція 177
колібактеріоз у телят 376
колорадський жук 157
комбайни зернозбиральні 46, 47, 50
комбікорми 281, 302
комбікорми бройлерам 318
комбікорми перепелам 329
комплексні добрива 113
композиції бактеріальні 387
конвеєр зелений 184
коні 141, 260, 262
коні гуцульські 265
коні на пасовищі 264
коні спортивні
(українська верхова) 261
конкурентоспроможність 26, 68
конституція коней 261

конструкція лісової газо-пилізахисної
смуги 413
контроль за вогнищами 153
контроль й експертиза 365
контроль якості молока 296
концентрація виробництва 20
концентрація металів орієнтовно
допустима 59
концепція соєвиробництва 205
конюшина лучна 340
конюшино-райграсні суміші 180
конарство у світі 263
кореляційні зв'язки 164
корми 259
корми для бджіл 343
корми для свиней 303
корми страусів 323
кормова добавка "Мінерол" 286
кормова добавка "Оптиген" 279
кормова одиниця (КО) 184
кормова олія 299
кормова продуктивність 185
кормовиробництво польове 9
кормові добавки 271, 290, 292,
318, 319
кормові добавки качкам 328
кормові добавки коровам 275
кормові добавки страусам
("Гумілід") 324
коробка зміни передач 53
корова лейкозна 368
корови 269, 364, 383
корови високоудійні 277
корови дійні 271
корови тільні 275
короп 367
корпоративна соціальна
відповідальність 419
костриця борозниста 188
Краснодарський край 375
Краснознам'янська зрошувальна
система 96
кредитування іпотечне
довгострокове 33
критерій водозабезпечення рослин 62
критика досягнень Мічуріна 7
кріоконсервування вірусу 361
кров ВРХ 384
кров кітних вівцематок 294
кров кітних кіз 295
кров коней 262
кров корів 277
кров курчат 319
кролі 330–332
кролі гібридної форми 332
кролі чистопорідні 332
кросування генотипу 282
кукурудза 172, 174, 176, 178
кукурудза на зерно 171
культивування лейкоцитів (ВРХ) 368
культивування ліпідів (M. Bovis) 378
культура грубостеблова 45
культури біоенергетичні 202, 206
культури зернові 159
культури зернові колосові 93
культури кормові 9, 184
купрум 295
кури 260, 320, 321
курчата-бройлери 318, 319
курчячі ембріони 322

Л

лактат 273
ламінарія 318
лапи стрільчасті 40
лейкоз 384
лейкоз ВРХ 368–373
лейкоцити і лімфоцити (ВРХ) 368
лесиваж у ґрунтового профілі 56
лимонник китайський 204
лисиця сріблясто-чорна 336
лисиця червона 334
листолюбна маса 179
личинки маток 346
лікарські рослини 226
лікарські трави 376
лікувальні властивості піретруму 247
лімфатичні вузли 373

лімфоїдна тканина 307
лімфоїдні вузли 307
лімфоцити 262
лінійне розведення овець 287
лінії кнурів 314
лінії кукурудзи 172
лінія 134, 166
лінія — родина (коні) 261
ліпіди 274
ліпіди M. Bovis 378
ліпосоми молока 273
лісистість 418
лісівництво 406
лісова газо-пилізахисна смуга 413
лісова підстилка 407
лісовий комплекс 420
лісовирощування 410
лісові біоценози 415
лісові ресурси 406, 420
лісовідновлення 411
лісовпорядкування 410
лісозаготівля 414
лісокористування раціональне 419
лісопромисловий комплекс 406
лісорозведення 411, 412
літ метелика п'ядуна 416
ловчі пояси 220
локуси 268
локуси високомолекулярних
субодініць глютенінів (ВМГ) 135
льон олійний 208
льон-кудряш у Степу 208
людина і лейкоз ВРХ 372
люпин вузьколистий 179

М

мазь "Левомеколь" 385
мак олійний 151
малина 212, 225
малина ремонтантна крупноплідна
224
манган 295
маніпулятор переносний 55
маркери 268
маркетинг 256
маса 1000 зерен 106
маса новонароджених бджіл 348
маса рослин 112
мастит у корів субклінічний 383
масть корів (продуктивність) 278
математичні методи в агрономії 5
матеріал насіннєвий 52
матеріали композиційні 97
матки 341
маточники винограду 229
медозбір 338, 342
медозбір головний 341
меліорація 127
меліорація біологічна 67
меліорація фосфорієм 75
менеджмент 310
метаболізм у ВРХ 274
метаболізм у кіз 295
метаболізм у корів 277
метаболізм у телят 273
метаболічний стрес у тварин 259
метагеноми ґрунту 73
метали важкі 59, 359
метод агрогідрометеорологічний 99
метод дискримінантного аналізу 352
метод ПЛР 368
метод РІД (лейкоз ВРХ) 369–371
методи визначення енергетичного
запасу 407
методи електронно-мікроскопічні 361
методи захисту лісостанів 415
методи контролю бур'янів агротехнічні
та хімічні 152
механізація вівчарства 293
механізм державної підтримки 49
механізм справляння ПДВ 19
механізм ціновий 20
механізми релізації 34
мигдаль 223
Миколаївська обл. 230
мило 221
міграція кадмію 232
міграція радіонуклідів 132

мідь органічна 305
 міжпорідне схрещування 134
 мікобактерії *bovis* 378
 мікобактерії туберкульозу 379
 мікобактеріози 381
 мікоплазми гусей 362
 мікориза арбускулярна 73
 мікориза ялини 409
 мікробіологія ґрунту 60, 213
 мікробіологія молока 296
 мікробіологія с.-г. 73
 мікробіоценоз кишкового телят 376
 мікробні інокулюми 316
 мікродобрива 84
 мікродобрива комплексні 198
 мікроелементи 304
 мікроелементи у кормах овець 292
 мікроклімат у пастищах 315
 мікроміцети фітопатогенні 251
 мікроорганізми роду *Neisseria* або *Candida* 362
 мікророзмноження *in vitro* 149
 мікросателіти в тест-системах 137
 мікросателіти і локуси 140
 мікрофлора 303
 мікрофлора ґрунту 128
 мікроядра 262
 мілдь 231
 мінерали 286
 мінералогія мулу 98
 мінеральний обмін у кіз 295
 мінеральний склад молока 284
 мінеральний склад хутра і шкіри лисиці 336
 мінеральні добавки вівцям 291
 мінеральні добрива 114, 116, 190
 мінеральні кормові добавки 275
 мінливість генетична і фенотипова 140
 мінливість клинальна дуба 408
 мінливість показників 108
 мінливість таксаційних ознак 417
 міостатин 268
 місія України 11
 Мічурін Іван Володимирович — видатний селекціонер з плідництва 7
 модель SWOT-аналіз 256
 можливості 33
 мокреці (*Culicoides*) 366
 молекулярні маркери BPX 272
 молодняк кролів 330
 молодняк свиней 305
 молоко 271, 275, 363, 364, 383
 молоко буйволів 282
 молоко гірке 296
 молоко кіз і корів 284
 молоко овець 284
 молоко овець і кіз 293
 молоковедення 55
 молочне скотарство 257, 260, 271, 275, 277–279, 364, 369, 370
 молочне скотарство Росії 372
 молочність кролиць 330
 молочність овець 285
 моніторинг 314
 моніторинг галузі тваринництва і птахівництва 257
 моніторинг ґрунтів агроекологічний 58
 моніторинг п'ядуна зимового 416
 моніторинг родючості ґрунтів 57
 монокультура буряку 196
 мораторій 13
 морква 236, 237
 морозиво м'яке 397
 морозостійкість ландшафтної троянди 250
 морозостійкість троянди канадської 249
 морські свинки 380
 морфобіологічні особливості 158
 морфогенез постарогенних едотопів 64
 морфологічні ознаки 140
 морфологія волосся 313
 мошки 264
 мульча в садах 213

мутації у курей 320
 муфта зчеплення пневмогідролічна планетарна 37
 мухи-жигалки 264
 м'ясна продуктивність 270
 м'ясне скотарство 257, 260, 267, 268, 281
 м'ясо 311
 м'ясо кабана і свині 312
 м'ясо кролів 332
 м'ясо курчат-бройлерів 319
 м'ясо перепелів 329
 м'ясо риби 360
 м'ясо — PSE і DFD (стрес-фактор) 258
 м'ясокомбіати 373

Н

навчальні заклади 5
 нагляд за охороною здоров'я людини 365
 надійність зрошення 104
 накопичення кадмію в овочах 232
 накопичення радіоцезію 113
 наноматеріали 165
 нанотехнології 165
 наповнювач 386
 насінники буряку цукрового 195
 насінництво 1
 насінництво гарбуза 242
 насінництво лісове 411
 насіння 188
 насіння кукурудзи 175
 насос шестеренний 37
 наука і техніка вівчарства 293
 наукова рада 2
 наукова спадщина Д.О. Джовані 8
 Науковий інститут селекції 1, 2
 наукові досягнення станції 4
 наукові розробки у тваринництві 256
 Науково-консультаційна рада (НҚР) 10
 нафта 316
 національні програми збереження птахів 325
 національні програми і законодавство 365
 нейсеріоз 362
 неплідність корів 269
 нерестовища 357
 несучість качок 328
 низька збиральна вологість зерна 174
 низькі температури 166
 нітрати 130
 нітрифікаційна здатність ґрунту 213
 норма висіву 76, 79, 86, 179
 нормативи педологічні 61
 нормативна база горіхівництва 223
 нормування екологічне 63
 нут 140
 нутрія 333
 ньюкаслська хвороба 361

О

обґрунтування наукове 44
 обмін білка 350
 обмін речовин у тварин 259
 обмінна енергія (ГДж) 183
 обприскування виноградників 231
 обприскувач тунельного типу LIPKO 231
 обрізання яблуні 217
 обробіток агрономіоративний 91
 обробіток гідромеліоративний 92
 обробіток ґрунту 67, 78, 106
 обробка наноматеріалами насіння 165
 обробка насіння 79
 обстеження ґрунтів 69
 овес 167
 овочева продукція 232
 овочеві культури 234
 овочеві рослини 233
 овочівництво 235
 однірічні культури 190
 оздоровлення біотехнологічне 148
 оздоровлення BPX 369
 оздоровлення стада BPX 384

оздоровлення хеміотерапією 149
 оздоровлення часнику 239
 озеленення вертикальне 254
 озеленення міст 122, 250
 озиме жито 109
 оксид кальцію 345
 окупність 114
 окупність добрив 103
 олійність 82
 олія гарбузова 242
 олія ефірна 204
 олія ріпакова 274
 олія соняшникова 291
 ондатра 333
 оновлення парку 48
 онтогенез 336
 оптимізація параметрів машини 51
 оранка 213
 оранка та отруєні принади 155
 органи внутрішні бугайців 270
 органо-мінеральні добрива 88
 орхідея 246
 осіменіння штучне 362
 отава 183
 отели корів 269
 охолодження 405
 охорона водних ресурсів 123
 охорона ґрунтів 63
 охорона довкілля 130
 охорона унікальних порід коней 263
 оцінка конкурентоспроможності наукових розробок 256

П

пагони яблуні 215, 217
 паливо біологічне 26
 паливо газоподібне з деревини 421
 паливо дизельне 315
 паливо екологічно чисте 421
 панзоотії 374
 папіляри стоку 71
 параметри дії 398
 параметри сівалки 42
 парафінування 405
 парк зернозбиральних комбайнів 48
 парк комбайновий 49
 парк машинно-тракторний 38
 парша груші 218
 пасіка у вересні 338
 пасовища 283
 пасовища культурні 184
 пасовищне утримання вівцематок і ягнят 288
 пасовищний конвеєр 188
 патогени 365
 патолого-анатомічні розтини 373
 пектин яблучний 398
 пелікани Кінбурнського півострова 325
 перга 348
 перекис водню 379
 перелогі 64
 переоснащення технічне 49
 перепели м'ясні 329
 переробка деревини 421
 перероблення вживаної деревини 422
 перетворення азоту в ґрунті 60
 перетравлення раціонів 305
 переушільнення машинне 61
 період реформування 20
 період спокою насіння 188
 перліт (фільтроперліт) 291
 персик 150, 212
 персик *Prunus persica* 149
 перспектива іригації ґрунтів 101
 перспективи розвитку 18
 перспективні види жимолості 254
 песець 334
 пестициди 220, 231
 печінка овець 294
 пігментація тулуба корів 278
 підбір пар овець 287
 підвищення інвестиційної привабливості 35
 підвісні канатні установки 414
 підгодівля бджіл навесні 343
 підгортання маточних рослин яблуні 216
 підготовка винограду до зими 83

підготовка до зимівлі 341
 підготовка до зимівлі бджіл 338
 підживлення буряку 198
 підзимовий посів 233
 підкислення виноматеріалів 392
 підкомплекс цукробуряковий 32
 підкомплекс лісового комплексу 420
 підмаренник чіпкий 151
 підмор бджіл 146
 підприємства крупного агробізнесу 14
 підручники з математичних досягнень в агрономії 5
 підсортуння пророслого зерна 402
 підщепи яблуні М 9 216
 підщепи горіхоплідних 223
 підщепи яблуні 214
 піртретрум дівочий 247
 піруват 273
 платежі земельні 15
 племінна справа (ВРХ) 276
 племінні господарства м'ясної ВРХ 266
 племрепродуктор страусів 323
 плоди актинїдії (хім. склад) 222
 плідівництво України 212
 плодоутворення буряку 195
 плодючість 310
 площа листкової поверхні 163
 плуг роторно-фрезерний 91
 повітрообмін у пташниках 315
 погодні умови 181
 подрібнення 401
 подрібнювач рослинних залишків 45
 поєднання факторів 115
 пожежозахист торфовищ 94
 поживні речовини 188
 поживність 302
 поживність кормів 303
 поживність сумішей трав 186
 позакореневе підживлення 110
 позакореневе підживлення фосфором 111
 позиції сільського розвитку 28
 показник водневий 357
 показники енергетичні 41
 показники якості 388
 поле дослідне 9
 поле магнітне 396
 поливи водоощадні 99
 полицевий та безполицевий обробітки ґрунту 80
 полівки 155
 полікультура 360
 полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР) 142, 145, 367
 політика ґрунтоохоронна 57
 політика дивідендна 12
 політика інвестиційна регіональна 34
 політика фінансова 21
 полтавська м'ясна порода 313
 польова схожість 86
 полютанти в ґрунтах 59
 помідор "чері" 243
 помідор 243–245
 помутніння кристалічні 392
 попередник 168
 попередники 163
 поповнення чисельності форелі 358
 популяція бджіл 340
 популяція риб 355
 пори року (мастити ВРХ) 383
 порічка 212
 породи 310
 породи ВРХ 268, 272
 породи коней 141, 262, 263
 породи кролів 332
 породи молочних овець 284
 породи свиней 133
 поросята 299, 304, 307
 посівні фракції 175
 послід підстилковий 316
 потенціал вживаної деревини 422
 потужність експозиційної дози 409
 походження 137
 поширення амброзії (Житомирщина) 153
 премікс П60-1 271
 препарат "Актиген" 300

препарат Байкал ЕМ-1У 238
 препарат "Дезокс" 379
 препарат "Ектосан-плюс™" 264
 препарат КИМ-М2 (туберкульоз) 381
 препарат "Сел-Плекс" 319
 препарат Старанс Преміум 151
 препарат "Трифузол" 385
 препарат "Целазон" 380
 препарати імунобіологічні 361, 377
 препарати каплаестрол і каплагонін 382
 престаартерний комбікорм 302
 прибуток 109
 принципи та застосування 139
 приріст живої маси 305
 приріст маси 306
 природокористування раціональне 129, 406
 присадибне господарство 239
 пробіотик 301
 пробіотик біонорм-п 330
 пробіотик "Ентероспорин" 376
 пробіотики "Ситексфлор" 306
 проблеми осіменіння та опоросу 310
 проблеми продовольчі та енергетичні 23
 проблеми страхування 21
 проблеми фінансові та продовольчі 11
 прогноз розвитку 48
 прогнозування продуктивності корів 278
 програма горіхівництва 223
 продовольча безпека соціуму 68
 продукти бджільництва 339
 продукти бродіння 396
 продукти з лимонника 204
 продукти забою кролів 332
 продуктивний стеблостій 86
 продуктивність 157, 182, 187, 304
 продуктивність бджолиних сімей 348
 продуктивність бройлерів 319
 продуктивність букових лісостанів 410
 продуктивність буряку 196, 198
 продуктивність буряку цукрового 197
 продуктивність винограду 131
 продуктивність гібридів 174
 продуктивність греди 349
 продуктивність качок 327
 продуктивність кукурудзи та ячменю ярого 89
 продуктивність культур 88
 продуктивність льону насіннєва 208
 продуктивність овець 288, 382
 продуктивність овочевих культур 234
 продуктивність пасовищних сумішей 180
 продуктивність ріпаку 206
 продуктивність свиней 138, 303
 продуктивність сівозмін 113
 продуктивність сіяних трав 183
 продуктивність тварин 259
 продуктивність травостоїв 186
 продуктивність тютюну 201
 продуктивність цибулі 238
 продукція м'ясна 390
 пропіленгліколь 271
 протеїн 311
 протеїн сирий 191
 протруйник 84
 протруйники 157
 професійна годівля 299
 профілактика хвороб худоби 384
 процес виробництва 397
 процес технологічний 41, 47
 процеси заселення-розселення 102
 пряма сівба соняшнику 210
 птахи рідкісні 325
 птахівництво 257
 птахівництво промислове 317
 птахівництво України та Угорщини 362
 птахофабрики 316
 пташники 315
 пшениця 110, 271
 пшениця дика 135
 пшениця м'яка 162

пшениця озима 80, 86, 163, 164, 66, 169
 пшениця яра 166, 168
 п'ядун зимовий 416

Р

радіаційна селекція 6
 радіоактивне забруднення 409
 радіоактивне забруднення ґрунту 113
 радіоактивне зараження 306
 радіобіологія 132
 радіоекологія 119
 радіологічний контроль 119
 радіонукліди 119, 146
 радіонукліди у яловичині 270
 районування горіхівництва 223
 раціони 259
 раціони овець 291
 раціони свиноматок 298
 раціони хутрових звірів 333
 реакція ендимна 389
 регулювання державне 29
 регулювання лісокористування 419
 регулювання молотарки комбайна 50
 режим газовий 357
 режим ґрунту водний 62
 режим зрошення 100
 режим температурний 388
 режим тепловий 53
 режими дезінфекції 308
 резерв риболовства України 351
 результати наукової діяльності 3, 8
 рекультивація ґрунтів 129
 рекультивація порушених земель 120
 ремонт 38
 ремонт облицювання каналів 97
 рентабельність 109
 репродуктивні властивості лисиці і песця 334
 репродуктивність корів 277
 реп'яхи у вовні 286
 реструктуризація фінансова 17
 ресурс поливної техніки 104
 ресурси земельні 57
 ресурси Тернопільщини фітоценотичні 211
 ресурсоощадні технології 293
 ресурсоощадні технології у віварстві 286
 ретровіруси 368
 реформа земельна 13
 речовини біологічно активні 403
 речовини фенольні 391
 рибне господарство 367
 рибно-білковий водоростевий концентрат 318
 рибопродуктивність 353
 ризики 33, 256
 ринки органічної продукції 31
 ринкова економіка у лісовому господарстві 419
 ринок енергетичних ресурсів 26
 ринок землі 16
 ринок молока 296
 ринок плодів 24
 ринок праці 25
 ринок рідкого біопалива 23
 ринок сої 205
 ринок твердого біопалива 121
 рівень багатоплідності 297
 рідкі мінеральні добрива 111
 різноякісність насіння БЦ 194
 ріпак 271
 ріпак озимий і ярий 206
 ріст деревостанів 417
 РНК 142
 роботоздатність коней 261
 рододендрон 248
 родючість ґрунту 58, 60, 61, 68, 69, 91, 127, 129, 130
 родючість ґрунту в саду 215
 родючість осушуваних земель 92
 розведення бабака в неволі 335
 розвиток агросфери 21
 розвиток бджільництва у світі 337
 розвиток ефективний 35
 розвиток рослин 189

розвиток селянських домогосподарств 27
розвиток сільський 29
розвиток ставового рибицтва 354
розвиток ягнят 289
розмноження айви 219
розповсюдженість бур'янів 152
розповсюдження хвороб 159, 344
розрахунок вологозапасів 99
розсадництво горіхоплідних 223
розсадництво лісове 411
рослини лікарські 211
рослинність біля автотрас 331
руно вівцематок 286
ряди саджанців 83

С

сади 231
садовий матеріал 411
садовий матеріал часнику 239
садова агротехніка 215
самозапилені лінії 174
самозапилення ліній 175
самонесумісність 136
свинарство 257, 302, 310, 377
свинець 75, 294, 331
свинина 311
свини 134, 260, 301, 308, 309, 313, 314, 374, 375
свині молоді 306
свинки чистопорідні та помісні 297
свиноматки 298
свиноматки і кнури 313
свиноматки поросні 300
світчграс 202
с.-г. тварини 137
сегментація 25
секвенування вірусного геному 374
сектор економіки аграрний 34
селекційні заклади 169
селекція 1
селекція айстр 252
селекція бабака 335
селекція винограду 227, 229
селекція ВРХ 268
селекція груші 218
селекція квітів 246
селекція коней 261
селекція малини (ВСТІСП) 224
селекція моркви 237
селекція моркви і буряку 236
селекція на стійкість 147
селекція овець 287, 288
селекція овочевих і баштанних рослин 235
селекція плодових 212
селекція плодових культур 7
селекція помідора 244
селекція тютюну 201
селекція у скотарстві 282
селен 295, 301
селен у годівлі качок 327
селеніт натрію 292, 319
селеномісні препарати 328
сеніація 79
сепаратори вібраційний та віброфрикційний 52
сепарація насіння льону 52
серадела 190
середовище модифіковане 404
сероімунологічна належність 144
сертифікація лісова 419
серце ВРХ 373
силосування 178
симбіози азотфіксувальні 73
синтез-газ 421
сири 293
сирий протеїн 299
сировина крохмалевмісна 395
система кооперативна 18
система молотильно-сепарувальна (МСС) 47
система соціально-виробнича 30
система технічного обслуговування 38
система удобрення 74, 106, 167, 176
системи драного процесу 401
системи меліоративні 97
системи обробітку ґрунту 66

системи осушувальні 92
системи удобрення ґрунту 88
сівалка 42, 44
сівозміна 87–89, 125, 127, 176, 213
сівозміна зерно-бурякова 66, 199
сівозміна короткоротаційна 197
сівозміна рисова зрошувана 102
сівозміни зернопросапні 67
сівозміни короткоротаційні 74
сільськогосподарський науковий комітет України (СГНКУ) 10
сім'ї медового напрямку 338
сінокіс 107
сірка 290
сіянці 411
сіянці винограду 227
сказ 374
склад раціонів 299
скоростиглість овець 288
слива 212, 220
смертність ембріонів гусей 362
смородина чорна 212, 225
солод вівсяний 403
солома льону-довгунцю 54
соматичні клітини у молоці 383
соняшник 82, 209
сорбенти 291
сорбція 146
сорт 106, 116, 162, 166, 170
сорт винограду Пам'яті Негруля 228
сорт айстри нові 252
сорт актинідії 222
сорт винограду 131, 227, 230
сорт вівса 394
сорт гарбуза 242
сорт груші 218
сорт і гібриди капусти броколі 241
сорт ландшафтних троянд 250
сорт моркви 237
сорт моркви і буряку нові 236
сорт піретруму 247
сорт плодових 7
сорт помідора 243
сорт пшениці 169
сорт ріпаку 206
сорт рододендрона 248
сорт світчграсу 202
сорт сигаропридатні 201
сорт сої 84
сорт троянди канадської 249
сорт яблуні Айдаред і Кальвіль сніговий 214
сортимент горіхоплідних 223
сортівничо-насіневе справа 2
Сортівничо-насіневе управління Цукротресту 2
сортівничення 1
Сорто-насіневе управління Цукротресту 1
сортотипи моркви 237
соснові ліси 407
соя 84, 106, 112, 178
спалахи масового розмноження п'ядуна 416
спермобанк ТОВ "Голосієво" 282
спермопродукція бугаїв 276
специфічна комбінаційна здатність (СКЗ) 170
специфічна сироватка 144
споживання 24
спори гідромеліоративні 97
способи зрошення 105
способи обробітку ґрунту 81
способи сепарування 175
способи сівби 189
способи створення травостоїв 182
способи та строки внесення добрив 112
справа с.-г. дослідна 9
спроможність підрізальна 40
стан ґрунтів еколого-меліоративний 96
станція дослідна 9
станція олійних культур 4
статеві цикли в овець 382
стерини 378
стиглість урожаю 181
стимулятор росту "Екоцим" 110

столярна плита 422
стратегія лісгосподарського виробництва 420
страуси (АТЗТ "Агро-Союз") 324
страуси (Чернівецька обл.) 323
стреси у передзабійних тварин 258
стриження овець 286
стрічкоподібне лімфоїдне утворення 307
строки запилення помідора 244
строки збирання оптимальні 85
строки сівби 164
строки сівби овочевих рослин 233
стронцій 119
стронцій-90 270
структура біполярна 30
структура бучин вікова 417
структура врожаю 116
структура посівних площ 125
ступінь ілювіації солонців 56
суб'єкти кредитних відносин 33
субстрати 216
субстрати органічні 128
субстрати породних відвалів 120
сукральні самиці 330
сукупна енергія (МДж) 184
суниця 212
сусло мелясне 396
сухостій корови 277
сфера аграрного виробництва 18
сфера агропромислового виробництва 19
схема помелу скорочена 400
схожість 188
схрещування 162
схрещування ВРХ 267

Т

таксація лісова 410
тварини забійні 373
тварини с.-г. 258
тварини свійські і дикі 374
тваринництво (20–30-ті роки XX ст.) 10
тваринництво і стратегічний менеджмент 256
тваринництво Росії 260
Тверська обл. 375
телиці 371
телиці-реципієнти 280
телята новонароджені 273
температура води 394
температура навколишнього середовища 36
температура насиченості вина 392
температурний режим пташників 315
температурочутливість вірусів 361
теплиця 253
теплиця плівкова 244
тепло у вівчарнях 289
теплові генератори 315
термічний мутагенез 166
тест-рослина 120
тест-системи (Соран) 363
технології водоподачі 95
технології ландшафтно-екологічні 93
технологія no-till 43
технологія вирощування 76, 171
технологія вирощування буряку 192, 193
технологія вирощування сої 79
технологія вирощування соняшнику 210
технологія вирощування цвітної капусти 240
технологія заготівлі силосу 178
тешовіруси та ентеровіруси свиней 142
тип господарювання 28
тиреоглобулін 268
тирса у маточнику 216
тиск високий 398
товариства акціонерні 12
товстолюби 356
толокно 403
торф 324
торф'яники осушувані 94
трава пасовищна 132
трави багаторічні 89, 185, 187

трави бобові і злакові 181, 182
 травосіяння 9
 травостої бобово-злакові 186
 травостої пасовищні 182
 травостої різночасно достигаючі 187
 травосуміші пасовищні 180
 трансгресія 162
 транснаціональні корпорації 124
 трансплантація ембріонів ВРХ 280
 транспорт автомобільний 339
 транспортування деревини 414
 трансформація капіталу 17
 трелювання деревини 414
 тривалість життя метелика 349
 тривалість замочування вівса 394
 тривалість осінньої вегетації 164
 трипси 156
 тритикале яре 170
 трихлоретан 118
 троянда 246, 251, 255
 троянда канадська 249
 троянда ландшафтна (пейзажна) 250
 троянда теплична 253
 туберкулін 380
 туберкульоз 378, 380, 381
 туберкульоз ВРХ 379
 тушка кроля 332
 тютюн 221

У

удобрення буряку 196, 199
 удобрення буряку цукрового 197
 удобрення буюхів 226
 удобрення помідора 103
 удобрення садів 213
 удобрення сої 207
 удобрення соняшнику 210
 удобрення троянд 253
 удобрення яблуневих садів 214
 удобрення яблуні 215
 удосконалення машин 39
 ультразвук 286
 умови агрометеорологічні 193
 умови метеорологічні 208
 умови погодні 200
 умови соціально-економічні 27
 ундеканова кислота 378
 управління водними ресурсами 90
 управління
 водоземлекористуванням 126
 управління корпоративне 12
 управління у тваринництві 256
 управління харчових підприємств 17
 ураженість 159
 урожай біомаси 77
 урожайність 112, 177, 188
 урожайність гарбуза 242
 урожайність зеленої маси 179
 урожайність зерна гороху 85
 урожайність кукурудзи 176
 урожайність листостеблової маси 189
 урожайність насіння фенхеля 203
 урожайність сої 84
 урожайність цибулі ріпчастої 238
 урожайність яблуні 215, 217
 установка експериментальна 51
 утеплення гнізда 342
 утримання бабака 335
 утримання саду
 дерново-перегнійне 215

Ф

фалос 362
 фенхель звичайний 203
 ферментація посліду 316
 ферменти 277
 фермерське господарство 239
 фермерські господарства індиків 326
 феромонні пастки 220
 фізико-механічні властивості 175

філоксера 227
 філофаг 416
 фірма Цеоліт 111
 фітозахворювання 165
 фітопатологічний моніторинг 147, 415
 фітотоксичний ефект 120
 фітотоксичність бетанолю 200
 фітотоксичність мікробна 65
 ФлорГумат 82
 флот рибпромисловий 351
 фоліарна обробка бакпрепаратом 251
 фон живлення 179
 форель 143
 форель струмкова 358
 форма господарювання 16
 форми голозерні і півчасті 177
 форми хамси 352
 формування 32
 формування крони яблуні 217
 формування ринку біопалива 22
 формування ринку землі 14
 фосфоліпіди молока 273
 фосфоліпіди у плазмі крові кіз 295
 фосфор 294, 311, 329
 фосфор рухомий 108
 фотосинтез у рослин 225
 фотосинтетична діяльність
 рослин 163
 фреза ґрунтообробна ФГН-1 41
 фунгіцид зенон Аеро 161
 фунгіциди 231
 фунгіциди для черешні 221
 фунгіциди контактні та системні 150
 фундук 223
 функціонування 32
 функціонування ПДВ 19

Х

хвороба Ауєскі 309
 хвороби 310
 хвороби бджіл 345
 хвороби вірусні 149
 хвороби деревини винограду 230
 хвороби інфекційні 344
 хвороби інфекційні
 та неінфекційні 147
 хвороби картоплі вірусні 148
 хвороби кукурудзи 172
 хвороби рослин 159
 хвороби та шкідники айви 219
 хвороби троянди 255
 хвороби тютюну 201
 Херсонська обл. 230
 хімічний склад м'язів 306
 хітин-меланіновий комплекс 146
 хміль 154
 хромосоми коней 262
 хромосомні аберації 262
 хрому наноаквацитрат 275
 хрому хлорид 275
 хутро лисиці сріблясто-чорної 336

Ц

цезій 119
 цезій-137 270
 цеоліти 111
 цибуля ріпчаста 238
 цинк 295
 цитогенетична оцінка коней 262
 ціна землі 13
 ціни (грецький горіх) 223
 ціни 24
 цінність енергетична 360
 цінність харчова 399
 цукристість коренеплодів 196
 цукрові буряки 78, 160

Ч

часник 239

частота алелів 314
 черешня 212, 221
 Чечня 375
 чизельний обробіток ґрунту 80
 чисельність бджолосімей 337
 чистопорідність 137
 чума ВРХ 374
 чума свиней 374
 чума свиней африканська 375

Ш

швидкість потоку повітря 53
 шкідливість вірусних
 інфекцій 148
 шкідники і хвороби
 черешні 221
 шкідники лісу 416
 шкідники с.-г. культур 155
 шкідники сливи 220
 шкідники троянди 255
 шкідники-комахи 154
 шкірка винограду 393
 шкодочинність 158
 шлунково-кишковий тракт
 у телят 376
 шовковичний шовкопряд 349
 шовкопряд дубовий 350
 штаб яблуні (строки
 підрізування) 217
 штаб яблуні 215
 штами (MBT Bovis i Humanis) 380
 штами лактококів 387

Щ

щавель 147
 щільність ґрунту 70

Я

яблуневі маточники 216
 яблуневі сади 213, 215
 яблуня (*Malus domestica*) 136
 яблуня 212, 217
 яблуня у Правобережному
 Лісостепу 214
 ягніння весняне 288
 ягніння весняне
 і зимове 283
 ягнята (відлучення
 від вівцематок) 287
 ягнята (відлучення) 288
 ягнята підсисні 289
 яйця інкубаційні 321, 328
 якість баранини 291
 якість вовни 286
 якість зерна 76, 109, 110, 116,
 162, 167
 якість зерна пшениці ярої 168
 якість корму 180, 181, 187, 189
 якість меду 339
 якість молока 363, 364, 383
 якість молока овець 285
 якість м'яса 258
 якість м'яса і яєць птиці 317
 якість насіння 175
 якість насіння буряку 195
 якість поливної води 95
 якість продукції 117
 якість розстеленої стрічки 54
 якість силосу 178
 якість суміші 402
 ялина європейська 409
 яловичина 267, 281
 яловичина (м'ярування) 268
 яловичина (якість) 270
 яровизація 166
 ячмінь 116, 271, 291
 ячмінь пивоварний 76
 ячмінь ярий 81, 167, 177, 179

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	зб.	збірник	перероб.	переробка (ний)
аграр.	аграрний	зем-во	землеробство	підгот.	підготував
акад.	академія	зерн.	зерновий	посіб.	посібник
АПК	агропромисловий	ін.	інший	пр.	праці
бібліогр.	комплекс	ін-т	інститут	пром-сть	промисловість
бух.	бібліографія	інформ.	інформаційний	р. (рр.)	рік (и) (при цифрах)
бюл.	бухгалтерський	К.	Київ	ред.	редактор
вет.	бюлетень	канд.	кандидат	редкол.	редакційна колегія
вид-во	ветеринарний	конф.	конференція		(редколегія)
вип.	видавництво	КСП	колективне с.-г.	РЖ	реферативний журнал
вир-во	випуск		підприємство	РНК	рибонуклеїнова кислота
відп.	виробництво	Л.	Львів	с	секунда (при цифрах)
вісн.	відповідальний	м	метр	с.	сторінка
вод.	вісник	машинобуд.	машинобудування	с.-г.	сільськогосподарський
ВРХ	водний	метод.	методичний	сер.	серія
г	велика рогата худоба	міжвід.	міжвідомчий	сіл.	сільський
генет.	грам (при цифрах)	міжнар.	міжнародний	ст.	стаття
год	генетичний	міс.	місяць	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
госп-во	година (при цифрах)	млн	мільйон	тез.	тези (си)
грн	господарство		(при цифрах)	темат.	тематичний
Д	гривня	млрд	мільярд	техн.	технічний
ДАУ	Дніпропетровськ	н.-д.	науково-дослідний	тис.	тисяча (при цифрах)
держ.	Державний аграрний	НАН	Національна	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
дис.	університет		академія наук	НААН	Національна академія
ДНК	державний	НУБіП	Національний		аграрних наук
	дисертація		університет	УДК	універсальна
довід.	дезоксирибонуклеїнова		біорізнання		класифікація
доп.	кислота	наук.	і природокористування	уклад.	укладач (и)
дослід.	довідник	нац.	науковий	укр.	український
д-р	доповідь	НДІ	національний	ун-т	університет
ДСДС	дослідний		Науково-дослідний	упоряд.	упорядник
	доктор	НТБ	інститут	Х.	Харків
екон.	Державна с.-г. дослідна		науково-технічний	хв	хвилина (при цифрах)
журн.	станція	О.	бюлетень	ч.	частина (при цифрах)
	економічний	обл.	Одеса		
	журнал		область		

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ
ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Ветеринарна медицина. — 2011. — Вип. 1.
2. Зоотехнія. — 2011. — №№ 8, 9, 10.
3. Ветеринарна медицина України. — 2011. — № 11.
4. Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2011. — №№ 9, 10.
5. Ветеринария. — 2011. — № 9.
6. Достижения науки и техники АПК. — 2011. — №№ 5, 9, 10, 11, 12.
7. Ефективне тваринництво. — 2012. — № 1.
8. Лесной журнал. — 2011. — № 2.
9. Лесоведение. — 2011. — № 5.
10. Вісник аграрної науки. — 2011. — №№ 7, 8, 9, 10, 11; 2012. — № 1.
11. Агроекологічний журнал. — 2011. — № 3.
12. Кормление сельскохозяйственных животных и кормопроизводство. — 2011. — №№ 2, 10, 11.
13. Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2011. — Вып. 4, 5.
14. Настоящий хозяин. — 2011. — №№ 7/8, 10, 11.
15. Цветоводство. — 2011. — №№ 4, 6.
16. Овощеводство. — 2011. — №№ 7, 9, 10, 11.
17. Квіти України. — 2011. — №№ 4, 5.
18. Цветы и газоны. — 2011. — № 8/9.
19. Проблемы агрохимии и экологии. — 2011. — № 3.
20. Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2011. — № 3.
21. Хімія. Агрономія. Сервіс. — 2011. — №№ 6/7, 10, 11.
22. Кролиководство и звероводство. — 2011. — № 3.
23. Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2011. — № 4.
24. Сільський господар. — 2011. — № 5/6.
25. Продовольча індустрія АПК. — 2011. — № 5.
26. Виноделие и виноградарство. — 2011. — № 5.
27. Магарач. Виноградарство и виноделие. — 2011. — № 3.
28. Хранение и переработка зерна. — 2011. — №№ 6, 9, 10, 11.
29. Овощеводство и тепличное хозяйство. — 2011. — №№ 9, 11.
30. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрохімія і біологія. — 2011. — № 4.
31. Аграрная наука. — 2011. — №№ 9, 10.
32. Агрохимия. — 2011. — № 10.
33. Зерно. — 2011. — №№ 4, 11.
34. Агрохимический вестник. — 2011. — № 5.
35. Доклады Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — №№ 5, 6.
36. Плодородие. — 2011. — № 5.
37. Кормопроизводство. — 2011. — №№ 6, 8.
38. Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2011. — Вип. 4.
39. Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2011. — № 5.
40. Цитология и генетика. — 2011. — Т. 45, № 5.
41. Кукуруза и сорго. — 2011. — № 3.
42. Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2011. — № 3.
43. Физиология и биохимия культурных растений. — 2011. — Т. 43, № 3.
44. Техника в сельском хозяйстве. — 2011. — № 5.
45. Техніка і технології АПК. — 2011. — №№ 2, 10, 11.
46. Механизация и электрификация сельского хозяйства. — 2011. — № 11.
47. Облік і фінанси АПК. — 2011. — № 3.
48. Агроінком. — 2011. — № 7/9.
49. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Економіка і менеджмент. — 2011. — Вип. 5/1.
50. Економіка АПК. — 2011. — № 11.
51. Овощи и фрукты. — 2011. — №№ 10, 11, 12.
52. Садоводство и виноградарство. — 2011. — № 5.
53. Карантин і захист рослин. — 2011. — №№ 9, 10, 11.
54. Защита и карантин растений. — 2011. — № 10.
55. Agroexpert. — 2011. — № 11.
56. Свиноводство. — 2011. — № 7.
57. Комбикорма. — 2011. — № 6.
58. Тваринництво України. — 2011. — №№ 8, 10.
59. Животноводство России. — 2011. — № 11.
60. Здоров'я тварин і ліки. — 2012. — № 1.
61. Земледелие. — 2011. — № 7.
62. Пасіка. — 2011. — №№ 6, 7, 8.
63. Пчеловодство. — 2011. — №№ 6, 9, 11.
64. Бджолярський круг. За рентабельну пасіку. — 2011. — № 3.
65. Генетика. — 2011. — Т. 47, № 9.

66. **Водне господарство України.** — 2011. — № 5.
67. **Почвоведение.** — 2011. — №№ 8, 9, 10.
68. **Мелиорация и водное хозяйство.** — 2011. — № 5.
69. **Рибогосподарська наука України.** — 2011. — №№ 2, 3.
70. **Рибне господарство України.** — 2011. — № 6.
71. **Ефективне птахівництво.** — 2012. — № 1.
72. **Птицеводство.** — 2011. — № 11.
73. **Сучасне птахівництво.** — 2011. — № 7/8.
74. **Сахарная свекла.** — 2011. — №№ 7, 8, 9.
75. **Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету.** — 2011. — № 1.
76. **Цукрові буряки.** — 2011. — №№ 4, 5, 6.
77. **Лесное хозяйство.** — 2011. — № 5.
78. **Вестник Московского университета.** Сер. 17. Почвоведение. — 2011. — № 3.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Ветеринарна медицина** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини"; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 — **Вип. 95.** — 2011. — 452 с. Шифр 06 535959.
2. **Вівчарство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т тваринництва степових регіонів "Асканія-Нова" — Нац. наук. селекційно-генетичний центр з вівчарства ім. М.Ф. Іванова; редкол.: Вороненко В.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Херсон, 1965 — **Вип. 36** (присвячено 140-річчю від дня народження академіка М.Ф. Іванова). — 2011. — 206 с. Шифр 06 535911
3. **Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Гунчак В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1998 — **Т. 13, № 2 (48), ч. 2.** — 2011. — 400 с. — (Сер. С.-г. науки. Техн. науки. Харчові технології). Шифр 536053. **Т. 13, № 4 (50), ч. 1.** — 2011. — 551 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 536055. **Т. 13, № 4 (50), ч. 2.** — 2011. — 413 с. — (Сер. Біол. науки). Шифр 536056. **Т. 13, № 4 (50), ч. 3.** — 2011. — 390 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 536057. **Т. 13, № 4 (50), ч. 4.** — 2011. — 382 с. — (Сер. Техн. науки. Харч. технології. Ветер. науки). Шифр 536058. **Т. 13, № 4 (50), ч. 5.** — 2011. — 346 с. — (Сер. Економ. науки). Шифр 536059.
4. **Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики України; редкол.: Влізло В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. редактори) [та ін.]. — Львів, 1998 — **Вип. 12, № 1, 2.** — 2011. — 427 с. Шифр 536196. **Вип. 12, № 3, 4.** — 2011. — 617 с. Шифр 536197.
5. **Наукові праці Полтавської державної аграрної академії = Scientific articles of the Poltava** [Текст] / М-во аграр. політики України, Полтав. держ. аграр. акад.; редкол.: Писаренко В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Полтава: РВВ "Тerra", 2002 — **Вип. 3: Ветеринарна медицина.** — 2011. — 131 с. Шифр 536191.
6. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Гузев І.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Наук. світ, 1971 — **Вип. 45.** — 2011. — 346 с. Шифр 06 536269.
7. **Наукові праці Лісівничої академії наук України** [Текст]: зб. наук. пр. / Нац. лісотехнічний ун-т України, Лісівнича академія наук України; редкол.: Туниця Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Л.: РВВ НЛТУ України, 2008 — **Вип. 8.** — 2010. — 238 с. Шифр 535444.
8. **Наукові записки** [Текст] / Національний університет "Києво-Могилянська академія" / редкол.: Брюховецький В.С. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 2010. — **Т. 106: Біологія та екологія.** — 74 с. Шифр 535240.
9. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 — **Вип. 21.3.** — 2011. — 376 с. Шифр 535535. **Вип. 21.4.** — 2011. — 380 с. Шифр 535536. **Вип. 21.5.** — 2011. — 380 с. Шифр 535537. **Вип. 21.6.** — 2011. — 380 с. Шифр 535538. **Вип. 21.8.** — 2011. — 380 с. Шифр 535981. **Вип. 21.9.** — 2011. — 380 с. Шифр 535982. **Вип. 21.11.** — 2011. — 392 с. Шифр 535984. **Вип. 21.12.** — 2011. — 388 с. Шифр 535985.
10. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Мельничук Д.О. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 — **Вип. 163, ч. 1.** — 2011. — 291 с. — (Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). Шифр 535778. **Вип. 164, ч. 1.** — 2011. — 288 с. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 535976. **Вип. 168, ч. 1.** — 2011. — 370 с. — (Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес). Шифр 536186.
11. **Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т; редкол.: Бахмат М.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Кам'янець-Подільський, 1996 — **Специвипуск:** Сучасні проблеми збалансованого природокористування: матеріали V наук.-практ. конф. — 2011. — 360 с. Шифр 536179. **Вип. 19.** — 2011. — 582 с. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 535158.
12. **Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість** [Текст]: міжвід. наук.-техн. зб. / Нац. лісотехнічний ун-т України; редкол.: Максимів В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів: РВВ УкрДЛТУ, 1964 — **Вип. 37.1:** Стан та перспективи розвитку деревообробки: матеріали міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів, докторантів та молодих науковців, 17–18 травня 2011 р. — 2011. — 260 с. Шифр 06 535526.
13. **Вісник аграрної науки Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Миколаїв. держ. аграр. ун-т; редкол.: Шибанін В.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Миколаїв, 1997 — **Вип. 1 (58):** Економічні, с.-г., технічні науки. — 2011. — 241 с. Шифр 535751. **Вип. 2 (59):** Економічні науки. Технічні науки. — 2011. — 226 с. Шифр 535967.
14. **Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва** [Текст]: зб. наук. пр. / Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 — **Вип. 6 (88).** — 2011. — 104 с. Шифр 536271.
15. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Тихоненко Д.Г. (голов. ред.) [та ін.]. — Х.: ХНАУ, 1997 — **№ 1.** — 2011. — 124 с. — (Сер. Біологія). Шифр 535964. **№ 2.** — 2011. — 246 с. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). Шифр 535755. **№ 6.** — 2011. — 273 с. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодоовочівництво). Шифр 536321.
16. **Питання біоіндикації та екології** [Текст]: період. наук. видання / М-во освіти і науки України, М-во охорони навколишнього середовища України, Запорізький нац. ун-т; редкол.: Омелянич Л.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя: Дике поле, 2010. — **Вип. 15, № 2.** — 2010. — 260 с. Шифр 535460.
17. **Науково-технічний бюлетень** [Текст] / НААН, Ін-т тваринництва; редкол.: Руденко Є.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1971 — **№ 104.** — 2011. — 239 с. Шифр 535770.
18. **Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Середа Л.П. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 1998 — **Вип. 10 (50).** — 2011. — 203 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 535335.
19. **Праці Таврійського державного агротехнологічного університету** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Кюрчев В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — 2011. — 388 с. Шифр 535985.

- ін.]. — Мелітополь, 2001 —
Вип. 11, т. 6. — 2011. — 358 с. Шифр 536268
20. **Бюлетень Інституту зернового господарства НААН** [Текст] / редкол.: Черенков А.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Дніпропетровськ, 1956 —
№ 40. — 2011. — 195 с. Шифр 535955
 21. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів, Вінницький держ. аграр. ун-т; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 —
Вип. 68. — 2011. — 191 с. Шифр 06 535237
Вип. 69. — 2011. — 243 с. Шифр 06 535918
Вип. 70. — 2011. — 247 с. Шифр 06 535921
 22. **Вісник Степу** [Текст]: наук. зб. / НААН, Кіровоград. ін-т АПВ; редкол.: Савранчук В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград: Ліра-ЛТД, 2006 —
Ювілейний вип.: Агропромислове виробництво України — стан та перспективи розвитку: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів (до 80-річчя заснування НААН та 100-річчя Кіровоград. ін-ту АПВ), м. Кіровоград, 24 березня 2011 р. — Кіровоград, 2011. — 228 с. Шифр 535763
 23. **Селекція і насінництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва; редкол.: Кириченко В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Наук. світ, 1971. —
Вип. 99. — 2011. — 202 с. Шифр 06 535988
 24. **Аграрний вісник Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Одеський держ. аграр. ун-т; ред. рада: Герасименко В.П. (голова) [та ін.]. — Одеса, 1999 —
Вип. 57: С.-г. та біологічні науки. — 2011. — 159 с. Шифр 534941
 25. **Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів** [Текст] / НАН України, НААН, Укр. тов. генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2008 —
Т. 9, № 1. — 2011. — 175 с. Шифр 535960
 26. **Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування "Кримський агротехнологічний університет"** [Текст] / редкол.: Николаєв Є.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Сімферополь, 1946 —
Вип. 135: Техн. науки. — 2011. — 160 с. Шифр 536195
 27. **Техніко-технологічні аспекти розвитку та впровадження нової техніки і технологій для сільського господарства України** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НВО "Сільгоспмашсистема", Укр. наук.-дослід. ін-т прогнозування та випробування техніки і технологій для с.-г. вир-ва ім. Л. Погорілого; редкол.: Кравчук В.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Дослідницьке, 1999 —
Вип. 15 (29). — 2011. — 499 с. Шифр 536204
 28. **Сільськогосподарські машини** [Текст]: зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України, Луцький держ. техн. ун-т; редкол.: Хайліс Г.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Луцьк: ЛДТУ, 1997 —
Вип. 21, т. I. — 2011. — 333 с. Шифр 535924
Вип. 21, т. II. — 2011. — 296 с. Шифр 535925
 29. **Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Головчук А.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Умань, 1926 —
Вип. 76, ч. 1: Агрономія. — 2011. — 174 с. Шифр 536326
 30. **Інновационные технологии в развитии столового виноградарства** [Текст]: матеріали міжнарод. науч.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, г. Одеса, 30 авг. 2011 г. / НААН, ННЦ "Ін-т виноградарства і виноделія ім. В.Е. Таїрова"; ред.-издат. совет: Власов В.В. (председатель) [и др.]. — О.: ННЦ "ІВіВ ім. В.Е. Таїрова", 2011. — 121 с. Шифр 536180.
 31. **Виноградарство і виноробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ "Ін-т виноградарства і виноробства ім. В.Е. Таїрова"; редрада: Власов В.В. (голова) [та ін.]. — Одеса: ННЦ ім. В.Е. Таїрова, 1964 —
Вип. 48. — 2011. — 218 с. Шифр 06 536176
 32. **Збірник наукових праць Національного наукового центру "Інститут землеробства НААН"** [Текст] / редкол.: Сайко В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — Київ: Екмо, 1996 —
Вип. 1/2. — 2011. — 235 с. Шифр 535426
 33. **Овочівництво і баштанництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / УААН, Ін-т овочівництва і баштанництва; редкол.: Яровий Г.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 —
Вип. 56. — 2010. — 459 с. Шифр 06 535452
 34. **Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника** [Текст] / М-во освіти і науки України; редрада: Грещук В.В. (голова) [та ін.]. — Івано-Франківськ: Гостинець, 2008 —
Вип. XV. — 2011. — 221 с. — (Сер. Біологія). Шифр 535958
 35. **Зрошування землеробства** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / УААН, Ін-т землеробства південного регіону; редкол.: Вожегова Р.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1966 —
Вип. 55. — 2011. — 346 с. Шифр 06 536178
 36. **Промислове і декоративне птахівництво: проблеми і перспективи**: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 жовтня 2011 р. / Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т. — Кам'янець-Поділ., 2011. — 116 с. Шифр 536018.
 37. **Удосконалення технологій вирощування сільськогосподарських культур в умовах Півдня України** [Текст]: матеріали наук.-практ. конф., 19 травня 2011 р. / НААН, Миколаїв. ін-т агропромисл. вир-ва, Центр наук. забезпечення АПВ Миколаїв. обл. — Миколаїв, 2011. — 63 с. Шифр 535736.
 38. **Бюлетень Почвенного інститута ім. В.В. Докучаєва / Российская академия с.-х. наук, Почвенный ин-т ім. В.В. Докучаєва; редкол.: Хитров Н.Б. (глав. ред.) [и др.]. — Москва, 1968 —
Вып. 67. — 2011. — 95 с. Шифр 535750.**
 39. **Вісник Львівського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; ред. рада: Снітинський В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 2000 —
№ 15 (2): Агрономія / Завірюха П.Д. (відп. ред.) [та ін.]. — 2011. — 297 с. Шифр 535518

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ ДНСГБ НААН (1998–2011 РР.)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
"АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ"
засн. ДНСГБ НААН у 1998 р. (55 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
6. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
7. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
8. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
9. ГОЛІК В.С. (2007)
10. ГУДКОВ І.М. (2005)

11. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
12. ЄЖОВ В.М. (2009)
13. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
14. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
15. КИРИК М.М. (2008)
16. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
17. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
18. КОЗИРЬ В.С. (2007)
19. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
20. КУЧКО А.А. (2006)
21. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
22. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
23. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
24. МАЗУР Г.А. (2006)

25. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
26. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008)
27. МУСІЄНКО М.М. (2008)
28. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
29. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
30. ПЕРЕСІПКИН В.Ф. (1999)
31. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
32. РИБАЛКО В.П. (2006)
33. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
34. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
35. САЙКО В.Ф. (2001)
36. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
37. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
38. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
39. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
40. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
41. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
42. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
43. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
44. ЦИКОВ В.С. (2006)
45. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
46. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
 засн. ДНСГБ НААН у 2005 р. (10 кн.)

1. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
2. GERMAN В.В. (2011)
3. ГОЛОВКО А.М. (2006)
4. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
5. МАЛІК М.Й. (2005)
6. СИТНИК В.П. (1999)
7. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
8. СЛАВОВ В.П. (2007)
9. СОБКО О.О. (2009)
10. ЧЕРНОВІЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
 засн. ДНСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)

ГРАБОВЕЦЬ А. І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
 засн. ДНСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)

НОВАКОВСЬКИЙ Л. Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
 засн. ДНСГБ НААН у 1998 р. (44 кн.)

1. КУЛЕСОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)

26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРИН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТИН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)

ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”
 засн. проф. В. А. Вергуновим у 2001 р. (55 кн.)

Персоналії:

1. БУДРИН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. РЕМЕСЛО В.М. (2011)
9. АЛЕШО О.Г. (2011)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. *Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насадництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).*
3. *Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).*
4. *Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).*
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1 — 2006; ч. 2 — 2008; ч. 3 — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЮЗІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УАН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920 років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К. К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).

17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII–1917 р.): моногр. (2009).
18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы им. В. М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. *Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки:* моногр. (2010).
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції с.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. *Радченко Л.С.* Академік І. І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. *Вергунов В.А.* Василий Николаевич Ремесло — ученый-селекционер (1907–1983) (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В. Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. *Корзун О.В.* Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
31. *Вергунова І.М.* Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
32. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльність МIRONIVСЬКОЇ селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
33. *Присяжнюк М.В.* Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
34. *Збірки документів і матеріалів: С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
35. *Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні:* зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
36. *Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ* — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
37. *С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
38. *Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
39. *Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.):* зб. док. і матер. (2006).
40. *Агрогрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.):* зб. док. і матер. (2007).
41. *Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956):* зб. док. і матер. (2008).
42. *Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.):* зб. док. і матер. (2008).
43. *Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.):* зб. док. і матер. (2010).
44. *Південне відділення ВАСГНІЛ:* зб. док. і матер. (2011).
45. *Вергунов В.А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні: ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
46. *Присяжнюк М.В.* Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).

СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ
ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”

засн. проф. В. А. Вергуновим у 2004 р. (4 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008),
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010),
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)

СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ
НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”
засн. НБУВ НАНУ і ДНСГБ НААН у 2007 р. (1 кн.)

Академік НАН України ЛУКІНОВ Іван Іларіонович (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).

БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ ДНСГБ НААН ТА
НАУК.-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ
НАВЧ. ЗАКЛАДІВ АГРАР. ПРОФІЛЮ”
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р. (3 кн.)

1. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
2. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
3. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГД НААН (1822–2010).

НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ
БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ
(21 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ДНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ДНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
10. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*